

ЕТНОГРАФІЧНИЙ ЗБІРНИК.

ВИДАЄ

ЕТНОГРАФІЧНА КОМІСІЯ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА.

Т. VIII.

ГАЛИЦЬКІ НАРОДНІ НОВЕЛІ

ЗІБРАВ

Осип Роздольський.

У ЛЬВОВІ, 1900.

Накладом Товариства.

З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

Зміст осьмого тому.

	стор.		стор.
Передмова	V—IX	31. Валдрівка Івана з жидами	76—79
1. Заклад на жіночу вірність	1—8	32. Три покоління	79—80
2. Фатальний хлопець	8—14	33. Три професії	79—80
3. Чоловік, що не знав біди	14—15	34. Дурний зі ступою	80—84
4. Про пана, що шукав біди	15—17	35. Дурень зі ступою	85—86
5. Злодійкуватий богач і його братанич	17—19	36. Попів наймит і дяк	85—86
6. Парубок і скриня-самолет	20—22	37. Купуйте вмерлих!	86—87
7. Правдачі	22—25	38. Панна з знаками*)	87—88
8. Спритний злодій	25—26	39. Як Іван з панською дочкою оженив ся і свогого тестя зидрував	90—93
9. Родимий злодій	26—28	40. Небилиця	93—94
10. Учений злодій	28—30	41. Дідич і тивон	94—95
11. Про наймита що любив гевкати ся	30—35	42. Вояк і царівна	94—95
12. Вже платно	35—38	43. Із легкого часом бувають люди**)	96—97
13. Як Іван Жидів мудрував	38—40	44. Про дурня, що замість у церкву зайшов до млина	97—98
14. Жовірін, сова-гадало і осел-свобода	40—42	45. Брат без людськості	98—99
15. Про бідного, що за довжок три рази вмирав	42—43	46. Як баба підвела чоловіка і жінку	98—99
16. Ну дурнях світ стоїть А.	43—46	47. Як чоловік видічив жінку	98—99
17. На дурнях світ стоїть Б.	46—47	48. Як чоловік жінку розуму навчив	100—100
18. Сильний наймит	47—52	49. Як Іван водив жидів на гриби а потім у ставі потопив	100—103
19. Капуш	52—54	51. Як жид косарів гостив	105—105
20. Хлоп і журава	54—54	52. Як гостив ся Русин з Польком	105—105
21. Мудрий дяк	54—58	53. Де міткови кінець	106—106
22. Мудрий наймит	58—59	54. Черевав і теля	106—107
23. Чоловік і три жінки	59—62	55. Як чачкарь стражників перехитрив	107—108
24. Вдячний злодій і збиточна небіжка	62—69	56. Дівчина і офіцери	108—112
25. Москаль і 12 неживих попів	69—70	57. Дівчур	112—113
26. Москаль і 12 неживих попів	70—72	58. Анекдоти про цигана	113—114
27. Побожна дівчина	72—74	59. Цаган косарем А.	115—116
28. Як син хотів позбути ся старого батька	74—75	60. Цаган косарем Б.	116—117
29. Про чоловіка, що продав жінку розбійникам	75—76		
30. Як бурлак правував ся з удовою	76—76		

*) Через друкарську помилку переставлено 9 перших рядків із стор. 88 на 89. Звертаємо на се увагу читачів

**) Через помилку се оповіданя має ч. 42.

	стор.
61. Придане	116— —
62. Криноліни	117— —
63. Брехун	117—118
64. Василияни і король	118—119
65. Королівські загадки	119—120
66. Гринько тихий господар	120—127
67. Не стій о печінку	127—128
68. Як пан учив судию ро- зуму	128—129
69. Рабін з телятем	130—132
70. Сумлінний Іван	132—133
71. Голка	133—136
72. Цицій	136—141
73. Майстер злодій	141—154

	стор.
74. Тепер вас, Пльку, не ку- плю	145—146
75. Як Жид з Іваном їздив на війну	146—148
76. Байки небиліці	148—151
77. Як чоловік жінку зробив дурною	151—153
78. Самоділковий доктор	155—154
79. Збиточна небіжка	154—158
80. Добре почували	158—160
81. Злодієві збитки	161—161
Показчик важніших мотивів сеї збірки	163—166

ПЕРЕДМОВА.

В другій частині збірки д. О. Роздольського, яка отсе виходить у світ, зібрано народні новелі та фацеції. Докладної межі між тими двома родами творів годі провести; от тим то в сьому томі поміщено декілька оповідань, яким паралелі були вже друковані в попередніх томах „Етнографічного Збірника“, особливо в т. VI. Та про те ми не вважали потрібним виключати ті оповідання з отсеї збірки, головню з огляду на яzikову вартість записів д. Роздольського, який подає нам текети схоплені, так сказати, *in flagranti* з народніх уст, з усіми відзнаками, переривами, анаколютами властивими невиробленому мисленю многих його оповідачів. Ся кучерява яzikова форма певню уймає текстам д. Роздольського богато артистичної вартости, але додає їм своєрідного повабу, малюючи добре душу і настрої його оповідачів, має крім великого яzikового ще й немалий психологічний інтерес.

Зрештою треба завважити, що крім невироблених і мало талановитих оповідачів д. Роздольський умів знайти також деяких, що їх треба зачислити до кращих; до таких належать без сумніву Кароль Мазурчин із Плетенич, Демко Рицар із Клекотова, Гнат Романів із Берлина і знані нам уже з попереднього тому Микола Кравіцький і Юрко Соколовський, оба з Берлина. Починаючи від ч. 64 ми покидаємо Брідцину і переходимо-разом з записувачем на Шідгіре, коло Стрия. З вїемкою одного ч. 66, що записане в бобрецькїм повіті і визначаєть ся розволіклим, декуди з-книжна підмальованим, але в загалі хаотичним способом оповідання (свого рода „плоды просвѣщенія“), всі кінцеві н-ри записані в Грабівці і Завадові коло Стрия, від оповідачів — на жаль — не дуже то першорядних. З поміщених тут оповідань важні з історико-літературного погляду вперед усею ті, що основані на мотивах оброблюваних широко в давній європейській і орієнтальній літературі, отже паралелі до

новель із збірки „Сімох мудрців“, із Боккаччівового „Декамерона“, старофранцузьких „фабльо“ і т. и. З другого боку цікаві також ті, де оповідаєть ся про місцеві факти (прим. пачкарь і стражники), отже оповідання, де місцевий елемент коли й не зовсім усуває вандрівну тему, то певно сильно заслонює її.

Рад би я ще звернути увагу на оповіданечко ч. 20. (стор. 76), в якому бачимо ще виразно сліди первісної віршованої форми, прим. :

„Судіть мені люде,
Що за мої літа буде?
За сорок літ і за штири
Іще мені не платили“
Видить те вдова,
Же вже чіпляєть ся ї біда,
Взяла дві корови з обори
На ярмарок продавати:
Треба бурлакови гроші дати і т. д.

Загалом ціле оповіданечко, без ніякого новелістичного вузла, виглядає як відгомін забутої пісні або вірші.

Решта збірки д. Роздольського, що містить оповідання духовного змісту (легенди), віде в склад одного з найблизших томів „Етнографічного Збірника“, що буде містити систематичний звід легенд зібраних із уст галицько-руського народа.

І тут, як при попереднім томі, мушу висловити свій жаль, що різнородні інші занятя не дозволили мені пододавати до текстів д. Роздольського таких повних і детальних літературно-бібліографічних вказівок, як би слід було. Та про те бажаю, щоб і те, що подано тут, захотило наших молодших учених до більше систематичного збирання і студіювання памяток народньої творчости.

Ось реєстр повних титулів книжок, цитованих у примітках до поодиноких оповідань у скороченях.

Аванасьевъ = Народныя русскія сказки А. И. Аванасьева, издание второе, вновь пересмотрѣнное, Москва 1873, 4 томи.

Веселовскій, Боккаччо = А. Н. Веселовскій, Боккаччо, его время, среда и сверстники. С. Петербургъ 1897—8, 2 томи (Сборникъ втораго отд. Имп. Акад. Наукъ).

Вѣнок = Вѣнок Русинам на обжинки уцлѣв Иван Б. Ѳ. Головацкій. У Вѣднн, ч. I. 1846; ч. II. 1847.

Grimm = Kinder und Hausmärchen gesammelt durch die Brüder Grimm. Vollständige Ausgabe. Leipzig, Reklam. 3 томи.

- Hagen, Gesamtabenteuer = F. H. von der Hagen, Gesamtabenteuer. Stuttgart und Tübingen 1856, 3 томи.
- Hahn = Griechische und albanesische Märchen, gesammelt und erläutert von I. G. v. Hahn. Leipzig 1864, 2 томи.
- Haltrich = Deutsche Volksmärchen aus dem Sachsenlande in Siebenbürgen. Berlin 1856.
- Головацкий = Народныя пѣсни Галицкой и Угорской Руси, собранныя Я. О. Головацкимъ. Москва 1878, 4 томи.
- Гринченко = Этнографическіе матеріалы, собранныя въ Черниговской и сосѣднихъ съ ней губерніяхъ Б. Д. Гринченко. Черниговъ 1895, 1896 і 1899, 3 томи.
- Dobšinský = Prostonarodnie slovenské povesti. Usporiadal a vydavá Pavol Dobšinský. Turč. Sv. Martin, 1880—1883, 8 зошитів.
- Драгоманов = Малорусскія народныя преданія и розказы, сводъ Михайла Драгоманова. Изданіе Юго-Западного Отдѣла Импер. Геогр. Общества. Кіевъ 1876.
- Драгоманов, Розвідки = Збірник Фільологічної секції Наукового Тов. ім Шевченка Т. II і III. Розвідки Михайла Драгоманова про українську народню сровесність і письменство. Т. I і II. У Львові 1889 і 1900.
- Dunlop-Liebrecht = Geschichte der Prosadichtungen, von John Dunlop. Deutsch von Felix Liebrecht. Berlin 1851.
- Житє і Слово = Житє і Слово, вістник літератури, історії і фольклору, видає Ольга Франко. Львів 1894 і 1895, 4 томи.
- Zingerle = Kinder und Hausmärchen aus Tirol. Gesammelt durch die Brüder Zingerle, herausgegeben von Ignaz Vinc. Zingerle. Zweite vermehrte Auflage. Gera 1870.
- Cassel, Mischle Sindbad = Mischle Sindbad, Secundus-Syntipas. Edirt, emendirt und erklärt. Einleitung und Deutung des Buches der Sieben weisen Meister von Paulus Cassel. Guben-Berlin 1890.
- Keller, Roman = Li romans des sept sages, ed. Adelbert Keller. Tübingen 1836.
- Keller, Diocletianus = Diocletianus Leben von Hans von Büchel, herausgegeben von Adelbert Keller. Quedlinburg und Leipzig 1841.
- Cosquin = Emanuel Cosquin, Contes populaires de Lorraine comparés avec les contes des autres provinces de France et des pays étrangères et précédés d'un essai sur l'origine et la propagation des contes populaires Européens. Paris 1886, 2 томи.

- Köhler, Kleine Schriften = Kleinere Schriften zur Märchenforschung von Reinhold Köhler, herausgegeben von Johannes Bolte. Weimar 1898.
- Landau, Die Quellen = Die Quellen des Decameron von Dr. Marcus Landau. Zweite sehr vermehrte und verbesserte Auflage. Stuttgart 1884.
- Le Grand, Fabliaux = Fabliaux et contes du XIII et du XIV siècle. Paris 1779—1791, 3 томи.
- Maspero = Les contes populaires de l' Egypte ancienne, traduits et commentés par G. Maspero. Paris 1889.
- Montaiglon, Fabliaux = Recueil général et complet des fabliaux des XIII et XIV siècles imprimés ou inédits publiés d' après les manuscrits par Anatole de Montaiglon. Paris 1872—1890, 6 томів.
- Murko, Die Sieben Weisen = Die Geschichte von den sieben Weisen bei den Slaven, von Dr. Mathias Murko. Wien 1890.
- Недѣля = Недѣля, пьсьмо народне для науки и забавы, господарства, промыслу и торговль, за рѣкъ 1865 и 1866. Львѣвъ. 2 томи.
- Основа — Основа, Южно-русскій литературно-ученый вѣстникъ. С. Петербург 1861—1862, 23 выпуски.
- Orient und Occident = Orient und Occident insbesondere in ihren gegenseitigen Beziehungen. Eine Vierteljahrschrift herausgegeben von Theodor Benfey. Göttingen 1862—65, 3 томи.
- Polaczek = Bibliotheka „Wisly“ t. IX. Wieś Rudawa. Lud, jego zwyczaje, obyczaje, obrzędy, piosnki, powiastki i zagadki. Zebrał i opracował Stanisław Polaczek, nauczyciel w Rudawie. Warszawa 1892.
- Prym und Socin = Der neu-aramäische Dialekt des Tur Abdin. Syrische Sagen und Märchen aus dem Volksmunde gesammelt und übersetzt von E. Prym und A. Socin. Göttingen 1881, 2 томи (цитовано тільки другий том, що містить переклад).
- Рудченко — Народныя Южно-русскія сказки, издалъ И. Рудченко. Кіевъ 1869—70, 2 томи.
- Soltan, Decameron = Giovanni Boccaccio's Decameron oder die 100 Erzählungen, Deutsch von D. W. Soltan. Berlin.
- Straparola = Les facétieuses nuits de Straparole, traduites par Joan Louveau et Pierre de Larivey. Paris 1857, 2 томи.
- Сумцовъ, Разысканія = Проф. Н. Θ. Сумцовъ, Разысканія въ области анекдотической литературы. Анекдоты о глушцахъ. Харьковъ 1898.

Tausend und ein Tag = Tausend und ein Tag. Morgenländische Erzählungen. Aus dem Persischen, Türkischen und Arabischen nach Petits de la Croix, Galland, Cardonne, Chavis und Cazotte, dem Grafen Caylus und Anderen übersetzt von F. H. von der Hagen. Zweite Ausgabe. Prenzlau 1836, 11 томів.

Tawney, Katha-Sarit-Sagara = Kataritsagara, translated by Ed. Tawney (Bibliotheca Indica VII), Calcutta 1881.

Jülg = Kalmükische Märchen. Die Märchen des Siddhi-Kür oder Erzählungen eines verzauberten Todten. Ein Beitrag zur Sagenkunde auf buddhistischem Gebiet. Aus dem Kalmükischen übersetzt von Jülg. Leipzig 1866.

Chelchowski = Powieści i opowiadania ludowe z okolic Przasnysza, zebrał Stanisław Chelchowski. Warszawa 1889—90. (Biblioteka „Wisły“ т. III i IV), 2 томи.

Ciszewski = Stanisław Ciszewski, Krakowiacy. Monografia etnograficzna. Tom I. Kraków 1894.

Чубинський — Труды этнографическо-статистической экспедиціи въ Западно-русскій край сваряженной Имп. русс. Географическимъ обществомъ. Юго-западный отдѣлъ. Матеріалы и изслѣдованія собранныя д. чл. П. П. Чубинскимъ. Томъ второй. Петербургъ 1878.

Schleicher — A. Schleicher, Litauische Märchen. Weimar 1857.

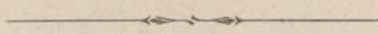
В нотках до оповідань сего тома завважив я ось які помилки, які прошу поправити перед його уживанем:

Стор. 8 ряд 2 з гори зам. Goltau має бути Soltau.

„ 17 „ 10 з низу „ А. К. Веселовскій має бути А. Н. В.

„ 69 „ 5 з гори „ ч. 22 має бути ч. 21.

Іван Франко.

Галицькі народні новелі.

Зібрав Осип Роздольський.

1. Заклад на жіночу вірність.

То було таких два куми, йакби от той чоловік і йа, були таких два товариші. Так они собі товаришували краєм то хустками, то сим то тим, ходили по сьвітї, носили то; той йіден маў сїна, а другий маў дочку. І ўони собі так прийшли на йіден шивк ў дорозї і ўзьили спочивати. Казали собі там дати швапса випити, по бұлцьці хлыба зїсти і взьили собі говорити. Кае: „Ти, куме майнш сїна, а йа майу дочку. Коли ми сї так оба лубим бие своїї лїта, коли шауїймо сї і ходимо по сьвітї, ни сварилисмо сї і лубилисмо сї, та поженїм своїї дьїти, най сї наші дьїти так лубльять“. — А леж прийшоў той до дому, жи маў сїна, і обначуваў сї і стаў рано і там шо маў, то робнїў, потїм йїго жїнка зготовила обїд і кличе до ўобїду. Посьїдали они ўобїдати ўсї трїи, син і батько і матер, — він тогдї каже: „Шосьбим ти, сїну, сказаў, али ни знаїу, ци казати...“ Син до него прорїк: „Йак добре, то кажїт, а йак кїпско, то перестаньте.“ — „От, сїну мїй коханий, мїй кум хоче, аби ти сї в йїго дочкоў жнїїў. Ми ходимо бие такї лїта, ни сваримó сї ўобїдва, і так хочим, жиби ви сї ни сварїли, жиб ви жїли, жиб пьїхто ни браў нашоо майїтку“. А він тїлько прорїк до тата: „Берїт та женїть сьа“. Тато сї дуже на нео угнїваў за тоїи слово. Наш тобї, сїну, пару сот рїньских і заберай сьа від мене“. Ухонїў він тїї грóшї і пїшоў вїт своо батька на вандер. Доки грóшї маў, доти вандруваў; йак грóшї не стало, і вандер сьа скїнчїў. Погадаў ин сибї: „Ой зле! Шось ми сї чўїи ў сёрци, жим батька прогнївїў...“ Але прийшоў до морїў, стаў думку думати: назад сї ни маў чим вертати,

биз море тьяжко переплыти —: „Але дай ми сї, Бóже, на тамтóй бїк дїстати, — шо зобачу пїршим воком, то буде моїа жїнка — жиби була пánьнї, жиби була жибрáчка, то ўсьо йиднó, а нех бóде жибрáчка“. Зобачиў він дьўчá голынáте (нїби то називáють сї гóле, без димчїни, перепрашнїйу вас) — бїжит дьўчá зі збанїтком, взьиў то дьўчá питáти: „А де ти, сїну, тўйу вóду несеш?“ — „Ой — кáе — йа несó до дóму“. — „А деш твоїа мáма? Мáйиш ти мáму ци не мáйиш?“ Кáе: „Мáйу“. — „А деш твоїа мáма?“ Кáе: „Понéсла до Зўська вóду (до жїда)“ — то такé булó дьўчá паскóдне, ўобстрижене.. Вїньаў він рїньскїй с кишéньї і даў тї дьўчїни. І кáже: „Дáй мнїнї збанóчок, а самá йди заклїч своїї мáми“. Побїгло то дьўчá, ўтышило сї і бїжит, і мáти вóду несé. — „Ой, ходїт 'но, мамўньу, бо вас йакїйсь пан жьидáйи“. Прихóдит та старá жибрáчка (однїошка називáють сá, з жидїўска), той кáже: „Мамўсьу, то йист рáша дочкá?“ А вона кáже: „А йакже, пáночку, то йист моїа дочкá.“ — „Абїсти — кáже — звáли, йа сї хóчу з вáшоў дочкóў женїти“. — „Ой, пáночку, прóшу сї ни сьмїйáти, бо йак Пáнбїг шо мáйи дáти, то моїї сиротбї дасьтэ“. — „Ой, — кáже — матўсьу, йа сї ни сьмїйó, такої праўду говорóу, — йа сї бóду женїў“. — Взьиў він ту дьўчїну даў до шкїл, даў до краўцá пёрши, носпраўлáу на ньу убрáньи, а пóтїм пїшоў і наймиў стáнцийу. І звáў старó мáму і тóйи дьўчá пїт свою рúку і даў її до шкїл, — Фáйно онó сї вїўчило за нáру мїсьацьїў і дїйшлó до рóзуму. І старáйи він сї о тóйи і з нёйу сї ўоженїў і пóтїм сїбї прикуниў трóшки мнóго пóльї і фáйнї сїбї забудовáнья вїробиў там десь, виставиў сїбї фáйну кáченицьу і фáйнї огрúдки сїбї вїробиў, і вже їм сї повóдит дóбри.

Допїруж погадáў він сїбї о своїим тáту, о своїї мáмї. — „Дóбре нам, жїнко, с твоў мáмоў вихóдит, але хотьїўбим сá довїдати о своїим тáту, о своїї мáмї, ци ўонї ше де жиўт на сьвїтї. Моїа жїнка кохáна, йа тебе тут зїстáўльу і твоїу мáму, а сам пїдó бáтькa вїдвїдати і своїу мáму“. Жїнка дóбра була і ў тóму ни зборонїла, 'но благословїла йигó йиднїм слóвом: „Допоможї ти Бóже“. — „Йислї сї у мóго тáта дóбре повóдит, то йа тбї вїтпїшу, а йислї але, то йа тибé заберó там на свóо бáтькa обїтáцийу“.

Óжеж дїстáў сї до свóо бáтькa, — вже там нїмá нїкóо, тїлькó чужїй тримáйи. Здáўжи той старїй на тóо товáриша свóо, нїби на тóо татўсьа, жи ходїли обá, жи товáришувáти, і скaзáў їму так: „Йак сї мїй син повéрне, то абїсь доручиў мóму сїновї, а йак сї ни вёрне, то здай на бóже“. Йимўж той татўськó то вїтступїў і він там zostáў сї. Тимчáсом отримáў він сї тáжка, госпóдáрка дóбра і чéльдь мáйи, а йно жїнки нїмá. Але тра сá й достáти до жїнки, трéба жїнку забрáти сьудá. Прихóдит він до жїнки і рáдить сá: Жїнко, ци ми будем тут, ци ми

підем там?" Оже жінка йимú каже: „Шкодá — кае — тутка продáти, бо й нема кому; але най сá мату́сьа старе́нька зіста́ўлят тутки, а ми поїдем там, а мату́сьа, йак нам сá там буде дóбре поводило, то ми напишмо, то мату́сьу возьмем с собо́ў“. Тимчасом забрали сá і поїхали. Приїхали вони на сво́ю господа́рку, і дуже вона си там сподобала, жи дуже фáйно, жи: „Лы́нше йак у нас“... Дóбре йим сá повóдит бис пáру час, ой 'но тілько зле, жи мáми старе́нької нима... — „Ой, зна́йши ти шчо, мýже мйй, — мила тво́я пра́ць і тво́го тáта, але і мо́я мáма мнн́и мила. Ой, небóже, відложи́ час і тако́й поїдь по мо́ю мáму“. — Вибера́ў він сá у т́уу доро́гу, а жінку воста́виў зо слугами. І вийшо́ў собі так за м́есто, на йдну́ трафі́ку або на шинк і хт́иў собі в́ипити горі́уки на доро́гу. Але приходит на той шинк, — ой там сид́ит той тату́сьо старе́нький, йигó бат́ька камрат. Він сá з ним провита́ў і взьи́ў йиму розкáзувати свйй инт́ерес. Той тату́ньо взьи́ў жалувати: „Ти такйй молодйй, а деш ти сá забера́йши? Жінка йакá молодá, — прийдé д́ругйй до не́й...“ Він йиму заручи́ў тим слóвом, шчо ўона́ д́ру́оо не прийме. А той старйй тату́сько каже: „От, зна́йши шо, чоловічи, — в́ипиймо по чáрцьї, а йа йи сам намо́ўльу“. — „Оже йа вам, тату́сьу, возьм́у шт́ири чáрцьї і то вам доручу, жи вона́ тотó ни приста́ни“. — В́ипили ўони́ собі по тих пáру чáрок і заўзы́ли си св́идки́ў, і зроби́ў той тату́сько старйй на писемн́у і даў зару́ки, тілько жи́и той ни верта́ў сá до до́му до жінки намо́ўли́ти. І йак він сá поверне з доро́ги, і йак той старйй то прикона́йи, то зи сво́ййх дóбри́ў мáйи в́истунити, а йисл́и старййби ни в́икона́ў, то старйй мáйи в́истунити. І дупіру́ї пожегна́ли сá, і той собі поїха́ў ў доро́гу, а той сá зіста́виў ў шинку.

Отже тепер зачина́йи той старе́нький штудерова́ти, — на́д́ийи сá за пáру м́ясацьї жи тамт́ой сá поверне, óтже йде він до тóй пáни на заба́у (так н́иби до ўну́ки рахувáти). Прийшо́ў він до не́й з в́ечира, звита́ў сá з не́ю, а вона́ сá д́уже ўт́ишила. — „Ой, дóбре, бат́ьку старе́нькай, жи́сти прийшли́, бо минн́и сá ўже д́уже ўкучило“. Зачина́йут вони́ у кáрти гра́ти (Фёрбля, ци так? — один з присутних. — Ў в́изкá). Але гра́ют вони́ ў кáрти, а й вона́ кае: „Треба́и нам герба́ти в́ипити, бо нам так за с́ухо“. Але старйй тату́сько и тим сá ўже т́ишит, кае: „Дóбре то буди...“ — вже він в́ипи́и, вона́, то ўже шощ́ буде с тóго... Гра́ют вони́ кáрти, вже й п́зна год́ина, вже й вона́ сá прóсит спáти. Але він сá коло не́й кру́гит і прóсит ййй, жиби й він сá обачува́ў. А вона́ йиму в́итповіла: „Йа тóо ни зрóbльу, то ни мóжна“. — Йа дам пáни́ квáрту дукáтйй, а най пáни́ той инт́ерес зрóbлят“. В́идповіда́йи вона́: „Йа дам пáнови дв́и, а тóго ни хóчу“. Сёрце йимú зив́ило і под́ькува́ў: „Ой, бува́й здоро́ва, пaне, бо йа вже йду“. Казáла вона́ слугам йигó в́ипровадити и прóсити на заба́у йишч́е кол́ись. Не в́иклада́ў

ін на доўго, але спішыў за́раз такі дру́гий день. Прихо́дит він у дру́гий день, і вона́ сьі зноў ним ўгы́шила дўже, та па́ны, красно́ го привита́ла. і до поко́йу запросі́ла, на забаву. Так оні́ сьі́ зноў ка́рти гра́ли, йак та́мтэй ве́чнр, і розмоўля́ли. Прихо́дит та годі́на, жи́би час і́ти спа́ти — она́ зноў йі́го про́сит: „Час би ў́же й до́ дому, бо йа ў́же змитру́жена“... Про́сит він сьі́ у не́йі: „Мо́жеби йа об́начува́ў сьі́ тиж коло па́ны?“ — „Ой, — ка́же — йа не зв́ікла ны́ с ким спа́ти, тілько с чо́ловіком“. — „Йа па́ны дам дв́йи ква́рти дукату́, а ных мн́йи па́ны той і́нтерес по́зволы́“. — „А йа па́ну дам га́рнец дукату́, а йа те́го не зроб́и́й, бо то йі́ст ба́рдзо і́жих“. Але зів́ийло йі́му се́рце, але взьі́ў пла́кати: „Ой, — ка́же — па́не мо́йа коха́на, жьиль ми ві́т тебе́ відхо́дити, жи нас нима́ 'но дв́йи, а ти мн́йи ны́ц ни ў́д́йиш“... І под́йкува́ў і пішо́ў. Каза́ла вона́ слў́гам йі́го ві́провадити і зноў на дру́гий ве́чнр йі́го про́сит (або на да́льше, але жи він ни ма́ў ко́лі, то пішо́ў такі за́раз). Прихо́дит він тре́тэй день, і ўона́ сьі́ ним зноў ўгы́шила, так йакби й перше. Запросі́ла до поко́йу, взьі́ли ка́рти гра́ти. Гра́ли вони́ зноў до пі́зної годі́ни, і вона́ зноў сьі́ спішы́т до лі́шка спа́ти (зноў йі́го ві́тсува́йи, — а вже-вже домл́ыва́ў, ж жьильу́). О́тже старі́й сьі́ рожжа́лува́ў, взьі́ў пла́кати, взьі́ў голово́ў то́ўчы, а вона́ сьі́ взьі́ла з не́о сьмі́яти: „Ой, йди́, па́не, голово́ў то́ўчы на сво́йім подві́ру, не на мо́йім фі́льва́рку“. І ў́ ті́м рожжалува́льну розі́йшли сьі́. (То тверда́ була! — один з прису́тних). Пере́начува́ли без ні́ц, ў́ одина́йцьцати годі́ны пополудни она́ сьі́ на́д́йи́й чо́ловіка. (Ны́, то так жи́во не бу́ло). Пішо́ў він сьі́́ серед мі́ста, сьі́́ сьі́́ перед му́ром і пла́че. Наді́йшла старá ба́ба горба́та, взьі́ла йі́го жа́лувати (вона́ вже зна́ла, що сьі́ ро́бит, то була́ планета́), взьі́ла йі́го за го́лову: „Чо́го сьі́ так, па́ноньку, дўже засму́ті́ли?“ — „Ідзь, пса́креў, ста́ра ба́бо, одёмн́й!“ — „Ой, па́й сьі́ пан на ме́не ни злос́ьтьять, йа шос́ь мо́же па́нови пора́джу“... — „Ідзь, пса́креў горбу́ле, одёмн́й, що ти мн́йи пора́дзы́ш?“ — „Ой, па́ночку, ни серды́те сьі́ на ме́не, йа вам такі́ пора́джу“. О́дже й старі́й розду́маў си́: „Мо́же й пра́ўда бу́ти... І шож ти мн́йи, ба́бо, пора́диш?“ — „Па́ночку, ма́йнти ви пй́ітку?“ Ка́же: „Ма́йу“. — „Ходы́т на йа́рмарок, кў́пите скр́іньну“. Пішли́ на йа́рмарок, кў́пи́ли скр́іньну, за пй́ітку. (То ше йак йа мале́нький бу́ў, йак ше маму́ньа мене́ ўродили, та й на хресті́ярх ўпові́да́ти хло́пи.). Топі́ру зай́хали ў́ сў́гичі (ў́ зама́марок) с тоў́ скр́іньноў, ка́же: „О́же возьмі́ть си́, па́ночку, за ѓрейца́р олу́фко і кавáлок папéру“ — і ўса́дила го ў́ скр́іньну і замкн́ула. Тогді́ спрова́дила гр́ямоти, трі́скоти, хма́ри велі́кі бруна́тні, на велі́ку злі́ву. І зачы́ло гр́ямати, зачы́ло трі́скати, хма́ри бруна́тні зачы́ли йти, стра́шно то бу́ло дльа льуді́й. І взьі́ла тьа́гну́ти поперед то́йі па́ны дб́ра, поперед по́ко́йу, гості́нцем. Взьі́ла тогді́ пла́кати: „А мо́йа́ж ти пра́ченько, йа ту

прачу́вата, йа ту гірку́вата, йа ту згорба́тыла, а тепе́р мойу́ пра́ченьку дощик покрóпит і ма́рне піде“... Та паньї поздріла без вікіо, милосе́рна бу́ла, — віслала сво́ю слугу́ і запросіла йї до кúхні, поста́вила ў кúхні скрі́ньку, а паньї запросіла йї до покóйу. Старе́нька та ба́ба бу́ла, по сві́тї ходіла, — па́ньї сї дúже ўты́шила, жи вона́ така старá, ўсео звáйї. І дúже сї ўты́шила, жи Па́нбіг йї даў такú ба́бу старе́ньку на розра́ду йї і взьїла йї там прійма́ти, дала́ йї там герба́ти скльїночку, бúлочку, і поси́дїли си кавáлок. Війшла до кúхнї старе́нька ба́ба, — котра́сь слугá покїнула мїгку на скрі́ньї. Та й старá сї ба́ба дúже рожжїлувала і взьїла плакати. — „Лекше мнї́ бу́ло на дощї сто́я́ти, нїж ту мнї́ маў хто мойу́ пра́цьку талáпати!“ Ой, па́ньї ўчу́ла ў кúхні крик і самá вийшла. Вихóдит, — старá пла́че. — „А чо́го так, бабúсьу, пла́чите? — „Ой, йáкже, мойá па́не, не пла́кати, — йа така́ бїдна жебра́чка старе́нька, йа так пра́чу́вата, а тепе́р мнї́ мойу́ пра́цьку так поسخля́нували! Лекше бу́ло на дворї сто́я́ти нїж тúтка“. Ой, па́ньї сї ўзлóстїла, да́ла слúгам по кулако́ви: „Берї́, пса́креў йїднá з дру́гоў, тьагнї скрі́ньку до покóйу!“ — Затьїгну́ли скрі́ньку до покóйу і поста́вили ў кутї́. Сьїла сїбі па́ньї з горба́тоў ба́боў і зачина́йї розмоўля́ти, так йакби й пе́рше. Розмоўля́ли, — по ко́льа́цїї польга́ли сїбі спа́ти. Старá горба́та лыгла́ ў йїднїм лі́шку, а па́ньї ў дру́гїм. Але па́ньї поскїда́ла сúкнї, ни лыгла́ 'но ў кошу́льї спа́ти. І перїна сї́ віді́рїла, ско́пала нога́ми, — перепро́шїю панїче́ви гонóру і ўсе́ї сватї і грéчних ўсе́їх — і задимїла сї́ сорóчка і ўсео бу́ло ві́тко. Старá ба́ба сї́ прибуди́ла, а мо́же йї не спа́ла, підкру́тїла льáмну, та й до па́ньї, — до́бри, жи ўсео на́вэрха. Прийшла́ до скрі́ньї: „Устава́йте, па́не, бо піде́мо на лóви!“ — Схо́пїў сї́ старї́й зо скрі́ньї і приходїт до лі́шка. — „Берї́т, па́ночку, папїр в ру́ки і олу́фко і подивїть сї́, ўо́гу ма́йїте знак: на тїм бо́цьї ма́йїте чїсте тьїло, а на тамтїм боро́даўка (на йїднїм лицї́ бу́ла боро́даўка, а на дру́гїм нї)“. О́дже пан послї́шїў сї́ і живе́нько сї́бі записáў той знак. І нава́д сї́бі пішоў до скрі́ньї начува́ти. Уста́ла ране́нько старá ба́ба, йно засвїта́ло, — взьїла па́ньку будїти, жиби па́ньї бу́ла ласка́ва ўста́ти: „Бо йа уже будú вітхóдила, бо сї́ бо́йу, бо мо́же будé дощ“. Ві́гнїгну́ла скрі́ньку на гостїнец, ше йї та па́ньї да́та па́ру бохо́нкїў хлїба на до́рогу (бом відїу́, йак не́сла! — Ци пїтьоване́го, ци разове́го? — То ўже ни звáйю, бом не йїу) і подї́кувала йї красе́нько за розра́ду, і старá пої́хала зо скрі́неў. Ві́твїгнула на гостїнец і ўотворїла, і той старї́й вїльїз і пішоў (а та за до́рогу взьїла сї́бі пї́гку, скрі́ньку сї́бі взьїла за ту фа́тїгу). Йшоў він сї́бі аж на той шинк, де сї́ росходїу́ з йїї́ чоло́віком, де дистáмент робїли. Два́на́йцятї годїны йї́ чоло́вік прїї́здїт і ўступїу́ сї́бі на той шинк. Приходїт на той шинк — той старе́ньквї́ йнго́ татúсьо сидїт

тамка. Нбиц він сї з ним ни витайи, тїлько виймайи напїр с кишєнї і показуйи му знак. — „Подвиї сї, мїй коханий, жи то ўсьо нипраўда, жи тиг казай“ . Той сї подниў здалєка, прочитай, кає: „Праўда, вже буў ж жїнкоў“ ! Рожжалуваў він сї дўже, випиў сїбї горїўки кильшок і думайи дўмку. Дали до йнго жїнки знати, жи вже йи чоловік з дорogi. Ой, прибїгла йнго жїнка з радостнї на той шинк і дўжи сї ним ўтїшила. Той ни багачько розмишлїў, відвинїў рўку і даў йї ў пїсок. — „Йди преч від мене, ти ни моїа жїнка, йа не твїй чолоєїк“ . — Одже той старїй майи сьвітки і пїсємнї, забраў сїбї лўди і йїї зі свбїїх дббрїў викидаў (а чоловік вже ни доходитї навїть).

Одже с тоо жильў она сїбї дїбрана такоо рбзуму і зробїла сї мешчїзнуў і пристала до вбїска. А йї чоловік вїстаў бїдним і пїшоў зробїў сї ўббгнм. Йак она прїгала до вбїска, і дўже йї сї дббре поводїло. Оттак рїк по рбкови вона фке виходїла на старшбго, — шбсь так помалєнько виїшла вона аж на йндїорала (дббрий хлопака, файний буў!). Дббре вона вбїском комендерувата, фсьо пїд йїї рукббў, і росказала аўфшльаг ў тїм самїм фїльварку, де йона бўла (кватїру). Вбїско розїшло сї по кватїрах, а вона трафїла на свїй дїм. Стоїали там пїру днїў у тїм мїсци, а то йндїорал пї с ким на спанцїр нїїди, 'по с тим татўськом, жи йїму фїльварок відобраў. Там булї ладнї огрўдки, рїзньнї квїткї, і той йндїорал ходїў сїбї на спанцїр с тим госпбдаром. Дўже си тї квїти хвалили, нїбї хвалиў той йндїорал і пїтаў сї тоо госпбдара, шо то помешканьн йнго коштїйи, такє дўки ўсьбда ладно, файно, ци велїкї то грбшї? — „Ой, -- кає — йабїм вану ўновїў, але ми навїть ўстїдно ўповїлати, бо то сьмїшнє і дббре“ .. Кає: „Так і так сї стало, такїй і такїй їнтерєс зробїў сї дўже сьмїшний і йа то дїстаў дурнїчкоў“ . — „Одже йа прбшу, нєй пан бўдут такїй ласкаў, най то минї ўповїсьть, а йа будў писати, — йак то сьмїшнє, то йа пўшчу ў газєти“ . — [А вўса мала? — одїн з з прїсўтнїх. — „Позастїга помалоў пїру рбзи, та й вїросли йак йїжбви]. Одже той пан повїдайи, а йндїорал сїбї пїше і сьмїїй сї. — „Ай! кає — дла Бба сьвїтоо, йака то сьмїшна штўка“... — Росповїў той пан ўсьої їнтерєс і скїнчїло сї. Сховаў він, той йндїорал, кнїшку до кишєнї і пїшли сїбї на каву. Одже дрўгїй дєнь росписаў той йндїорал ў газєти ци то лїсти, де пбблисько йи дьїдї, най сї схбдять до того пана на баль. Одже спросїў тих дьїдїў на тї помїники і рбсказаў лати обїл. Але той йї чоловік ўже сьлїний буў на ўоко і ўже сї зостарїў, зарїс, ўже го мало пїзнати. Заложїли стїл на долиньнї на дьїдзвїнцу, а той пан йндїорал вїльїз сїбї на гальїрїю, на дрўге пльбнтро. Берўть сї тїї дьїдї йїєги: котрїй вїдїт, то йїсьть, котрїй кальїка, то йїдєн дрўоо годїйи, — а той сьлїний бїдний мацайи, мацайи і малшб дїстаў. Хбдїт йндїорал по гальїрїїї і слїзнаў здалєка

того дьіда сьліпоо, своо чоловіка. Заклікаў своо форисьца і казаў йти і привести тоо сьліпоо дьіда. Привели сьліпоо дьіда до станцій, — прийшоў той йднорал і взыў сьі того дьіда питати: „Ой, ни здалека ти дьіду, шо ти за йдён?“ Взыў дьід повідати, жи вже баганько нишчастья витримаў, і росповіў тому йдноралови с початку аж до ўостанку ўсу своіу праўду. Той йднорал сибі то списав и здихтуваў с тамтїя разом, шо з огрудка витягнуў на спацірах, жи оповідаў му той старий звоў. Отже склікаў своі саржі, тоїи старшої, шо з ними камратство тримаў, і показаў того дьіда, йакїй він старий виглядаїи і ше сьліпий до того. Казаў своїм форисьцам дьіда обстрихчи і підголити і убранны му чїсте лати, а тоо нєндзє скинути. (Там худоба була! — одїи з присутних). І допіру, йак го прибрали, і заложїў той йднорал сєйон*) (судїти будўт), ўосадили коло стола дваїццїть штїри радних, а того старого татўска ў серединї (того першого, жи з ними зробїў калабайку, мешканны зпсўў). Допіруж взыў просїти тих паноўїў; „Што такому чоловікови належит сьа зробити, шчо межи малажєньством псўїи мїшканны?“ Дєкотрий каже: „До гарєшту дати!“ — злє. Дєкотрий каже: „Завїснї!“ — злє. Дєкотрий каже: „Ў кайдани ўкувати!“ — також злє, — отже прийшло аж до того старого татўска таї каже: „А шож ви, татўсєу, ўсудите?“ Каже: „Ўсї добре судите. але йа шче льїше ўсуджу. Вїпровадити такого коньї, жи на сьвітї ни буў нїгди, і привїзати йнго до фєста і най йнго кєсти порознєснї, жїб сьї доўго не мучїў, пустити ў сьвїг“. Отже той йднорал вїймаїи тўїу дїхтациїу с кишєнї і кладє на столї: „Оже читайте, панове, шо то йи за вїсторїїа“. Отже читайут лїїи панове ўсї тўїу дїхтациїу, а той старий ўже сьї навїть і не лївнї. Йакже то причїтали, і зараз йнму ў тї хвїли так зрєїли. Вїпровадили такого коньї, жи з малєнького лєшнїтї на дворї не буў, і ўчїлїли до фєста і пустїли го ў чїсте пєле, і ни маў сьї колї спрашчїти аны в Бєгом аны в лєудмї. А він тогдї, той йднорал, припровадїў свого чоловіка, — бо сам сьї зробїў мешчїзноў — розїбраў сьї чїсто догєла і нирипросїў своїи мнїїстри, своїу саржу: „Дьїкуїу вам, моїи панове, за слўжбу, за найїаснїїшого монархи хлїб, а тепєр йа маїу своо приїатїльї, вїднїталам на сьвітї, — йа не йїадїм жаднїй мешчїзна, іно йїстєм бїалоглєва — кобїта. А оттепєр вам дьїкуїу за слўжбу, і найїаснїїшому монархови і вам, жїсти ми бес той час ни зробїли калїкойу (нїби жи дєбри йї сьї поводїло). Най вам Бог даїи шчасьтїя ў крайў, а мнїи на моїїх дєбрах“. — 'Аминь.

Оповї Кароль Мазўрчик в Плетєнїчах, пов. Перемишляни, 6 червня 1897.

*, мабуть — сойм.

Тема в головному та сама, яку обробив Шекспір у своїй драмі „Цимбелін“; головним жерелом Шекспіра був Боккаччів Декамерон (Giorn. II, Nov. 9. по р. Golda u, Dekameron 112—134; Simrock, Shakespeares Quellen III, 210; M. Landau, Die Quellen des Dekameron, 135—150; Hagen, Gesamttabenteuer III, XCVI—XCIX i 357; Historie littéraire de la France XCIII, 767—770; Fr. Schlegel, Sammlung romantischer Dichtungen des Mittelalters, Leipzig 1804; Orient und Occident II, 315; Prum und Socin II, 142; Miklosich, Die Märchen der rumänischen Zigeuner (Denkschriften der k. Akad. der Wiss. 1874, т. 23, стр. 14); Jahrbuch für romanische und englische Litteratur VIII, 44—45

2. Фатальний хлопець.

Буў такі пан грабіа, майбнтний, він сибі йіхаў до свáo кáмрата на балъ. Заложіў сибі кóны до повóза штíри і взыў сибі фíрманна і йіде. Зайіхаў він в лýсі, узыў сьí го блуд. Йíздіў, йíздіў по лýсах, — захóпила ніч йíго ў тíм лýсі. Ўтрафíў він до йíдногó побережнíка нáніч, такóй в лýсі. — „Ай, — кае — чолóвіче, шо ти йи за йíдén, мóжеби йа сьí у тебе обначуваў... Стáла ми сьí прíгóда, уў лýсі заблудíўím“. — „Бúду просíў пáна до хáти, не борóньу начувáти, бо годíть сьí, такóо чолóвіка, йíак пан, с худóбоў ў лýсі ни мóжна пускáти прóтíў нóчи: Али росновím пáнови шчíру прáўду: мóже пан і ни схотíт у мéне начувáти. Бо мíньí Пáнбíг обíцъíў гóсьцьí дáти до дóму. Мóйа жíнка сьí схóдлт з дítíноў, — не бúду маў пáнови лíшка“. — „Йа ў тебе лíшка ни жвídáў, — прíймí мóйí кóньí на свóйí подвíри, а йа си полeжý і на солóмí“. Взыў той побережнíк кóньí до стáйннí, а пáна до свóйí хáти, і прóснт начувáти. „Тíлько перепрошíўу пáна, мóже пáну будé ўстíд, бо мóйа жíнка зачíváйи квóкати (будé дítíну родíла). Але шож, пан хóчут спочíváти, а немá де, — хíбá нех жíнка йде пíд вíкнó, йа ўнэсу жíньцьí солóми, а пан сибí пíдúт до лíшка“. — „Йа тибí, чолóвіче, тóйí перешкóди не хóчу робíти. Ох, дьíкуйу Бóгу, жи йа ўже у твóйím дóму. Най тобí Бог дайí шчáсьтьи с твóў жíнкоў і с твóйím тим нарождéнним, шчо мáйи бúти. А мíньí постелí солóми пíд вíкнám, а йа сьí так вíсплý, йíакби й на перíньí“. — Льíг пан спочíváти, але му сьí на сон ни завóдлт. Гáдка за гáдкоў йде, зо спаньí сьí вíбнйў, жи то мóжи с фíрманом і зо штíрма кíньми заблудíтí... Прíбíгáйи два áнгели до вíкнá і пítáйи сьí йíдén дрúгого: „А ўже йи?“ А той дрúгий повídáйи: „Шче нímá“. — „Ой, — каже — дóбре, жи шче нímá, бо йíакби він сьí тепér народíў, то би буў велíкíй пíйáк“ — і забрáли сьí і полетýли. А той пан то ўсьо чúйи. Прíбíгáйут за годíну дрúгíй раз. Кáже: „Ўже йи?“ Кáже: „Ньí, шче нímá“. — „Ой, — кае — дóбре, жи нímá, бо то би буў велíкíй злóдьйí“. І полетýли зноў назáд. Прíбí-

гайт у дванасти години зноў, кажи: „Ўже йи?“ А той каже другій: „Ўже йи“. — „О Господи, слава тибі, жи ўже йи, — то той хлопец у того пана ўсьой майіток відберэ, шчо ту лежит під вікном“. І забрали сь і полетыли. Урадуваў сь той госпóдар, шчо вже сь той син народіў, пішоў сьбі до свóйі комóри, прыніе там йакогось трúnку дльа свóйі жінки і дльа кушэрки і просит того пана, жиби такóж ўстаў. Пан не спит, ўсьо чуїи. — „Ой, — каже — пàне, бóдьте ласкави, ўстаньти 'но, бо миньї Панбiг даў сiна“. Ой, пан сь схóпиў і каже йимў: „Дай ти Бóжи шчысьтьи! Колиж йа трафиў до тебе на такий час, óтже тьї прошу, йа ў тебе бóду за кóма“. — Забаўили ўони сь трóшки, даў Панбiг день, — побiг сьбі госпóдар ў селó роспитати кумóйї вийнци, аби йимў послужили до хресту йигó сiнови. Даў йимў пан грóши до кишéньї: „На, госпóдари, йди сьбі ў силó, набери сьбі трúnку, абие маў на ўсьи хрестини“. Ухóпиў госпóдар грóши до кишéньї, бiжит у селó і рáдуїи сь, шчо йимў Бог даў сiна і такогó пана з грiшми. Бiгаїи він сьбі по селу, по такiх богачах, жи шче ў нéго нiгди ни бувáли. І допiру прóсит він тих богачiў до свiтóгó хресту. Богачi сь з нéо насмiваўит: „Шчо ми до такогó драба пiдém на хрестини?“ — „Не смiїти сь, мóйї кумóве солóткi, бо йа, Бóу дьiкувати, мáйу пóўну кишéньу грóши. Ходьт зо мноў пiхотóў до лыса до хресту до свiтóйї цэркви, пойдiмо штирма кiньми і ў повóзi“. Каже кум до кóма: „Ше того нимá на свiтi і не бóло, жиби такий драб штирма кiньми йiздиў до хресту“... — „Óтже мóйї кумóви солóткi, йак ми не вiрити, то сьї приконаїити ў тi праўдi“. Оже приишли вони до нéго на тi хрестини — йи ў нéго мнóго йидзéньи, питьї, рiзьнi трúnки, ўсьо пан свóйiм кóштом пiднiйї сьї справити. Заложиў фiрман штири кóньи до повóза, зiбраў кумóве на пóвзз і кушэрку з дитiноў і йидут до хресту з велiкоў порáдоў. Дўже сь лўди бес силó дивўйит, шчо такий драб такоїї порáди дочекаў сьї. Оже охрестили тўйу дитiну і повертаїит назáд з рáдостиў велiкоў з утьiхоў, і жiнка сь тiшит і рéшти дьiти і дьiкуйит Бóгу, жи Панбiг даў такóо пана з грiшми. Спраўлили тi хрестини цáльї тiждiнь, гóйно і висóко. Кумóви сьї поросходили, а пан зостайї сьї — „Ой, — каже — мiй кóме солóткiй, лўблў-тебé і твóйу жiнку, але свóо похрэсника шче лiпшшi, і бóду тьї просиў, жéби ти миньї того похрэсника продаў“. — „Ой, не мóжу того зробiти, бо ў мéни дьiти ўсьи мiлi“. — „Звiйиш ти, нибóжи, шчо: мáйиш ти дьiтий бiльшi і шче ти мóже Бог дасьть, а йа тибi дам вiсьимсот рiньских і мóжеш миньї ту йиднў дитiну продати“. Жiнка ўчула, жи то дóбра рiч грóши, і каже йимў: „От, чоловiчи, дивi сьї, мáйим дьiти поза пiнц і по лаўках і шче нам мóже Бог дасьть, — бóде з нас — каже — того, а того хлопцzi — каже — возьмiм і продаїмо“. Той пан до нéго повiдаїи: „Звiйиш ти шчо, — йабим

Ї тибé ни жьида́ў, але жи д́уже той хло́пец ла́дний, а йа не ма́ю дьти́й аны жа́дного, — д́уже си мо́йа па́ньи бу́ди то́ў дити́ноў ть́шити“... Одже взьи́ў той господа́р поради́ў си ж жинко́ў і прода́у тоо́ хлопци́. Взьи́ў той пан ски́нуў с се́би ф́у́тро, та господа́ни тоо́ хлопци́ повила у пили́нкi і да́ла йи́му подушчи́нку, той пан приту́лиў до се́би, завини́ў го ў ф́у́тро, і да́ў вісімсот риньских той пан і пожегна́ў си і по́йхаў. Йи́хаў він лы́сами, — а то бу́ло зимово́ў поро́ў і бу́ли сьньги́ вели́ки. За́йи́хаў далéко в лы́си, ньи́кого ни чу́ти. При́йи́хаў він у вели́кий лы́с і ка́е до ф́ирмана: „Стань!“ — Ста́ў ф́ирман, той пан зьлы́з с то́ў дити́ноў і взьи́ў ту дити́ну поньи́с тiми сьни́гами у́ў лы́с далéко від до́роги, положи́ў туйу дити́ну у́ў сьни́гу і заста́виў; сам пришо́ў до ф́ирмана і си́ў на по́вуз і повіда́и до ф́ирмана: „Гони живéнько, жиб нас ньи́хто не-виды́ў“. І по́йи́хаў аж до сво́о до́му, а то́го хлопци́ заста́виў у́ў сьни́гу. Він йи́го хтьи́ў страти́ти, бо си бо́йи́ў, шоби ў не́го майи́тку ни відобра́ў. Прилеты́ло два а́нгели і коло то́го хлопци́ засьвíтили шти́ри свíчки воскови́х, застромíли ў сьни́г, — так той хло́пец жежи тим сьни́гом кричíў, аж зи́гриў си́ (аш си́ споти́ў). Надíхаў дрýгий пан, до то́го па́на само́го йи́хаў на балъ. Але при́йвди́т до то́го сьли́ду, — зачу́ў го́лос то́йи дити́ни. Ка́же до ф́ирмана: „Го́ў, стань!“ — Ф́ирман ста́ў, — ка́же: „Слу́хай, ни́божи, де́сь чу́ти дити́нчачий го́лос“... — Оджиж той ф́ирман зьлы́з, побíг тим сьли́дом, при́бíгаи́и аж до то́йи дити́ни. І ка́же, при́бíгаи́и, дíвить си́ —: горíт там шти́ри свíчки воскови́х і сидíт два а́нгели, йидéн з йидно́о бо́ку, а дрýгий з дрýгого, так туйу дити́ну гри́ют, аж си́ споти́ла. При́бíгаи́и до па́на наза́д той ф́ирман —: „Ей, — ка́же — па́не, йика́сь новива́ ў лы́си“... — „Шчо то — ка́е — за новíва?“ — Ка́же: „Лежи́т дити́на малéнька ў подушчи́ни, горíт шти́ри свíчки і сидíт двí льа́льки коло не́го“. — Пан то йи́му ни по-вíйриў, побíг си́ сам докони́ти. При́бíгаи́и та́мка, — пра́ўда так йи́, йак він йи́му повіда́ў, той ф́ирман. Ста́ў він і дíвить си́ на туйу дити́ну, шчо та дити́на так кричíт, аж зи́рло. Тих двí льа́льки повіда́и́и: „Возьми́ си́ — ка́же, — па́не, туйу дити́ну, будéш йи́му ўо́пiкуном, бо ми ўже туйу дити́ну з дрýгих рук ви́рвали і хочемо, жиб йо́но ни пи́шло ма́рни с тоо́ свíта, — а шо йи́му Бог оби́цйи́ў, то такí так бу́де“. — Допíруж той пан ўхо́пиў туйу дити́ну і д́уже си́ ўты́шиў. Та дити́на бу́ла д́ужи дилы́катна, — позавива́ў він йи́и ў барани́цьцу і привíс на залуби́ни і ть́шит си́ до ф́ирмана —: „От, Бо́у дíкувати, привезу́ сво́йи па́ньи гости́нчци́, йидна́ко дьти́й ни ма́йи, бу́ди си́ д́ужи ть́шити. От тепéр вже на балъ ни по́йидим, — коли ми так Бог да́ў, то си́ вéрнем до жинки“. — Допíру при́йи́хаў до сво́йи па́ньи, до сво́о до́му, ви́йшла па́ньи на га́нок, дíвить си́ — щось пан несé наперíд се́бе, ба й кричíт: „Шчо ти, мiй па́не, си́би знайшо́ў ў лы́си, ци за́йи́вци́ ци си́риў, шчось

так до себе притулиў?“ — „Аньі — ка́же — за́йць, аньі ня сирна́, тілько ми Па́нбѣг даў да́рунок дльа тебе́, — найшо́ўим си — ка́же — хло́пцьі, али жи шче нима́ на свѣты́ тако́го ла́дного“... — Йак та па́нѣ ўздрѣла то́го хло́пцьі, то шче більша́ подро́сла, йак бу́ла, так сѣ урадо́вала. Росписа́ли по се́лах, ци нема́ де ма́мки, напита́ли ма́мку (постара́ли сѣ ма́мки) і так ту́ю дити́ну карма́ли, д́уже фа́йно той хло́пец ри́с. І до́пірож той хло́пец так фа́йно ри́с, за ри́к за два та́кий сѣ хло́пец зроби́ў, жи мо́жна бу́ло за́раз до шко́ли посла́ти. Ўда́ли сѣ тѣйі па́нѣ з ним до шко́л, — д́уже сѣ фа́йно той хло́пец учи́т, але жи шко́льа́р сѣ льпѣши́й від не́го ни зди́баў. До́піру так він бу́ў па́ру льѣт, мо́же ма́ў до штирнайцѣ́ть льѣт, до пѣнтнайцѣ́ть, вже бу́ў фа́йний па́нѣч, так йи́го д́уже льубѣ́лит, вже йи́му фсе́о да́ли до рук і спу́стили сѣ, господа́рку, чи́сто, жиби він ў́же сам господа́риў. Пове́льиў той па́н, жи ў́же той хло́пец фа́йно господа́рит, — про́сит сво́йі жѣнки тро́ха йѣзати на ба́ль. Кѣлька льѣт не бу́ў ў́ сво́го па́на, ў́ сво́го ка́мрата, до́піру ка́же: „По́йдем тро́ха на ба́ль (до то́го само́го па́на, жи ту́ю дити́ну лишѣ́ў ў́ зы́сьі)“. При́йхаў він там, взѣ́ли сѣ там ба́льва́ти, — али та па́нѣ ква́пѣть сѣ до се́би нава́д: д́уже то́о хло́пцьі льубѣ́ла і за ним си ску́чила. І про́сит чолові́ка: „Йѣ́дмо вже — ка́же — до се́бе, бо там сѣ бу́де дити́на ме́трѣ́жила, жи нас тѣ́лько нема́ (шо нема́ та́та-ма́ми ў́ до́ма)“. Той па́н пове́да́йи: „Дльа чо́го сѣ так па́нѣство ква́пѣт до до́му?“ Оджи ка́жи: „Так сѣ мо́йа жѣнка ква́пѣт, бо там ў́до́ма хло́пец сѣ бу́де за на́ми гри́з“. Той па́н пове́да́йи: „А де́ж ти взѣ́иў дити́ни, коли ти пе́рши ни ма́ў?“ — „Ай — ка́же, — ми́нѣ Па́нбѣг даў. Йа то́гди і то́гди ў́ ти́м ро́цьі до те́би йѣ́хаў і йа си знайшо́у хло́пцьі“. І взѣ́иў йи́му пове́да́йи, йа́кий интѣ́рес. Росповѣ́ў йи́му той интѣ́рес, шчо він то́го хло́пцьі зди́баў то́гди йи́ то́гди ў́ ти́м льѣ́сьі. А той па́н пове́да́йи: „То йа йи́го сам лишѣ́ў та́мка, то — ка́же — йи́ ми́й похре́сник. Али — ка́же — йак він сѣ наро́диў, то йа ў́ той час заблуди́ў бу́ў, ў́ льѣ́сьі. І йа там бу́ў на тих хре́сти́нах і йа йи́го трима́ў до хре́сту́, то йи́ ми́й похре́сник. А йак він сѣ — ка́же — ма́ў наро́ди́ти, то шо́сь — ка́же — при́лѣ́тыло під ві́кно, — а йа під ві́кном снаў“. До́піру йак він йи́му то росповѣ́ў —: „Йа — ка́же — за не́го даў ві́сьѣ́сот ри́ньских і спра́виўим хре́сти́ни сво́йим ко́штом. Але йак при́лѣ́тыло від ві́кно і ка́зало, жи той хло́пец ў́ то́го па́на ў́сьо́й майи́ток відберѣ́, і йа то ў́чуў, то́ды́м спра́виў хре́сти́ни сво́йим ко́штом і да́ўим ві́сьѣ́сот ри́ньских, — одже́ йа го хты́ў стра́тити“. А той па́н йи́му на то́йи ўповѣ́ў ка́же: „Мо́же ше й так бу́ти, жи він ше той майи́ток відберѣ́ ў́ па́на“... — „Ой, — ка́же, — ми́й па́не солоткѣ́й, йа́бим хты́ў ше й те́пер, жи́б ми йи́го стра́тили“. — За́кли́каў він сво́йі то́йі па́нѣ і ра́дит сѣ. Ка́жи: „На́шчо той па́н майи́ йти ма́рно зо свѣ́та і майи́ток свѣ́й стра́тити“ — „ле́кши — ка́же, — жи́би йа з ва́ми про́жиў

і бальв'яў сьі, ніж така лысова дитіна майн тым пожиткувати "... Оджи кажи : „Йідьмо ми — каже — до тебе, пане (там, де той хлопец буў), а йіго пішлём сьудá до мене з листом, — ту йн — каже — мойа донька файна, він собі — каже — йу подобайн і він сьі ту будé забавльіў, а йа йму напишу такий лист, жиби вони йіго ту стройли“. — Прийіхали вони звігтам, він з ними провитаў сьі, і каже той пан : „Тобі — кае — так (він сьі аваў Ўладзьо, той хлопец) тобі так, Ўладзьу, ни здороро (такі по рўски буду казаў, хоць то були пані) — возьми собі коньї і пойдь до того пана на спацир, — там — каже — йн файна пайна, мбе ти си йн сподобайш, тобис сьі з неў ўоженіў“... Ўсидлаў він собі коньї, даў йіму пан той лист, нйби до своїи жінки, до доньки, кае : „Коли ти там йідиш, возмиж той лист тамка“.. Ўсидлаў він собі коньї, йіди биз лыс, — іде старенький дьд с торбами. — „Слава Бóгу Ісусу Христў“ — рік до него той дьд. Той відповіў : „Слава на віки а́мнь. Ой, де ви, дьдуньу, йідети?“ Каже : „Йа йду за про́шеним хльібом“. — Взьіў той паніч ви́ймиў два риньских с кишеньї — : „Нате вам, дьдуньу, сховайти собі на сво́йу нёміч, а йак йа — каже — будў жиў ў сьвітї, то сьі довідайте до мене, там до того до того фільварку, то йа вам ше шось подарўйу“. — Той дьд старенький подьїкуваў і каже : „Дайти 'но, панічу, той лист, йа прочтáйу“. — Взьіў той дьд той лист у панічїи і прочтáў — : „Ой — кае, — панічу, везьїть той лист, але с коньї ни влзвїт, іно подайти бис слўги, а самї сьі вертáйти назад, жиб вас йак просїли до поко́йу, то ни ййдїт і нйчогó ни йіджити і ни пїйти“. — І той паніч так послўхаў. Прийїхаў там, відлаў лист через слўги, повибїгали за ним, йіго просьит до поко́йу, але він ни слўхаў. Подьїкуваў і поїйхаў назад. Йїди він назад на фільварок, — дивльвать сьі пані без вікна, шчо він ўже йїде. Той пан сьі ўльик, шо йіму даў лист до сво́їи доньки, до жінки : шчо то йн, жи вони йіго там ни стройли“... Прихóдїт він до поко́йу, питайут йіго сьі, дльа чогó сьі так живо вернуў — : „Чомў сьі паніч там трóха не забавїў?“ — „Ой — каже, — йа сьі ни забавльїў, бо йа сьі ўстидáйу“. — „Ну, най уже б́уде і так“. — Переначуваў той пан і на дрўгїй день просїт, жиб йіго шче раз післати (а то сьі робїло с субóти на недьїльу, бо знайу, шо вітправа булá ў цёркви, бо йа тогдї тажи буў ў цёркви). Написали йіму лист дрўгїй і післали йіго на піхóту — : „Йдї, Владзьу, на піхóту, бо тибї будé здорóши, і там трóшка забавиш сьа“. — вони так штудерова́ли, жиби він сьі змўчиў, жиби там трóха спочивáў, то вони йіго підїйдут і дадўт йіму там ўсильякого трўнку. — Зачьїў собі йти, йшоў так бес селó, йак ти [оповїдач звертае ся до одного з присутних] бес Плетенїчі, — і там ў цёркви набожёнство сьі правїло, і він ўступїў до цёркви. (А він жаў на полўдни прийті, надьїяли сьі йіго, нйби

йак йнго там ни стратит, то він прийде навад до до́му). Ўступиў він собі до цѣрки і там сѣ мѡлит Бо́у. Набожѣнство бу́ло до пізна, мо́же до першо́й годіни, — але тї́й мірку́ють, жи ўже би вітам бу́ знак йакї́ньс, бо йак вони́ йнго там ўтрої́ли, то ўже вітам бу́де лист, жи ўже мо́е пан йїхати до до́му. Нима жа́дноо знаку́, а ўже пізна годіна. Тре послати́ післа́нцьці, шо то за причі́на, жи йнго тї́лько нима́. Кого́ би послати́? — тре послати́ пастуха́ по не́го, ны́би довідати сѣ. Йак він сѣ там назива́ў, Йандрух́ ци йак, той пастух́ — : „Іди́ — ка́же — за паничо́м, там і там панич́ пішли́, най за́рас приходѣ́ти до до́му“ — а вони́ йнго на приконаньї́ післа́ли. Біжїт той пастух́ бес село́ так йак без на́ше коло цѣрки, — повиходїли́ хлѡпи́ с цѣрки, дївлять сѣ, жи той пастух́ іде́, пита́ють сѣ йнго́ : „А деш ти йдеш, Йандрух́?“ — „О — ка́е — йду там, там до то́о двора́. Там — ка́е — панич́ пішли́ з лі́стом і чо́гось сѣ ба́ўлять, менѣ післа́ли, аби приходїли́“. Повїдають тї́й хлѡпи́ до не́го : „Ни ходї́, бо панич́ йи́ тут ў цѣрки́“. Ка́же той хлѡпец до ста́ршого бра́та : „Будьти́ такї́ до́бри, покличти́ ми́нї паничѣ́й“. — Даў ста́ршїй брат зна́ти паниче́ви, — панич́ ви́бїг, пита́нї : „Шчо́ж там, Йандрух́?“ — „Ой — ка́же, — йа йду́ за паничо́м пита́ти, шо сѣ панич́ тї́лько ба́ўлять, — ўже би час бу́ти нава́д, а панич́ ше тўтка́“... „Ой, зна́йши́ шчо́, Йандрух́, — йа не мо́жу йти́, бо типѣ́р сѣ набожѣнство пра́вит, то не мо́жна вітходї́ти. Ше ксьондз набожѣнства не скїнчїли́, льудї́й ни поблагословїли́, — йак льудї́ поблагословля́ть, то йа тогдї́ піду́, бо так сѣ ни налѣжит вітходї́ти. Але то, зда́й ми сѣа, бу́де дльа́ ме́не за пізно, — на́ тобі лист і бїйа́й сам! Бїйа́й сам та́мка, відда́й той лист і бу́деш ішо́ў нава́д, йа ты́ тут зачека́й“. — Чика́йи панич́, чика́йи по набожѣнствї́, але вже й тре́та годїна, а йнго нима́. Ка́же : „Шчо́ йа буду́ чека́ў? Вжем і голо́ден, тре́ба йти́ помало́ до дому. Мо́же він пішо́ў йїнчо́ў доро́гоў, а йа ту́ буду́ чека́ти... Оже́ж йїде́ панич́ до до́му, — дїўлять сѣ тї́й без вікно́, жи панич́ іде́ (тї́й пани́, жи го післа́ли) — : „Шось то — ка́и — за причі́на, шчо́ йиму́ там сме́рти ни зробїли́“... Пита́ють сѣ йнго́ : „Деш сѣ так забаўля́ў до́уго?“ — „А йа — ка́же — там ў тї́м силѣ́ ў тї́м ўступи́ до цѣрки і віслу́хаўи́м набожѣнства́“. — „Таж ми́ — ка́же — післа́ли хлѡпцї́ за тобо́ў, Йандрух́“... — „Він — ка́е — там бу́ў і йа бу́ў ў цѣрки́ і не хотї́вїм набожѣнства́ вітстунї́ги, і йа йиму́ даў лист і він пішо́ў. І він — ка́же — пішо́ў, а йа на не́го там чека́ў, і йа си гада́ў, жи він пішо́ў йїнчо́ў доро́гоў і йа аш тепѣ́р пішо́ў до до́му“. — Той пан, жи післа́ў лист до сво́їй донькї́, до сво́їй жїнки́, повидї́ў, жи то ўжи́ зле, зна́йи, шчо́ ўже тамто́го стра́тили, — вісьї́ў льїво́львер на сьцьї́нї у дру́гїм поко́йї — : „Ма́ють менѣ му́чити за не́го, во́льу йа собі́ сам сме́рть зробїти́“. Взьї́ў льїво́львер з ку́льки під бо́роду і застрї́лиў сѣ. Дошї́руж тї́й пани́ сѣ

подуміли, що йімú за причіна, — жи такої та праўда сї покáзуи, шо йіму сї с початкú говоріло без вікнó. Оже тепér довідали сї за тўйу праўду, жи тамтої ўже стрáчаний, позїїздїли сї комісїїї і стрáтили тўйу пáнну і йїї мáму, а пáничóви здїбали дружинú, поженїи і посадили на йїгó дóбрах. — Конєц кінцєм.

Оповів Кароль Мазурчик в Плетеничах, пов. Перемишляни, 6 червня 1898.

Богату лїтературу паралелїв до сєго оповїданя обробив М. Драгоманов у своїй працї „Славянскитъ сказанїя за рожденїето на Константина Великий* у болгарскїм вид. Сборникъ за народни умотворенїя, наука и книжинна, т. II, 132—184; III, 206—246.

3. Чоловік, шчо не знав бїди.

Такий буў, шчо маў багацько грóши — йак буў вилїкий богáч тай будїнки маў, то він кáжи: „Коб минїї тї будїнки погорїли, то йаб сибї постаўиў новї“. Али була така вєрба, стоїала над водóйу і він там маў грóши. Али дупїру йак він так ўже сказаў, шоб йіму будїнки погорїли, тай ўстаў рáно, вихóдит на двір — та й ўже з йїгó будїнкїў потїлькó пóпїл. Тай прийшоў до рїкї, до тєїї вєрби, до тих грóши, — а вода прибула тай ту вєрбу взалá тай с тїми грїшми понєсла.. І він дупїру вже збїднїў. Тай дупїру так йак на Боўдурї во від нас*), тай госпóдар вїйшоў, — а та вєрба пливє. Він дупїру взяў ту вєрбу тай вїтьбагнуў в рїкї, зачáў рубáти на дрóва — : а там поўно йи грóши. Він дупїру взяў, тї грóши вїбраў в нєїї, забраў до сєби. А той прийшоў до нєго. — ўже вот лїсти розносїў, ўже за вóзьного буў — тай просїў сьа до нєго нáнїч, до тóго госпóдара. Він допїру йїгó переночувáў, той госпóдар, та й він ўже стáйї рáно, — а то недалєкó, тай знáли, шо то йїгó грóши, він ўже збїднїў, — кáже та жїнка до чоловіка: „От він... то йїгó грóши, — вольмїм йїмú лáймо тї грóши ўу хлїб, то він сибї на дорóзї наткрóїї“. — Взалїї, скрóїїли цїлўшкку, мїакўшкку с хлїба вїжолобали та й ўсїпали поўно грóши, і назáд затулїли, далї йїмú. Він ўзяў тї грóши, пїшоў. Але здїбаў-на дорóзї таўже вандроўнї, — от йшли тїїї вот, шо свїнїї харашáйт. Він кáже таквó: „Купїть ў мєнї хлїб, бо минїї тьáшко носїти йїгó“. — „Али вонїї прийшли тай ўтрапїли до тóго госпóдара нáнїч, тай зпоў зачалї сї просїти нáнїч. Вїнвали той хлїб, положїли на столї і кáут: „Ми купїлсьємо ў тóго, шо лїсти розносїт, бо йїмú тьáшко булó носїти“. Та жїнка кáжи до чоловіка: „То той самїї хлїб з грїшми,

*) Бовдури, село коло Берлина.

шо ми дали". Допіруну́ кае та жінка: „Тре їх на двір вікликати, показувати там їм шчо, шоб той хлѣб від них сховати, а гінший положи́ти"... Допіру положи́ли гінший хлѣб, зачали кра́йати, а той вѣнсли до куморп. Али він прийшо́ў зноў вота́м за па́ру час, тай ї́мү такі йа́блока сподобали сѣа, — були на йа́блонѣ йа́блока. Вони вѣзали ї́мү ті гроші, — він пішо́ў на двір, — вони ўсинали ї́мү ў то́рбу. Али ї́мү сѣи сподобали йа́блока, — він вѣзаў, то́рбу повісиў на гильа́цы, а сам вѣльіз на йа́блоню. Али той го́сподар йі́го зійшо́ў, а він вѣзаў, зьлякаў сѣи тай с те́йи йа́блонѣ ўтык, а ті гроші покину́ў, а сам ўту́тык. Той го́сподар ўѣзаў ті гроші і йі́го перебіг, — а тре бу́ло йти без ріку́ клатко́у. Ті гроші той го́сподар положи́ў на ті клатці, кае: „Він бу́ди йти, то він сибі ті гроші вѣзьми"... — а сам сѣи́ за корчѣм. Али він іде́ бли́сько те́йи клатки і ка́жи: „Ни звѣиу, йак йа на ста́рість бу́ду те́мний, йак йа бу́ду йти"... -- Тай па́лкоу: стук стук — на ті клатці, — зажири́ў во́чи, зача́у па́лкоу стукати, тай без ті гроши переступи́ў та й ті гроші помину́ў. А той го́сподар вихо́ди за корча́ тай ка́жи: „А видиш, пригнѣви́вѣс Бо́га, — ни го́диніс тих гроші вѣзати, бось пригнѣви́ў Бо́га“...

Записано в Берліні від дѣвчини Параньки Романів в грудни 1894.

Богач, що шукає біди пор, Чубінський П, 510, але тут він притулений до ившого оповідава; збіднілий богач, котрого обминає щастє, див. Вѣнок П, 332 - 337; пор. А. Веселовскій, Боккаччо I. 588; Tawney, Katha Sarit Sagara I. 515.

4. Про пана, шчо шукав біди.

Буў сибі пан дуже вилікій, богатій; він нѣгди ни знаў, шо то біда. Сѣуда льуде говори́ли за бѣду́, а він ка́же: „Йа́бим хтѣи́ подивити сѣи на ту бѣду́, йака вона́“. — Али він сибі раз спра́виў дужи вилікій баль, спроси́ў ўсѣх гра́бѣи́ў і зі сво́го села́ льудѣи́ тро́хи, спра́виў ї́м баль, музи́ки спрова́диў. Али в йидні го́лины стаў йі́го пала́ц горѣти і завьало́ сѣи ўсѣо нафко́ла, йі́го будѣвля. Льуде повилѣта́ли с то́уо пала́цу і ста́ли ратува́ти; а він ка́жи: „Льуде, не рату́йти, — йак згорѣт, йа про то бѣдний ни бу́ду. -- Він сибі бес кѣлька льѣт склада́ў ў вѣрбі гроші; ў ті вѣрбі бу́ло ў горі́ дунло́ і він ссипа́ў, аж насипа́ў по́уно. Він сибі дума́ў, што йак то погорѣт, він гроші з вѣрби ви́бери і зноў сибі сѣи поста́ви і ї́мү такі біда́ ни бу́ди. Али то́уо само́уо дьня́ прибу́ла дужи виліка вода́, а та вѣрба сто́йала ко́ли само́йи води́, і ту вѣрбу вода́ підму́лила і забра́ла йї́и з водо́иў тай понѣсла. Він прийшо́ў до вѣрби —: ўже й вѣрби нима́ з грѣшки. Ка́же: „Оў, ти́цѣр мѣни́ біда́!“

Перши йа ни знаў, шо за біда, а типёр ўжи знаўу. — Али він буў войсковый і йіму далі службу: він стаў за листоноса, та'—йак ў нас вобзныі. А зноў на йіднім силі буў собі бідний чоловік — дзітій маў до-силь, а ни маў чим йіх годувати. Він ходіў понад рікоўу, то йакіх часом гільяк собі] назбирайи коли рікі, шо з водоўу пливут, а дёмо кўпи зварити, і так собі жыли. Али він раз прійшоў до рікі, дивить сьі: пливé вёрба. Взьяў ту вёрбу дїстьагнуў, гільяки поўуптинаў від неї і посьа́ть зь дьтёмі ўсі і ж жінкоўу ті гільяки до до́му. Али він стаў рубати ту вёрбу, дивить сьі: грóші йнет у вёрбі! Тай він забраў с собоўу ўсьі дьти до тейі вёрби і жінку, кажи: „Носьіть, дьти, грóші, а ны́кому ны́гдэ ны́ц ни кажыть!“ Ка́е: „Йа бідний, то миньі Пáнб' даў так хоть на стáрїсть“. — Повосйли вони ті грóші, насїпали дві бóчки велїкых, і вже ўони собі жыли трóхи льїпши. Вони ни жыли так собі дўжи го́йно, бо бойáли сьі, шоб лўди ни дїзна́ли сьі (мўдрї булі!) Али раз прійшоў до них той вобзныі, шо то він погорїў, і просїў сьі нанїч. Вони йіму далі повичерати, а він йім стаў роска́зувати за своўу бїдў. Кажи: „Йа перши, з молодїх льїт, буў йа велїким пáном, бїдї йа ны́гди ни знаў. Йак йа — ка́е — спраўляў баль, в йїдні годїны уххупїў минé вогóнь і йа погорїў, áли йа ше тим ни грїсь сьі: коли мéни бу́ла вёрба над водоўу з дуплóm і йа ту цьїлу вёрбу насїпаў грóші. Али йак вода прибу́ла, і ту вёрбу взьа́ла“. — Тай вони пора́дили сьі ті старї ўбóйи —: „То — кáи — йак він так говóри, то мўси бўти прáйда. Йіму варт дати твх грóші трóха“... — Ка́е жінкá: „Йа спечў хльїб і ў той хльїб насїпльу грóші йіму тай йіму на дорóгу дам той хльїб; а він йак бўди той хльїб крайати, то він скажи, шчо то йіму Бог даў“. — І спикла жінка хльїб тай дала йіму на дорóгу. Али він ішоў дáлы і здїбав два харашáйники. Тї харашáйники булі йакїсь з ним знакóмі тай йїдён дрўгому сказаў: „Ни маўу шо йїсти і ни маўу за шчо купїти“ — так до не́го кажут. А він кажи: „Йа маўу бóхонець хльїба, йáбїм продаў“... — А ўони кажут: „То ми кўпим“. — Взьяў він, даў йім хльїб, казàў собі дати за неўо штири грéйцарї. І вони йіму далі і він забраў сьі, пїшоў дáлы. А ті харашáйники ішли до того снлá, звїтки він вийшоў, і йакурáт прійшли до тоўо хло́па нанїч, звїтки той вобзныі вийшоў. І кажут: „Господиньу, припечїть нам хльїба, ми ма́йим бóхонець хльїба, ми — ка́е — купили ў йакóгось вобзнього ішоў, áли він мўси бўти сирїй, бо дўжи тьашкїй“. — А вона кажи: „Дóбри, йа вам припчў“. — Взьа́ла від них той бóхониц хльїба, подивїла сьі, шо той самий, шо вона дала вобзньому —: „Йа вам — кажи — спечў гншїй, сьвїжий, а той дам, то безрóги зїдьа́ть“. — Вони кажут: „Нех бўде й і так“. Взьа́ла йім спеклї бóхонец хльїба гншїй тай дала. І вони на дрўгїй дёнь поўставáли та й пїшли дáлы. За пáру часїў прійшоў зноў той вобзныі до них зноў нанїч.

Вони ўбійи зі старім порадили сьї (своїім чоловіком) і насїпали йїмў ў тóрбу грóшї зноў. Кáжи: „Йак він бóде виймáти десь папéри с тóрби, то він тї грóшї знайде ў тóрби“. — І вóзьний той ўстаў на дрóгий дeнь тай пїшоў зноў дáлы ў своїў дорóгу. А йшоў він чїрис сад той вóзьний, і зувїдыў, що фáйні йáблока йи, грушкї ў тїм садї. Він ўзяў, тóрбу повїсиў на плóты, а сам полїз на грúшу по грушкї. Али гóспóдар вийшоў с хáти, дївить сьї: хтось на грúшї. Він за штахéту тай до нéго, — наробїў крїку, а вóзьний злетїў з грúши тай ўтык, а тóрби вїдрїк сьї на плóты. Гóспóдар взяў за тóрбу та принїс до хáти і кáч жїньцьї, кáч: „Йакїйсь вóзьний лїзаў по грушкї на грúшу, йа йїгó настрахáў, а він ўтаў ўцьк і тóрби вїдрїк сьї. А ў тї тóрби, дивї сьї, сáмї папéри і поўна тóрба грóшї рéшти“. А жїнка кáчи: „Чоловїчи, занїсї йїмў і дожинї і даї, бо то зі сýду, то ўсьо порахóване мўси бóти, то ти ше бóдиш мáти за то бїдў велїку, йак вóзьмеш“. — Взьаў той гóспóдар ту тóрбу грóшї с папéрами і пирїбїг йїгó наперéд тай положиў йїму ту тóрбу на клáцьцьї, на рїцї, де він мáйи йти бес ту клáтку; а сам сїў за корчáми і дївить сьї. Він дївить сьї, а вóзьний прїйшоў пїд рїкў і кáчи: „Бóжи! Йак йа — кáе — цéрши маў такé шчáсьтья, а тепér не мáйу, — йа зажмурў вóчи (ўдурїў!) і бїду йти бес ту клáтку, — йак йа пирїйдў, то мóжи йа бóду мáти шчáсьтья“... І пирїйшоў бнє клáтку, бнє тóрбу пирїступїў тай пїшоў дáлы. А гóспóдар сидїт за корчáми і ўсье дївить сьї. Гóспóдар дўмайї: „Йак ти такїй дурний, то ти ўже шчáсьтья нїгдé нї здїбнїш“... — І взяў за тóрбу тай прїнїс до дóму. А той йак буў бїдний, то ше гїрши збїднїў, бо ўже ни маў шчáсьтья. Али то ўже йакóсь Бог йїмў давáў...

Записано в Берлинї від парубка Василя Харчишина в авг. 1894 р.

До сего і попереднього оповіданя паралелї і цїннї уваги в книзї А. К. Веселовского, Боклачьо, его среда и сверстники, Спетербургъ 1893, т. I., 486—489; пор. Landau, Die Quellen der Dekameron, 183—193 і його етáтю Shakespeares Kaufmann von Venedig (Beilage zur Münchener Allgemeinen Zeitung 1892). Мотив наших нар. оповїдань про пана, що шукав бїди, оброблений у моїй кáвцї „Йак пан собї бїди шукав“, друкованїй спершу по польськи (Ruch 1887), з польського перекладенїй на нїмецьке, і виданїй також по руськи 1890.

Б. Злодїйкуватий богач і його братанич.

То булó два братї, йїден буў бїдний, другїй був богáч, і той бїдний маў три синї, а богáч ни маў нї жáдного. Кáже той богáч:

„Дай мині йідного сіна на слўжбу“ — та й бідний даў. Той богач даў йому повечерати й каже: „Ході, сїну, красти!“ — Йдут вони, йдут, — здїбали шибеницьку. Той хлопец каже: „Шчо то во?“ І він ни хтїу йому сказати, каже: „Тибі ни мона того звати“... — „Вігмє, льа-тьку, ни підү, йак ни скажете.“ — Той каже —: „То шибеницька, — йак хто шо ўкраде то йак йиго злїпають, то на ті шибеницькі повїсьять. Тай той хлопец каже: „Йа ни підү, йа йду до дому“. — Ну, тай пішоў до дому. Прийшоў богач до бідного, каже: „Дай мині дрўгого, бо той нездальний, не хоче робіти“. — Теї даў йому дрўгого тай той зноў так по вечері каже: „Ході, сїну, красти!“ Прийшли до теї шибеницькі, каже хлопец: „Скажи, дьацьку, шо то? — та й богач зноў мўсїу сказати. А хлопец каже —: „Йа, дьацьку, — кае — не підү, бо йа ше хочү жити“. — Теї той прийшоў того наймолодшого вьзаў, та й по вечері зноў пішли красти. Прийшли до шибеницькі, каже: „То йак хто шо ўкраде і злїпають, то повїсьять тутка“. Той каже: „Вігмє, дьацьку, ходьїя, нас нїхтї не злїпайи“. — Йдут вони, йдут, зайшли до йідного госпїдара по грїші. Вьзаў той богач хлопця спустиў до льїху, тай той набраў шось три черпакї тай госпїдар вїгьгнуў назад тїо хлопця й ті грїші, тай забрали тай понєсли до дому. Йак ішли кїло шибеницькі, тай хлопец зачяў кричати каже: „Айїй, панўньцьку, панўньцьку, то не йа ходїу, то ті дьацько ходїли, минї казали йти!“... — Той хлоп йак те ўчуў, вьзаў кїнуў грїші тай ўтык. А той хлопец пішоў до батька, теї тотї братї вїйшли, вьзали ті грїші забрали тай понєсли до дому. Тай той батько кажи: „Тєпер, сїну, сховаї сьа де, йа — каже — равнї підү до нєо, спитайу сьа, чи мїй хлопец дїбрїй“... — Прийшоў тай питайить сьа: „Чи дїбрїй мїй хлопец?“ (а він ў льїх у свїй сховаў тїо хлопця, жиб йнїмү потїму заплатїу) Питайить сьа: „Де мїй хлопец?“ Той кае —: „Пїгнаў на рїсу“... — „Ну, ну, — каже — дїбре, дїбре“. — Теї товарї женут з росї, він вїйшоў — йиго хлопця нема. Прийшоў зноў до нєго тай каже: „А деж мїй хлопец? Каже: „Пїгнаў з росї і давїм йнїмү погобіцати і пїгнаў надєнь зноў“... — Вже вєчир, товїр зноў з днєа женут, теї той прийшоў зноў за хлопцем, — а богач каже: „Та йиго такї нїма... Той подивїу сьа до хлївї —: товїр йиго йнї ў хлївї. А богач каже: „Твїй такїй хлопец дїбрїй, жи вже панї сїбі вьзали“... Тай той бідний зачяў сьа з ним сварїти, каже: „Вїддай минї хлопця мїго!“ — а той каже: „Цьїхо, не кричї, йа тибї дам половїну свїго майїнтку“... — Йак вже йнїмү даў, тай той батько пішоў до тїо сїна до льїху і каже до нєго. „Ідї, сїну, на полє і дїже говї сьа, жибїсь зїпрїу“... — І той вїйшоў, зачяў дїже гонїти сьа, — прийшоў до тїо госпїдара тай каже: „Ой дьацьку! Ой дьацьку! Жиб ви знїли, — кае — де

їа буў!... За мнѡйу — ка́же — шацдарі то так гонілі!... Але їа — ка́же — такі ўты́ким, такі не злапа́лі менѡ... — Ну, таі той ка́же: „Їа вжѡ твѡму ба́ткови половіну майѡнтку даў“... А той ка́же: „Е, не журіть сьа, дьа́тку, ходы́ть кра́сти!“ — Та й той зноў пішоў ў той лѡх таі вьзаў, вжѡ гѡспѡдар польіз у лѡх. Той вѡтбагнуў гроші теі тоѡ хло́па тьагнуў теі вьзаў теі пустиў ў лѡх. Теі йакі́нѡ пуслиў, теі забіў.} Вьзаў ті гроші повиносіў на по́ле теі пішоў по браті, теі браті пішли, забі́али до до́му до свѡѡ. Таі він ўже ў теіі гѡспѡдінні сам служиў. Але вона́ ка́же: „Деж ти чолові́ка подыў?“ — так до тоѡ най́мита. А він ка́же —: „Їа вѡтбагнуў гроши теі тьагнуўим дьа́тка, але шнурѡк вірваў сѡі теі ўпа́лі ў лѡх“. — „Підіж — ка́е — тепѡр, привезі́ йнѡ“. — Таі той ни хтыў іті по неѡ. Але той пан, жи йнѡ булі гроші, пішоў до тоѡ лѡху —: лежіт труп, а гро́шій ни-ма́! — Теі він вьзаў, вѡвѡй йнѡ на мі́сто, чи не бу́де хто питаў за чолові́ком. Теі та ба́ба пішла наку́пила сѡбі горшкіў, теі вьзала побѡла ті горшкі таі пла́кала, — вона́ за горшка́ми ни пла́кала, то-но́ за свѡйім чолові́ком. Йак-жи той пан вжѡ вѡдыў, шо ни́хтѡ не призна́йть сьа до неѡ — бу́ло так штіри дорѡзы і він вьзаў бу́ду поста́виў на тих штіри дорѡзы і тоѡ трѡпа там положиў і штіри слѡги сѡбі на-пѡаў там, жиби йак хто бу́де йіхаў, то мо́же бу́де питаў. Але на ту са́му ніч у гѡспѡдінні кобі́ла мала лоша́. Той най́мит вьзаў сѡй на кобі́лу, вьзаў сѡбі мѡтуска́ теі прѡйіхаў там до теіі буді. Теі та кобі́ла гиржа́ла за тим лоша́м, а ті слѡги повигові́ли сьа с теіі буді теі ка́ут: „а чим ти пита́йш?“ — Він ка́же —: „Деь, лоша́ покину́ло сьа віт кобі́ли теі кобі́ла гиржіт, деь воўкі роздѡрли“... Теі вони́ ка́жут: „Йди возьде́ до нас, бу́деш з на́ми спаў“. — Той пішоў спа́ти, а́ли ка́же: „Минѡ́й той труп кобі́лу ўкраде́“... Ті ка́ут: „Ни бѡй сьа, він ни ўкраде́, — він ўже двѡ видѡлы лежіт у тім трѡмлі і ни-хтѡ до неѡ ни призна́йть сьа“. — Теі той пішоў спа́ти до них, до теіі буді. Теі ті позасипла́ли, слѡги, а той хло́пец не спаў, жи йнѡ кобі́ла, но так бу́дцѡм лижаў. Теі ті позасипла́ли, а він вьзаў на кобі́лу тоѡ трѡпа привѡзаў с трѡмлом. Теі вона́ прѡйшла́ до до́му, а та гѡспѡдінья вѡйшла, вѡдѡва́зала таі за́ра тоѡ са́моѡ дньа поховала́ тоѡ свѡѡ чолові́ка на цвинтарѡ. Теі той хло́пец вѡста́и ўра́но те й ка́же: „Бода́й ви сьа з свѡйім трѡпом, минѡ́й кобі́лу фкраў! — ка́же — тепѡр зо мнѡйу дьа́тко бу́дут сьа сварі́ти“... Теі пішоў до до́му до свѡйі гѡспѡдінні. — У́же ўсьа.

Пор. старогрипеську казку про Рампсінта у Геродота (*Μοῦσαι* II, гл. CXXI) і Maspero, 249—256; Dunlop-Liebrecht, 264 і д.; A Schiefner, Die Rhampsintos-Sage.

6. Парубок і скриня самолет.

Булó два хлопці, ткач і стóльар [Швець нї? — (один з присутних) — Швець „пердóла“ !], і ўоні ходілі сібi до йіднóй дьiучини. Тим чáсом йак воні до нєйi ходілі, а ўонá йiм казáла так: „Йа за вас обóх не мóжу йти“ — і кáже до стóльара: „Зроби мишi такú скриньу, жи́б вонá литьáла ў вóздúх, — а ткач жи́би зробиў такú сорóчку, жи́би булá цы́лковита (так йак то рóблять сьа паньчóхи)“. Йак вонá йiм то росказáла, і воні пiшли. Ткач прийшоў до дóму і стаў дúмати, йакби тотú сорóчку зроби́ти. І нагадáў, йак то жи́ди рóблять паньчóхи цы́лковитi, і зроби́в сибi з дєрева такє шидєлко і вiплутаў ту сорóчку. А стóльар тиж зробиў тúйу скриньу і коваль йомú фковаў йiйi: йак ф середiну влiсти, закрутiти, то вонá полетiт у вóздúх. І принєсли вонi тi обiдва подарúнки до нєйi і дúже йi то сподóбало сьа. Подивiла сьа на ту сорóчку, жи она́ цы́лковита, — мáла вохóту вонá ўже за нєго йти. Зноў подивiла сьа на скриньу і не знáла дьiйснє, чи та скриньа полетiт у вóздúх. Кáжи ткач до стóльара: „Льiзь ти!“ — а стóльар до ткача кáже: „Льiзь ти!“ — І не хтвть обiдва льiсти ў ту скриньу. А ткач дурний влiз ў скриньу, там сибi ф середiннi кóрбойу закрутiў і полетiў ў вóздúх до горi на мiльу. І вже до тєйi дьiучини наза́д не вєрiўў сьа; а стóльар сибi з нєйу вжениў сьа, йак той полетiў. Йак той ткач полетiў, то вiн летiў цы́лий тиждєнь і ўсьiў на йiднú стiрту сiна; але йак прийшоў вєчiр, погльáнуў, жи там ў мiстьi свєтило сьа так дьвi мiльi, і вiн сибi кóрбойу закрутiў ў тi скриньi і полетiў прóсто на те свєтло, де свєтило сьа ў мiстьi. І прильiтайи пiт те свєтло, пiд вiкнó, а то буў пáлац, де мєшкаў круль, а той круль маў такú дьiўку роскiшну, жи вонá булá такá роскiшна, — то вiн йi мýсьiў нанiч завєсти на трєтiй пiонтро, бо вiн за нєйi боiўá сьа, жи́б она́ сибi йакóо фiльа не зрихтовáла. І йак той с тєйу скриньєйу прилетiў пiд вiкнó, і заукаў до вiкнá, — а ўонá питайи́ть сьа: „Хтó то йи?“ А вiн кáже: „Йа свiятий Петрó?“ А вiн кáже до нєйi: „Мєнє Пáнбiг прислаў до тєбе на розвáгу“. — І вiн там маў пáру слiў з нєйу і забрáв сьа, полетiў. Прийшлó на дрúгий вєчiр, а вiн зноў прилетiў до вiкнá. І вонá ўже дóбре пририхтовáла сьi на дрúгий вєчiр: йiсти і пiти дльа Петра. А йак свiятий Петро найiў сьа дóбре, то вiн йi прóсьiў ф тóйи, чи тáто позволi з ним йiйi вжени́ти сьа, — і вiн йi то росказáў і полетiў. Прийшлó рáно, а бáтько питайи́ть сьа: „Чогó ти такá вєсєла? Хтось

до тебе муси приходити в ночі"... А ўна каже: „До мене ходи свьятій Петро і просиў ф тойи, чи тато позволъать мнѣ с Петромъ вженити ся"... А батько до неї каже так: „Як ѡа мѡжу дати тебе за него, коли сусьїдного короля син вже с тобою заручиў ся? Як ѡа тебе видам за него, то він зара бѡде точиў зо мѡю войну"... Каже батько до неї: „Проси ѡго на друу нїч, як він прилетїт, — як він с тобою вженить ся, чи він мѡже тому порадити? Бо він ѡи шмат від мене сильнїйший король“. — І як він прилетиў в ночї, она ѡму то росказала, — а він каже до неї: „Дуже дѡбре, ѡа ў тїм пораджу“. — І видаў замуж ѡїї за тоо Петра. Тимчасом як тамтої сусьїдний король довидаў ся, жи ўона ўже пїшла замуж, зараз видаў войну. Як вже мали збирати ся до вїйни, стаў тамтої король до вїйни і той, — а тамтої бѡже буў сильний, маў шмат войска вїйнице вїт тоо, — а той мѣншїй король каже до зятѣ: „Ну, зяту, як бѡде?“ А він каже: „Тату, не бїйте ся, ставайте до вїйни“. А той Петро вїстаў ся ў дѡма, нагрїў собї ольїю великі котлї і гарачѡї водї і полетиў на непрейательа. Як стаў лѣати тим гарачим ольїом і гарачѡю водою з горї, то тамтої король казаў: „Праўда, жи свьятїй Петро, бо з неба нас карайи“. І даў пардон, і вїйна устала. А не за доўгїй час каже той король: „Шѡ ѡа бѡду такому дѣрневі дарувати?“ — зноў стави до вїйни. А батько питаїть ся зятѣ, каже: „Ну, сїну, шѡ будем робити?“ А той свьятїй Петро каже: „Ставайте до вїйни зноў, ѡа ў тїм пораджу“. Як тї стали до вїйни, то тої свьятїй Петро взяў поўну скриньу жару і полетиў на непрейательа. Як стаў з горї тим жаром сїпати, і тї мѣсили видати пардон, бо казали: „Праўда, жи свьятїй Петро“. І зноў вїйна устала. І вже затрїмало ся с пїў року. Як то затрїмало ся с пїў року, тамтої король сильний каже: „ѡа такому дѣрневі не мѡжу дарувати“. І пїше до него, жи бѡде зноў ставати до вїйни. А свьятїй Петро як дочуў сї, стаў дуже грїсти ся, бо як по вїйни він прилетиў до дѡмѡ, то вїстаў ся дуже шмат шче жару ў тї скринї і вїт тоо жару відгорїли ѡму тї крила, шѡ він маў лѣтати. І як вже тї королї стали обїдва до вїйни, той свьятїй Петро казаў привѣсти ѡму такого ѡгїра бись сїдла без жадної стрендѣльки. І як він фсїў на тоо ѡгїра, казаў собї привїзати нѡги понїд живїт до конѣа і вїїхаў ў нѡле, жиби ѡму той ѡгир зробїў смерть, бо він теї трѣтьѡї вїйни не маў вже вѡронити ся чим. І той ѡгир гонїў ся з ним по пѡлї, а той Петро хтїў дїстати ся як до лїса. Якби він буў дїстаў ся до лїса, то він собї гадаў так: „Як кїнь бѡде бїшчи коло дѣрева, то він злїнаїть ся рукамі за дѣрево, а нѡги ѡму булї привїзанї до конѣа, то він ѡго розїрве. Тимчасом кїнь полетиў прѡсто до вїйни, и бїг до лїса. І як він бїг пѡлем, — а на пѡлї стоїала старї фігура — і як той кїнь

летьїу коло тейї фіґури, і він злѣпаў сѣ за ту фіґуру рукамі і вже мслиў, жи йїму бѣде смерть. Тимчасом та фіґура бумѣ в землі гнлѣ і відломлѣ сѣ при самі землі, і він с тейу фіґурою побіг прѣсто межи вїйско. І йак він стаў біти непрейѣтеля тейу фіґурою, на йіден бік тим крижом, а на дрѣий бік одземком, йак кїлька раз перегнаў межи непрейѣтелем, тай гїбиў бїльшу половїну вїйска. Тай тамтой непрейѣтель бѣчи, жи не йи шпас, — мўсїу відати пардон, бо вже йїму не стѣло вїйска, чим воїувѣти. І сказаў так: „Знак тому, жи він маїи зѣѣтѣ сѣвѣатѣо Петра, жи йа три рѣзи воїну з ним зачинаў і йа маў надїїу з ним виграти, тїлько на мїг, бо з нѣба менѣ карѣли“. І таким чїном той бїдний ткач зїстаў ф тѣо короля за зѣѣтѣ. Аўс.

Оповів парубок Гїлько Теслюк в Лешневї, брїдского пов., 1896. р.

Пор. Benfey, Panschatantra I, 159—163; Jülg, Kalmükische Märchen, 7—9; Tausend und ein Tag II, 35. д.; конець пор. історїю Сїмох мудрцїв, оповїдане Roma salvata і М. Драгоманов, Розвідки II, 130 і д.

7. Правдѣчі.

Буў йїден такїй собї чоловїк, називаў сї Йїван, він буў бїдний. Допїру шо він рѣби —: от йак то лѣуди спраўлѣяйт помнїки, маў йїднѣу корѣву, берѣ тай рїже. Топїро він ту корѣву вѣзаў зарїзаў і рѣби помнїки. Вѣзаў те мнѣсо, лѣудїй запросїў, наварїў і зѣли. Топїру він бїрѣ сїбї такїй сѣвїдѣрок, сокїрчїну за поїѣс і йде ў сѣвїт. І прїйшоў сїбї мо' до трѣтього сѣлѣ і прѣсїть сѣ нанїч. (То йа вам ўже обмїлїў, чекаїте...) Він ту шкїру росстелїў і мўх насїдѣло там мѣже два цѣтѣарї на тї шкїрі. Він ф шкїру завїзаў і на плѣчі й дѣлї. Ну, йак прїйшоў там, та й дупїру прѣсїть сѣ ў хлѣба нанїч, — хлѣба нїма ўдѣма, поїїхаў дї Львѣва с пашнѣу (то колїсь не булѣо колїїї), тупїру жїнка та каже: „Нї мѣжите почувѣти, бо чоловїка нїма ўдѣма, нї маїу де положїти вас спѣти“... — И він пішоў от та-йакбї ў мѣни на стрїх спѣти, на хатнѣу горѣ. Топїро надїйшоў до нѣїї йїїї кохѣнїї, вонї сїбї там стали йїсти й пїти, забавлѣти сѣ йї веселїти сѣ, а той слўхайн на горї, шо то рѣбїть сѣ. І стаў вертїти дѣбуру бес сѣцїль і дївїти сѣ, шо то рѣбїть сѣ. Так він дївїть сѣ, — а вонї сїбї госцѣть сѣ і весельѣть сѣ, а він то фсѣо бѣчи. І надїїжджѣїї чоловїк з дорѣги, кажи на дворї: „Птру! нѣбї по панѣски конї спїнѣїї, і прїхѣди до хѣти (чи там до їзбї мо'на написѣти, то всѣо йїднѣо)“ — а жїнка хўтко до лїжка, слабѣ. [Ну, колїсь до Львѣва поїїхаў тай бѣвнѣ сѣ двї-три

недільї, а жінка шо хоче, то й роби.] А він каже до жінки: „Давай вечерати! А вона стала дужа стогнати, жи вона бърдзо хора. І він до пийца —: нимá нїц, тїлько йакась вода кипїла, — і каже до неїї: „Давай шо йїсти!“ А вона стогни і кажи, жи вона бърдзо слабá, жи нїц ни варїла. А Йв́ан (то Йв́ан називаў сы, той, жи на горі) тойи побачиў і закашляў. А він, той хлоп, каже: „Зьльизай, хто там такий“. — А вона каже: „То прийшоў подорозньний, жиб йигó переночувати, і йа казала, жиб він пішоў на гору спати“. — А він кажи до неїї: „То ти не ма́ла де йигó положи́ти ф хаты... Зьльизай сьуди, подорозньний, шо ти за йїден?“ А він зьльизай і тьагне за собойу своїй праўдачї, і прийшоў до хаты і каже: „Слава Бóу!“ чи: „Добрий вийчур! Гóсьцьї до нас!“ Привитаў йигó ў хаты і каже: „Даўбим вам шось тако́го підвечїркувати, та нимá шчо“. І питаїи йигó, шчо він маїи ф ті шкірі. А він каже: „Праўдачї“. „Заворожить минї шчо!“ каже. Каже: „Йакась бїда ў хаты, жінка слабá“ — то йа вам дам, шчо ви хочите“ — так той хлоп казаў до то́го Йв́ана. А він штурхиў рукойу но то́го пудла, мўхи загулі, кажи до него: „Дивїть сьа ў пийц, там бїда сидїт за дровами далёко“. — Хлоп до пийца, витьгаїи макїтраку —: гусак такий крѣпкий, 'но нóги задѣр! — а вечерати не бу́ло шо... Він каже: „Анó, шче шчо загадаїти!“ Ше раз штурхиў і каже: „Дивїть сьа ў кобицьу¹⁾, там шче бїльша бїда йи“ — а там стоїала фляшка горїлки нагрїтої з мѣдом солóкким, ўже с тим коханцем нїби сибї напивала сьа. Витьагнуў на стїл і стали ссбї напивати сьа. Ак собї питили і дóбре закусили —: „Но, — каже — кўме, шче шо загадаї! Шчо ти хочеш, то йа тибї дам!“ Каже: „Дам тобї сто рївських і шо ти будиш жадати, 'но скажи минї шчо, праўду, шчо ў мѣни за бїда ў хаты“. Каже: „Ше йїдиў бїду маїиш, під подушкáми сидїт“ (то були такі пальяницї на мáсьлї, там вона положи́ла). Він до подушóк и витьгаїи двї пальяницї о́рómних таки́х, жи на самїх йайцях і мáсьлї пѣченї. А вона стáта дўже стогнати і плакати і не хоче дати, каже: Там нема́ нїчóго. А він не слўхаў йїї, ўпхнуў і забраў то спїд подушóк. І стáти сьа дўжи сьмїїяти, жи маїут чим закусувати і шчо пїти. (ўже гусак, пальяницї і горїлки фляшка). А той коханиць, то сховала йигó в шафу (йак то ў мѣни в сы́нях), він буў розїбраў сьа до неїї, і йак той заптўкаў, і вона сховала йигó ў шафу. И каже до него: „Шó ви за то хочите?“ Дайи йиму сто рївських і фїру пасьных, з дѣсьгь корцїв, пáру кóньї, и він нїч не хоче, 'но шче хоче ту шафу, а вона не хоче дати, 'но плаче, бо там ўже той сидїт у шафї. Вона ни хоче дати йимú кльучá до шафи, а вони до неїї, кльуч видерли и берут

¹⁾ — лавка.

на фіру п виносьать ту шафу, на те збіже кладут; п Іван берé батіг і йіде до сво́го до́му, поверта́йи назад. Прийжджа́йи] до до́му п берé вийма́йи то́го па́на ш ша́фи і обма́стйі йнго́ саджо́у, (ньби́ голо́го, со-ро́чку аднѣа́у з ве́го й сподѣ́ньи), зробі́у з не́го дѣ́лька. И везе́ йнго на йа́рмарок. И приві́з йнго, а жиді́ ка́жут: „Шо ти везе́ш, Йі́ване?“ А він ка́же: „Шо да́сте? — то йа́ вам пока́жу, — бо йа́ везу́ свѣа́-то́го Йі́оба“. — „Шо ти хо́чши“ Йі́ване? Ка́жи: „Сто рѣ́ньских“. — Жиді́ ски́нули сѣа́ і зложі́ли сто рѣ́ньских і да́ли Йі́ванові. Йі́ван ка́же —: „Обсту́піть таке́ вели́ке ко́ло, бо йа́ йнго́ вам ви́пущчу, жи́бне́сте поди-ви́ли сѣа́, бо він фты́чэ“. — Жиді́ обсту́пили вели́ке ко́ло, і ка́же: „Три́ма́йте, бо йа́ йнго́ ви́пущчу, за́ра бу́де фты́каў, диві́ть сѣа́ до́бре! Вітчи́па́йи ша́фу і вихо́ди то́й свѣа́тій Йі́об, та́кий вели́кій йа́к ма́йи бу́ти. Йа́к Йі́ван йі́му да́сть шосѣ́ два ба́тоги по го́лім ты́лы, йа́к він шу́рне́ поме́же жиді́, йа́к жиді́ скрича́ть: „Гва́фт! свѣа́тій Йі́об вты́ка́йи, три-ма́й!“ — йа́к шу́рне́ по ка́міньи, аж вода́ пішла... Жиді́ закрича́ли, мало-шо ви́дѣли, — а він кричи́т: „Диви́ сѣа́ до́бре, три́ма́й!“ — Но, і він ўты́к. Йі́ван ка́же: „А йа́ вам каза́ў, бу́ло три́ма́ти“... — Йі́ван берé гро́ші до кишэ́ми і за́верта́йи ко́ньи і йіде до до́му, — ўторгува́ў сто рѣ́нь-ских за свѣа́то́го Йі́оба! І зайі́здиг до сво́го села́, зайі́хаў перед ко́ршму і фета́ў, і злы́за́йи, йде до коршмі́. І там бу́ло кі́лька хло́пйі те́й він хло́нам ку́пйі горі́лки і ка́: „Диви́ сѣа́, кі́лька йа́ ма́йу гро́ші!“ А хлоп ра́но сказа́ў ві́тові, жи́ Йі́ван бу́ў та́кий бідний, жи́ він ма́йи тілько́ гро́ші і та́кі фа́йні ко́ньи —: де він вѣа́ў, пе́вне фкраў. Ра́но йі́дут сѣа́ки до Йі́вана і пита́йут, де він то́ набраў, то́го до́бра. А Йі́ван ка́жи: „Ви́дѣвись ту коро́ву, шо йа́ ма́ў, — то йа́ йі́ зарі́заў і за ту шкі́рум тілько́м вторгува́ў, жи́ то фсе́о ма́йу“. — А ві́т ка́жи: „Ўа́ буду́ рѣ́заў“. — а прѣ́сѣзжний ка́жи, жи́: „Ўа́, — то ми́ вторгу́йи́м тілько́ гро́ші, шо Йі́ван“. — І ві́т порѣ́заў шѣ́на́йцьи́ть шту́к худо́би і пові́з на йа́рмарок шкі́ри і ле́дѣ вторгува́ў пѣа́ть рѣ́ньских. І прихо́ди до до́му і зво́ди ті́ вра́дны і ка́жи: „Треба́ Йі́вана фто́пнѣти, бо йа́ замарні́ў тілько́ худо́би“... (То́й Йі́ван бу́в та́кий фильзо́ф) І прихо́дѣать до Йі́вана і беру́т у мішо́к і везу́т то́пнѣти (то́ды во́льно бу́ло, то́ды не так йа́к тепе́р —: до сѣ́ду подава́йи, — то́ды шо ві́т сказа́ў, то те́ так бу́ло.) І за-йі́вѣда́ть перед ко́ршму і везу́т Йі́вана в мішкѣ́ то́пнѣти, — пі́шли собі́ до коршмі́, Йі́вана за́ста́вили на во́зы ўу́ мішкѣ́. А Йі́ван диві́ть сѣа́—: йі́де та́кий маркі́тан, йа́к то́ колі́-сѣ хо́ди́ли с пѣ́дла́ми та́кими, жи́ но-сі́ли ма́тері́йи. А Йі́ван ка́жи без мішо́к: „Йа́ не ўмі́йу ны́ читати́ ны́ писѣ́ти, хты́ать ми́не за крѣ́ля обѣ́рати!“ — Маркі́тан слѣ́хайи і прѣ́сту-па́йи блѣ́шши і ка́жи: „Ви́лы́за́йи, йа́ пі́ду“. А Йі́ван жи́во з мішкѣ́, мар-кі́тан розі́браў сѣа́ та́й до мішкѣ́; а Йі́ван за те́ пѣ́дло та́й пішо́ў до до́му. А ті́ хло́пи два вихо́дѣать с коршмі́ і беру́т і йі́дут йнго́ то́пнѣти.

Прийшли до води, розмахали і кинули ў воду. А Йіван прийшоў до дому і стаў розвішувати фесьда по дворі ті ўсы матерії, там було много... А рано пішоў віт питати сьа, чи фтопіли Йівана, а ті кажут, жисьмо фтопіли. А Йіван запалиў льюлку на доўгім цибуху і снацируйи собі по своїм городы. А льюди то побачили, пішли до віта, кажут: „Йіванасьти фтопіли, а він, подивіть ся, шо він то вирабляйи — де він то набраў?“ — А приходи віт до него і каже: „Де ти то набраў?“ А він кажи: „Там, де мене фкінули, ф ту воду, то там було на кілька брікіў, але йа ни міг забрати, шо-ном доньс“. — Віт роби раду і кажи: „Видіть мене там і будете кидати ф ту воду! Але возміть за ногу лінвою, бо йа ни досьць наберу, то йа буду ворошити сьа й будете мене тьагнути“. — Чекайут вони годіну, витьагайут віта, — а він вже посиныў, так набраў матерії. Визут до дому; — нима ні матерії, ні нічогó, но віт утопланий. І так то віт своїм безумним розумом скінчыў жытьа. Жінка бідуїи, а Йван пануїи. — Кінець.

Записано в Клекотіві брідського пов. від господаря Демка Радара в серпни 1894. р.

Пор. Житє і Слово IV, 180—181; Етногр. Збірн. VI, 239—244.

8. Спритний злодій.

Було три браті, — два було ныби так усьцьиви, а йіден буў дуже злодій великій. Пішли ўони собі під лыс і ведє чоловік короўу, а він каже: „Йа йі ўкраду, ту короўу“. Каже: „Йагкеж ти ўкрадеш йіму з рук, йа як він ведє за мотузок?“ А він ка: „Ўкраду“. — Взяў він побі на перед, скінуў чобіт, взяў той чобіт завальаў і покинуў на дорозы. Той хлои ведє ту короўу і дивить сьі —: чобіт лежит іно тільки йіден, і той завальаний. І каже: „Взяўби йа йігó, але шо йа буду робити з йідним чоботом?“ Взяў йігó і покинуў і пішоў. А він побі наперед і взяў друїи кінчуў на дорóу. Той прийшоў до друо тоо чобота і ка: „Оў, шкóда, жибим буў взяў тамтой, буўбим маў два! І так минї тре вернути сьі по тамтой“. — Взяў хлои привізаў короўу до дєрева і вернуў сьі пò тамтой чобіт. Злодій прийшоў, короўу взяў тай повіў до лыса. Завіў ў такий гущак великій, даў тим двом —: „Озьміть — кає — йі заріжти і шкіру здеріть і мьасо беріть печіть, будем йісти“. — Взялі короўу зарізали, взяли йі шкіру здерли, — взяў гоову відрізаў і заніс у багно фстроміў і сам вийшоў на дорóу. Ідє той хлои, плаче. —: „Чó ви, дьатьку плачити? —: „А — кажи — сїну, вівим короўу і здїбаўім перше йіден чобіт і йа йігó покинувим, потім йакім здїбаў другїи чобіт, шкóда минї зробило сьі і вернуў сьім

по той чобіт, короуум привізау і хтось мині ўкрау“...—: „Ой, — каже — дьацьку, йа відыў вонде у багні 'нотілько голова з вашой корови“. А сам прийшоў до тих двох і каже: „Будете ви відьти, шчо йа з него шче й сорочку возьму“. — Хлоп прийшоў, розібраў сьі чисто, влиз короўу витягати, а той прилетыў шматъа вضاў, забраў фсе тай вضاў тай фтык. Хлоп прихóди —: „Біньу мойа, чо ти там зайшла?“ — йак вضاў за рóги, йак теньго хтыў потягнути, тай сам унаў ў болото с тейу головоюу. Тай вилыз тай кае —: „Но, то короўа дїстала сьі ў багні, а голова відірвала сьі“... — Вضاў той голову тай пішоў гóлвй. А той кае, — прийшоў до них зноў, до тих двох і каже: „Ви вас двох тоо мнѣса ни будити йїсти“. А ўоні каут: „Чому? Ми тибі — кае — ни дамó...“ — „Але — каже — ви ни будити йїсти“. — Вضاў пішоў від них, вірізаў сибі дóброго дубо́о патика і вضاў ту шіру, йак врїже по ті шкірі тейу вальгубоу, — і кричїт: „Ой, ой, ой, дьадьўньцу, то не йа короўу ўкрау, то мойі братї!“ Йак зноў врїже, і зноў кричїт. Тамті почули —: „Оў, вже — каже — бїут йїгó! Відрїкаймо сьі — ка — фсьогó, фтыкаймо! Нех він — ка — сказїть сьі, нех йїгó забїйт, — хоть ми живї поўтыкайм“. — Тамті поўтыкали 'бїдва, а він прийшоў до тоо мнѣса, сьї і йїсьть. Зьїў мнѣсо і смї-йаў сьі з них, — жи ўоні такі дурні були.

Записано в Берліні від господара Миколи Кравцкогo 30. липня 1894 р.

Пор. Драгомановъ 343—344 (далі причелено иньший мотив).

9. Родимий злодїй.

Буў батько, маў три синї. Берé йїх батько, ведé до лѣса, — а фай-ний лѣс буў, файні, прóсті дєрєвá, — він йїх привїў до лѣса, прихóдять —: прóстїй дуб стоїт. Ка до сина: „Шóб би тотó булó?“ Кае: „Тату, тоби булі дóбрї клѣнки“. Він каже: „Ну, то йа тїбе дам до боднарїў, будиш фчїти сѣа за боднарá“. — Ідўт дáльї, стоїт там кривѣ дєрєво, — він зноў пїтáйні тоо дрўоо, кае: „Шоб то булó?“ — „Тату, тоби булá кульбáка до коньá“. Кае: „Йа тїбе дам до риварїў, то будиш сáтльар (жи сьїдла рóбит)“. — Йдут дáльї, стоїт зноў така ліпа дуплáва, — той трѣтїй каже: „Тату, то йакби шо ўкрасти, то булóб дóбре сховáти“. Він каже: „Ну, то ти, сїну, злóдїй будиш, — жиб ти буў ни вродїў сьї! Ну, йак тїбé — каже — Бог навїдїў, будь злóдїй“.

Прийшли до дóму, прийшоў до них сусьїда, а батько то росповїдáйні, жи він водїў синї в лѣс і той казаў, жи буди такий, а той такий, а той

найменшій то буди злódьйй — так есебідь роскáзуи. Ну, і по силь пішло гáсло там і ксьондз дочуў сьі і казáў закликати йнó до сéби той ксьондз, — а той ксьондз буў дúже запáшньйй, маў з дэсьятиро кóньйй, корові фáйні, там дáльі, йак в гóсподáрстві: шó йи, то дóбре. Кáже до тóго, йак йнó закликаў до сéби, тóго, жи йнó за злódьйя ўбiбрáли, і кáже: „Коли ти йи, сiну, такий, жи то злódьйй, ўкрадi ў мéни шчо“. Він кáже: „Ни бúдут йнóмосьць гнiвати сьі?“ — „Ньі, шчо хоч — кáжи — ўкрадi, абiсь украў, то йа тиби — кáжи — дам грóшi“. — Но і пішоў той вiт ксьондза, той злódьйй. Чикайи він до вéчiра, пішоў до коршмi, взьаў сибi лiтру польiтури (гоковiтки), взьаў сибi з гáрнець мукi ў торбiну, взьаў сибi вiйáску горóхвин і вльиз ў середiну і ўобшмóтаў сьа тiми горóхвинами і качáйить сьа до ксьондза на подвiра, пiд брáму ньiби то, ў вéчiр, в ноцi. Той ксьондз, маў тéньгiх штiри собáки. Але він прикачáў сьа вже на подвiра, — а той ксьондз вже собáки з вéчiра поспускаў, йак то нáнiч — і качáйить сьа на подвiрi тiми горóхвинами, а собáки до нéго туй-туй, туй-туй фкусiти, — але ньц йiму ни зрóблять, бо він в горóхвинах. Прикачáў сьа він до тóго корiта, де ксьондзová давáла гúсьам йiсти, і понасипаў гоковiтки і насiпаў мукi і накалатаў і даў тим собáкам зьiсти. Йак тi пси понахлéчували сьа, тай попили сьа дúжи тай позасиплáли. Ну, він берé тi пси по йiдному і тьáгне на дзвiльницю, і взьаў собáку кúжного за фiст і привiзаў до мотускá до двóниў. А сам зльиз і пішоў там, де стоiять вiўцьи, і взьаў зарiзаў баранá йiдногo і добóў з нéго мацькa тóго, жи то йи ў середiньйй такий тéньгий, і положиў на подвiру; а сам пішоў до стáньй, де спáло штiри наймитi, а до кúпи гóловами, взьаў кавáлок шпáгáта і зйазаў йiм волóсьа — булó дóўге — фсьiм штирóm до кúпи. І вийшоў на двiр і взьаў тóго мацькa і прийшоў, добóў сьа до кúхньй, — а там спáло двi кúхарки на лiшку — і він взьаў тóго мацькa фкiнуў межи них. Прихóди дáльі до покойу, де спáла йiмосьць з йнóмостим, — булá дышка рошчiньяна з рошчiнойу, і він взьаў вильаў межи них, ньiби в лiшко. І взьаў і пішоў до дóму. Пробúджуйть сьа наймитi у пiў години і бiуть сьа до смéрти, ка: „Пустi гiру!“ — і так бiуть сьа, жи ледь тéплi. Бúдять сьа кухаркi на той крикi мауцайт в лiшку, жи лежит шчось сласькóго, і кáже йiднá до дрúгойi: „То тi мáла дитiну!“ — „Мóи то тi мáла?“ — і зноў бiуть сьа. Пробúджуйть сьа йнóмосьць, давáй з йiмостейу сварити сьа. Кáже йнóмосьць до нéйi: „То вi то зробили“ — а вона кáже: „Ньi, то мóжи ви“. — Йак сьа попробúджували пси, повисиплáли, йак стáнут дрáпати за пiдлóгу, йак стáнут видзвóнчувати, жи вiдголось iдé на цiле селó. Йнóмосьць вихóди, хто такий давóни, iдé до наймитiў —: наймитi побили сьа на смéрть і шче бiуть сьа. Прихóдит до кухарок —: і кухаркi бiуть сьа. Нимá когó по дьакá пiслáти, шо то

за чúdo, жи так видавóньуйи. Чикали вони до рáньа, шо то за чúdo бóди. Вже то прийшоў день, пішоў йігомосьть до дяка, — а то йігомостеві собáчки давóньать! Приходьать до наймитіў, — наймиті заледь трóха тéпли, йіден дрóгого побіў на смерть! Приходьать до кúхнї, до кухарок, — кухаркі спрадúйуть сьа (сварать сьа), — до тей дитїни диўльять сьа, а то йи мацьок з баранá! Посилайи йігомосьть по тóго Йивáсьа, да-йіт йиму сьнидáньа і десьáтку в рúку і кажút: „Типёр йа тибé сам похвалиў, жи ти дóбрый злодйїй. Типёр йди і крадї, пóки бóдиш жити“. Кінець.

То буў допіру раз злóдйїй мúдрий, жи пси бóди і він добóў сьа і шо хтыў, то зробіў!

Записано в Клекотіві Брїдського пов. від господаря Демьа Ризара в серпни 1894. р.

Пор. Рудченко I, 196—198; Афанасьевъ III, N. 219 і IV, стор. 496—502; Dobšinsky, 263—274; Grimm, II, 350—358; Wolf, 397—403; Zingerle N. 18 і 29; Jülg, гл. XII; Hahn, I. N. 3 і II, ст. 181—2; богату літературу сеї і попередивой казки див. Cosquin, II, 271—281.

10. Учений злодйїй.

Буў хлоп і маў три синї. Тей каже: „Ну, йдыть, синї, де на роботу“ — тей вони пішли. Тей поприходили, тей каже до того найстаршого: „Чогó тї наўчиў сьа?“ Той каже: „Кравéства“. А до тóго середúшчого: „Ти чогó?“ — „Шéўства“. До тóго наймолотшого каже: „Ти чогó?“ — „Йа — каже — наўчиў сьа злодйїйства“. — Тей там буў такий пан, він казáў: „Чи ти ўкрадеш ў мене лошакá? — він каже — йак ти такий дóбрый злóдйїй, то ўкрадї ў мене лошакá“. — І той взяў, посадиў на коньї йїдного, а йїден за гóбрóть тримаў, а йїден за хвїст і наўколо тóго коньá стояли вартїўники і ў брáмі стояли, жиби ни прийшоў на двір. Той вбраў сьа сибї по пáньски тай прийшоў на те подвїри, — там дúже було шмат слúгїў, тай не маў йак. Пішоў до коршми, купиў горїлки, прийшоў до них тей каже: „А ше не приходїў той злóдйїй?“ Вони думали, жи то той пан, тей кажут: „Ньї шче, ше не приходїў“ — А той пан казáў: „Йак ўкрадеш ў мене тóго коньá, то йа тибї дам сто рїньских“. — Тей він йим даў горїлки, той злóдйїй, кáждого ўпойїў, і йїдному врізаў полї, йїдному штáнки, йїдному рукавá, а тóму, жи тримаў за хвїст, то даў йиму кúклу прáдїва — у рúки, а сам взяў тóго коньá тай повїў. На дрóгїй день приходи пан — а вони поўпойувани, а коньá нимá. І каже до него: „Коли ти такий дóбрый злóдйїй, то ўкрадї ў мени сїгнет“. — Той пішоў на цвинтáр,

вікопаў мерцья тей пхаў без вікно, де той пан сидыў, бо той сігнет, лежаў у вікні. Взяў тóо трўпа фстроміў, а той пан відітъяў гóлову тей фтык до дрўгого покойу, бо зальакаў сьа. Тей той взяў той сігнет і пішóў, а тóо трўпа назад занье там у гріб тай поховаў. Ўстаў пан рапо —: нема сігнета! Тей каже: „Йак ти такій, то ўкраді миньі мойў жінку“. — Той взяў, запріг кóны злódый, прійшоў ў ночі до тейі пányі тей каже: „Ході сьадай, пойдэмо на спацпр!“ — тей взяў завіў йі аж до пékла. Прихóди пан —: нимá пányі. Пішóў до нéго —: „Де пányі?“ Той каже: „О, не бóдеш ти відыў свейі пányі“... Той каже: „Йа дам тибі половіну свóго майна, але привезі миньі“. Каже „Йа завів аж до пékла, але йак дасіш, то йа тибі підú приведú“. — Тей той пойхаў гет до тих злийдухíў, аби віддалі пányу. Кажут до нéго: „Чекáй, нехно прійди той найстáршій Антіпко, то підеш з ним ў чісте пóле перебігáти сьа, хто швідшій“. — „О, ти дурній, — каже — йа ма́йу такú дитінку, шо 'но ўчэра ўродила сьі, то ўонóб тебе перебігло“. Каже: „Йди ти ўперéd, то йа пúшчу ту дитину“. — Назвáў йигó Йацком, — а то зáйаць. Той чорт пішóў ўперéd, тей той йак пустиў зáйацьа за тим злийдухóм, і перегнаў той зáйачик тóго злийдуха. Кричít злийдух: „Чикай, чикай, Йацьу!“ — той зáйаць ше гірше ўтыкайи, бо бойт сьа. Ті прійшли до пеклá тей питають сьа тóго Антіпко, каже: „Хто віграў, чи ти, чи злódый?“ Він каже: „Злódый віграў, бо він ма́йи такú дитінку, жи вонó дигнало і перегнало і такі пигнало сьа, і йа ни миг дигнати“. — „Ну, так чикай, дрўгій Антіпко нех прійде, то підеш ў чісте пóле зноў друкóм ше кідати вельзіним“. — Вийшли ў пóле тей той чорт пёрше кидáў. Йак кинуў тим друкóм чорт, аз засвистáў той друк. Фпаў той друк на зёмлю, тей той каже: „Ну, тепér ти кидай! Він каже: „Ти дурній, йакби йа кинуў, тоби — кáе — шче вшче вилетыў і застрáгби ў зёмлю. Йа ма́йу ў земл́і тóкого дьáтька, жи зáра той друк потьагнуўби і с тобóйу — кáе — тáмби сьа сварили за той друк“. — Ну, тай чорт не хотыў друкóм кідати, тей зноў злódый віграў. Але каже: „Чекáй, ше с трéтьім Антіпком підеш — ка —, хто лыпше засвішче. Йак ти лыпше засвішчши, то йа віддам пányу тибі“. — Йак той засвистáў, то аж лисья литыло, той чорт, тей той каже: „О, дурній, йакби йа засвистáў, вít тебе — кáе — лисья литыло, а від мéни гильáки литыли і тебе запáморочыўим“. — Тай взяў завинúў йіму гóлову раднинойу, каже: „Ни бóдиш чуў, йак йа буду свистáў так дужи“. — І взяў дóбню тей йіму гóлову розбіў. Розвйазаў йіму гóлову, чорт кáе: „Йа засвистáў, а ти ше лыпше! Від мéне — кáе — лисья летыло, а вít тебе гильáки і менесь запáморочыў“. — Ну, й зноў злódый віграў. Але каже: „Ну, йди ше, чийі йáйцьа моцнэйшій“. — Тей злódый взяў молоткá, тей той по-

ставиў на пиньку, чорт, свойі йайца, а той йак молотком врізаў, тай аж роскочили сьі. Тай прійшоў до пекла тай вже віддали йіму паньу.

Записано в Боратині Брідського пов. від пастуха Кіндрата Левчука 4. серпня 1894. р.

До новелістичної теми (II літературу див. при попереднім н-рі) приплутано оповідане про сперечку чоловіка з чортами, що звичайно оповідаєть ся окремо, пор. Вьпоць II, 370—376; Афанасьевъ т. III. 331—340 і IV, 496—502; Рудченко. I, 67—69.

II. Про наймита, що любив гецькати ся.

То такий буў хлоп, сжениў сьа і маў дўже файну жінку; але та жінка йнго ни хтыла лубити дўбре і ўсе сибі видавала, шо слаба, — і ньколи ни миг йийі збадати, шчо йийі такє. Але сусіди йімў пристаўлябали, прошчо вона така, шчо вона йнго ни кохайи. Але він йийі зачяў за тейи там питати, зачяў грїсти, каже: „Чомў йа не маїу с тобїю так йак гїншїй чоловік із жінкоюу житья?“ — Ка: „Та йакїж ти — ка — житья хїчш із мєни? Те йа дльа тєби дїсїть дўбра...“ Ка: „Та чогї дўбра — навїть минї ньколи дўброїй стравї не зварїш, ньї хльїба не спечєш“. Ёна кає: „Ти такий перозумний. кажєш, шчо йа тїбї ни зварў, анї не спечў дўбре, — а тїму влєсьньї твоїа вина...“ А він йї каже: „А дльа чогїж мойїа вина?“ — „Ти сьа рахўйш богач, польа твоїї ўсьї понад дорїгу, а йак засьїйш пасьньў йакў, то — каже — хто йде понад дорїгу, то хїчєть сьа йімў на стїрону, то йде на твоїў пасьньў, — і тї хїчш, шоби хльїб удаў сьа...“ Долўмаў сьїбї той хлоп, дўмайи сьїбї: „Праўда...“ Йак найхїтшї зі злїсти пїшоў на своїи пїле, де над дорїгоїу бўло, і каже: „Бўду сидїў бодай цїлий день, а мўшу дєсь збадати такїго, шо йа тїлькї своїу жінку, такў дўбру, а через нєго тїлькї йийї мєнтрїги робїў...“ І сидїў дўже дўгїїй час, аж на шчасьтєа йнго йшоў молодїїй хлопак а так зробїў, жи пїшоў у тїїи жїто сьїбї на стїрону. Він зі злїсти злїпаў тїго хлопцєа і зачяў йнго страхати, зачяў йнго бїти, каже: „Йа ўжє черєс тєбє, вражїї сїну, тїлькї часїў своїў жінку так грїз, такў мєнтрїгу йї робїў...“ Каже: „Вїй сьа Бїга, чоловічє, не бїй мєнє, йа ўжє за ту кару бўду ў тєбє рїк служїў. Він ка: „Ти ў мєни ни бўдїш, бо мойїа жінка слаба заўшє, ньколи ни зварїт дўброїй стравї, ньї хльїба ни мїжє спечї...“ — „То — ка — бўдї ўсьо дўбре, абїсьтє мєнє слўхали, і жаднойї плати від вас не хїчу...“ — Й той гєспїдар йімў так приобїцєаў, шчо йнго будє слўхаў, тїго наймита. Привїў йнго до дїму, — йак жінка нагльїнула, йак зачала сєрдвїти сьа на тїїи, ка: „Йа то ни мїжє с тобїю вївєсти путья, ни здўжайу, а ти шє йакїсь волоцўги

сьтягайшш...“ Але не могла тойи віперти, мусьїу zostати хлопака. Каже до него госпóдар: „Підем горати“. Але каже їмїу той наймит: „Прибіцьа-лисьте мнїи, госпóдару, шчо бóдете мене слóхати, — а їа бóду заўше сибї, їакно така планета прїйде, бóду сьа гецкаў“. Ка: „Та гецкай сьа, чóрт тебе берї ўже, — їа тибї платїти їїднакоўо ни бóду“. — І пішли горати, на́ру раз гобїйшли тай хлопака вьзаў тай погецкаў сьа. А до тойї їнго жїнки ходїў ксьондз і ни той час він ўже буў там ўдома коло їнго жїнки. Їак жїнка нагльанула, шо той наймит уже бїжїт, каже: „Їїгомосцўнью, летїт уже та їакась во́лока, шчо мїї госпóдар прїнбаў, — трéбаби десь жїби сьа скрїти, жїби то ўсьї ворогї ни знали“... Дўже корóткїй час буў, не маў бїднїй попіско де сховати сьа, і ўльїз пїт посьтыль. Наймит їак прїбїг на двїр, набраў оберéмок дроў і нїсé до хати. Зача́ла жїнка, та госпóдїня їнго, крїчати на него: „Їа то мўшу сьа трóдити коло тебе, шчоби тїбе нагодувати, а ти тратиш час, — чо́го ти прїбїг до дóму?“ — Чїж їа сам прїбїг? Хмáра їде, казали госпóдар по́пратати дрóва, бо ви не здўжайите...“ Їак бóхїе дрóвама насéред хати, і по польїнї кїдайї попїт постéльу, але так, шоби кўждим мїг ударити тóго ксьóндза. Їак вїкидаў ўсьї польїна, дўжи теньго стоўк ксьондзїска; і побїг наза́д на по́ле.

На дрóгїй день пішли зноў із госпóдаром горати. І він зноў сибї погецкаў сьа ў день до дóму. Прїбїг до дóму і на той час зноў ксьóндза застáў. — „Ой, — ка — ни бóду сьа їа ховаў там пїт ту посьтыль“... Ка: „Льїсьте сибї пїд раднó на лїшко, їа накрїйї“. — Він на свойї нїшчасьтєа сховаў сьа там, хирнãка. Їак прїбїг той наймитóк до хати, зачинайї зноў госпóдїня їнго з ним сварїти сьа, їак пёрше. Ка: „Їакéсь мене нешчасьтєа ту до вас прїнесло! Такоó чоловїка лóброго маїїте, жї атк вас жа́луйї заўше, і казáў мнїи, жїби прїбїшчи і вїтрїпати дўже тойї раднó, бо ту дўже порохї їи, вам шкóдит“. — „А їдї, врãжїй сїну, та дé будеш вїтрїпуваў!“ — Але він ни слóхаў, їак возьмé дручїска, їак зачé по тїм раднї бїти, і так дóсїть тїлько бїў, шо ўже аж ни тре́ було бїльши... І сам наза́д побїг на по́ле.

На трéтїй день зноў пішли горати (то богáч буў, шмат польїў маў). І зноў сьа погецкаў. Але прїйшоў пїп, каже: „Ни пїдї їа ўже до теїї хати їакóїсь закльáтоїї, бо ўже бéз два днїи дóсїть від мене здорóўльа вїдїбраў, — бóду ў сьїньох трóшки з ва́ми“... І zostали собї ў сьїньох там обóїи собї розмóўляти. Їак нагльануў ксьондзїска, жї той гецкайїть сьа, — ка: „Льїсьте, їїгомосцўнью, ў дьїшку на горó ў клаки“. І він так зробїў: ўльїз там ў дьїшку пїт тї клаки. Їак той хлóпец прїбїг, наймит —: „Казали госпóдар, шчоби клаки вьзати, порвали сьа дўже мотускї, ни мóжна доробїти днãа на по́льу“. — Кáжи: „Чїкай, їа пїду тобї самá возьмў тих клакїў“. — Наймит ни слóхаў, сам польїз, прогорнўў

кляки, йак зачине ксьондзійска рвати за волосья, за твар, — і тільки рваў, покі сьа ни зміг, і пішоў назад собі на поле.

Але зьліз той ксьондз, с теі дышки вільіз, каже: „Гостатній раз йа ўже до тебе ту ходіў, — йакби доўше сьа прійшло ходіти, то житья трэба скінчыти. Ныколі ни піду, буду ўже гасподарки гьладіў свейі ўдба“. (То колісь даўнійших часіў то ксьондаі робіли, горали ў пільу). — „Дэж ви будите, йігомосцуньу, — питаіи таіа гасподінья — заўтра, бобим сьа рада хоць повідыти з ваіми“. — Ка: „Підү собі горати“. — І так зробіў, пішоў горати на другій день. Онаі питаіить сьа: „Йакби йа вас могла спізнати з далекү, бо ви так будете стрүджані такейу працейу, — йабим шось зготувала, жиби вас... занести вам і вас покріпіти“. — Він йі сказаў прызначене місце, де він буде —: „А з рэштойу — каже —: дбре будеш дивіти сьа, бо ў мене йі красій бик“... — І на другій день пішли той наймит іс своїм гасподаром горати таўже. Каже той наймит до того гасподара: „Нам нині, гасподару, гасподінья наша вінесут дўже дбрий гобід. Алисьте мині приобіцьали, шо будите мене слүхати, — ни зломіт свбго слова. Озьміт скіньте штаіиска і обвіажіт того бичіска,“. — І він так зробіў, обвіазаў білими штаіаіи того бика. Несла та гасподінья обід для того ксьондза і наглянула красого бика, дўже блісько зблїжала сьа до свбго чоловіка. Каже наймит: „Відите, гасподару, нисүт гасподінья обід“. — Він поглянуў, каже: „Чүдо йакейісь, йакійісь випадок дома стаў сьа, жи ўонаі така слаба і потрүдила сьа сьуді на поле“. Йак прійшла блісько, вже не могла йнакше зробіти, хоцьай не з дброго сёрца, але мўсьіла той обід віддати для свбго чоловіка. Вонаі каже йіму: „На, принёслам ўже тибі, трбшки ўже мині лёкши, — так на мене наікайиш, шо йа тибі ныколі не зготүйу ныколі йидзёнья дброго...“ — Вониі зачали собі обідати, але нидалеко той ксьондз гораў таўжи. Дўже мілим вокоіи вонаі поглядала на свбго ксьондза, питаіи йіго: „Йакійто горє там?“ — Він ка: „Таш то наші ксьондз'. — Таш то йоні сьа стрүдили бідні! Таўжеби ўже чим сьа покріпіли, а ледво чи маіут де йакү страўу с соббйу...“ А чоловік каже: „Та Боу дбакувати, коли ті здорова і принёслась нам, то йа возьмү і занесү ігомостеві кілька пирогіў“ (файні пирогі булі...) — Наймиток каже: „Мій обовіязок заўше вас слүхати, дайти йа занесү“. — І набраў пирогіў і поніс до того ксьондза. Ішоў через рільү до того ксьондза і кўжен пиріг, шчо возьме, то розлүпит, сир зисеть, а вараніцьу покіне на зимлі. Прійшоў до ксьондза —: „Йігбмосьць, та там та жінка та йакась, бідна та мойа гасподінья, прійшла до свбго чоловіка, йакіхісь плбткіў такіх на вас понаплытала, — такий гасподар мій дўже злосний на вас, і гет рветь сьа с сокіроіу до вас бішчи, каже: йак прійдү, а йакбим йіго ни злапаў, то буду каміньці збираў і буду кїдаў так за ним, а йакбим злапаў, тобим скальчівү со-

кірою тейу [то відважний хлопчєско буу, тогдї шанарїу дєсє не бїло (один із присутних)]“ І кáже до гесподара, прїйшоу, кáже: „Просїли вас ксьондз, шобсьєте взьалї сокїру і там їмїу шось коло плїга полáдили [швїїг буу такїї (одїн із присутних)] — кáже: но їдїт тейу стєшкoїу самoїу, шо їа, бо тудї найскорши перейдєтї.“ — Вїн їйшоу тейу стєшкoїу і тї варанїцї зберáу і за пáзуху кїдау. Ксьондз нагльáнуу, ка: „Прáду хлопец казáу, збирáїи камїньцї ўже“.. Але хлопец сїбї вїрвау сьа і ўже і помївуу гесподара, і ксьондз повїдїу і зачáу дўже ўтїкáти. Але хлопец поверїуу навáд напрoтїўко свoо гесподара і кáже: „Бїжїт жїво, гесподар, с сокїроїу, бо ксьондз лапáїи роїá, то казáу, їак бїдєте їшли с сокїроїу, жибсьєте бїгли, мoже сьáде на гїльáцї де, то відїтєте, але жибсьєте дўже хўтко бїгли“.. — І побїг ксьондз у перєд, а хлопчєско за ням. Їак поверїуу той хлопец до тейї свoїї гесподїнї навáд, кáже: „Їакoїїсьєте бїдї понаробльáли, та так гесподар мїснт гонїти сьа за тїм вáшим ксьондзом с сокїроїу... От — кá — фтїкáїте, гесподїне, бо їак гесподар повєрнї, то зї злoсти жибї вас нї дáриу“. — Їак вонá сьа вїрвє, їак зачїнє фтїкáти, -- тої наймїтoк скїнуу с сєбє ўсьо шмáтьа і їїї вїпередїу і прїбїг коли фїгїри, вїльїз на дєрево і там сидїу. Їак вонá прїйшлá нїт ту фїгїру, їак зачїнє Бoга просїти: А покáрай того вoрoга! Дє то за такoїу ўсoбoїу во жибї вїн на пoсьмїховїско гнáу!“ Але тої наймїт їїї з дєрева кáжи: „Їа їїх покáрай, — алї прїйдї до дoму, зварї дўже дoбрїх трї стрáви: вонї їак їїднoїї зїдьáт, то пoсьльїннут, твїї гесподар с твoїїм наймїтом, а дрўгоїї їак зїдьáт, то поглoхнут, а трєтєїї, то напрáду поўмерáїут“. — „А, дьáкуїў тїбї, Бoже, жи їа почўла такїї гoлoс, — ўже сьа свoїїх вoрoгїў позбувáїу“. І прїйшлá до дoму і зачáла гoтувáти трї стрáвї. Їак прїйшлї тїїї с пoльа, вонá зачáла їїм вїдавáти то їїдзєньа. І пїшлá наперєд до ксьондзa і рoскáзáла кáже: „Ўже позбїду сьа вoрoгїў напєўнї, бoм чўла на прáду, жи їак сьа стáне, — мoжїте, їїгомoсцїнуу, прїїтї напєўнї“. — „Та хїбá їа шє пїду, áлє вїдльа лїпшoїї бєзпєкї то бїду сoбї ў дрўгї хáтї“. — Але кáже тої наймїтoк до гесподара: „Дўже дoбру вєчєру будєм мáти, гесподару, алї бїсьтї мїнє слўхалї, бо трєбá нам спoсїб рoбїтї“. — „То їа бїду — кáже — слўхáў тєбє“. — Той пїшоу, взьáу вїрїзáу дўже велїку дїнгу і зьáу рoзрїзáу її на двoїїи і казáу, жибї вїн сїбї пїд спoднїї вьзáу, а наймїтoк сїбї вьзáу (по пoловїнцї). — „Бїдєм мáти трї стрáвї, гесподару. Але їак зїмo їїдїу, то їа бїду казáу: та їа не вїджу — а вї, гесподару, жибсьєте скáзáли: тáї їа не вїджу. А їак дрўгу зїмo, жибсьєте скáзáли, гесподару: їа не чўїу — і їа скáжу: тей їа ўже не чўїу. А їак трєтєу зїмo, то вї на їїдєн бїк перекїнтьє сьа, а їа на дрўгїї, і ўже поўмерáїїм“. — І так зрoбїли. Їак ўже скáзáу їїдєн, шо не чўїї і не вїдїт, дрўгїї то сáмо,

так она побігла до другої хати по того бідного ксьондза —: „А йдїт, йїгомосцїньу, бо ўже споўнило сьа так, йак йа казала“. (Дуже смутним кінцем сьа кінчїт, — йак почуйїте те слóво, то тїлько долоньами сплещїте) — Але йак приїшоў той ксьондз, каже: „Ни мóжу сьа так убеспечити — каже: возьміно фїкнь кавáлок зельїза в огонь, распечї, будемо прикладáти йїм до споднїў гарáче зельїзо“. — Йак роспеклі, йак він приложив до тоїї днїнь, óдже то гóды булó, жиби припеклó. — „От, напраўду поўмерáли“ — каже той ксьондз. Вони сїбї зачалї обóйи там розмоўлáти і зачалї сїбї такї рїчі, шо аж гóспóдара нарўшило, шо мусьїў схопити сьа. Йак ўстане ше наймит, йак зачнўт попїска бїти (то ўостáтнї мóсти ўже бїут), лédви попїско ўтїк. Вїбїгла вона за ним (вже й она дїстала, хїрна), áле він каже: „А ти, нїгїдна жїнка, до такоїї кáрїсь минé прировáдила! І ўжém сїбї зарїкаў сьа, до тэбї ни пїтї, і шесь минé пїткўсила на такїўу кáру моїў“. — Шóж йа, йїгомосцїньу, вїнна с того, — та вїдїлисьте, й йа дїстала кїлька бїзунїў. — „Ой, не плетї дурнóго, не пїду нїколи до тэбї до хáти... (ўже дóсить дїстаў, і шче такї вїстаў сьа з неїўу ўогорїти... — ни тáк то хўтко вїднáдїти.“ — „Ой йїгомосцїньу, дўжїж минї бўди прїкро бїе вас жїти, йак ви нїколи ни мóжїти прїйти...“ — Та прáўда, — кáжи — та йáбїм рáд, áле озьмї тóму штурмакóви кáжї, свóму чоловїкови, шо зачерез йїгó злїсьть повертáйи назáд до тэбе тáйа хорóба, шо пёршесь мáла“. — Теї вона каже до свóго гóспóдара: „Тéбé буде Пáньбїг карáў за мéне, тепér не мóжу йа нїколи бўти у хáты, но заўши бўду ў сьїнбох спáти...“ — Алі йак прїшоў вéчїр, тáй каже той наймит до свóо гóспóдара: „Гóспóдару, ни цусьтїт гóсподїньї до сьїнїй спáти“. — І він так зробїў: шо сьа вона сїлувала, і він йї не цустїў. І пїшоў той наймит сам до сьїнїй спáти. Алі ў почї прїхóдїт попїско; áле каже: „А йи ти там?“ (зо дворá пїтáйїть сьа). — Наймитóк каже: „Ах, йи, йїгомосцїньу“. — „А — ке він — вїтчинї но сьїни (стїхэнька)“ — „Ах, вóрог — кáже — замкнїў і кльуч узьаў до хáти... Áле йа ўже, йїгомосцїньу, прїрихтувала ту такў дзьурў, йа дўже дóбре знáйу, шо й ви бес зáсуву дїстанете“. — Тáй вїньаў той наймитóк нóжїчка сїбї, — йак прїрихтуваў попїско до сьїнїй — а він тэньгїй маў, — а той наймитóк нóжém вїдрїзаў сїбї, нóки мїг. Заскїмлїў бїднїй ксьондзáйско і лédви живїй пїшоў до дóму. На другїй день дўже ўже то ўсєї сусьїди збáдали, шо той ксьондз слабїй, áле нїхтó не знáў, на йакў слабїсьть. Йак сьа тáйа йїгó дóбра жїнка довїдала, кохáнка та, — „Ах — кá — гóспóдару, тáж наш сусьїд, йїгóмосць, слабї такї без надїїї, ка: здалóб сьа навідати сьа, вони нам мнóго дóбрá робїли, йак булї здорóвї“. — „Та навідаї сьа, — кáжи — тобї лїпшї, шóж йа там розумїў“. — А вона взьалá кавáлок кобасї, стáвила варїти, і понесé ксьондзовї. Наймит жїво взьаў кобасў вїньаў, а той кавáлок там вло-

жйў [късьондзйў... ха ха ха! (присутний)]. І доўгіі час вонó варыло сьа там, — твёрдэ; але вонá живёнько взьала з горывáтком занёсла. Прышла до нёго, ка: „Йігомоспўньбу, чўлам, шосьте слабї, але не знайў, на шчо ви так заведўжали.. Нáте по, покрепїть сьа трóшки тейў кобáскоў“. — Коlí він, хирньáка, нагльáнуў свойў мїзэрїйў [жйб буў хоть тейї йўшки зьйў (присутний)], так сьа йїмў велїкїй жáль зробїў і знаў, шо ўже кїнець йїго бўде тї лўбвї (ўже нямá ш чим...), ка: „Бóг знайї, чи йа ўже бўду здорóў, бо ўже й лїкáр ни хóче до мени прїйхати — али кáже: По-кáжї'по ти йазїк свїй, бо минї пёрши булі на йазїцьї прїшчї такї, — бо зрáзу, йак мóна, ше йакїсь мóна лїки дáти, йак йа тибї так ..“ — І вонá взьалá вївалїла йазїк, áлеш то бўло дўже мáло. Але він казáў йї, жи: „Дўжи далéко, бо аж дўже далéко у гóрлбї вїджу, жи шось йї“ — і він йак злanáў, і вїдрїзаў йїйї, поки мїг, і вїдплатїў сьа (пáймит йїмў пáчиньа вїдрїзаў, а він йїйї йазїк). І скипоньїла (скрїчáла) хирньáка, дўже больїло, — прїбїгла до чоловїка, але говорїти ни моглá. Але той наймиток кáже: „Господїньа нáша по нїмéцку й по нїмéцку й по нїмéцку“. — І ўже ўсьо. І допїру ўже сьа скїнчїло ўсьо і ўже кїнець.

Записано від господаря Кїндрата Бенéдика в Боратнїй брїдского пов. в авг 1894. р.

Пор. Рудченко I, 170: Драгомановъ, 162—166.

12. Вже платно.

Буў сїбї, значїт, хлоп і маў йїднў йїднїм корóўу. Взьаў ту корóўу повїў на йáрмарок, продáў йїйї і зьаў трїйцьїть пїать гульдэніў. І зьаў заньїс пїать рїньских на шняк і кáже так до тóго орендáра: „Нáте вам пїáтку, кладў у вас, — йак йа прїйдў, схóчу тўтай пїти, і так бўду брáти, шо тих пїать рїньских варт, і йак бўду вже йшоў, возмў потрасў свойїм капельхóм, йак вже бўду йшоў у двэри, і скажў до вас: Плáтно ўже, горендáру? — а ви скáжете: Вже, вже! — і не бўдете до мене нїц казáти вїйнци“. Кáже орендáр: „Дóбре, Йївáне, ни бўду казáў нїц до вас. — „Нуш, тож уважáйте!“ — Пїшоў він на дрўгїй шняк ў мїсьтьї і знóў покїнуў пїáтку —: „Кладў ў вас пїáтку, орендáру, — йак йа прїйдў до вас і схóчу пїти, йак наберў, шо та пїáтка варт, і бўду йшоў ў двэри, потрасў капельхóм, скáжу: Плáтно, плáтно, орендáру, вам ўже?“ — А йа скажў: „ўже!“ — „Уважáй тиж, орендáру!“ — „Дóбре, дóбре, Йївáне!“ — І він так пїшоў на трэтьїй шняк, тáкже покїнуў пїáтку —: „Нáте вам, орендáру, пїáтку, — йак схóчу пїти, напїў, шо та пїáтка варт, і бўду йшоў ў двэри, потрасў свойїм капельхóм —:

Платно, орендáру, вам? — а ви скажете: Платно, платно!“ — „Іді здорові, Йівáne, добре!“ — І дóсить, жи він трийцьóть пїать ринських йак взыаў за ту корóўу, і він по шинках порозвóсиў ті грóши цáлком за сво́ю корóўу, ни зста́виў собі ныц у кишéни, 'но покидаў по шинках, шчо й́му грóши стáло. Й вийшоў сам собі на м́сто той хлоп і здибáйи три купцьы богáтих. Кáже: „Ходы́ть, прóшу вас чéстне, ви́пиймо шчо, по скля́нцьы, áбо вина́, áбо п́ва, або шчо схóчити, шчо вам б́ди смаковáти.“ — Послу́хали ті купцьы. — Та — кáже — та ходы́м, йак хлоп ќче, то йды́м, на той мого́рич“. — Пришоў ин на той пéрний шинк, де покинуў п́атку, с т́ми тромá купцьáми. Питáйить сы: „Шчо ви собі жичите до п́гá? — тих купцьыў — шчо вам б́ди смакувáти? Дáй шт́ри вина́, і то йáкого мóцного, — хоць грóши ни ма́ю, але мій капельу́х ма́йи“. — Так вони́ собі п́ли, 'но собі хлоп рaxу́йи, аб́и він ни перебрáў. Шо ўже тих п́ать ринських нап́ли, — кáжут ўже ті купцьы: „Ўже вийнци ни б́дим п́ти“. Кáже хлоп до купцьыў: „Мóже ви сы ту ўстидáйите на такім шинку п́ти, то шче п́демо на гн́шиї“. — Ішли вони́ ў двэри“ — потрáс хлоп капельухóм до горі —: „Орендáру, платно вам ўже?“ — „Ўже, ўже, Йівáne, йды́ть собі здорові́“. — А ті купцьы ўважáйут, шчо Йівáн ни платиў, — т́лько набрáў, 'но капельухóм потрáс і питáйить сы орендáра, чи платно, а орендáр кáже: „Ўже, ўже!“ — д́же сы шчудовáли. Вийшли вони́ на двір, тих три купцьы і той хлоп, с тóго шинку. Кáжут купцьы до тóго хло́па: „Шо то йяст такéйи, — не виды́лисьмо, жиб́сь платиў, а жид кáже, жи ўже платно?“ — Кáже хлоп до купцьыў: „Зна́йти ви шо, панóве“ — йа лы́пше жи́ў, йак ви, бо йа той капельу́х ма́ю: йак йа ним потрасу́, то йа за нéго мóжу ма́ти мильйóни“. — Кáжут купцьы до нéго: „То не мóже б́ти то!“ — „Мóже ви мивы́ ни в́рити? — то ходы́м дáлы де, будéти бáчили“. — П́шли вони́ на дрýгій шинк, ўже на б́льшій, шчо ўже ўсьо дорóшче, і зноў вони́ так п́ли, шчо й́м смаковáло, ті купцьы і той хлоп, п́шли на дрýгій зноў шинк і зноў так набрáли йак на тамт́м. Вийшли вони́ зноў ш шинку до двэрий —: „Б́дутьи здорові́, орендáру, ўже ма́йти платно?“ — потрáс капильухóм хлоп. — „Ўже, ўже, іды́ть здорові́, Йівáne“. — Вийшли ті купцьы на двір с тоўо дрýгоўо шинку і питáйуть сы, чуду́йуть сы пани́, ті купцьы —: „Шо то йяст такéйи, шчо той хлоп такій капельу́х ма́йи“. — І радьать сы вони́ ўсьи три, ті купцьы —: „Ми той капельу́х куп́м ў тоўо хло́па; бо йакб́и ми той капельу́х ма́ли, — кáжут ті купцьы йидén до дрýгого — то миб́сьмо рíзьньо' дорóгоўо товáру наку́пили, а тин капельухóм - б́сьмо потрасл́и і миб́сьмо ма́ли ќлька т́сьяч нараз зарóбку. Кáжут купцьы: „Продáй нам хибáнь той капельу́х!“ — „Е, кол́и той капельу́х дóрого кошту́йи“ — кáже хлоп. — „Та ходы́ть, мóже ви ни в́рити, — кáже хлоп до купцьыў — то ходы́м ше і на трéт́йи. Йак ви

хочите купити, то ще спрахтикуйті, аби́сьте мині́ по́тім подба́кували за той капельу́х. — Ка́жут купці́ ўсі́ три, ра́дять се́ —: „Ну, та ходи́м, й шче спрахтику́ймо, то ми той капельу́х ќупим“. — Пішли́ ўони́ на той трэ́тій шче шинк —: „Ўжесьмо там пили на тих шинка́х, тепе́р вже шчось трóшки йиджмо, бо вжесьмо голо́дні“. — Каза́ли ўони́ собі́ да́ти йидзе́нья і питьа́ шче, ті купці́, ўсі́ три, і хлоп з ві́ми, шчо́ та пїятка бу́ла варт. Іде́ хлоп у двэ́ри с ті́ми купця́ми, — а ўже купці́ ўважа́йут ўсе́і три —: „Мо́же ча́сом хлоп плати́т, — ка́жут йиде́н до дру́гого — а ми не ві́димо“. — Іде́ хлоп у двэ́ри, ті купці́ за ним, ўсе́і три. — „А ўже ма́йите? — потра́с капельу́хом до́бре ў́ гору́ — а ўже ма́йите пла́тно? — „Ўже, ўже, йди́ть здо́рові!“ — Вийшли́ ўсе́і три купці́ на двір. — „Ну, прода́й нам той капельу́х“. — „А мо́жи ще хо́чити де прахтикува́ти? „Спрахтику́йті до́бри“. — „Вже, вже, вжесьмо спрахтикува́ли, шо́ то капельу́х йи до́брый, — ка́жут купці́ — та куди́ж піде́мо ще трахтикува́ти? Ўжесьмо на́пили се́ ўже до́сить і на́йісьмо се́ та́гже, ўжесьмо ни йи голо́дні. Ну, то прода́й нам той капельу́х — ка́жут купці́ — то гь́ля нас бу́ди зда́лий“. — Купи́ть собі́ йиго́, — а́ли він до́рого кушту́йі...“ — Шчо́ хо́чиш, Йіва́ни, за не́го? Дамо́ тобі́ три́сто риньских за не́ю, нас йи три“. — Ка́же Йіван: „Ни дам за ті гро́ші“. — Ўбра́дили се́і купці́ — До́ўго з ним ни годы́м се́і, 'но да́ймо, шо́ хо́чи. Во бу́демо годи́ти се́і, а прійду́т дру́гі, даду́т йи́му, шо́ він схóчи, і шкóда капельу́за тако́го до́брого“. — Далі́ ўони́ йи́му три тис́ячи за той капельу́х —: „Ма́йиш, Йіва́не, запла́чене“. Ка́жут купці́: „Та нас йи три, да́ймо ка́жен тис́ячу і возьми́м той капельу́х, — то ми собі́ за годи́ну відберемо́ ті гро́ші“. — Да́ли хло́пові три тис́яч. Ўхопи́ў Йіва́н три тис́ячи, аш пітскóк. Ка́жи Йіва́н сам до се́би: „Хóцьим стра́тиў пїятва́йцьїт риньских, а три тис́ячи ма́йу, за та́кий капельу́х, шчо́ не варт два грéйцарі на́віть, бо ўже ста́рий“. — Так Йіван ка́же. Ўхопи́ў ті гро́ші, йак найх́утши ты́кайи до до́му, аби́ вони́ йиго́ ни ди́гна́ли, ті купці́. (Або там трóхи тих нитóк ў́ тім кашильу́сы? — вийнці́ йак ті гро́ші! — ста́ра Морóзиха.)

Ста́ли купці́ і ра́дять се́і ўсе́і три. — „Шо́ бу́демо с тим капельу́хом робі́ти... Йіди́м на сам пе́ред, пробуй́мо шча́сьтя, до готе́льу“. — Ўже ўони́ трóхи походили́ по місьтьї́ —: „Іди́м до готе́льу, там собі́ зноў ска́жемо шчо́ да́ти зві́сти-ви́нити. — „Сказа́ли вони́ да́ти зві́сти, ўже ўсе́і три купці́. — „Типе́р — ка́жут — ході́“ (иді́, дале́ко за́йдиш... — стира Морóзиха). — Насади́ў йиде́н на го́лову і ста́ли се́і трасти́. Потра́с тим капельу́хом, йак ішо́ў ў́ двери́ —: „А йиш пан ма́ платно́?“ — Та дзы́н платно́, та дзы́н! Ны́ сподзы́валим се́і с па́на (на ма́йиш пе́рний пунт! — оди́н з прису́тних)“. — Вийшли́ вони́ на двір і ста́ли се́і спере́ча́ти. — „Ти — ка́же — ни 'мийи́ш тим капельу́хом трасти́, да́й'но мені́“. — Ва́заў дру́гий той капельу́х, — пішли́ ўони́ зноў ў́ дру́ги місци́. — „Ни бирі́м

— кажи — багачко, 'но по скляньці віна хоць, будемо пробувати". - Прийшли вони собі там до то́го готельу, до дру́гого, посідали і вишили по скляньці віна. Ішли ў двѣри. — насадиў капельўх той на голову дру́гий; зди́наў з голови і тѣньо потрас йи́го і крикнуў гóлосно: Йуш пан ма платно?" — „Та дзыі платно!..." — Вийшли вони на двір, стали сѣ ўже ўсѣ три сперечати. — „Ти ни 'мийиш такі трасті! Дай'но миньі, — так той трѣтій ка́же — йа вже тенѣр б́уду". — Пішли ўони до трѣтёйї готелі. І там та́кже шче йїли, пїли, ка́ут: Бо то ўже о́статок б́уде с тим капельихом, бо вас два ни мїло трасті". — Взяў той капельўх трѣтій до горі, та́кже крикнуў: „Платно йуш?" — (так ўже тѣньо трасѣ ним). — „Та дзыі платно йуш, та дзыі! Пан йа́кїсь варїят йист. Вім пїча дóбжи, — нїгди пан тѣго нѣи рóбїл, авь дзыісѣай". — Мўсїли запла́тити за то́йи. Вийшли ўові на двір. стали сѣ ўсѣ три сварїти, тїїї купцьї. Ка́жи той: „А вїдиш, ти казаў, шчо йа ни мїю трасті, шчо йа повóлы трас ним, — а ти ўже ним тѣньо трас і кричавїсь гóлосно". Той ка́жи: „То ти казаў купїти той капельўх!" — А дру́гий ка́жи. „Брѣшиш, то ти хтїў купїти! Купїўїсь собі за своїі грóшї бїдў, шчось до ўстїду прїйшоў. До ўстїдусьмо прїйшли і три тїсьчачи рїньских стра́тили, ка́жен по тїсьчачу". — І так сѣ мóчно стали сварїти, шчо взяли фсѣ три той капельўх подѣрли с тѣїї злóсти і самї пїшли до дóму. Та́кїм; спóсoбом купцьї фтратїли. Пїтали за тим хлóпом і ни могли йи́го знайтї.

Записано в Берлинї від кравця Юзька Захарчука в грудни 1894 р.

Пор. Драгомановъ, Преданїя 149—150.

13. Як Іван жидїв мудрував.

То такий буў Йіван, але він д́уже буў бідний. І вїдумаў собі такий спóсїб і собі д́умаи: „Ни ма́ю йа так шо йна́кше зробїти" — але взяў собі ша́нку та́ку, то лїтом б́уло, — і зваў повнїс продавати. Але маў пáру грѣйцарїў ше і пїшоў собі на шиньк, там собі зыў і вїпнїў і зваў собі запла́тїў, але потóму, коли маў вїтходїти, тѣїї ша́нки ни продаў, взяў собі вївїазаў с хустини і скинуў капельўх і нарадїў сѣ ў ту ша́нку і ка́же до то́го арендарá: „Чи вам платно?" — І той ка́же: „Платно". Він взяў ту ша́нку нава́д завинїў ў хўстку, нарадїў сѣ собі ў свїй канельўх і вийшоў. Але там б́уло три жидїї инáкших на тїм шиньку та́ких, ка́же: „Чоловїчи, шо то йи тако́го, жи ти браў і йїў і пнїў, а ни платїўїсь?" — „Шоб йа рóбїў, йакби йа платїў, — йа грóшї нїколи ни ма́ю. Але йа ма́ю та́ку ша́нку, жибим де кїлько

набраў, то йак параджу сьа ў ньу, йак скаўу —: „Чи платно?“ — то кўжден скаже, жи платно“. Ка: „Чоловіче, продай нам ту шапку!“ Каже: „Не мōжу за жадні грōши йї продати, бо минї з неўу дўже дōбре, — йа ньколи ньї рōбльу, ньї ньїдє ни зароблїаўу, а шōно хōчу, то заўши ўсьї вигōди маўу“. — Але йак зачалї жидї сьа насїлувати і дали йимў сто золотїх і він йїм спродаў ту шапку. Жидї сьа склїкали вийици, пїшли сибї на шиньк, набрали сибї йїсти, пїти, — потōму скинуў свїй шаламōк і нарадїў сьа ў ту шапку і питайить сьа до тōго орендара: „Чи платно!“ Тодї жид сьа розлōстиў той, орендар, і зачаў сьа з нїми дєрти за свōйў належїтїсьть. Але потїм жидї мўсьїли заплаїти ту належїтїсьть, а обрадїли сьа Йїванови шапку вїддати. Але колї Йїван нагльацуў, шо вони йдут, і ка до жїнки: „Йа бўцьїм умру, а тї бўдем надо мнōйу плакати і такїм спōсoбом збўдем сьа тих жидїў“. — Колї жидї прїйшли, нагльанули, шо він ўже ўмер, ни маїи шо робїти, шо вїйшли їс хати до сьїний. Али там йїгō вїсьїў цьїп. І кажи йїдєн: „Нашї вже грōши пропала, али йа пїду і дам йїмў за три рāзи тим цьїпом по смертї“. А колї прїйшоў, затьаў йїго раз, потїм дрўгїй раз і трєтїй, — той за трєтїм рāзом схопїў сьа тїй кає: „Дай вам Бōже здорōльа, шчо ви минї то зробїлїсьть, бо йак йа ўмераў, то забўўїм жїньцьї сказати за той цьїп, жиб оуā менє три рāзи затьала“. А жидї питаўуть сьа: „Шож то йї за такїй цьїп?“ Ін ка: „То йїст такїй цьїп, шчoби йакє бўло слабє альбо нāвїть уже йї ўмєрло, то ним три рāзи затьати, то зāра подўжайи, а йакби нāвїть умєрло, то ўстани“. Каже: „Ну, Йїван, продай нам той цьїп!“ — І згодїли сьа за трїсто золотїх. Взьалї жидї цьїп той, зробїли на нєго такє пудєлко і рāдять сьа, жиб то дє хōрого застати такōго, шчoби ўонї мoглї зāра вїльїчити. Але в йїднїм мїсьцьї бўла богатоўо пāна хōра дочка, і він росписаў по ўсьїх лыкараx, жиби хто йї мїг вїльїчити, велїку заплату дїстāне. Ў той час йавїли сьа тїї жидї і замельдували, шо вони, жиби йакōго хōрого, то вони вїльїчать. Казали сибї йї вїпровадити на трєтїи пльōнтро (на трєтєу повāлу) і там ни казалї ньїкōму прїйти вїйице окрїм йїх, тих три жидї, і тāйа хōра. Тодї на сам пєрїд пєршїй взьаў, затьаў три рāзи цьїпом тўйу хōру так сїльно, шо вона мўсьїла житьа ўже кїньчїти. Колї повїдїли жидї, шо вона ни ўодўжуйи, каже дрўгїй: „Да йїно, йа ше йї дам три рāзи тим цьїпом!“ — Але затьаў йї дрўїй три рāзи і вона такї ни ўодўжуйи. І потōму так трєтїй йї затьаў три рāзи, ну, і забїли ту пāнну. Ф той час сьа рāдять, йакби пофтыкати. Але каже йїдєн —: „Льїзаймо без вїкнō!“ — Але то бўло висōко, вони позвїязували свōї жидїўскї поїасї, привїязали до вїкнā, зачалї сьа спускати. Йак фєсї три нараз пїшли тїми поїасамї, і то сьа вїрвало і вони фпāлм і потоўклї сьа дўже. Тодї такї потоўчанї тї жидї взьалї той цьїп по-

пéсли до то́го Йва́на. Йва́н ві́дит, жи́ ўже́ ни ма́йні шо зро́біти, — али́ в́зяў ф́перéд ви́копаў та́ку гл́бóку й́аму — а́ він мéшкаў на́ горі́ та́кі висóкі, ў до́лині́ й́аму ви́копаў. В́зяў зро́біў са́бі та́кий візóк на́ двох колéсах і сьй́ на нéго і та́к но́гами́ пítнихаў і й́ихаў на́проты́ўко тих жиді́ў. Жиді́ й́ак на́гльáнули то́й візóк у нéго —: „Алé, Й́ивáне, шо́ то за́ візóк — кóній нима́, а ти́ й́йди́ш?“ А́ він й́ім ка́же: „Шоб́ й́а рóбіў, й́акби́ й́а не маў́ та́ко́о в́ска́? Ми́нй чáсом трéба дэ́сьыть—пй́атна́йцы́ць миль́ в́й́хати́ на́ день, то́би менé мнóго ко́штува́ло грóші, й́акби́ прй́йшлó сьа́ за́плазй́ти“. Каў́т жиді́: „Продáй на́м то́й візóк! Ми́ тибі́ дамó шты́рието́ золотй́х за́ нéго“. В́н ка́же: „Ну, то́ й́а спродáм, алі́ трéба, шо́би й́а вас наў́чыў на́ ным́ й́ихати́. Али́ нй́длé ни мóна ў́чити, по́ на́ тй́й горі́“. — І́ вонй́ згодй́ли сьа́, шо́би він́ ше́ й́их наў́чыў на́ тйм́ вóзы́ й́ихати́, — ше́ й́йму́ далі́. Ка́е: „То́ так ни́ мóжете прй́ўчы́ти сьа́, трéба́ вам ў́очі́ позавй́а́зувати́ ф́сьым́, бо́ ви на́ та́кйм́ повóзы́ не зв́икли, то́ зі́ страх́у не та́к х́ўтко́ перей́ме́те“. — І́ зьаў́ жидáм позавй́а́зуваў́ ў́очі́ і в́зяў́ й́их пу́стыў́ ў́ ту́ гл́бóку й́аму́ і вонй́ там́ зостáли. В́же́ кй́нець. І́ ў́обй́браў́ чй́сто́ жидй́ска́.

Записано в Боратині брідського пов. від господаря Кіндрата Бенедикна в серпни 1894. р.

Тут студено до купи кілька повелістичних мотивів, а власне: 1) „вже платно“, пор. увагу до ч. 2; 2) цїп, що оживляє мерця, пор. Драгомановъ, 345—346; візок самоїздок, пор. Драгомановъ, 344—345; Cosquin, I, 108—119.

14. Жомнїр, сова-гадало і осел-свобода.

Йшоў́ са́бі жомнй́р чéрсьє́ лыс, та́й злáпаў́ сову́. Прй́йшоў́ до й́йди́ойй́ госпóдй́нй́нй́ ночувáти, — а́ до нéйй́ заходй́ў́ дьа́к, до тéйй́ госпóдй́нй́нй́. В́н застáў́, жи́ вонй́ пй́ли са́бі пй́во ў́бидвóййи зь дьа́ком і й́или мнй́асо́ й́ пиро́гй́. Й́ак то́й жомнй́р прй́йшоў́, ў́онй́ пй́во сховáли пй́т постéльє́, а мнй́асо́ ў́ пй́иц, а то́го жомнй́ра ни́ хтй́ли пй́риночувáти. То́й жомнй́р стаў́ прóсьй́ти, жи́би й́йгó та́кі пй́риночувáли. А́ ў́онá ка́же: „Ну, то́ й́йды́ть са́бі на́ гору́ й́ лья́гай́те й́ спй́ть“. — Й́ він́ пй́шоў́, а сову́ покй́нуў́ ў́ хáты́ пй́т столóм. А́ тут прй́йшоў́ чоловй́к тéйй́ жй́нки й́ пй́тай́ить сьй́, шо́ то за́ птах. А́ ў́на ка́же: „Ту́ й́акй́йсь жомнй́р прй́йшоў́ нáни́ч і ту́ птáху покй́нуў́ ў́ хáты́“. — А́ він́ пй́тай́ить сьа́: „А́ дéш то́й жомнй́р?“ А́ ў́на ка́же: „Спй́т на́ горі́.“ — А́ він́ ка́же: „Вй́жи́ й́йго́ закль́ч до́ хáти, да́й й́йму́ шо́ повечéрати!“ — А́ ў́на ка́же, жи́ давáла. Али́ він́ пй́шоў́ сам, закль́каў́ й́йго́ і даў́ повечéрати й́йму́ і пй́тай́ить сьа́ то́го жомнй́ра, шо́ то за́ птáха. А́ він́ ка́же, то́й жомнй́р, жи́: „То́ мойй́ гáдало́.“

Й той чоловік учипиў сьї йнгó тай ка́же: „Ўгада́йте мині шчо!“ А він зланаў сову́, і йак йї стиснуў, ўна ста́ла крича́ти. Тай той господа́р ка́же: „Шó ўна ка́же?“ А він ка́же: „Ўона́ ка́же, жи під ва́шою постели́ю йист піво, а ў пийцу́ пиро́гі й мьвасо“. — Тай він ка́же: „Ну, ше шо ўгада́йте!“ — той хлоп. А він ше раз стиснуў. Ўна крикнула, жи до ва́шої жінки хóди дьак. — Тай пішоў спа́ти. Ўра́но той господа́р ўстаў і стаў жо́мнїра проси́ти, жи́б йимú те га́дало прода́ў. А він ка́же: — „Йа ни мо́жу, бо йа с то́го жи́ў“. А пото́му ка́же: „Ну, то йа прода́м.“ І даў йиму́ господа́р за нью сто риньских. І той господа́р пішоў ў по́ле гора́ти, а той жо́мнїр пішоў собі́ гет ў до́рогу. Тут приишоў дьак до те́йї само́йї жи́вки і собі́ поляга́ли спа́ти й позаго́льували сьї (попідїймáли сьї). А та совá йак зувиды́ла, тай ўлетьїла на нїх тай учипїла сьа йїх пазура́ми. А тут приишоў господа́р тай застаў йїх так. Тай ка́же: „Так ти, мойї га́дало, тепе́р ти мині допи́льауйиш мо́йї жінки“ — тай стаў дьакá би́ти. Тай ка́же до хло́пца: „На́ тобі, — ка́же — си́ну, сто риньских і сьїда́й на ўосла́ й здоганьáй то́ю жо́мнїра і дай йиму́ сто риньских ше йїднїх і дай йимú то́ю ослá, нех він пішки ни хóдит і неха́й йїде“. — І той хло́нец дїгнаў і даў йимú грóни й даў ослá то́ю йимú. І той жо́мнїр прии́хаў до йїдно́го сила́, — а там, ў тїм силы́ була́ пánшчина, льўде пánшчину робїли. І пита́йиць сьї йнгó —: „Шо то за кїнь?“ А він ка́же, жи то свобода́ —: „Хто — ка́же — ма́йи тако́ю коньá, то не робит пánшчини“. — А ті льўде ка́жут: „Прода́йте нам!“ — А він ка́же: „Йа ни мо́жу, бо йа бóду робїти пánшчину!... Ну, то ўже прода́м, бо там ў селы́ нáшїм йи вїйици такїх ко́ней“. — І прода́ў, узяў двá сто риньских за то́ю коньá. Тї льўде ўзяли́ то́ю коньá завелї до ста́нї. Аш тут приишоў польво́ий. — „Ану́, на пánшчину!“ А ўни, ті льўде, ка́жут: „Ми ни підем, бо ми ма́йим свободу́!“ І приишоў до пáна й ка́же: „Ни хтьать іти́, бо ма́йуть йакúсь свободу́ — ка́жут“. — І пішоў гумéнный ше раз, ўони́ такса́мо ка́жут, шо: „Ма́йим свободу́“. — Аш пуйї́хаў трéтїй раз сам ўко́мон зі свéю коби́лоу тай ка́жи: „Ану́, на пánшчину!“ — „Ми ни пїдим, бо ми ма́йим свободу́!“ А він ка́же: „Пока́жїть, шо то за свобода́!“ — Тї йак вїтчинїли двeри́, ўсел йак побáчу коби́лу, — а він дўже за коби́лами то́й ўосéл — тай зїрваў сьї, а ўко́мон йак зувиды́ў, тай стаў ўтыка́ти, а він йнгó дїгнаў то́й осéл на мо́сты. Тай той ўко́мон ўзяў ўпаў с коби́ли, тай сховаў сьа під мїст; а то́й осéл до коби́ли. А ўко́мон дївнт сьї с під мо́ста. Тай приишоў до до́му тай ка́же: „Ўони́ на пánшчину ни пїдут, ўони́ ма́йут свободу́. Йа прии́хаў і ка́заў пока́зати йї. А ўни йак менї показáли, та свобода́ йак минé повїды́ла на двoри́, тай ста́ла за мно́йу гнáти. Дїгна́ла минé на мо́сты, йа сховаў сьа під мїст, а він йак гльáнуў, жи минé нимá на коби́лы,

йак ўстромиў рúку ў с..., йак помацаў, жи минé там нима, — ка́же — забiгмаў сьа, заприсьагаў сьа, жи йак злáпайи, то ни подаруйи, забий“.

Записано від парубка Михалка Грицишина в Язлiвчыку брiдського повіту в вересни 1893 р.

Початок сего оповiдання пор. Чубiнській 510—514 П, До оповiдани про осла-свободу не знаю паралелi.

15. Про бiдного, що за довжюк три рази вмирав.

Вот буў то хлоп бiдний i позичиў сибi у дрúгого богáто грóши. I прийшоў час, ф котрiм маў тi грóши богачéви вiддáти, — ка́же iйднóго дньа до жiнки: „Йа ўмру заўтра, а ти менé ўберi i йак прiйде вiрiтель, то скажи, шчо йа ўмер — фтодi вiрiтель подаруйи тибi грóши, а йа ўстану i ныц вин нам ни зрóбит“. — Али прiйшоў вiрiтель i запалиў офiрку i притулиў тóму умérшому до нóса. Горiт офiрка, горiт, i зачинайи йнó печi ў нiс; а вин тодi рожжмúриў вóчи i дiвить сьа, ажéби жiнка вiдорвáла йимú туйу офiрку. Али жiнка ни догадáла сi, тай вин тодi ўстайи, а той богáч ка́же: „Ви миньi казáлисьте, шо грóши вiддасьтé ниньi, а ви бúцым умérли! I такi мусiте миньi грóши вiддáти!“ — Али сказаў йимú той тэрмин, колi ма́йи ўже грóши вiддáти. I ка́же до жiнки iйднóго вéчера: „Йа пiду ў лiс, бúду рубáў дрóва, i бúцым забийу сьа, а ти прiйдеш, рiскалём йаму вiконайиш i гильáками прикидайиш“. — Приходи той вiрiтель i ўнá плачучи рoсказуи йимú. А вин пiшоў, взяў сьiрникiў i запалиў гильáки на тiйi йáмi. Йак тóго припеклó, i вин вiрваў сi i зачаў тьiкáти. А той йнó злáпаў i ка́же йимú —: „Бúцым забiлисьте сьа, а ви жийiте! I миньi грóши вiддáйте!“ I даў йимú тэрмин зноў на йакiйсь час i ка́же вiн, дóужник: „Возьми менé, жiнко, ф трúмну i занеси на цвинтáр i там менé поховáйиш, а в ночi прiйдеш i менé добудиш“. — Але сьвьяшчэника й дьакá ни бúло ў дóма i поставили йнó ў цэркви. А той вiрiтель стаў за дверми, колi замикáли цэркву, вiльиз на хóри i дiвить сьа, шчо той бúди робийу. Ам хтось добувáйиць сьа до цэркви поит пiдлóгу, i вльiзли до цэркви сьiм злодийиў i принесли дúжи шмат грóший i золоту шáбљу. I iйдэн скинуў шáнку i начинáйи мiрiти —: „То тибi шáнка, а то миньi шáнка!“ — i так розьдiлили сьа. А iйдэн ка́же: „Комú припадé тáйа шáбля?“ — а дрúгий ка́же: „Тóму, котрий вiд рáзу тóго умérшого iс трúмноу перетнé“. — Той ф трúмни перепúдиў сьа, стаў кричáти: „Ўстаньте ўсьi ўмерлi, будéмо живiх дёрли!“ А вiрiтель кричiт с хóрiў:

„Тримай хонь зо трох!“ — І ті пофтыкалі тым сáмым місцем, звітки прийшли і грóші і ша́бљу і ша́нку покинули. Віритель зльіз с хоріу, вітчиниу́ трю́мни і випустиву́ того. І начинають мірити сьа —: „То тибі ша́пка, то миньі ша́пка!“ — а на ўостáнку —: „Миньі ша́бля, а тибі ша́пка!“ — Ті злодїїні відбігли зі страху́ чверть мильі і йїден відважний буу́ і каже: „Верным сьа!“ — а другїй каже: „Тыкаймо, бо йїх йи цы́ла цёрква!“ — І штирóх стáло, а три прийшли піт цёркву. І колї ўчу́ли, шчо онї міраць сьа, фтыклї до тамтїх і кажут: „Біти сьа Во́га, тыкайти! Бо йак вони́ дыліли сьа по гроше́ви, тай двом шче ни стáло, то йїден взыау́ ша́бљу, а другїй ша́нку...“ — І ўони́ зі страху́ фтыклї ў сьвіт, а ті обá булі вели́кими богачáми. Вже кінець.

Записано в Боратинї Брїдського пов. від парубка Луцька Кравчука дни 4. серпня 1894 р.

Пор. Етногр. Збірник VI, 39—42; Неделя 1866, ч. 9.

16. На дурнях сьвіт стоїть.

Буу́ бáтько, мау́ двоїні дьитїй, ды́ўку і па́рунка. А ўбóйні булі старї; а па́рубок називау́ сьа Йївась, а ды́ўка Марїсьа. Але той Йївась виберáу сьа косїти, йак то вот ў нас. Насїпала йїму́ мáти обїдати, а він сьадаїні й каже: „Йди, принеси́ миньі води́ тим чáсом, поки йа поўобїдаїу“ — своїу́ систру́ послáйні. Але вона́ взыалá збанóк, пішла по вóду; йде по вóду, — йїде гурльóпник з зицїрки (так йак то тепер йдут ўо) і здибáйить сьа з неїу і каже до неїі: „Добрїдень Мару́сьу!“ — і каже: „Знаївш шó — йа йду до вóйска, а йак прийду́ з вóйска (на три рóки йшоу́, то булó ў осенї, — він сибї бáйку такú сказау́ перед неїу), то йа с тобóїу ўожену́ сьа і ти бóдеш мáти хлóпця, а він умрє. („Мóже вона́ хўтше будє мáла, поки він з вóйска прийдє“ — втрутив господар Микола Кравїцкїй). — Та ўчипїла сьа йигó за шїїу, даваїй плакати; плаче й плаче, жи бóде мáти хлóпця і ўмрє, вона́ за тим плаче. А той ў хáтї чикаїні, — нимá водї... І каже: „Мáмо, йдыть за неїу, де вона́ поды́ла сьа“ — до сєїі порї нема́, доўго, а він косїти йїде... Старá вихóди на селó, дивить сьа — та плаче. Питáйить сьа: „Марїсьу, шó тибї такóйї?“ — А та зачинаїні роскáзувати. Йак та роскázала ўсьо мáтері, мáти ўчипїла сьа з дру́оо бóку, сибї даваїй плакати, — ўже ўобїдєвї плачут. Каже: „Тáту, пїдыть'но, мóже де ўтопїла сьа...“ — Вухóдит старїй на селó: і та плаче, той стоїт, па́рубок (гурльóпник), а вони́ ўбїдєвї плачут... Прихóдит старїй і каже: „Чоó ви плачїте?“ — Ай, тáту, так і так...“ — роскáзуїні те самє, ту бáйку, жи бóдо пєрши.

Старий учиниў сьа с переду, за шийу і сибі плаче. Він чикайи ў хаты, — нима жадного. Виходи він на село, і той Йівась, дивить сьа: — вони плачут, тройи. Питайи йих: „Чогó ви плачите?“ — А та сестра Марисьа йигó вiтповідайи, йак то стало сьа. Але він каже: „Відрікайи сьа ўсього, йду ў сьвіт, чи здіблбу де таких тройи дурних, йак ті дурні“.— Взьаў, прийшоў до хаты, взьаў сибі бóхонец хльїба ў тóрбу на плéчи і пáлку в рúки і перехрестіў сьа і заберайиць сьа, йде ў сьвіт шукати таких тройи дурних — дóти бóде ходити, покi не здiбе. От, йак зачаў він ітi, йшоў він і йшоў і йшоў, дóсiть кавáлок вiйшоў, — приходи він до села до йидного, дивить сьа —: на дворi така кльúмна лúдий стоїт і хтять тьагнути волá на хату. А він приходи і на то дивить сьа. А той гóспóдар, жи там ў тiм силi йист, взьаў з околóту зробиў снiккi і пошиў хату (не трас кольiў), і йак та хата порослá так жи́том, йакби на пóлi булó зелéне такé, і він привiў волá і хóче тóо волá вiтьагнути, жиби те жи́то зьiў там на хаты. А він кáи до них: „Льúди, шó ви рóбити?“ — А той гóспóдар виступáйи зi середiни і каже. Ка до них: Йá вас порáджу. Ви вiтьагните волá і — каже — вiл полóмит дах і — каже — з даху ўпадé і забийиць сьа...“ А той гóспóдар каже: „Ну, і йáкже ми зрóбимо?“ — Каже: Йá вас порáджу. — „А — кáе — йáк порáдите? — „Возьмiть сéрца, визьни́ть те жи́то і дайте до хльiвá волóви і вiл зьiсьть (i вiл бóде жи́ти — Мик. Крав) — „А той кáе:“ „Дóбре ви кáжете“. — Взьаў той гóспóдар тi ўсьi лúди вiтпровáдиў, а тóо Йiвасьа до хаты, йисти-пити йiмú за тогó і пáру грáйцарiў на дорóгу даў (жи йигó рóзуму наўчиў — Мик. Крав.) -- I той забрáў сьi дáлi ў дорóгу пiшоў. Але він йде чирезь лúс, — бáба мáла шiнку такú, так йак хатiна булá, але ни бóло вiкiá нi пiчóо, двéри булi ўбérньанi на пiўнич. I вона хóдит з решетóм по соси́ни i хóче злáпати ў решетó сóнце i занéсти до хаты. Але він приходи́т i кáе: „Бабúньчу, шó ви рóбите?“ А вона кáе до нéо: „Йá, шьiноньку, ни мáйу шьóньцьа ў хаты, хóчу шьóньнинько злáпати, до хаты...“ — А він кáе: „Йá вас порáджу. Ви не злáпáйте сóньцьа, а йá вас порáджу, йá вам ўнесу до хаты“. „Ну, йак ти мнi зрóбиш, йá тибi дам тóрбу грóшi“. — Кáе: „Дáлéко ў вас селó?“ Кá: „Тúтай недалéко йист“. — Він побiг до селá, там до гóспóдара напитаў сибi, позичиў пiлки, долотá, сокiри; али той ни хóчи позичити, бо чужий чоловiк, ни знайи („Так, самá прáўда“ — Мик Кравiцк). Али той йiму кiлька грiйцарiў даў на залóгу, покi він йiму те принесé назáд. Той принiс, взьаў, сьтинú вiткидаў, вiрiзаў вiкнó: — вже сóнце йи ў хаты. Зробиў вiкнó i та ўтишила сьа —: вже йист сóнце ў хаты. I роскáзáў йи: „Йди купи скла i скльáрá приведи, він тибi ўстáви вiкнó“. — Вона ўтишила сьа, жи ўже йист сóнце ў хаты, далá йiму тóрбу грóшi; він забрáў сьа i вiднiс той наржéвндзья i сам дáлi ў дорóгу. Ўже мáйи

дво́йи дурни́х, — пішо́у у сві́т да́лі ше шукати трэ́тього. Іде́ він, йіде́ він собі́, приходи́ на́ніч до го́сподара, жи́б йи́го там переночува́ли. Але йак він там пришо́у, ре́звита́у сьа, а вони́ на не́о ўты́шили сьа, назива́ют „зья́ть“, „то насъ зья́ть“. Але вони́ там йи́го прийма́ют, то́йи, коба́си смажа́т, там шінку, насма́жили, і то вони́ собі́ там го́сьтьба́ть сьа. Але він пита́йи: „Ну, ма́мо, деж ва́ша ды́ўчина?“ — А вони́ ды́тій ни ма́ли, тійі старі́, майбо́ток вели́кій, бога́чі булі́: — купи́ли собі́ ма́леньку льо́шку, поросе́а, і вони́ йі ньи́де ни пуска́чи, 'но трима́ли за пийцо́м, там ў за́пичку попро́сту. — І ка́же: „Ну, деж ва́ша ды́ўчина?“ Ка́: „А йи за пийцо́м“. (Вони́ собі́ оберну́ли ту льо́шку за дити́ну) — І ка́: „Ну, ви́кличи ту́йу ва́шу дочку́, нех йа побачу́“. А вона́, — а то бу́ла ма́ленька льо́шка, а те́пер ўже зроби́ла сьа вели́ка льо́ха — та старá ка́же: „Мари́нцьу, ви́льза́й сьуди́, на пла́ц!“ — Але та льо́ха ви́льза́йи —: Хра, хра, хра! — го́ла така́, так йак чоло́вік, жи́ ньи́ц ни ро́би, 'но йісе́ть, спа́шана така́.. Те́й дупі́ру він диви́ть сьа на них, диви́ть сьа, жи́ й ті дурні́, та́й він ка́е: „Зна́йите шо́? Йак хо́чите, за зья́тьа жи́б йа бу́у, — а деж йа тут бу́ду за зья́тьа? (він собі́ поду́мау́: ма́йбо́ток вели́кій йи...) в вас нема́ ны́ це́ркви ту́тай, ны́ ксьо́ндза нема́, — і деж ми ту́тай поже́ним сьа?... Йа по́йду до сво́о села́, ожену́ сьа там і при́йду ту́тай до вас і бу́ду ў вас за зья́тьа...“ — А ті старі́ ка́ут: „До́бре!“ — Берé, витяга́йи зельзі́зний ві́з с під шо́ни, запрага́йи ко́ны ў ві́з і кладу́т ту́йу сви́нчу на ві́з. Та́й то́й Йива́сь берé мотуска́, хо́че приві́зати де, — не жарт, бо то да́леко й́хати, жи́б де не злетя́ла с фі́ри. А та старá зуві́дыла —: шо́ то він бу́де з мотуско́м робі́ти? — А він ка́же: „Ма́мо, тре́ йі приві́зати, жи́б де ни ўты́клá“. — А вона́ ка́е: „Ай, си́ну, де́ ти мотуско́м бу́деш йі́йи ві́зати?“ — Побі́гла до скря́нї, по́йас та́кий воўна́вий сьльі́чний ви́несла, і він тим по́йасом взя́у і приві́зату́ до дра́бини. Хо́че йі при́крити со́ломо́у, а вона́, старá, ка́же: „Де, со́лому! Йа дам полотно́, полотно́м накрі́ти!“ — Та́кий мо́же пі́сэго́к полотна́, мо́же сто мі́р —: „На, накрій йі́йи!“ — Він забра́у сьа, аш по́йхау́ до сво́го до́му. При́йхау́ до до́му до сво́ю, взя́у пішо́у на зальо́ти, посва́тау́ собі́ ды́ўку, взя́у оже́нили сьа, взя́ли сьлюб, сви́нчу заколо́у на висы́льа, зроби́ли висы́льа фа́йне с те́йи бі́лоїи, — забра́йуть сьа ўже, по́йдут туди́ наза́д обо́йи, по весе́льї. І ка́е на до́розї до пе́йи: „Пам'ята́й, йак там при́йдеш, за́ра уклони́ сьа та́тові в но́ги і ма́мі і ка́жі: Та́ту, йа ў вас тілько́ льі́т бу́ла, ны́чо́ом не ви́дыла, — а він мене́ 'но приви́ра́диу́ до це́ркви на порі́г, йа зроби́ла сьа така́, йака́ те́пер йі́ст“. — І вони́ так с тим по́йхали да́лі. При́йжджа́йи туди́, на дві́р, а вона́ с фі́ри за́ра, ду ха́ти, уклони́ла старо́му і старі́ і роска́зала, йак сьа з не́йу ста́ло. І там зоста́ли го́сподарити. — Через дурни́х пришо́у до го́сподарства, до бога́ча пришо́у.

Записано в Берліні бродського повіту від господаря Гната Романова в авг. 1894 р.

Пор. Чубинській II, 504—505; Житє і Слово III, 67—69; Сумцовъ, Разысканіи 23, 33, 36 і д.

17. На дурнях сьвіт стоїть.

Буў у жїда наймит і потому покїнуў, пішоў до хлопа сїчки рїзати. І там була дыўка, він сьа хтыў сьватати. Післала дыўку ту до коршмі по горїлку, питаїить сьа її жидїўка: „Дльа когó горїлка? На шо тїбї та горїлка?“ — Кажї, жи —: „Йїван сьїчку рїжи, їа за негó підї. Кáе: „Ну, дé за негó підéш, — ти будéш матї дитїну, він бїди рїзаў сьїчку, полóжит брусóк на лаўцї, їїму брусóк унаде, то він дитїну зарїжи...“ — Вна сьїла, плачи —: „Мойáж ти дитїнонько, їаж ту на тéбе всьу надїїниньку мала!...“ Ну, чекáїи матї, — її немá; ї пішла і мáти за нéїу. Питаїить сьа жидїўка її мáтери: „Чи ви її за негó дасьтé? — Кáже жидїўка мáтери: — таж він — кáе — будé рїзаў сьїчку, полóжи брусóк на лаўцї, брусóк унаде тей їн дитїну забїї“ (їак вона будé мáти пéрше!..) — Ну, таї мáти сьїла, плаче —: „Мойáж ти вонўчєнько, їаж на тéбе мала фсьу надїїниньку...“ — Потому ше ї пішоў бáтько за нїми, ну таї так жидїўка кáже бáтьковї — кáже: „Ни даїте її за негó, бо їак она будé мáти дитїну...“ — і зноў так сáмо бáтькови кáже жидїўка. Чекáїи, чекáїи, — вже пішоў він за нїми, Йїван. Прихóдит до коршмі —: вони фсьї трóїи сидьáть і плачут... за дитїноїу. Він кáже: „Дурнї льўде, чогó плачїте?“ — Таї забрáў сьї ї пішоў. Їде дорогóїу, пристáвиў хлоп драбїну, — на хáты хóпта порослá — тьáгне корóву ца хáту! Чоловїк тьáгне, а жїнка підгóни! Він кáже: „Шож ви, дурнї льўде, рóбїте? Їа вас порáджу, шож ви — кáже — дасьтé минї? — Кáже: „Шо сам схóчеш, то дам“. — Він взьáў кóсу, полььá і вїкосїў; і він хтыў корóву в негó. І даў тї корóвї зїсти і потому ту корóву за мотузóк, взьáў таї повїў (ї він ни мáїи і корóви і хóпти ни мáїи!) Він взьáў корóву продáў і вже маў грóшї. І їде дáльї —: сєдїт бáба в пóросьї і бáвїть сьа поросьáтами. І він питаїить сьа її: „Шо ти, бáбо, рóбїш?“ — А вона тримáла поросьáта таї тїшила сьа нїми таї показувала їїму. А він її питаїить сьа: „Чи ше мáїиш вїїнцє?“ А вона казáла, шчо мáїи, і казáла їїму, шчо —: „Їа дам вáм, — їак хóчїте, то їа дам вáм“. — І вона їнго повéла до хльївá, позберáла тї поросьáта на вїзóк, ї запраглá коньá і свиньў її поросьáта полóжила їїму на вїз, жиб він з нїми їїхаў. Прихóди її чоловїк і питаїи: „Шчо рóбльáть поросьáта, чи здорóвї?“ — А вона сьї тїши, жи просїў її Йїван, шчоб она їїму далá поросьáт, а вона їїму далá і зї свиньїу. І він

взяў договіти, — але Йіван дивить сьа, шо той догони, і вважайи, шо він ўже ни втычэ, і зайхаў в збója с конём і взяў — то той ййго догони ше конём госпóдар, ше конём догони дрýгим і той пита́йить сьа ййго — вийшоў зі збója і стаў сибі на рові за збóжам — той го пита́йить сьа: „Чоловіче, чи ни відыў ти, бо тут такій чоловік, повіз порóсьята?...“ — Ви ййго ни доженéте, бо він повіз, ви конём без збóжа ни пойдéте. Дáйти сьуді коньá, а самі ййго догоньіть!“ — І той госпóдар пiшоў послу́хаў ййго і пiшоў, а ййму даў коньá тримáти. Али там ййак нанéсло намúли, — ййак от идé дошч, нанесé намúли — і там распáла сьі та намúла (ййак вiсхне, то сьі распадé). І взяў конéви фостá врізаў і всадіў гет у ту распáдну і кричiт: „Йди, госпóдар, бо кiнь запáў сьі!“ — І тримáи за фiст. І той госпóдар прийшоў, він кáе: „Тьагнiть, бо в зéмљу пiде, тьагнiть, — кáе — госпóдар!“ — Кáже: „Тьагнiм вбидвá, бо ййдён ни вiтьагнi“. — Те́й ййак взяли тьагнiти, тай той фiст вiньаў сьа, — тай кáже: Ого! вже пiшоў кiнь у зéмљу! — нi поро́сьят, нi свинi, ани коньá. — „Пiшоў хлоп плачучi до дóму. І вже нимá нiчóго. Вже кiнéc. Йиван взяў коньá — прáўда, ше то такі в бáйцi ййи, жи взяў коньá і свiнi і продáў і вженiў сьа потóму (вже такі до тей дурнóйи ни вернiў сьі) -- і вже буў госпóдар і вже по всiм.

Записано від Маринки Возьної в Боратині брідського повіту 6 серпня 1894 р.

Паралелі див. при попереднім п-рі.

18. Сильний наймит.

Маў батýко три синi, два було розумних, а трéтий буў дурний. Але той ййдён кáже: „Ййа йду ў слúжбу — а той дрýгий кáже: „Ййди“. Оже він пiшоў. Здибáи ййго ксьондз —: „Де ти ййдеш, сiну?“ — „От, идú, тоб де слúжби знайти“. — А він кáже: „Моб ти ў мéне буў, сiну?“ — „Авó, — кáже — дльа чогóбим не буў? — „Но, иди до мéне, вiбудеш“. — Але ййак приходиў, то питаў сьа ййдён дрýго: „Мóже ти сьа спротiвиш, то вріжу вуха йй носа“. — А він ка: „Та чогóби ййа сьа протiвиў?“ — „Но, ййди до стодóли молотити“. — Той молóти, молóти, — не кличе на полúдень; молóти ййдён день, молóти дрýгий дéнь, — не кличе на полúдень, — ой, бiдá! наймит ўхльаў... А ксьондз прийшоў тай кáже: „Сiну, мóже ти сьа спротiвиў?“ А наймит кáже: „Прóши ййгомóсьцьа, ййак сьа не спротiвити? — два дьнi молотити йй нiц не ййсти“. — Зьаў вiдрiзаў нiс і вúхо і нагнаў вiт сéби. Ожи він прийшоў до дóму, óжж той дрýгий пита́и: „Де твiй нiс і вúхо?“ [Егé, ў с... — один з присутних] — А той кáе: „Ййди ти, то йй ти спрубiйиш так, ййак ййа“. — От, пiшоў той дрýгий. — „А де ти ййдеш, сiну?“ — „На слúжбу“. — То мóжеб ти буў

Ї мене? — „Та чому-бим не буў?“ — От, узьаў він йіго до се́би, пита́йть сьа він йіго: „Мо́же ти сьі спроти́виш?“ „Та чо́го йа сьа — ка́же — спроти́вльу?“ — Молотиў той два дьні, та́же ныц не йіў, — приходи на трэ́тій день пита́йть сьа, йіго ксьондз: „Мо́же сьа ти спроти́виў? А він ка́же: „Йак сьа, йігомосьць, не мо́жна спроти́вити? — три дьні робі́ти, а не йі́сти...“ — Той зьаў відрізаў но́са і вў́ха, нагнаў. Пішоў він до до́му. „Йак при́йшоў той дру́гій до до́му, а той трэ́тій ка́же:“ А дурні́ ви, а деж ви подь́ли ніс і вў́хо? Но, бу́дьтеж ви тепе́р у до́ма, а йа йду сам ў́ слў́жбу“. — Ожи він пішоў, здьба́йи йіго зноў той ксьондз: „Де ти йдеш, сину?“ — „На слў́жбу“. — „А мо́жеб ти ў́ мене буў?“ — „Та дльа́чо́обим не буў, про́ши йігомосьцьа?“ — „А мо́же ти сьа чо́го спроти́виш? — Та чо́гоб йа сьа, йігомосьць, спроти́виў?“ — От, при́йшоў він до сто́дóли, мо́лоти, йіде́н день, дру́гій день і трэ́тій день, і йі́сти не клі́че на полў́день. Йі́сти хо́че, — нема́ шо робі́ти, трэ́ба бра́ти чвэ́ртку пасьні́, не́сти до коршмі́, ві́пити горі́лки, вь́зати па́ру бу́лок. Оджи ксьондз сьа дочу́ў, жи ваймі́т марнотраў́нит, а не мо́же до па́йма́та ныц гова́рiти і не мо́же ныц сьа спроти́вити, бо вни та́кий за́клад ма́ли при зго́ды. Жэ́лы йа ў́ сто́дóлы мо́лочу́, то ми́ны повíнен го́спода́р да́ти йі́сти, тоб йа до коршмі́ пра́цьі не розво́сиў. — Ожи ксьондз почу́ўши, жи ваймі́т пра́цьу розво́си, óжи казаў клі́кати на го́бiд і на ве́чэру зі сто́дóли, жиби він по́житкуваў ў́ до́ма. Ожи йак він при́йшоў на ве́чэру, насíпали йі́сти, а́ле дитiна: ка́ку, ка́ку — а йі́мость ка́же: „Вíведи, Йíване!“ — От вíвиў він раз, при́йшоў наза́д до мíски —: нема́ ныц у мíсьцьі. Прíвиў він зноў до ха́ти, дитiна зноў: ка́ку, ка́ку, — той йíдна́ково ныц не йіў. Але при́йшло за трэ́тiм ра́зом, дитiна зноў: ка́ку, ка́ку, — вíведи, Йíване! — Той йак вíвиў, бу́ло мíсьа́чно, — він зьаў за дитiну, поса́диў на ко́лы, — сам при́йшоў до ха́ти, за ло́шку та́й йі́сьть. Але йі́мость пита́йи: „Йíване, де дитiна?“ — А він ка́же: „На ко́лы, зóри лы́чи“. — Оже вíйшли на двíр, подíви́ли сьі —: дитiна задревнíла. Далá знáти йі́мость до ксьондза, жо дитiни нема́, а ксьондз ка́же: „Йа ныц ў́ тiм не порáджу, бу́ло Йíвана не висíла́ти“. — Ой, бíда з Íваном! Йакíмби чо́ном Йíвана стра́тити, вíтпрова́дити вíт се́бе?... Ожи Йíван пита́йть сьа ксьондза: „Про́ши йі́гомосьцьа, мо́же йі́гомосьць сьа спроти́виў? За́ра но́са і вў́́ха відрíжу“. Ксьондз ка́же: „Та де, Йíване, чо́гоб йа сьа спроти́виў? — Оже ксьондз з Йíвана ма́йи по́страх, бойíть сьа вже. Оже ксьондз ка́же Йíвановí: „Йди́но ти до сту́дóли і мо́лоти́ ми́ны́ ту пасьну́ рэ́шти“. — Ожи Йíван йак при́йшоў до сту́дóли, так ў́сьо ў́ кў́пу: грэ́чку і йачми́нь і ўо́вэс, ў́сьо до кў́пи. Ожи ксьондз ка́е до Йíвана: „Шо́ж ти ми́ны́ до́брого зроби́ў? На́шо́ж ти ми́ны́ ў́сьо на кў́пу змо́лотиў?“ — Ка́же Йíван до ксьондза: „Нех сьа йі́гомосьць не жу́рать, — шо йа зроби́ў, бу́де ў́сьо до́бре. Нех ро́ска́жут йі́гомосьць

своїм слугам, жиби зошли зо три радні на купу, на йіден мішок". — Ожи далі слуги мішок, він зачяў збирати ту пасьню. Позбираў він ўсу, приїшоў ксьондз тай каже: „Ай, Йіване, шó ти мншй дóброго зробиў?“ А Йіван ксьондза пытайть сь: „Прóши йігомосьця, мóже ксьондз спротивіў сьа тóму?“ — А ксьондз видговóруи тай каже: „А, та чогóб йа сьа спротивіў, та нема чогó“. — Го, ксьондз сибі поміркуваў шось, — бідá! найák наймита зóути сь. Але ксьондз сибі виміркуваў: „Трéба стúдьню фундовáти — хоч до лыса трéба послáти, жиби він матерйáлу приспóбиў; а там ў тйм лысы йн такі лéви, — жéлы він пойдe, то йгó вони там зйдáть“. — Кáжи: „Йивáсьу, трéба запрáгти волі і йіхати до лыса і привéсти матерйáлу, бо трéба стúдьню фундовáти“. — Оже Йивáсь запрáг бикі, пойхаў до лыса. Пойхаў до лыса — так дуби повивертáў с коріньям і пкляў на виз. Алеж той виз сьй мóтлохом (поломиў сь) пт тими дубами, óжи він по своїму зачяў виз фундовáти, — йак він вихвундоваў той виз, то він клаў, шо йімú подóбало сь. Прихóдьять до нéго лéви, — каже: „Лéве, не руш волá, бо пйдеш до йармá. — Ожж тi такi ни слúхали, взьали волі пойли, — óжи він йих полáпаў, псзапрагáў до йармá, лéви, і йиде сибі до дóму. Йак він прийэдiт блiшче клéбашйiй, тай каже: „Ге, сиві волі полові, бо нáшому ксьондзови пáрхи ў голові“. Ксьондз тóо дóчýў сь, побіў до йимосьця. — „Гей, каже — йимосьць, та бідá: воліў нема, 'но ведмидьáми йиде. — „Він прийхаў с тим матерйáлом, а тi бикi повинпрагáў і на ўобóру позаганьáў. Оже йак він позагоніў на ўобóру, так тi ведмидьi ўсу худóбу видушили. Ксьондз йак подивіў сь, аж за гóлову взьáў сь. — „Йивáн каже: А шо, прóши йігомосьця, мóже ксьондз сь спротивіў?“ А ксьондз каже: „Та чогóб йа сь спротивіў? Ньi (бойiть сьа казáти)“. „Знайиш ти, Йивáне, шчо, — бóдемо ковáти стúдьню“. — Зачалi ковáти ту стúдьню. — „Мóже тибi, Йивáне, пómочи трéба до землi (викидáти), або шо?“ — „Ньi, йа йáко слугá то ўсьо робльў сам“. — Виконаў Йивáн до половини стúдьни, мóже пáру сажéнь. Оже ксьондз радить сь з брáтчиками: „Шóби то с тим Йивáном зроби́ти? Мóжеби вiтпровáдити вiт сéбе.. — áле трóдно, бо ше рóку не добóў...“ — А брáтчики кáжут: „Так, йігомосьць, — то инáкше йігомосьць не зрóблять, 'но трéба звóна вичинiти і прикотiти і ў той роздiл ўкiнути (ў ту стúдьню), жиб йгó задушiло“. — Але йак там прикотiли тóо дзвóна, йак спустiли ў той дiл, óже він ше тудi не долетьiў, та той йак ўхопiў за тóо дзвóна, тай каже: „Та шо там кiдайиш, й...á матерi, капельухóм на мéни?“ — óжи два рáзи тiлько летьi ў горóу, йак нáдаў ў долину. О, та не мóна зроби́ти з Йивáном ньiц. Ожи сьi 'брáдиў зноў —: трéба висилáти Йивáна до Чорткóва до млинá. Оже казáў ксьондз скликáти брáтчикиў і повасипáти ў мiшкi половi замiсь пасьни. Ожи насипáли половi і вiтпровáдили до млинá. Але прийхаў

він до тоо млиvá тай вибіг чортók, тай питаїи : „Чогó ти ту приїхаў?“ А він каже : „До млина.“ — „А шóж ти їи за їіден такий, жи тиби трéба змóлоти?“ — А той каже : „Но, то ходї сьа пїдем борóти пёрше, їак маїим молóти.“ — Але їак зачали сьа борóти, так той Їівán поборóў чóрта. Так той чорт побїг до старшїх тай мильдúїи, жи такий-такий приїхаў до млина. А той найстáрший каже : „А ўжесь пробуваў сьа з ним ? А він ка : „Та пробуваў сьа, áле не мóна дáти рáди.“ — „Но, їак тó така бїдá, так мýсиш їимú змóлоти.“ — Але понасипáли на кошї, — та полóва ! Тай побїг той кривїї до старшóго, а той старшїї каже : Їакé привїз, то такé милї!“ — І той так змóлóў, áле полóва полóвою. Але той, їак маў той молóти, то той льїг спáти. Змóлóў чїсто, ту полóву позбираў у мїшкї, позавїáзуваў і бóдит їиго : „Ўставаї, бо ўже тибї змé-льано.“ — А той ўстаў тай каже : „Нехай'но їа сьа подїўльу на мукú на своїу.“ — Їак той стаў, порозїáзуваў мїшкї, подивїў сї, — ба полóва ! — „А, чóрте ! Шо ти дóброго зробиў, жо ти замїсь пасьньї минї насїпаў полóви !“ — А то кривїї чорт буў, коло тоо ходїў млива. Тóї ўжи сьа прóси їиго : „Шо ти ў мéни хочеш ? Та їакéсь привїз, то такé молóў — той нїц не питаїи, 'но бїи. Ожи той кривїї чорт дївить сї, шо не жарт, і їдé до свóо старшóо і рáдить сї, шо с тим робїти. — „А ўжесь про-буваў сї — каже — з ним ?“ — „О, вже пробуваў сї, і рáди їе мóна дáти.“ — Ожи той стáрший сказаў розлэлати по шпихльїра́х, жїтньойї ї пшенишнойї, жоб їимú булá мукá. І те сьа розлэты́ло, познóсило і по-молóло і ў мїшкї понасипáло так, їак булó ; і збудїли їиго : „Ўставаї, ўже ўсьо готóве.“ — Ожеж той кривїї каже : „Чекáї, сот їиго дупїло мать, їа їму за тї збїтки покажú штúку!“ — А тї старшї сьмїїуть сї с кривóго. — „Шо ти їиму — кáжи — зробиш за штúку?“ — „Їа — каже — пїду на перéd і вльїзу пїд мїст, — їак він бóде їїхати, їа їимú зло-мльу вїсь.“ — От, їакурáт так зробиў. Той шо'но вїїздїт на мїст, той вїхопить сьа с пїд мóста, злáпаў за вїсь і вломїў. А той лап їиго за рúку — : „Їдї же тепér нид запїáсьтьа (де ўхóдит при запїáсьтьї вїсь, та тонкá) і завезї минї до дóму мукú.“ — Ожи їак він завїз до дóму мукú, ше на ўостáтку дóбре вибиў, — ожеж той їак прилэтыў до своїїх тих стáрших чортїў, — а той кривїї їак утыкаў, то аж зипрїў — а тї стáршї зачали сї з неó сьмїїати : „А вїдшї, кривїї, їа тибї казáў : не їди, бо шг наберéш...“ — Оже ксьондз подивїўши сї на ту мукú, ас страх їиго ўбїйняў, шо ў такїм млиньї страшнїм буў і мукú чїсто привїз і нїц сьа їимú не стáто. Оже ксьондз сьа рáди брáтчикїў : „Гей, брáцтво, шо їа бóду робїў?“ Брáцтво ксьондза рáїи : „Маїгут їигомсььь вéприка ў саджú, — нех він їдé їиго колóти, óджи той вéприк їиго скальчї.“ — Ожи ксьондз кáи до Їївáсьа : „Їївáсьу, вїўостри 'но нїж, пїдшї вéприка заколїш.“ — Пїшóў Їївáсь до хльївá, а ксьондз череш шпáру дївить сї,

черезь сьціну; тай прийшоў Йівась до хлівá тай кáже. „Кўцьу, кўцьу кўцьу, кўцьу! коло нéго — тай відвинуў шчигла тай траск вéприка ў лоб шчиглом —: вéприк перевернуў сьі. Але ксьондз побіг до йімосьцьці —: „Гей, йімосьць, — кáже — таж він вéприка не колóу, 'но шчиглом забіў. А миш то мáли такú згóду, йак йа йігó приймáу, а йа йігó нитáу: Шо ти схóчеш ў мéне на рік, жи ти вибудеш? — а він казаў: Йігóмосьць, йа вийнцэ не хóчу ныц, 'но тибі йиднóо шчигла дам ў лоб! О, йімосьць, бідá! колі він вéприка забіў шчиглом, то він менé гóушим забий ..“ — Ожи ксьондз сьі рáди свойіх парафійáн: „Порáльте менé, — шо йа мáу с тим робити?“ — А парафійáне так кавáли: „Йак йігóмосьць наймита приймáли, то нас сьі не рáдили, — óджи прóши йігóмосьцьца, так нех йігóмосьць зрóблять: ми тілько бóдем йігóмосьцьца рáдити, нех йігóмосьць виступлять с тейі парáфийі хоць на місьаць, — йак він бóде видьити, шо йігóмосьцьца вже не мá на ті парáфийі, то й сам заберéть сьа — пиде, чо гóж сьа бóде тримáти? — „От кавáла йімосьць видати вечéру слúгам і —: „Заберáйте сьа, ййдіть спáти.“ Обидвóйи сибі зачалі сьа рáдити, йігóмосьць з йімосьтэйу, — óже йігóмосьць кáже до йімосьцьці: „Готúй'но ти дóброо мiшкá.“ — Наготовáла йімосьць дóбрый мiшóк, виччиніў ксьондз квáтиру, стаў па тавтiм бóццi, так кáже до йімосьцьці: „Ти давáй шо найлiпше ў той мiшóк, і жибiсьмо мáли хоць на мiсьаць там гiльа сéбе харчú.“ — Але Йiваскó то ўсьо чуў, шо вони там ўгорiли і зби-рáли сьі. Але йігóмосьць кáут до йімосьцьці: „Ше там ті книшкi дай ми-ны, жи тамó, до молéнiйа йи во-во-вó“ — але йімосьць кáже: „Йди сибi сам возми, бо йа не звáйу, де вони лежáть.“ — Ксьондз покiнуўши мi-шóк тримáти, і пiшóу за тiми книшкáми, — Йiвасевi сьа прибудiти, жо ксьондз сьа виберáйи — трáба сибi виберáти сьа. Оже він прийшоў до тóо мiшка, Йiваскó, пидбурiў те шмáтьа і вльiс сибi ў середiну тудi пид шмáтьа ў мiшóк. Але ксьондз вийшоў с книшкáми докладáти мiшкá тай кáже: „Йдi'но заўдавáй, мóже бóди й з мéне“. — Ксьондз сьа пробóйи заўдавáти, — ба, не мóна тiшкó. — „Гей, кáже ксьондз до йімосьцьці — йдi'но заўдáй, бо не мóжу заўдáти сам.“ — Прийшлá йімосьць, пидiймáйи тай кáже: „Бóде, бóде с тéбе, вже дóсить йи, вжесьмо набрáли дóсить. — Так ксьондз заўдáў на сéбе, йде, аз зипрiў, а фурт кáже до йімось-цьцi: „Слúхай'но, чи не йде Йiваскó за нáми?“ — А йімосьць кáже: „Ны, не чúти ныгдé ныц, вжесьмо покiнули йiгó.“ — „А шо, йімосьць, не чú-ти? — „Ны, — кáже — не чúти.“ — Видийшли ше кавáлок, але Йiваскó сьа видiзвуйи в мiшкú: „Чикáй менé, поóбнее!“ — „Гей, добродзвiйко, та женé за мнóйу! тыкáймо!“ — То той знóу йде, йде, — той кáже: „Чикáй менé, пóпе ге!“ — „Гей — ка — десь блiськó вже йи!“ — Але ксьондз вже змiг сьа, ўже не мóже дáлы ўтыкáти, — так булá блiськó рiкá, і кáже ксьондз до йімосьцьці: „Тут ужé бóдемо мáти ўкóлыцу.“ — А йi-

мосьць ка́же: „Ну, то нехай́ буде́ і тут́ ўже, ту́ — кае, ма́йім блісько́ во́ду і ўсьо.“ — От, вони́ сьа́ сибі́ разложи́ли коло́ тэ́йі рікі́, зазві́кле, йак то́ по сьніда́нью, ви́бера́йут сибі́ с то́о мішка́ шось прости́лі там, накрі́ти сьі́, — до́бера́йуть сьі́ аж до́ Йі́васька́ ў мішкú. А ксьондз ка́же: „То́ ти́, Йі́васьу, ту́?“ — А Йі́вась кае́ до́ йі́гомосьця́: „Та́ де́ йі́гомосьць то́ й́ йа́ там.“ — От, повече́рали сибі́ під рико́йу, ляга́ти спа́ти, — о́же йі́гомосьць ка́же до́ йі́мосьці́: „Ми́ польга́га́йім сибі́ по́біч зві́тси, а Йі́васька́ то́ по́ложім ві́т са́мо́йі рікі́.“ — Але́ Йі́васько́ спа́ти не спаў, 'по́ сибі́ думку́ дума́ў, шо́ с тим зроби́ти. О́же він' ўза́ў ў но́чі ўстаў, йі́мосьць пересу́нуў до́ са́мо́йі рікі́, а сам там лы́г, де́ йі́мосьць ле́жала. О́же во́гори́ замі́сь йі́мосьці́: Па́ны до́бродзві́у, фстава́й, бу́дем Йі́васьа́ кі́дати ў во́ду — о́жи він торкнúши́ ксьондза́ — „Бері́м кі́даймо́ Йі́васьа́ ў во́ду.“ — О́жи ксьондз зи́ сну́ схопи́ў сьа́, Йі́вась за го́лову, ксьондз за но́ги, та́й йі́мосьць у ріку́. Але́ Йі́вась видивза́ў сьа́: „Ой, йі́гомосьць, йі́гомосьць, шо́ ви зроби́ли до́брого, — та́ж ви йі́мосьць ўто́пі́ли!“ — Ксьондз с то́о страхú хо́ди по́над рико́йу, жи́б то́ йі́мосьць ві́ратувати́, споти́кнуў сьі́ і сам ўпа́ў ў ріку́, ўто́піў сьі́. Но, то́ 'но́ Йі́васько́ сам і́іден ві́стаў, не́ма́ ксьондза́ ны́ йі́мосьці́, — а Йі́васько́ стаў подума́ў: Шо́ йа́ ма́йу с тим роби́ти? — Поверну́ў сьа́ Йі́васько́ наза́д на клеба́ннійу, склі́каў сибі́ бра́ччкіў —: „О́жеж тепе́р ми́ны, бра́ччкі, ви́платы́ть за мій́ рік, йа́ сибі́ підú, а ви́ сибі́ гі́ньшого́ ксьондза́ шука́йте, бо́ вже́ то́го не́ бу́ло́ й́ не́ бу́де [Бу́ти бу́ў, чо́му́ не́ бу́ў? — о́дин з пры́сутних].“ — Івасько́ сибі́ забра́ў сьа́, пішо́ў аж до́ до́му, на гу́рльон. Гро́ші ма́ў мно́го і ка́же до́ сво́йіх бра́тй: „Виді́те, бра́ті, ду́рні́, ви хо́дили́сьте на слúжбу, роби́вьі́ і пра́цыва́вьі́сь, і ны́ц не́ ма́йіш, і без вúха — без но́са і́іден з дру́гям при́йшо́ў, — а йа́ при́йшо́ў зо́ ўсьім до́брым, хо́ць ми́ны ксьондз рі́зьны́ му́ки дава́ў і йа́ му́сьіў то́ стёр-пі́ти і ксьондза́ слúхати. О́жеж тепе́р ксьондза́ не́ма́, а йа́ с ксьондзовой́ ру́кй го́спода́ром заста́йú.“

Записано в Берліні від господаря Гілька Сеха в авг. 1895. р.

Пор. Недвля 1866, ч. 16; Драгомановъ, 349—352.

19. Капуш.

Маў ба́тько́ три́ сьні́. І і́іден ка́же: „Тату́, ми́ны ў́же час до́лы шука́ти, йа́ підú ў сьві́т“. — І він і́іде́ до́ро́гойу́, і́де, здіба́йи́ під гра́бом Ка́пуша́, і то́й Ка́пуш на два́ лі́кты до́ўгий, а на три́ лі́кты борода́ до́ўга. І ка́же до́ то́го, ка́же: „Де́ ти і́деш?“ — „Іду́ ў сьві́т“. — „А чо́го́ж ти і́деш ў сьві́т?“ Ка́жи: „Бо́ йа́ хо́чу до́лы шука́ти“. — „Хо́ді до́ мене́ і бу́дем оби́два́ молоти́ти ў студо́лы. І так, — бу́ду пе́рший йа́ говори́ў —

йак ти загикнёсь сьа альбо засьміійсь сьа, то йа тобі ма́йу пас здэрти від лоба аж до пйáти. А коли йа ўм́учу сьа, то ти бўдиш говоріти і ти мині́, йак йа засьміійу сьа, то ти мині́ пас здиреш, а йак нї́ ти ни засьміійсь сьа, нї́ йа ни засьміійу сьа, то бўдем обидва́ бороти́ сьа. А йак котрї́й котро́го кїне, то той ма́йи пас здэрти́ то́му“.

— І зачина́йи Капу́ш говоріти. Говоріт Капу́ш, а той засьміійа́ў сьа, і Капу́ш чим скорше до ре́мня, — вітьбагнуў́ ніж і здер пас від чо́ла аж до пйáти. — І за рік нима́ сїна, — другї́й підрі́с і ка́же: „Та́ту, йа піду ў́ сьвіт до́лы шука́ти.“

Ка́же: „Йак Бо́жа во́ля і тво́я!́, то іди́. Тамто́го нима́ ў́же рік, погі́б...“

— І йде він те́йу само́йу доро́гойу і зноў́ здібáйи тако́го хло́па: на два лі́кты́ висо́кого, а на три лі́кты́ борода́ доў́га. І зноў́ ка́же йі́му, йак і першо́му. І обá зноў́ молот́ьять І зачаў́ Капу́ш говоріти, і той другї́й засьміійа́ў сьа; і Капу́ш зноў́ здер пас з лоба́ до пйáти. І нима́ два ро́ки снїўу́ — підрі́с і дурнї́й Йива́сь. І ка́же: „Та́ту, йа піду ў́ сьвіт до́лы шука́ти.“

— Ба́тько ка́же: „Сїну, ни йди ў́ сьвіт, бо тамгі́ два булі́ розумі́ і погі́бли, а ти дурнї́й, хў́тше погі́бнеш“.

— І він зачаў́ ба́тька просї́ти, і ба́тько пустиў́ йі́го. Іде він те́йу само́йу доро́гойу, шчо́ і тамті́ два, і здібáйи пі́т тим самї́м гра́бом зноў́ тако́го хло́па: на два лі́кты́ доў́гого, а на три лі́кты́ борода́ доў́га. І зноў́ ка́же йі́му так, йак тамті́м двом. І молот́ьять, молот́ьять, аж і зачаў́ Капу́ш говоріти, аж йі́му ў́ горлі́ вїсохло, — а Йива́сь ані́ не сьміійт́ сьа ані́ не відзїва́йиць сьа. І ка́жи Капу́ш: „До́бре, тепер́ говорі́ ти, — йак йа засьміійу́ сьа, то ти мині́ бўдеш пас здрáў“.

— І говоріт, зачина́йи Йива́сь говоріти: „Іду́ йа доро́гойу, а там ході́т хлоп і пла́че. І ка́жу: „Чо́го ти пла́чїш?“

Ка́же хлоп: „Бо́ мині́ пчо́ла з ў́лы́йа фты́кля“.

— І Йива́сь вьзаў́ накрутіў́ ужево́к і дївїть сьа, — а там межи ста́дом кїньскїм пасет́ь сьа пчо́ла! Він пішоў́, ў́зваў́ повї́заў́ но́ги ужеўка́ми пчо́лы і, ажеби чим скорши́ прїйті́ до хло́па, ў́зваў́ сїбї коня́ і йї́ди. І нараз стаў́ кїнь.

Йа: Ві́сьта́ ка́ра! Гаї́та́ ка́ра! — ані́ судї́ Бо́же з мї́сьця. Дїу́льу́ сьї́ йа, — а йа на передї́ сїджу́, а зад ка́рої́ межи ста́дом пасет́ь сьа! Йа прївїў́ зад до переду́ і вербо́вими клі́ньцями́ попрїшї́льваў́. І нараз стої́т ка́ра. Дїу́льу́ сьї́ йа, — а вербо́ві клі́ньцьї́ прївї́ялі́ сьї́ і вїросли́ аж до не́ба. Лы́зу йа до не́ба, лы́зу, і прїшбóўим до сї́нїй і добува́йу сьї́ до покóїїў́ небеснїх. А там сьвяти́й Петро́ мине́ ни пуска́йи і ка́же: „Іди́ собі́! А йак нї́, то тебе́ зі́жену́.“

— І там дїу́льу́ сьї́, а ў́ ку́тку лежі́т йачмі́нна поло́ва. Зробїў́ йа гак іс поло́ви, зачїпїў́ за сї́нїи небесні́ і плегу́ мотузóк. І нараз вї́пльїў́ йа ў́сьу поло́ву, а тут два рази́ тї́лько до землі́ летї́ти йак до сї́нїй небеснїх! І йа ў́ горі́ увірв́у, а ў́ нїаў́ догочу. І та́кім зльїз до землі́.“

— А Капу́ш тоды́ ка́же: „До́кїсь, Йива́сьу, брихаў́, то йа ві́рв́у, а тепер́ ў́же зі́праўды́ брeшїш!“

— А Йива́сь покї́нуў́ цїп, чим скорше по́ ніж і здер по́йас від лоба́ до

пійати. І взяв Капúша за нóги і повісив на тiм самiм грабови, пiд котрiм Капúш сидiв. І Капúш кричав страшно і птахам в ночi спати ни дав. А братiй виднайшóв двох і понiс до шпитальу і вигой. І ўсi три прийшли до дóму. — І вже кiнець.

Записано в Боратинi брiдського пов. вiд парубка Луцька Кравчука дня 4. серпня 1894 р.

Пор. Етногр. Збiрник VI, 326—329 і IV, 157—161. і Сумцовъ, Разысканiя 181—187.

20. Хлоп і журавлі.

Посiйвав хлóб пшевицьку на пóли, — ходили там йимú журавлi. Так вiн взяв намочiв пшевицьку ў горiвцi и насiвав на пóли. Поприходили тi журавлi, тóби пшевицькi сi наiли і там польгали спати. Вiн вийшов ўрано зо швóром, взяв тi журавлi так ўсi повизав, повизав так до кúпи на швóр до рiндú и себе ўпiв привизав. Вiн сiбi гадав, жи, йак вони поуставут, то вiн йiх ўсiх залапав, — а вони йак поставали, йак скричили, йак сi звесли ў гору, взяли летiти тай йигó взяли. Принесли го над лiс, — каже: „Врiзав сi, то ўпаду до дiрева, покальчу сi.“ — Принесли го на такi горi великi, — каже: „Врiзав, то забiу сi...“ — Принесли го над вóду, каже: „Врiзав сi, то ўтоплю сi...“ — Принесли го на такú багновину, тий вiн сi взяв врiзав, тай йак сi ўпустив на дiв, так загрив по самiй карк. Взвiла йимú на головi дiка качка зробила сi гнiздó, напiсла там йийиц. Прийшов воук тi йийицi йисти, тай йiх поив, ше му сi хтив по тóму ўнаскудити на гóлову, на те гнiздó, такú му прихит хтив зробити [гей дóгид, жиби то маў вийици]. А хлоп йак сi ўмотав рúки коли фостá, йак крикне до воука: ага! — йак сi воук звийи ўтыкати, йак сi сiшне вiт хлóна, — тий хлóна, — тий хлóна з болóта вiтгиг. Тай сi воук прервав і вáраз здох, а хлоп дивiру прийшов до своó вобiсьтi. — Йу ўсьó.

Записано в Кожичах 1894 р.

Пор. Етногр. Збiрн. VI, ч. 641.

21. Мудрий дяк.

Буў сiбi ксьондз богáтий, а дяк буў дúжи бiдний, — вiн сидiв вiт ксьондза дúжи далéко пiт самим лiсом. Али раз кажи дяк до свéй жiнки: Тре йти альбо шо ўкрасти, альбо шо! Йа йду — кáи — до ксьондза,

там їи два пацьукі ў садзі [та йак хлыў] дўжи великі, йа йідноўо задушў, мўжи ксьондз минї йигў дасць.“ — Али прійшоў їн раз ў ночї до ксьондза в раднўм, — ў ксьондза ўже польгагали спати. Він пішоў до саджў і вضاў тим раднўм накрїў йідноўо пацьукá і лыг на вёго, колївнїм ўсадиў сї, вضاў йигў, задушїў; таї прійшоў назад до дўму. Кáжи до жїнки: „Задушїўїм йідногў, али ни знáти, йак з ним стáнїть сьа.“ — А жїнка до вёго кáжи: „Йа' ксьондз довідáйїть сьї, шчо то ти так зробїў, скїне тебе з дьакá, і бўдем ше бїднїїшї.“ А він кáжи: „Ньїц не пїтáй, жїнко, йакўсь то вонў бўди.“ — Али на дрўгїй день вранў прїсїлаїи ксьондз кўхарку Голёну і кáи: „Йїцїть, реїїньцї, шось вас йїгў-мосьць клїчут.“ — Прійшоў дьак до ксьондза, а ксьондз кáжи: „Знáйїти, рїїїньцї, стáла сьа минї прїча.“ А дьак кáи: „Шў такўїї?“ — Кáи ксьондз: „Пацьук минї дїїшоў. От возьмїть, рїїїньцї, до дўму [ни дўбри сьї грáпило йїмў? — один з прїсутьнїх] таї усмáльїть і нáтўпїти минї хоть два гáрци смáльцу, бо клўстїй такїї, аз за нáто, і йáбїм маў до дзвўнїў той смáлиц мастїти; а мнãсо те закарáйїте.“ — А дьак кáжи: „Йїгўмосць, таб минё жїнка вїгнала с хáти за такў рїч, шчоб йа коли здохлўго пўраў сї.“ — Ксьондз кáжи: „От, рїїїньцї, ни пїтáйїти на жїнку, йа вам дўрно ни схўчу; за то...“ йа вам дам два кўрци жїта і корец йачмёну і корец пшеницї за то. — І кáжи ксьондз до наймїтїў: „Возьмїть тўго пацьукá на фїру і два кўрци жїта і корец йачмёну і корец пшеницї, ўозьмїть, завезїть то до дьакá і пускїдáйїти йїмў. — Взьáли вонї, прївёзли на двїр, а дьачїха за кўцубу, так бўцїм, таї за дьакўм, а дьак забрáў сї таї ўцїк у лыс. Наймїтї пускїдáли то на дворї таї прїїїхали назад. А ксьондз пїтáйїть сї: „А шо там?“ — А наймїтї кáжут: „Ми то пускїдáли на дворї, а дьачїха с кўцубўїў пїгнала за дьакўм гет в лыс.“

Але раз зноў ксьондз прїслáў кўхарку по дьакá. Кўхарка прїїшлá до дьакá, а дьак зь дьачїхойу йїў мнãсо с тўго пацьукá. Таї вонá прїїшлá назад до ксьондза і кáжи: „Йїгўмосць, та дьакї йїдбáть с тўго пацьукá мнãсо! Він бї — кáи — здохлўго ни йїў, то він мўсьїў сам йїгў задушїти.“ — А ксьондз кáжи: „Ідї, ти дурнá Голёно, та деб він то минї робїў, йа на то не даїў вїри.“ — А кўхарка кáжи: „Йїгўмосць, возьмїть минё ў тўїу шáфу, де молокў йїст, замкнїть і завезїть до дьакá, то йа переконáйїу сї. Але так скажїть дьакўвї: нех він ту шáфу на день вїнўсї до комўри, а нáнїч нїхáй вїнўсї до хáти, — скажїть йїмў, шо то бўди лышнї робїти сї сметáнка на молоцї ў гладўшчїках.“ — І взьáли наймїтї, завёзли ту шáфу до дьакá і так йїмў накарáли. Али дьак ни знáў, шчо ў шáфї йїст, шчо там сїдїт Голёна кўхарка; і дьак так робїў. Ўнїс він на день до кумўри, а вáнїч до хáти вьзáў ту шáфу,

— самі дьакі посыідали вечерати. Тай дьак кажи до жінки: — „А відиш, жінко, ти бойіала сыі мине пустити, а йа пішоў і пацьука задушіў, а типёр майим шо йіети і ше до того нам ксьондз даў хлыба досить.“ — А кўхарка Голена ў шафі відізваіа сыі: „О — кажи — кобиі ти коіьку звіў, йак йа йіго годувала, пилнувала, а ти задушіў! Типёр вже тибі друіа штука ни вдаеіть сыі!“ — А дьак дўжи пирількаў сыі, йак тоііі почўў; взьаў дьак, відікніў ту шафу, — а стоііала дїшчина сіра — він взьаў в жменьу того сіра тай нанхаў Голелыі поўну гўбу і взьаў йіі задавіў, назад засінуў. А за паіру день прійіхали наймити і взьали ту шафу назад: а ксьондз заіра відікніў ту шафу: хтыў Голеліі роснітати сыі, шо такойи (шо сыі дзыійи), чи вониі говоріли ў чім, чи ны. Али йак ксьондз гляінуў на Голелу, тай сам пирількаў сыі — а Голеліа ў куточку сидіт таііак бос сінца, і поўна гўба сіра! Тай кажи ксьондз: „Чиш ти ни маіа шо йіств, та сіра, шо ти так сіром заіхала сыі! Коб жи ти буіа коіьки зыіа за теіі!“ — Тай післаў ксьондз наймита по дьакіа. Прійшоў дьак, а ксьондз русказуйі, кажи: „Йак мойіа кўхарка буіа тоды ў вас, йак ви мнйасо йіли, і вона відыіла, йак ви йіли мнйасо; вона прійшла ду дому і сказаіа: то — кажи — дьак мўсыў задушіти того пацьука нашо — і каже: ўсадыіть мнне ў шафу і завязыіть мине до дьакіа, йа йіх післўхайу, шо ўониі бўдут говоріти. І — подныіть сыі, — каже — реійвыіцы: взьала, йіла сыр і задавіла сыі! Возьміть — кае —, той сыр з гўби йііі віберіть, нех нйіхто не знайі за ны.“ — А дьак кажи: „Жиби йа типёр до неіі браў сыі, шо ўонаіа таку на мениі напасеіть складала! Йа йііі ни хочу знати типёр!“ — Али ксьондз стаў просіти дьакіа, даў дьаковіі досить гроші (по льўцькі) —: „Возьміть, з веіу шо зробіть!“ І даў хлыба дьаковіі і трўнку —: „Спраўте йііі — каіі — поіхорон йакійі!“ — А дьак взьаў Голелу наперед себеі тай несе. Али дивіть сыі: йіден браічик навійаў цыілий тік пшеніцы, а ныкогоіа ни буіо ў студолыі. Він Голелу завыіс ў ту пшеніцу, і ўстроіміў йііі колыіа ў кўпу у ту, нагорнуў пшынйцы ійіі ў фартушок, а сам пішоў, стаў за стодолоу. Али браічик выішоў той с хати, шо йіго пшынйца, дивіть сыі: хтось бире пшынйцу! Лижай дручок коло хати, — він злапаў за дручок, прибіг до Голеліі, ўдарыў йііі по голові, тай Голеліа гет залыіла ў пшеніцу. Тай дьак натходи —: „Шчо ви, — каже — Йіване, зробіли, там то ксьондзова кўхарка! Та ви бўдити маіа дўжи виліку бідў!“ — Взьаў дьак браічика того Йівана завіў до ксьондза, каже: „Йігомосьць, таж ваішу кўхарку Йіван забйў!“ — І браічик кажи: „Йа ни знаў — кае — шо то йігомостева кўхарка, — каже — от, вагодїм сыі — каже —, нех нйіхто не знайі: йа вам дам — каже — два гірци гроші, нех сыі за тым ўубїіте.“ — А ксьондз кажи: „О, ны, — каіі — йа ни прістаіў на то, йа подайў до сїду, а ви,

підити до криміналу на віки!" Али бра́чик Йіван стаў просіти ксьбндза, даў ксьбндзові скіне́ц гро́ші і дьакові скіне́ц гро́ші, тай ка́жи: „Заго́днім сы, нех пыхто́ то́го не зпа́йні!“ — Взяў дьак Голэну ў мішо́к і несé ў лы́с: десь закопа́йні. Али він і́дэ лы́сом і несé ту Голэну ў мішкú, здібаў він йако́гось зло́дья́на, — а той зло́дья́н ны́с мішо́к гро́ші, са́мі папиро́ві. Тай пита́йні той зло́дья́н, пита́йні дьакá: „Шо ти за і́дэ́н?“ — а дьак ка́же: „Йа зло́дья́н і́йстім; йа за тобо́йну — ка́е — пита́йну дру́гій рік, — так до то́го зло́дья́на — бу йа ни ма́йну — ка́жи — до се́бні па́ри, а са́мому д́жи зле ході́ти кра́сти.“ — Тай ка́жи той зло́дья́н ду дьакá: „Шош ти ма́йніш ў мішкú?“ А дьак ка́жи: „Йа і́дэ́н пала́ц оби́краў — ка́жи, — гро́ші ни хцыві́м бра́ти, 'но тілько забра́вім на́чннья злоте, са́мі — ка́е — тальірки, видельца́, лошкі і горня́тка; на што мннн — ка́же — гро́ші, йак йа ма́йну задосе́нь ўже... А ти — ка́и — шо ма́йніш ў мішкú?“ А той зло́дья́н ка́жи: „Йа — ка́жи і́дндо́ю па́на ўоби́краў, ма́йну по́вен мішо́к са́мнх паперо́внх гро́ші.“ — А дьак ка́жи: „Спо́чннньо те́пер тро́хн, пуляга́ймо, а по́тім пуўстайнімо тай піднм ўбідва ра́зом.“ А зло́дья́н ка́же: „Добре, йак ми сы ўбідва здібали, то ўже б́днм трнма́ти сы і́дэ́н дру́гого.“ — Вза́лі вони́ пуляга́ли, а дьак ни спнл, 'но ўсьо сл́хайні — а зло́дья́н фетаў потнхэ́нько, — д́маў, шчо дьак спнл — взяў, свй мішо́к в грі́шнн покнпаў, а за Голэну... в мішкóм заўдаў на плéчн тай побі. А дьак д́внть сы, шчо зло́дья́н Голэну вже від не́го фкраў, а свйі гро́ші покнпаў, д́ма́йні: „Колька тнбе берн, йак ти та́кій д́рнній!“ — тай за гро́ші тай со́бі фты́к с то́го мнсьца до до́му. Прнйшоў він до до́му, роска́зуйні жннцы: „Йа — ка́жи — за та́ку дурну́ Голэну то йа ма́йну до́снть гро́ші.“ — І взяў со́бі наку́пнў гру́нту до́снть за ті гро́ші і боў велн́кнм бога́чэ́м на цы́ле слó. А той зло́дья́н, шчо ўкраў відь дьакá Голэну, прнйшоў до до́му тай положиў нід лаўко́йну в мішкóм. А жннка йнго́ пита́йніть сы: Ну, шош там, чолові́чн, прнннсьснсь шо, чн ны́?“ — А він ка́жи: „Йа прнннсьснсь — ка́е — д́жи злóта. Ка́и: „Шош та́ко́йні?“ А він ка́жи: „Йа ўбнкраў і́дндо́го па́на велн́кого, набра́ўнм мішо́к гро́ші, али здібаў сы в дру́гнм зло́дья́ном, а той зло́дья́н ны́с са́мі на́чннья злоте: горня́тка, тальірки, видельца́, лошкі са́мі, і то ўсьо са́ме злоте. Ми ка́же полага́ли спáти, він заспаў, а йа фетаў потнхэ́нько, те на́чннья фсе від не́го фкраў і фты́к, а йнмú свйі гро́ші покнпаў“ — А жннка ка́жи: „То ше лы́нншн, чолові́чн, ны́ж гро́ші, бо ми ха́ту ўбернмо́ фáйно.“ Ка́и: „Засвнті́но, чолові́чн, нех йа ка́е поднўльу́ сы хоть на то, бо йа ше ны́гдн та́ко́ю на́чнннн не вн́цла.“ — Взяў чолові́к, засвнтіў, а жннка ху́тэнько розвнзала́ мішо́к тай за ро́гн злáпала, за мішо́к, хты́ла внспнати то на ха́ту і подвнті сы. Вона́ піднхала́ мішо́к, а Голэна: хлáп! та́йак фляк на ха́ту (доп́ру ма́йонток! — докннула баба). Тай вони́ д́жи ўбо́нн прнрнляка́ли сы, шо то сы ста́ло, — тай ка́же: „Ух — ка́е,

— сколоў ііго ма́му! Дóбри він мині казаў, шчо ўже дрўгій рік за мноўу шука́й! Али він маў рехт, а йа — ка́жи — шче й цьілу ніч ни снаў биз не́го, а йа на той труп так ўважаў, шоб йа ііго ўкраў йак хўтко!* — Тай вьзаў Голéну, позбераў в мішок і завязаў на зад і заніс ў корчі тай поховаў. — І скінчила сьі ба́йка.

Записано в Берліні від парубка Василя Харчишина в авг. 1894 р.

Пор. Основа 1862, липець, 55; Аванасьевъ III, ч. 222; Schleicher 125; Haltrich, ч. 61; Chelchowski I. 54—61; Polaczek, 225

22. Мудрий наймит.

Буў сибі госпóдар і маў паймита і віслаў тóго наймита ў пóле горáти. І маў пса, називаў сьі Петрúшка. Дзў іімў хлѣб на полўдень, йак шобў у пóле горáти, і ка́же: „Пополўднай і дай Петрúшкови і цьілий до дóму на зад привезі!“ — От, він сьіў полўднати: Петрúшку набіў, відігнаў віт сэби, той хлѣб узваў, роскройіў, мнякўшку вірізаў і зьіў, а Петрúшкови ни даў; а шкірку ўзваў, збіў кілóчками і привіз до дóму цьілий. Али Петрúшка буў лихий на наймита і вьзаў іімў ў вéчир, йшли до дóму, — загнаў бикі іімў на колі, на пліт: ті сьі волі поприбивáли на колáх. Прийшоў він до дóму тай ка́жи: „Далісьти мині такóго погóньача, шо волі позаганяў на колі.“ — тай ка́жи: „Мóжи ви, госпóдару, гнѣвайнти сьі?“ — А госпóдар ка́жи: „Ну, та нима́ за́нчо.“ — (Бо вони мáли такў згóду, шо, йак наймит влє шо зрóби, а госпóдар б́удить сьі гнѣвати, то він мáйи госпóдарові нóса відрізати, а йак б́удить сьі наймит гнѣвати, то госпóдар мáйи наймитові відрізати.) — От ўоні ў видѣльбу пішли собі до цéркви (госпóдар з госпóдинейу) і мáли привэсти гóсьцы; казáли кўхарцьї наваріти — напечі, а наймитові казáли зарізати вѣцьцў, — а він маў ўвэцць цьілу чéреду. Ка́жи: „Котрá б́уди на тебе́ дивіти сьі, то ту заріж!“ — Він пішоў до хлѣвá: ті вѣцьцї ўсьї на не́го дивили сьі. Він ўзваў тай ўсьї порізаў. — І казáў: „Закришиш цибу́льбу до мня́са до тóго і петрúшку!“ — А то буў Петрúшка, псє: він ўзваў тóго пса зарізаў, закрийіў ў мня́со. А кнѣцька була, Цибу́льба називáла сьі, — і ўзваўту кнѣцьку покрийіў до мня́са. Прийшли ўоні з гóсьцьями, тай ка́жи госпóдар: „А зарізавись вѣцьцў?“ — „Та зарізаў — ка́жи. А — ка́жи йа ўсьї порізаў, бо ўоні ўсьї на мéни дивили сьі.“ — Ка́же: „ўкришиўісь петрúшку?“ — „А — ка́жи — зарізаў і ўкришиў.“ — „І цибу́льбу — кáи — ўкришиўісь?“ — „А — ка́жи — вóзьди на пийцу лжáла йі ўкришиўім.“ — „Бодай ти еказіў сьі!“ ка́жи. „А — ка́жи — хтош ту петрúшку криши!“ — кáи. — „Та — ка́жи — казáли петрúшку ўкриши́ти.“ — Ка́жи: „Мóжи гнѣвайнти сьі, госпóдару?“ — Ка́жи: — „Нима́ за́нчо (бо він бойіть сьі, шоб нóса ни вр́ізаў, звáйти). — Ка́жи: „Шо ми б́удим,

жінко, робіти с тим наймитом, шо він нам такú білу рóби? Дúжи нас звишчиў...“ Кáжи: „Ти, жінко, будь ў дóма, а йа підú до коршми, напиў сьї.“ — А дúжи булó невїдно ў ночї і болóто. І кáжи до наймита, шóби наймит зробивú йїмú дúжи сúхо і вїдно, йак він бúди йти с коршми. Наймит ўзяў полотнó, зачáў стелїги аж до сáмої коршми, і взяў запалїў студóлу. І пішóу до коршми і кáже: „Хольїть ўже, госпóдару, ўже вїдно і сúхо!“ — Госпóдар вийшоў: ўже сúхо і вїдно. Али дівить сї: то йїгó стодóла горїт! Прийшоў він до дóму тай кáжи: „Шош ти минї наробїў?!“ — „А — кáжи — шож йа маў робїти, йак ви казáли, шоб зробїти вам сúхо і вїдно?“ — Тай кáжи: „Мóжи гнївайити сьї, госпóдару?“ — Кáжи: „Йáтжи минї ни гнївати сьї, йак ти минї такóїї бїдї наробїў?“ — Тай наймит ўзузяў, госпóдаровї вїдрїзаў нóса. Госпóдар ўзяў йїмú мýсыў заплатити, і наймит забрáў сьї і пішóу. Ўже ўсьа.

Записано в Берлинї від парубка Антошка Мороза в авг. 1894 р.

Пор. Драгомановъ, 349—352.

23. Чоловік і три жінки.

Такїй буў йїден мúдрий і богáч, шчо вженїў сьї іс тромá жінкáми. Пойїхаў дї Львóва, там вженїў сьї з йїдноїу; він сїбї купиў такú камїяницьу і там вона продавала, там сїбї гиндель провáдила (такїй склеп маў), а пóтїм він казáў: „Йа йду дáлы ше сїбї шукаги вїйнице“. — А пóтїм, йак він пойїхаў до дрúго мїста, то він ни ка-áў, шо він жонáтий, то він сїбї шукаў і там з дрúгоїу вженїў сьї. То там зноў він сїбї такїй гиндель провáдїў (там йї зїстáвиў шось), а сам пойїхаў до трéтього мїста, кїльканайцїть миль. Так він зноў ка-áў шо він кавáчїр, вженїў сьї с трéтьоїу зноў. Н' áле вони йїдвá дрúгоїї не а́нали, тай ті казáў, жи він тáм мéшкайи, а ті казáў, жи він тáм мéшкайи, а жáна ни звáла де.

Але зáўши вони, йак він дóўгий час уже в них в жáдноїї ни буў, то вони вже хт́їли, — кáжна до нéго йїзала. Але йак йїх нїч упхопїа, то вони фесї зайїхали на йїдно мїсце на нїч; али йїдвá дрúгоїї ни звáла. Допїру йїдвá дрúгоїї питáли там: „Сконд пáнї? Йак пáнї сьї назїва?“ — Йак вони сїбї зайшли в мóву, і ўсї три йїдвáково сьї називáют, по чоловікови — нїби кáжна сьї так пїши, розúмно? — ну, і такїм спóсoбом, йак вони вже там до нéго добúли сьї фесї три рáзом, і вже дáлы нема шо з ним вогорїти. Ну, і шо робїти, — вони сьї йак порáчили — шож будúт, сварїги сьї ни випадáйи, ни помóже нїц. („І фесї три сьльубнї“ — додав Мик. Кравáцкїй. — „А йáгже.“) і заскаржили йїгó до

суду. Оджи і суд то́го ни міг розібрати, значіт, йакби то ўсуліти; але відаў йім такий термін на цілий рік, ажéби кáкна йнго здуріла („Та́ йак він йі“ — Мик. Крав), а котра найлі́нше здурі, то то́ буде ййі, а тих дві сибі підут так.

Але йак то ўже від до йидно́йі написаў лист, жи він прийіди там на той на той день, то вона́ сибі заложи́ла, спраўля́йи весы́ля. Ожи він прийіаў до не́йі, там призна́йіть сьа до не́йі, то вона́ каза́ла: „Йак, то йакі́сь рабу́сь! — ка́же — він ка́же, жи йа йно́ жінка, а йа ка́же — шоно за́муж іду́! Та в ме́ни — ка́же — висы́ля!“ — Ожи він вже вдурі́у (доўгі́й час там ни бу́ў) і ка́е: „Мо́же бу́ти, жи йа вмилі́ў сьі (то ніч-но́йу поро́йу прийіаў)“... — Але пішо́ў сибі по сусы́дам, жи то, значіт, блі́сько йно́ до́му булі́: та бо ны́! та́кі то йно́ дім! То він зноў там прывішо́ў, жи то та́кі то йно́ жінка. То там ше йно́ хты́лі замкnúти, там йно́ вбра́ли за тако́о шпекуля́нта за йакбо́, жи він мо́е хо́че там шо ўкра́сти або шо, жи він ка́же, жи то йно́ жінка: — сам ін ни знаў, йак то зробы́ло сьі вже. Вже значіт ро́зум стра́тиў з не́йу. Но, але він мисли́т: „Е, ма́ть тво́ю за но́ги! Йа ше ма́йу дві́!“

Піше до дру́гойі лист, жи він до дру́гойі вже прийіди. Одже та дру́га йак споды́вала сьі, жи він прийіди, то вона́ спі́б та́кий по́гріб спраўля́ла, шо ййі́ чолові́к ўмер; то вона́ сибі з гúми тако́о мерца́а зробы́та, жи то́ буде лежа́ти акура́т йак чолові́к („байсо́ваний“ — Мик. Крав.), і та́кий по́гріб то спраўля́йи. Там ф́ тім до́мі та́кий жа́ліб велі́кій повистаўля́ли... То він там прийіаў до не́йі і призна́йі сьі до не́йі, а вона́ ка́же: вона́ йно́ ни зна́йи. Зноў йно́ за тако́о самбо́ рабу́сьа ўбера́йут, ка́е: „Мій чолові́к на катафе́лку лежи́т, умер, а той — ка́е — при́ходит і ка́е, жи йа йно́ жінка!...“ — Він зноў сьі абала́мўтиў, гадаў сибі, жи до гіншо́го до́му в но́чі зайшо́ў, значіт, ни ўтра́мў до сво́о. Але вийшо́ў на двір, там пішо́ў сибі по сусы́дах, фе́рда там убйшо́ў значіт, — та бо ны́! та́кі то йно́ дім! там, де той умере́ц йи. Верта́йи нава́д і та́кі там сьі чы́ляйи го́стро до не́йі. Там йно́ зноў хты́лі гаре́штува́ти. С то́о фе́рбо́ він зрика́йіть сьі ййі, піше до тре́тьо́йі, шо він прийіде, — йак ше ў тре́тьо́йі му ўдасе́ть сьі? Але йак прийіаў до тре́тьо́йі, то вже звя́кльі йак до жінки, вона́ вже йімú ны́ц не робы́ла. Але там ўже він бу́ў йакі́й час доўгі́й з не́йу, але шож то, — йак та́кий бога́ч, то булі́ льяка́йи в не́го, то він йак льяга́ў, то йно́ роззў́ли і розды́гну́ли („До́бре бу́ло вы́гадува́ти!“ — Мик. Крав.), а йак ф́става́ў, то йно́ й вмі́ли і взў́ли і вдья́гну́ли, а йі́сти піти то́ вже шо хты́ў. Но, але на́раз, йак він розібраў сьі і лы́г спа́ти, і то́ фе́рбо́ сво́йй шма́тца поскладаў на та́кім сто́лику (а заўше лубы́ў кнйжку чыта́ти в лі́жку сибі або йакúсь там гаве́ту: то там на тім сто́лику то ўсе́о йиму бу́ло: свы́тло, цыга́рок, вбра́ня фе́рбо́ лжа́ло коло не́го) — йак він вже засну́ў, то вона́ йиму да́ла

такій волі поньухати, що він заснуў на пару діб; і топіру йго взяла і затаскала до гіншого царя, сумного?), до гіншой землі і там віддала йго до войска; і там росказала ту своєю причину, заплатила тамў с пару тисьбачі і жиб вони йго там трюха роуму наўіши. Ну, і він, значіт, йак він тут лягаў спати, то він знаў, де він лягаўи, а йак він фставаў, то були слуги зарі коло него, вода, тамво. Але йак там ті жомьіри поўставаїи, лалі йїму такої волі поньухати, жи він вже маїи фстаїи, і зачинаїут йго біги („Такю пача!“ — старий Гананїна). Він схопїў сї, ни знаїи, шо сї роби: лягаў ў такім пачетві спати, ўстаў межи войском! І стаў і стоїт, дїзїть сї. Той кажи: „Чому сї ни збираїиш?“ — то він ни хїи. Друїй приходїи, тай йго ф пісок. Він каже: „Зашчо бїиш? Йа ни знаїу, шо сї роби с тим!“ — Третьїй приходїи, друїй раз йїму даў —: „Фчєрась — каже — знаў, а нїнї ни знаїиш?“ („Ах, моя годїио!“ — Мик. Крав.) Шо робїти, бїут... („При войску нїма часу: бїут і плакати ни даїут“ — Мик. Крав.) Ну, трєба сї ўже збїраїи по йакомусь. Отам йїму вже, зачаў сї збїраїи, вже йїму помогли, ну, вже вїходьтє на двір, штельуїуть сї до глїду: він зноў не знаїи йак — той зноў йго ф пісок —: „Фчєрась — каже — знаў, а нїнї ни знаїиш?“ („Бакї йїму забиваїут“ — стара Гананїнїха). То він вже цїлком одурїў, вже ни знаїи, шо сї з ним роби. Тї зноў бїут: ни знаїи, йак ітї. — „Учєрась — каже — знаў, йак ітї, а нїнї ни знаїиш?“ — Досїть, цїлий рік йго так мїнїли. Але вже потїм, то вже йїму було трюха льїше, йак він сї 'брїхтуваў; 'но заўше він ни знаў, шо з ним робїть сї, а нїгди ни знаў, де він йї. Але йак мнєўў рік. йак він льїг спати, то ўона прїїїхала і заплатїла там то ўсьо, дала йїму зноў такої водї там поньухати, шо він заснуў на пару час, і взїала йго назад до дїму і положила йго на тїм самїм лїжку, і там то фсьо лежїт, вїт тоо часу, йак він тоды лягаў на тїм самїм лїжку, і тї самї слуги, те саме ўсьо, та йак він зїстїавїў. („А там ни було тоо?“ — Мик. Крав. „Анї! Там по жордї давати, ше й поранїли йго там“). Ну, дала йїму зноў такої там водї поньухати, шо він там вжїу, — досїть він йак схопїў сї, йак звїкльї при войску, гїстро, досїть вона йго нїтаїи, дльа чоо він так гїстро фстаў, бїцїям вона нїцї ни знаїи. Він кажи: „Бїї сьа Бїа — каже — по йакому то йа — та йа бїў в войску — кає — йак йа лягаўспати, і ни знаїїм нївїть, дє буў в войску!“ Вона каже: „Е, бїї сьа Бїа! Шо ти говорїш — каже — такї — каже — глїства говорїш! В очї сї тобї — каже — снїло, черес сон, а ти тепєр — ка — за праўду ўбертїїиш!“ — То він ўже, значїт, цїлком удурїў, він вже ни знаў, шо з ним робїть сї. Він йї показуїи, шо йак йго в войску порубаїи, аж йїму докторї шшиваїи, і такї шраїи йї, знакаї — вона каже: „То ти з малєньства мїсьїў так маїи.“ — І значїт, він цїлком удурїў, він ни

знаў, йак він на сьвітї жлій. („Вже іна́кше ни випда́йи“ — Мик. Крав.), і такі ни знаў, шо то робило сї і йак то сї робило.

Аш ту вони́ по́тім три зноў збира́ли сї до кўни і взьали́ йиго́ і по́йхали́ зноў на той те́рмін, ше раз, і ка́жна приста́вля́йи, йак йиго́ зду́рила. Одже та пер́ша, шо весьи́льи спраўля́ла, йак но він при́йхау, до першо́йи, приста́вила́ свої́й. „Но — ка́же — тось му́дро зду́рила́ йиго́!“ При́йшла́ та дру́га с тим по́грибом. — „Но, тось таже — му́дро — ка́же йиго́ зду́рила!“ — Але йак при́йшла́ та тре́тья, приста́вила́ свої́й, йак вона́ зду́рила, то́піру там йак зачали́ розбира́ти там ті су́ддьї, там хто йи́х там су́диў, — та́й найму́дрїши́ такі та зду́рила, шо до во́йска йиго́ взьала́. Та́й він с то́йу тре́тьо́йу жи́йи й до то́о ча́су, а тих дві́ то йа́ни зна́йу, де пішли́.

Записано в Берли́ні бродського пов. від господари́ Каролья́на Луго́вого д. 6. лив. 1895 р.

Пор. Жите́ і Слово́ III, 381—384.

24. Вдячний злоді́й і збиточна́ небі́жка.

Було́ таких́ два бра́ты, йиде́н бога́ч, а дру́гий би́дний. Але́ж той бога́ч ни маў дьти́й ави́ йидно́го, а той би́дний ни ми́г сї обт́рїпати́ з дьти́й: маў мно́го дьти́й, а ўсе́и дри́бні. Го́рко йиму́ тї́йи дьти́и бу́ло году́вати, бо й ни маў чим, не го́ден бу́ло зароби́ти. Притисну́ў йиго́ тьши́кий рік, би́да, го́лод, та́кий, жи́ замáло дьти́и ни по́гинут. Маў він йидну́ коро́вицьу, — так тим дьт́гьам бу́ла, йак ма́ма. Ра́диг він сї зо́ жінко́у —: „От, ни́бого, дьти́и з го́лоду́ ги́нут, моло́ком сї не ви́живимо, ави́ дьти́й ни ви́году́ймо... Ой, тре́ продáти, купи́ти дьт́гьим хли́ба“. — Жінка́ йиго́ до́бра бу́ла і йиго́ гадо́к послухáла. Оджи́ зьвѣ́ў він коро́у на ши́нурок і веде́ на йáрмарок. Прода́ў ин тѣ́йу коро́йу ни за вели́ки гро́ши: зьвѣ́ў мо́же два́йцьїть зо́лотї́х, або пѣ́нтна́йцьїть, а да́льше ни́и. Одже йде́ він с то́го мѣ́ста, купи́ў бохо́нья хли́ба дьт́гьом, а рѣ́шги гро́ши ни хтѣ́ў мѣ́нїти. Іде́ коло́ шибени́цьи, а там — ка — привѣ́ли злоди́йчука́ вїшати, ма́ленького хлѣ́пцьи, мо́же маў пѣ́нтна́йцьїть ли́т. — „Ой, — кри́кнуў так йиде́н пан — хто си́ тѣ́йу ду́шу сподо́байи, неха́й си́ ви́купит“. Той хлѣ́п сѣ́рний буў, — жалѣ́ му сї зроби́ло, ви́кинуў тих пѣ́нтна́йцьїть злѣ́тих і то́о хлѣ́пцьи ви́ткупи́ў. Ой, йде́ с тим хлѣ́пцьи до до́му і нисѣ́ то бохо́ньї хли́ба, розлу́пиў на дво́йи, сам зьѣ́ў полови́ну і хлѣ́пцеви даў полови́ну і зоста́ў би́даком. Від дьти́й коро́у прода́ў так йак рѣ́дну ма́му і мно́го дьти́й ма́йи ўдо́ма, а й ше си́ йидно́ купи́ў. Стаў сї жи́лувати, жи́ ду́же би́дний, і зьвѣ́ў пла́кати до́ро́гоу. Йак то Бог да́йи би́дному чо́лови́кови, а ше й шчи́рому до то́го, — прода́ў коро́у, купи́ў хлѣ́пцьи. — „А мо́же жінка́ менѣ́ ўдо́ма бу́де би́ла...“ Хлѣ́пець ка́же: „Ви́, тату́сьу,

не гризѣт сѣ, — йак ва́ша жінка буде добра і ви, то йа вам віддѣчу. Йак прийдем до до́му, йа сибі ста́ну ў сы́нбо́х за двѣрми, а ви підете до ха́ти. Йак сѣ жінка буде з ва́ми сварѣла, — йа буду слѣха́ў — то йа буду тѣка́ў; а йак буде ма́ла до́бре се́рце на вас, то йа буду ма́ў шче льпше“. — Прийшо́ў чолові́к до ха́ти, а наймито́к сѣ зоста́виў у сы́нбо́х за двѣрѣма. Ка́же до жінки: „Ой, ўстава́й, вибо́го, свѣти, бо ўже ла́зати ни мо́жу, таким сѣ згриз. Пішо́ўим до мѣста, прода́вим коро́у, а нѣчо́гом си не купи́ў, ино́ наймитка́“. Дѣти по́уства́ли, ўты́шили сѣ зо со́ну, жи ба́тько ўже йи з мѣста, — ка́жде о́жит до та́та і шчебо́че: „Ой, та́ту́нбу, шосте нам купи́ли?“ — Зробѣў йѣму́ сѣ вели́кий жалѣ і зѣиў пла́кати: — „Ой, — ка́е — жінко моѣ́а коха́на, кі́пске моѣ́ се́рце, бо зава́дто до́бре. Прода́вим — ка́е — коро́у і зѣиў пѣйтна́йцѣть зло́тих і купи́ў — ка́е — бохо́ньї хлы́ба, а ре́шти жа́лува́вим ми́ньїти. Ішо́вим — ка́е — коло шѣбени́цы, а там — ка́е — ви́шьили ма́лоо хло́пци. Кри́кнуў йѣден пан: Мо́же си хто буде шчеислѣ́вий, най си то́о хло́пци ви́ткупѣт! Але йа си — ка́же — гада́ў, жи то моѣ́ шча́сьтьи, а йа ви́джу, жи то нишча́сьтьи...“ Ка́же йѣму́ жінка: „А де́ж той хло́пец?“ — „Ой, — ка́же — стоѣ́ит у сы́нбо́х за двѣрми“. — „Стѣй, — ка́же — не гризѣ сѣ, — мо́е то бу́ти, жи то шча́сьтьи твоѣ́и. Мо́же нам — ка́е — Бог заки́руѣи своѣ́им дѣ́хом, мо́же ми будѣ́м жи́ли у свѣ́тѣ і так...“ — О́же той хло́пчина то ўчу́ў і ўты́шиў сѣ, ўсту́паѣи бес поро́г до ха́ти. Провѣта́ў сѣ з господа́неў: — „До́бре ма́йїте, господа́не, жи сѣ не гризѣ́те, йа вам шощѣ́ тро́ха допо́мо́жу. Буду служи́ў ў вас йѣден рік, а на да́льше вас поки́ну, але вам надгоро́джу, жи сѣ будѣ́ти тѣ́шили тим. Буду ў де́нь спа́ў на ви́сьць, а ў но́чѣ́ буду на вас робѣ́ў і льпше вам зрѣ́бљу, йак ва́ша коро́уа“. — О́же те́пер обначу́ва́ли сѣ господа́р з господа́неў і зо своѣ́їми дѣ́тьми ў ха́тѣ. Злы́з він у пі́зні годи́ны, ў перѣ́о́сѣнах (йак льѣ́ди висиплѣ́йуть сѣ дѣ́же) з ви́шки і пішо́ў на село́ пра́цува́ти. Пішо́ў він по ко́мѣрах, нади́баў пе́чене й ва́рене: хлы́б і рі́зні ми́нѣса печѣ́ни, солони́ну, понабира́ў на се́бе мно́го і несѣ́. При́нѣс до ха́ти до сво́о господа́ри, поста́виў на сто́лѣ, а сам пішо́ў на ви́шку начу́ва́ти (де́нь ма́ў за ні́ч). Ста́ла господа́ни́ ра́но, побачѣ́ла на стѣ́л — „Ой, йи мно́го, йѣда́еньи, ва́рене й печѣ́не“. Помолѣ́ла сѣ Бо́гу і подѣ́кувала. І збудѣ́ла чолові́ка і своѣ́ї дѣ́ти, ка́зала йѣм сѣ поўми́ва́ти і Бо́гу помолѣ́ти і — „Будѣ́м сѣ́ньїда́ли!“ — Посѣ́ньїда́ли самѣ́, али тре́ полѣ́ти й наймитко́ви. Нагото́вила йѣму́ ми́нѣса на тарѣ́ль і бу́лку, пода́ла йѣму́ на ви́шку, жиби він посѣ́ньїда́ў, і нака́зуѣи дѣ́ти, жиби то́то бу́ло тѣ́хо, жиби ви́хто́ то́го ни зна́ў — „О́же, дѣ́тоньки, посѣ́ньїда́листе, помолѣ́т сѣа Бо́у і йѣ́дѣт сибѣ́ на подѣ́ри і ба́ўти сѣ́“. — Пішо́ў він, по́льга́ли вони сибѣ́ сва́ти, на дру́гу ні́ч, а наймито́к з ви́шки іде́ зно́ў на село́ пра́цува́ти. Ой пішо́ў він по су́сѣлах, по бога́чо́х, при́нѣс ми́шо́к круп і ми́шо́к му́ки. Поста́виў у ко́мѣри, збудѣ́ў господа́нѣу, жиби си зам-

кнѹла комору, а сам пішоў на вішку. Пішла господиня, засвітіла свѣтло, подивіла сѣ ў коморі — : „Дуже добре йи, ўже майим чим жити“. Прийшла до чоловіка і каже: „Ўставай, чоловічи, ўмивай сѣ, моў пацьбир і просі́ Бóга за сво́го наймитка́, бо то не йи твій наймиток, тілько наше шчась-тьи“. — Доглядайт наймитка́ і так йигó шьнуўйт, і дьги і госпóдар, аж не знайт го де посади́ти. Прóсьять йигó до хати́ у лішко спати́, бо на вісьцьї йимú зле — : „Ой, лѣкше миньї, госполїне, на вісьцьї начувати́, ньїж на шибеници́ сѣ ба́кати“. — Пішоў наймиток на дрúгу ніч по па-на́х, по жила́х, понаноси́ срібла́ і злота́, приньїс до сво́о госпóдарї, по-си́паў на столы́, аж сѣ ў йигó до́мї відко бу́ло (від срібла́ і злота́ — то ў но́чі). — „Зачина́йти, госпóдари, фаб́рику, ста́йти сибї́ буди́нки і ку-пї́йти сибї́ худóбу і купї́ти сибї́ па́ру кавалкї́ польи́, жи́бнети́ мали́ йакѣсь госпóдарство...“

Спїт наймиток на вісьцьї, але свїй звичай усе рóбит: у день спит, ў но́чі пра́ўий. Підньїс жи́ він сво́о госпóдарї на вели́кого па́на, на вели́коо госпóдара, ўже льи́ший, йак йигó брат бу́. Прихóдит йигó брат до не́го, знима́йи шлїпку́ і йимú сѣ кланьїйи. — „Де ти сѣ, бра́те, то́го дочита́ў, жи́ ти сво́ї таки́ майиток зарóбиў?“. — „Ой, — ка́е — так сѣ́ Бог змїдува́ў над мо́їми дьтїми́ дри́бїями́ і надо мно́ў і над мо́ў жїнко́ў...“ — „Ой, повї́дж миньї, бра́те, пра́ўду, з йакóо ти повóду до то́го госпóдарства́ дїйшо́ў?“. — „Ра́дь сѣ́, — ка́же — бра́те, так йак йа́ сѣ́ ра́джу ж жїнко́ў по но́чи, не спи́, най ти́бї так голо́ва́ вїсхне, йак миньї́, — то й ти будѣ́ш ма́ў“. — Ка́же той брат, жи́ перше бу́ богачѣм, при́йшоў до сво́її жїнки́ і ка́же: „Сира́ульїймо́ ми по́минки“. Але ў то́го бра́та ста́ршого́, богачьї́, бу́ла ше ста́ра́ ма́ма. — „Ой, — ка́же — ми спра́вим по́минки́ і заклї́чем бра́та до се́би і братову́. і ми йигó ту — ка́же — напо́ймо́ і йигó жїнку́, він ту бу́де заба́ульї́ў сѣ́, а ти вольме́ш ста́ру́ ма́му заведе́ш до бра́та до сьїни́й. Та́мка йи ста́ра́ скрї́ньї́ (так йакби́ тойо́ сусьїк во), і посади́ш ма́му ў ту́ю скрї́нью. Вони́ — ка́же — звї́нци поприхóдьять від нас пона́пиванї́ і буду́т сибї́ шось повї́дати, а ма́ма буду́т слúхали́ і нам при́йдут і нам росповї́дїт усьу́ пра́ўду“. — Взї́ла вона́ ста́ру́ ма́му і заирова́ла та́мка. — „Ой, на́ти, ма-му́нью, ту́тки будѣ́те йїли́ сир, будѣ́те начували́, докона́йте сѣ́ пра́вди́ і нам повї́сьте“ — і сама́ поверну́ла до сво́о чоловіка́. Заба́ульї́ли сѣ́ кавалок з вѣ́чера. а ўона́ сибї́ нага́дала, жи́ ни да́ла ма́мї води́, — трѣ́ба занѣсти́ йи води́. Наймиток по́маленько́ сѣ́ схóпиў з вішки́, ссѹ́нуў сѣ́ до ма́ми і взї́ў ста́ру́ задусї́ў і напха́ў йи по́ўний пїсок сї́ра і ка́аў, жи́ ста́ра́ сѣ́ ўдавила́, і сам польїз на вішку́. Понѣ́сла вона́ ма́мї воду́, — смóтрит, — а ма́ма нежива́! Б' але дївїть сѣ́а до пїска́, — а ма́ма сѣ́ ўдавила́ сї́ром. При́йшла до до́му до сво́о чоловіка́ с тим льї́ком і взї́ла повї́дати. Гóсьцьї́ сѣ́ ў хати́ заба́ульї́йт, а вони́ потихѣ́нько́ пішли́ і при-

несли маму до дому до пекарни і посадили межі горшками. Дали старі пиріг в руку, жиби старá йла. Упхали їй пиріг ў пісок, різом, ше й до того сир. Напхали їй поўну губу, замало їй щéки не тріснут. Самі прилégли до хати і кричат гваўту: „Ой, ходым 'но, гóсьцьцi, бо сi наші мамуны ўдавили!“ Повилбiтали гóсьцьцi, взяли стару водоў відливати, — але старá ўже й ўдеревiла. Поросходили сi гóсьцьцi, а брат в братом сi радит. — „Ой, трéба, брате, дати до ксьбндза знати тай трéба стару маму поховати...“ А той брат старший буў Йиван. Поховали туйу маму з великоў парáдоў, дóбре ксьбндзави заплатили, бо було вiтки (бо вона лишiла майiток). Пiшло по тiм похорóньи, онi сибi польгагали спати. Той богач лэг удóма спати, а той бiдний пiшоў до свóго дому, до свóйix дьитий зо своў жiнкоў. А наймиток сi ссунуў з вишки, взяў сибi лопатку, пiшоў на цвiнтар, стару маму добувати. Прийшоў на цвiнтар, добуў стару маму, ўхóниў на плéчi і несé до дому. Принiс до того богачий пiд вiкно, зьиў, напéрiд себе постаўиў у вiкни і взяў кричiти: „Йивани, Йивани, а ти спиш?“ — „А хтож там клiчи? То ви, мамуньу?“ Кáже: „Йа, йа, сiну, йа. Ой, ўозьмi 'но, нибóжи, ти дўже свóму братови зробиў криўду: ти тайиш мнóго пóльа, а йимусе ни даў. Уозьмi 'но — кáе -- дай йiму ше два кавáлки пóльи, бо будэш в ним мати суд на тамтiм сьвiтi“. — „Идыт, мамуньу, йдыт, йа ўже то зробьу.“ Взьиў той наймиток стару маму занiс за хату ў базникi і постаўиў (ше на дрóгу нiч) і сам забраў сi і пiшоў на вишку. Устаў богач рано зо спаньи і пóвiдаий жiньцьцi: „Ой, жiнко, так i так, — наші мама приходили i ўпоминали сi о братову криўду —: Возьмi — кáже — допоможi му!“ — „А шож ти казали дати?“ Кáже: „Казали дати два кавáлки пóльа.“ — „От, знайиш шчо, йак трéба дати, то возьмi i дай.“ — Приходит брат до брата рано —: „Ой, ўставай, брати, бо мамуны були...“ — „Ой, знайу йа тотó, брати, сам i говорiўiм до свóйi жiнки, — наші мама бие часу ўмёрли, пирогом сi ўдавили, то такий будёт ходили (ше йигó настрашиў!)..“ — „Ой, йди, брате, заклич сибi сьвiткiў, бо казали тибi дати два кавáлки пóльи...“ Брат сьа тим ўтышиў i живенько побiг за сьвiтками. Привиў сибi сьвiтки, даў йiму брат руку, пiтнiсаў сi йiму па два кавáлки пóльи. — „О, дякуйу ти, брати, за туйу ласку, а наші мамi дай Бóже цáрство небéсне. вiтпочiвок!“ — А вона стоийт за хатоў ў базнику. — Прийшло на дрóгий вéчир, — ссувайи сi наймиток з вишки. Пiшоў потихенько ў базник, ўзьиў стару напéрiд себе i зноў нисé до вiквá, i клiчи: „Йиване, ци ти спиш, ци слухайиш?“ — „Ой, мамуньу, ни спльу, бо страх майу. Чось ви минi ни дайти спокóйу...“ — „Ни дам йа тибi спокóйу, допуки ти сi ни зримайиш в молóтшим братом. Ти сi запомiг, а вiн бiдний. Давись йiму пóле, óже дай му ше й тiйi молодi кóны, бо вiн не майи чим на пóли робiти.“ — Ой, чекайи брат

до раньї, вже й ни досипльїи, — той зноў поньїс навад ў базник стару. І дупіру побїг собі рапєнько до брата. — „Ой, зле сї, брате, дьїи!“ — „А шчо ж там такoo?“ — „Ой, брате, мама зноў бїли! — „Ой, чо ж вони потребуїут?“ — „Ой, казали, жиби йа ти ше даў тїи молодї кoньї.“ — „От, видиш, брати, жи йа ў тебе ни вимагаїу, але мама видьять на тамтїм сьвїтї, йакїй з нами суд бїди.“ — Пішоў собі привїў тї самї сьвїдки і даў їму брат рїку і пїтписаў їму ше пїру кoний. — „Ней тибї, брати, Бог даїи, так йак ти минї, абсьемо ўже булї спокoйни, а наші мама най з Богом спочиваїут, най сї не метрїжат с тамтоо сьвїта на той.“ Пішоў брат, з дьїточкама, запрїг їму брат кoньї до вoза, посадиў дьїти на вїзок, і ўже сї дьїти тїшут, жи від стрїиа їдут (ше нїгди ни йїхали, йак жиїут). Забавило то до вєчїра, і смєрко сї, наймиток з вїшки злавїт зноў. Пішоў ў базникї, взьїў стару наперед сєби і приньїс до комoри, до старшого брата. Стоїала їднї дьїшка сїра і дрїга при кїпї, а трєта мєсла. Взьїў тон наймиток ўсадиў їднї рїку у їднї дьїшку старoїи мами, а дрїгу рїку у дрїгу дьїшку ў сїр, а дьїшчину з мєслом поставиў її під гоову. І забрїў сї і пішоў. Вїйшла гoспoдїннї рано по заспу до комoри, зoбачїла трїпа ў комoрї і зльїкла сї, нарoбїла гваўту на цїлє силo. Летїт плаче с комoри до хати —: „Ўставай, чоловічи, бо мама ў комoрї!“ Схопїў сї гoспoдар, прильїгаїи до комoри і зь лїку ўпаў на порoзї. — „Ой, бїгаї, жїнко по брата, бо йа ўже тоо клoпoту не гoден вїтримати...“ Побїгла жїнка, по брата —: „Ой, мїй шваїгре солoткїй, ходї, бо клoпїт.“ — „Шчо за клoпїт?“ — „Мама йи ў комoрї.“ Али шваїгр збрїаїи сї, але не квїпит, вїн дїже ўсьo дoбpe знїи. Прихoдїт до брата і сьмїїи сї. — „Чoгo ж ти, брате, такїй грїзлївїй, — йа тибї казїў ўже даўно шче на перєд, жи то сї такї так буди дьїїало. Бо наші мама без часу вмерла, пїрогoм сї ўдавїла, — то такї будє ходїла (ше го страшїт!) Ни жалуй, брате, грoшї, бїїаї до ксьoндза, красєнько попросї, дoбpe заплатї, най їїгoмoсьць маму поховїїут на твєрдо.“ — Даў Йїван до ксьoндза знїти, — ксьoндз сї застанoвїли: шо то за їнтїрїс, так нїгдє ни придаїи сї... Попросїў ксьoндза красєнько, заплатїў хорoше, — ксьoндз сї пофатїгoвали і маму поховїли. — „Ой, ходїж, брате, до мєне — до тoгo молoтшoгo брата казїў — тїй возьмї сїбї той сїр, тих двї дьїшки, і тoїи мєсло, бо ў мєни дьїтїи нїма, а ў тебе йи, а мoїа сї жїнка брїдїт, тoгo їїсти ни бїди, а ў тебе дьїти дрїбнєвькї, то зьїдїт.“ Брат пішоў по жїнку і забрїў той сїр і мєсло і несє до дoму, тїшїт сї і дьїти сї рїдуйут —: „Дивїт сї, дьїти, шо нам бабїннї наскладїли, нам і то стрїї даїи. Покльїкаїте, дьїти, мoўте пїцїр за бабїннїну дїшу, жиби їм Бог даў цїрство нїбєсне на тамтїм сьвїтї.“ Подьїкуваў вїн Боу за сoвoїи дьїтїи і за сoвoї жїнкоў і польгаїли спїти. Наймиток сї сїїнуў з вїшкм уў

ночі і взьїў лопáтку, пішоў на цвїнтар: Добуў стару́ ма́му і назад принїє до до́му. Пішоў до карника́, — перепрошїйу напичеви гонору — там булі два пацьку́к, годівані порідні́ б́ули — і взьїў ті пацьку́к подусїў и попоро́ў, йїдну́ р́уку ўстромиў у йїдно́ пацьку́ка у живїт, старої́ ма́ми, а дру́гу р́уку ўсадиў у дру́гого і так зоста́виў. Сам забраў сї потихе́нько і польїз на ви́шку. Спит Йїва́н у ха́ты і сл́ухайи — : Бо́гу дя́кувати, вже ку́ри сьїва́йут, а вже нашої́ ма́ми ни чу́ти. Вже може Бог дасьть, жи вже бу́де спокї́й.“ Прихо́дит до бра́та ра́но і тьїшнїть сї — : „Ой, бра́те, хвалїти Го́спода, вже нашої́ ма́ми тої́ по́чи не б́уло.“ — А вона́ ў карнику́ йи, вони́ не зва́йут шче. Повнпраўльїй чельа́дь до робо́ти, наймичка нагото́вила дльа пацьку́кї йїсти і понесла. Прихо́дит до карника́, вотварїйи, а старá межи пацьку́ками: устроми́ла р́уку ў йїдно́ пацьку́ка, а дру́гу ў дру́гого і так трима́йи. Ульїкла сї наймичка, прибіга́йи до госпо́дїні. — „Ой, ходїт, госпо́дине, бо старе́нькі мату́сї йи ў карнику́ межи пацьку́ками. Зїбра́ли пацьку́к до рук і ни го́дин піднеси́.“ Вибїга́йи жїнка з госпо́даром, на ту робо́ту дїу́льят сї. — „Ой, чолові́че, то ўже йакїсь нишча́сьтья. Бїйай 'но до бра́та, дай знáти, жи зноў маму́ньи йи.“ Побїгла наймичка до брата — : „Ой, ходїт 'но, тату́сьу, до нас, бо старе́нька мату́сї йи зноў.“ Брат оповїда́йи, шо то за причїна, жиби мерлїй у день ходїў перед полудньом. — „Ой, — ка́е — то ледво́ перед полудньом, вони́ ше десь з но́чи та́мка йи, бо ми там ше не бувáли, аж допірум понесла пацьку́кам йїсти і том ўобáчила.“ Іде́ брат і сьмійї сї зо сво́го бра́та. — „Чо́го ти, бра́те, такий глупїй, чо́му ти сї зо мноў йїдна́ко ни подїлиў за ма́миного живїтї (йак ше ма́ма жїла)? Не жа́луй, бра́те, гро́ші, йди ше раз до йїгомосьцьи, краснó попросї, дóбре заплатї, — вони́ йїх пёўно ўже ў оста́тний раз похова́йут.“ Прибіга́йи бога́ч до кесондза, зьїў шьїнку, ўклонїў сї і повїда́йи: — „Йїгомосьць, зле, бїда сї дїйи коло мени́, — мої́ мату́ньї пришлї ў но́чі, задусїли ми два пацьку́кї і хотьїли забра́ти, позапихáли р́уки ў животї і ни го́дни булі піднеси́ти і там сї зоста́ли. Най йїгомосьць будўт ласкави́, най минї учїньят тўйу во́љу, ше раз похова́йут.“ — Зїбра́ли сї йїгомосьць і пішлї по тьїло і похова́ли. Але то б́уло боло́то, а даўно́ кесондза́ пішкї за мерцьом ни йшли і во́зом ни йїхали, іно́ на кобїльї на верху́. А коло тої́ кобїли буў лошьїк, мо́же йїму́ було́ піўтора ро́ку, буў фáйний. Повезли тўйу ма́му хова́ти, — а наймиток зельїз з ви́шки і пішоў сибї наперїдь на цвїнтар, і сьїў собі́ за корчьїма. Привезли тої́ тьїло на цвїнтар, вїтправи́ли йїгомосьць по́грїб, грїб запечьїтували і пішлї з льудьми́ до до́му, ни пішлї, іно́ поїхали. Лошьїк сї нас поза корчї́, — той наймиток сї схопїў зза корчьї́, зланаў то́го лошьїка́ і припнїў до корчьї́. Той гра́бар буў пїйáк, ла́комий буў на горї́ўку, трóшки там пригорнїў тої́ тьїло, а решти́ кїнуў лопáтку і полетїў на по́хорон, шоби

ше застаў у хаты кіблішок горіўки. Найміток лопатку ўхопіў, стару відгорнуў, посадиў на лошык, прывязаў ногі попід живіт, удариў лошык лопатоў і нагнаў до дому во староў. Летіт лошык з горі до села і зарваў. Кобіла сьі ўобівзала, а йігомосьць сьі ўоглынулі. — „Ой, лўди, утїкайіти, бо йіакась опиріцьі йіде за намі верхом.“ А лошык женé, мáло сьі не запаліт. Ксьондз потискайіи кобілу зь лўку, малó йі ни ўмирайіи на кобілі. Прийіадіт на пробóрство і клічи до жінки, до йімосьцьі: „Отворіт, йімосьць, покóйі, бо нешчáсьты!“ Отворіли йімосьць покóйі, ксьондз сскóчили с кобілі і замкнўли сьі ў покóйу. Діўльаць сьі без вікно: йіде мерлá на коні, на лошыку, уганяйіи по пробóрстві, кобіла ўперéд, а лошык з гáту, замалó сьі не позапáльуйт во страху. Ідé найміток до йігомосьцьі, питайіи сьі йігомосьцьі без вікно: „Шо то йі за новина? У́же по сьвітí буў, а ше нўгде не бáчыў, жиби мерлій на коні йіхаў...“ Йігомосьць повідайіут до наймітка: „Ше, сїну, і йа тóо чўда не відьіў. У́же тўйу бабу штіри рáзи ховаў і заклинаў, а вона фурт вилáзит. Ни знайіу, ци то від Бóга така причїна, ци мóже йі грáбар ни заколуи...“ — „Ой, йігомосьць, поверньіт тїйі грóші, шчóсти взьіли за тїйі похорóни, тóго гóсподарі брáтови і тўйу кобілу з лошыком подарўйіти ми також. Олже йа йі поховайіу, пёўни, жи ўже йі вїхтó ни добўди.“ — Йігомосьць сьі ўтїшили тим слóвом і дьїкуйіут Бóгу, жи Пáнбїг такў дўшу надньіс, бо вони дўже бўли в велїкїм страху. Відрахувáли йіму грóші на стіл —: „На, сїну, забері тїйі грóші і бері си кобілу з лошытьом, і жиби йа ўже такоó клопоту на свóйім пробóрстві не відьіў“. Взьіў найміток тóо трўпа з лошытьі, заньіс на цвїнтар і поховаў. Повернуў сьі до йігомосьцьі, забраў грóші і кобілу з лошытьом і заньіс до свóо гóсподара. — „Ой, нáти вам, гóсподару, вáші грóші і ше вам додайіу кобілу з лошытьом і дьїкуйіу вам за слўжбу. Вжеби буў вóрон кóсти мóйі порозносїў во шїбеницьі, а ви би бўли во свóу корóвоў на лад ни вїйшли. Вас Пáнбїг надньіс на мóйіи нїшчáсьты, а менé зноў на вáші шчáсьты. І бувайіти здорóви, йа від вас відхóджу.“

І йа там буў, ішóўйім вїттам і хтўйіім йіти до Гóспода Бóга. Алем йішоў дорóгоў, ўступїўйім до сьвітóго Петрá вáнїч. Питайіу сьі сьвітóго Петрá, йіакби йа сьі до нéба дїстаў. Сьвітїй Петрó миньі кáже: „Ідї, чоловїче, до мóйі стодóли, тáмка йі йачмїнна полóва. Ссучї свóб мотузóк з йачмїннóй полóви, і по тїм мотуску пользївш до нéба.“ — Сеукаў йа сїбї той мотузóк, але буў за корóткий. Але йа, шчо пїдлїз до горі, а миньі не стáло тóо мотускá, йа вьлїз на долїну, — на дольїм тóго мотускá урваў, а на горїм натточїў. Вїлїзїм до нéба, чїпїўйім сьі кльáмки, — дўжем буў вїпрїў. Йіак сьі пáльцьі посўнули, і йа сьі вїдирваў і вїттамїм ўпаў. Йіакїм ўпаў з горі нáдїл, і застрїгїм по сáму шїйу. І не гóден вїлїсти. Так йа си гадайіу: „Шо йа будў бїдний робїў?“ Пїшóў йа до

дому, взяв си лопатку і таким сьм виконаў. І тогдїм вільіз і Господи слава Тибі, шчо йа ўже прійшоў до дому. І паничови дьйкуйу, жи рука болїт.

Оповїв Кароль Мазурчик в Плетеничах, пов. Перемишляни, 6 червня 1897 р.

Пор. висше ч. 22.

25. Москаль і 12 неживих попів.

Буў сибї ксьондз і маў пасычника; той пасычник маў дўжи файну жінку. Али той ксьондз заходїў до йїго жінки, до того пасычника (то буў польскїй ксьондз). Тих ксьондзїў ходїло до тейї жінки дванаїцьцїть. Жінка звовїла сї с чоловіком, кажи: — „Ти, чоловічи, сховаї сї, йак він прїйди!“ — Тай ксьондз прїйшоў, — али та жінка кажи: „Йїгомосець! сховаїти сї, бо вара мїй чоловік прїйди! — Кажи: „Деж йа вас, йїгомосець, подїм? — сховаїти сьа хїба ў грўбу.“ — Ксьондз сховаў сї ў грўбу. Чоловік прїйшоў, ўзваў вїаску солóми і запалїў ў грўбі, — óтши ксьондз залушїў сї. Прїйшоўжи дрўгий ксьондз до тейї жінки зноў, — та жінка ўзвала зноў кавала сховаїти сї ў грўбу дрўгому ксьондзови. Чоловік ўзваў і так сáмо зробиў дрўгому. Прїйшоў третїй ксьондз, — та жінка зноў кавала сховаїти сї ў грўбу. [То мóи ни трéба так за кўжноўо вогорїти?] Прїйшоў четвэртий ксьондз, ўона то сáмо йїму так зробила. Прїйшоў пїятїй ксьондз, ўона так сáмо зробила — дóсить, шо ўона тих дванаїцьцїть ксьондзїў сховаала у грўбу і чоловік йїх ўзваў і подушїў. Отши сьїў собї чоловік тай жўрить сї, де він йїх подїсьеть, тї ксьондзї. Али прїходїт до нéго дьїд тай кажи: „Шо ви, господа́ру, так зажури́ли сї?“ — Кажи: „Ви минї тóму ни порáдїти, чо́го йа зажуриў сї.“ — „А — кажи — скажїть, йа вам порáджу.“ — Кажи: „Йа забїў ксьондза, коб ви минї йїго сховаали де..“ — А той дьїд то буў Москаль. — О — кажи той Москаль — сьїдаї, робї сапагї, то йа тобї йїго сховаїу.“ — От він ўзваў то́го ксьондза і нїсé, нїсé йїго ў Дунаї. Отши він нїсé, — али стоїт вáрта. Кажи вáрта: „Хто йде?“ — Той Москаль кажи: „Чóрть іде!“ (Нїби ўона так ўогорїти йї хўтко, то ўона складвїйши йде.) — „А шо нїсé?“ — „Пона́“ — Отши вáрта йїго ни рўхала. Отши той прїйшоў дьїд до то́го шиўца́, — швец вїгвагнуў дрўгого ксьондза тай кажи: „Йакжи ти йїго занїс, йак він прїйшоў нава́д? Берї нїсї йїго зноў!“ — Той Москаль ўзваў ўже нїсé дрўгого пона́. Зноў вáрта пїтаїить сї: „Хто йде?“ — Москаль кажи: „Чóрть!“ — „Шо нєсé?“ — „Пона́.“ — Занїс він йїго і ўкїцуў ў Дунаї. Прїходи він до шиўца́ — швец вїгвагнуў третїого. — „Йакжи ти йїго занїс, йак він прїйшоў зноў?“ — ўзваў жи Москаль зноў йїго новїс. Нїсé він, вáрта пїтаїить сї: „Хто

йде? — „Чорт іде!“ — Кажі: „Шо писе?“ — „Попá.“ — Занісжи він йіго, ўкінуў ў Дунаї, — приходи до шиўця. Швец витягнуў читвёртого, кажи: „Йажи ти йіго заніс, йак він такі прийшоў?!“ — Ўзяўжи Москаль поніс того читвёртого так сáмо. От, він поносиў тих дванаїцять ксьондзіў, — він собі мислиў, шо то того йідного, 'но йідного він носіў. Али він ўже заніс того дванаїцятото і сїў собі і чикаїи — йак він буди вилізати, то він йіго кїни дрўгий раз. Али йде собі ксьондз рáно на спáцер, ўже той триваїцятый, таї сьпівáи собі понад Дунаї. А Москаль кажи: „А, чортї твою мáть! То ти такий!... То йа тибé дванаїцять раз кидáў, а ти такі вилізáиш!...“ — Ўзяў того живóго ксьондза і ўкінуў ў Дунаї. Прийшоў жи він до шиўця. — „От, — кажи — ўже він ни гїльзи!... Кажі: „Йа собі сїў трóшки, а він вилізáи і ўже сьпівáи і йде назад...“ — Той швец йіму допіру зробіў чóботи. Ўже ўса.

Записано в Новоставцях брідського пов. від парубка Антошка Мороза в грудні 1893 р.

Пор. Драгомановъ, Препанія, 155—160; Dunlop-Liebrecht, 209—210; Le Grand, Fabliaux, а також Montaiglion, Fabliaux I, 13—23; Straparola I, 339—353; Keller, Roman des sept sages і йорож Dyocletianus Leben 61; Murko, Die Geschichte von den sieben Weisen; P. Cassel, Mischle Sindbad, 175—181.

26. Москаль і 12 неживих попів.

Буў собі хлоп йіден і він ходіў далéко на робóту. Али до жінки заходіло дванаїцять ксьондзіў. Али чоловік з робóти прийшоў, а жінка кае: „Чоловічи, шчо йа буду робіти! До мени заходи ксьондз і нїгди минї ни дайї спокóйу. „А він кáи так:“ Йак він прийди, то йа сховаїу сї до комóри, а ти скажи, жи чоловік на дворї, нїхáй він сховаїить сї ў грóбу — бу йак чоловік зувїди, то зрóби смерть вам!“ — Й акурáт дівить сї жінка биз вікó, — а ксьондз іде. Таї кажи до чоловіка: „О — кáе — ўже йде, сховаї сї до комóри!“ — Чоловік до комóри сховаў сї, а ксьондз приходи до комóри. Таї кáи жінка: „Йігóмосць! чоловік вóнди пїт шóпойу — і йáгжиз типér буди! Ви будети сї насмерть бїти!“ — Кáже ксьондз: „То йа сховаїу сї де.“ — Кáе жінка: „Сховаїти сї ў грóбу!“ — Пішоў ксьондз, сховаў сї ў грóбу, а чоловік вийшоў іс кумóри, пішоў, взяў вїашчїну солóми, запалиў ў грóбї, таї ксьондз задушіў сї. Таї кáи жінка: „То ше не рéшти, чоловічи, то ше — кáи — одинаїцять заходи до мени.“ — А чоловік кае: „Ньїц не питаї, — котрий прийди, то ти кажи, нех сховаїить сї ў грóбу, бо йи чоловік

ў дома. — І вона так ііх вислала ўсёх ў грубу ховати сьі, котрый прійди, а він вольми за кáжним внашчїну солóми і запалїт і ііх дўши по кáж-
 ному. Али він стаў типёр грїсти сьі, де він ііх подїйї, шчо подушїў
 ўсёх. А він буў швец, той чоловїк, він шуў заїши. Али прїшоў Москаль
 до нёго, кáе: „Ўшїй мнїнї чоботи.“ — „Ет, — кáе — шо мнїнї з вáших чо-
 бїт, їа мáйу вїлїку грїзу!“ — Кáже Москаль: „Шчóж ви мáйїти за грї-
 зу? Кажїть мнїнї, — кáже — їа вам порáджу.“ — А він кáе: „Е, — кáе
 — ви мнїнї не порáдите. — Али той ўчпїїў сьї чоловїк і він іїмў сказаў.
 Кáе: „Пошїй мнїнї чоботи, то їа тїбї порáджу.“ — Той пїшоў, ўвїс іїму
 іїдногó попá і даў іїмў. Кáе: „Деш ти іїго понїсеш?“ — Кáе: „Їа іїгó
 занесу — кáе — ў ставóк кїну.“ — „О, — кáжи — їак ти іїгó занесеш,
 то їа тїбї зроблў чоботи.“ — І той нїсё попá блїсько ўже стаўкў, али
 вáрта ідё тай кричїт вáртá: „Хто там? Шо нїсё?“ — А він кáп: „Чорть
 попá — кáе — несё!“ — Тай вáрта перехрїстїла сьї тай пїшла дáлы.
 Тай прїходї Москаль назáд, а той чоловїк наготовáў дрўгого, постаївїў
 ў сїнїях. Прїходї Москаль, кáе: „Ўжем занїс.“ — А той чоловїк кáжи:
 „А вот ў сїнїях — кáжи — стоїт, — деж ви іїгó занесїи, їак він сто-
 їт!“ — Дївїть сьї Москаль —: прáйда, стоїт ў сїнїях той самїй! —
 „Ох — кáе — ї...ї твоїў мать! Ходї зноў!“ — Взьáў іїгó зноў на ўбї-
 рёмок і зноў занїс, ўкїнуў ў ставóк. Він прїходї назáд, а той зноў на-
 готóїїў іїдногó. Так кáе той чоловїк до Москальá: „Шож ви — кáжи
 — зо мнóйу рóбити, чи ви бáвити сьї зо мнóйу, чи ви іїгó прїносїти
 самї, чи він сам прїходї? — „Зноў ўзьáў Москаль, зноў затаскаў ў ста-
 вóк і зноў ўкїнуў. І так він взьáў ііх поносїў дванáйцїть. Али їак
 він нїс дванáйцятóго, то іїмў хлоп так наказáў: „Сїдїть і двїть сьї,
 їак бўдї вїлїзáти, жїбїсїти іїгó назáд кїнули, бо їак ше раз прїйдї
 назáд, то їа вам нї зроблў чобїт!“ — Али Москаль занїс іїгó, кїнуў,
 дївїть сьї, — він нї вїлїзáїи. Він ўгльáнуў сьї навáт сёбї —: спаце-
 рўїи ксьóндз! Кáе: „Ах, — кáе — ї...ї твоїў мать! То ти ўже вїлїз!“
 — А то вїйшоў на спáцир ксьóндз гїншїй. Він іїгó за кóмнїр тай
 боўть! у вóду. А той: буль-буль-бўль у водї, буль-буль-бўль, тай вї-
 лїзáїи назáд. [То то ўже іїмў тáкжи булá мўка, то то ўже варт пошїти
 дёсїт пар черевїк!] І той шо вїлїзе, то Москаль зноў ў вóду [нї 'нати,
 чи то булó льїгом, чи зїмóйу] і мўсьїў ўтонїти сьї. Пїру прїходї Мос-
 кáль назáд і кáе: „Но, давáй чоботи, бо мўжем утопїў. — Кáжи: „Їа прї-
 нїс іїгó, кїнуў і сїў — кáе — тай дїлўль сьї на нёўо. Їа — кáже
 — ўгльáдáїу сьї, — а він спацерўїи за мнóйу по грёблї! А їа — кáжи
 — іїгó злáпаў за кóмнїр тай боўть ў вóду. А він — кáже — зноў на
 бере льїзи, і їа — кáе — топїру іїгó — кáе — до трётьгó рáзу утопїў
 і ўже нї вїлїзáў — кáе — ўже, нї вїлїзїи, ўже нї прїйдї!“ — І то-

піру йімү той швец мўсыў пошити чоботи, за то збуў сьі клопоту ўсьоўо. Ўже кінєц.

Записано в Берлині від парубка Василя Харчишина в грудни 1893 р.

Пор. попередній н-р.

27. Побожна дівчина.

Буў сьібі грабїя і маў йїдноо сына; той син уже буў в лытах, маў до сорок! лїт, і загадаў сьібі вженїти сьа. І каже до своо батька: „Тату, роспишіть лїсти по крайў, жиби де така знайшла сьа, жиб пішла за мене, жиб була дўже побожна і ни знала ше ў кїпских річах, бо йа хочу сьібі такоїї, жи вона ше нїгди ни здїбала сьі ж жадним трўнком, анї с хлопцями, нї на танцьах, на музїках, — бодайби була і жи брака, то возмў за шенў йїї.“ — Старий росписаў по крайў і ходїло то бес пāру мїґацьцў, нїким то прїйшла вїдомосць. Але прїходит той лист до тоо сїна, жи йїст йїдна дьўка дўжи з бїдного лōжа і сидїт в лысы далєко вїт силā, йї мāти тємна на вōчи, а бāтько кривїй на нōги („Не треба гїршої!“ — стара Гананїнїха) і вона нїгди нїгдє ни йде, 'но фцїонш коло бāтька й коло мāтери, пильнўйи йїх. І він зїбраў сьібі той āдрес з нєїї, де вона сидїт, ў котрїм мїсьцьцї, і каже запрагāти кōнї фўрманови, берє йїдногo пāна с собōйу за стāросту і поїде до тєїї дьўки на зальōти. Але вїїздїт у лыс, йїде тим лысом мōже пāру миль, і дўже невїдно зробїло сьа в лысы і зблудїли з дорōги. Зблудїли з дорōги, зимā велїка, і каже пан до своо фўрмана: „Типєр ми ў тим лысї ўже погїбнем.“ — Але ўбглядāйтє сьа назāд, — з'увїдїў сьвїтло в лысы. І каже тому фўрманови, жиби погонїў на те сьвїтло прōсто. Прїйїжджāйт вонї на те сьвїтло, зайїжджāйт на подвїра, — так зимовїї порї то не чўти булo, йак ўуйїхаў. Зьльїзāйи з брїчки і зачїнāйи стўкати ў дьвєрї. Але вона стāла до вїкнā, та дьўка, і питāйтє сьа: „Хто там йї?“ А він 'бзївāйтє сьа: „То йа йїст.“ Вона кāжи: „Йак шчо дōброго, то пушчў до хāти, йак побожне, а'к йакє невдāлє, злє, недōбре, то нех сьібі йде, кудї дївить сьі.“ А він 'бзївāйтє сьа, жи ўсьо дōбре, нїц кїпекого нїмā. Пішла вїтчїнїла дьвєрї, вїйшли до хāти, поздоровїли сьі і кāжи той пан до нєїї: „Шче мāйу фўрмана на дворї, — йāбим просїў, жиби де кōнї запровāдїти пїд йакє ўострїшā.“ — Так она пішла, запровāдила кōнї до шопи, кїнула кōнѓм сьїна, ўсїпала вїўсā, фўрмана запросїла до хāти, кōнї сажкнўла й прїйшла до хāти. І зачїнāйи питāти сьа тих панїў, чогo тї панї прїйїхали. Вонї йї зачїнāйт роскāзувати і питāють сьа, той пан —: „Чи буў ў вас колї йакїй лист на тих часāх?“ А ўна кāже: „Мāлам лист, але

вже буде пару місяців, від грабійого сина. Він собі жадає жінки дуже побóжної, але їа йст побóжна, 'по бідна, — то пёўні пан прийїхаў на вївідки.“ — А він каже: „То їа йст сам.“ І вїймїи бутельку вина, дрўгу меду і до тóго вина закуску, кладé на столї і зачинаїи пїти за пїи батька. І дивить сьа, жи вони такі бідні калїки, йїдó сьльїне, дрўе кривé, а вона самá їм рáду даїи, і кажи: „Хóчу взьати вáшу донькў за женў, — чи позволити, чи нї?“ Старий 'бзиваїи сьа на самїй перéd: „Дóбре пан вóзьмут донькў, а шчо ж ми бідні калїки бўдим робїли? Хто ж нас бўди доглядáти? Хто ж нам подáсьть лóшку водї і стрáви тéплої розмочїти гўбу?“ А той пан вїдзиваїи сьа до них: „Їа берў донькў вáшу і вас до сéби, їа маїу чим вас кармити.“ — Ну, так рóблять собі згóду. Зробїли згóду і викликаїи той пан ту донькў на двір і зачинаїи її роспїтувати у кипєких рїчах, а вона ўсе повїдаїи, жи нїц ни знаїи. Ну, зробїли згóду, поїхаў пан до свóо дóму, далї на заповїдї, і йдут тї заповїдї бес пару нédьль, зачинаїи сьа висїла. Пшїаїи сьа пан: „Їак те висїла бўде зачинати сьа, чи потрїбно цимбалї, чи нї?“ Она каже: „Ў мéне жаднї цимбали не вивóдять сьа.“ — „А їагжеж може бўти висїла бес цимбалї? Ў мéни висїла зачинаїи сьа двáйцьїт штїри музїк, двáйцьїт штїри сьпївакї і гóстей пóўна хáта, граїут і сьпїваїут, танцьўїут і трўнок пїут, хто їакóо жадаїи, гáрак, горїлку, пїво, мед, вино, то ўсьо на висїла достарчаїу.“ А вона кажи до нéго: „А ў мéни ни так. Ў мéни двáйцьїт штїри сьпївакї с побóжних книжóк, трўнку жадного, нї горїлки анї гáраку анї меду анї вина, тїлько йїднó пїво. Гóстїй запрашáу до хáти самї ксьондзї, бо хлопї паскўднї рїчи сьпїваїут, а ксьондзї фьсо побóжно, — і так у мéне зачинаїи сьа. А їислїби з вас котрїй прийїхаў сьудї до мéни, засьпїваў їакў пїсьньу паскўдну, тобим казáла ўчїпїти до лошакá і пустїти їигó на льсá, жиб їигó кóсти поросспãли сьа.“ — І с тим слóвом пшóў він до дóму і роскáзуїи свóму батькови —: „Тáту, шчо ми бўдем робїти, їакóо ми трўнку наберемó, їак пїдем по ньу? Нї жадного трўнку не хóчи, 'но їїднóго пїва. Колї ў нас нїмá пїва!“ Кáжи грабїа до свóо сїна: „Їи в нáшого сусїлї двї бóчки квáшаного боршчў, налїймо ў барїлкї і повеземó до нéї ў гóсьтьї... Чи ўонá прїїме той прїїм, чи нья?“ — Взьалї той буракóвїй квас, кїнули двї голóўки цўкру, засолодїли їигó і йїдут до нéї ў гóсьтьї. Прїїжджаїут до нéї і стаўлять те пїўо боршчовé на столї і пїи той молодїй на самїй перéd до нéї. Она наплá сьа тóго квáсу, стáи на нóги і сплэснула рукáми і каже: „Їак пан мóже знáти, їакé їа пїво пїу? Пёўнї пáнови хтось сказáў, жи ў нас такé пїво рóбить сьа, бо мойї пїво, а вáше пїво, то з їїднóо брóвару. Вáшї вóчї, а мойї вóчї так їак їїднóо батька, тїлько ви вїшчї, а їа мéншá...“ —

І зачиняють те висьльа вже робіти гучне, али вже трэба выбера́ти сьа. Берэ пан туйу дочку́ с собо́йу, берэ старі́х обо́х і пита́йць сьа йі́йі: „А де́би ми те до́мство́ поды́лі? Йа́'би де йа́кій тра́фіу́ сьа бідня́ка жи́бра́к, шчо ни ма́йи зві́тки ку́піти, то ўда́рува́либсьмо́ йі́му, а йак ни тра́фіць сьі ныхто́, то двэ́рі пови́йма́ймо, то зно́йу́ бу́ди дичи́на́ ночува́ти, грі́ти сьа.“ — „А по́тому́ йак бу́дут двэ́рі ві́тчи́вані, хто́ бу́ди йти́ льі́сом, то ска́жи, жи́ то нидо́бре мі́сце, — льі́нше ўзьмі́м спальі́м, а на ті́м мі́сьцьі́ посьі́ймо дере́віну, ко́лісь бу́де льі́с, то зда́сьць сьа дльа́ ко́гось на дрова́...“ А він ка́же до не́йі: „Ны́, грі́х палі́ти, льі́нше нех сто́йіт, а ми по ті́м интерэ́сы, по ті́м балы́ прійде́мо́ сьуді́, тут хо́дять та́кі бідня́кі, жи́ він ни ма́йи де переночува́ти, то ўда́ру́йм йі́му́ ту ха́ту, він бу́де Бо́а просі́ў за нас.“ — І забра́ли сьа й по́йхали́ аж до то́о мі́стэчка.

А йа́ буў на ті́м висьльу́ і дыві́ў сьа́ через ві́кно́, али́ заба́гло́ сьа́ ми́нйі́ йти́ до ха́ти, подиві́ти сьа́ на ті́ молоді́, хты́ў переступі́ти бес по́ріг, по́ріг висо́кій, — йа́ йак за́чипі́ў сьа́ та́й леты́ў ко́митьго́лово́йу, ўда́ри́ў сьа́ ў бо́чку с квасо́м го́лово́йу, бо́чка переверну́ла сьа́ — й йа́ ўті́каў, за мно́йу́ гна́лі, али́ міне́ ни зпа́нали. Йа́ сьуда́ прілеты́ў й вам ту́ ка́ску ўпо́віў.

Записано в Берліні від господаря Гілька Сеха (с прізвищем „Гнида“) в гру-
дні 1896 р.

28. Я́к син хоті́в повбу́ти сьа́ старо́го ба́тька.

Буў сибі́ госпа́дар йі́ден, маў ба́тька старо́о, шо ны́ц 'но в за́лїчу́ сиды́ў, робі́ти́ вже не робі́ў ны́ц, дў́же́ вже старі́й. Та́й то́му́ госпа́да-
рові́ жі́нка ўме́рла та́й за па́ру там час він ожени́ў сьі́, взыаў дру́гу.
Але вона́ посьі́дыла́ там тї́ждень, дьві́ неды́лы, та́й йі́йі́ не сподо́бало́ сьа́ ко́ло не́о хо́дїти, ті́ нові́тнї́ госпа́дыні́ — йак то старі́й: дай́ йі́му
йі́сти до́бре, дай́ йі́му́ то́ заба́га́йи, то́, трэ́ба йі́го опра́ти, ві́ськати́ трэ́ба,
— а йі́ то не сподо́бало́ сьа́. Ка́е до то́о чо́лові́ка: „Чо́лові́че, йак ти́
йі́го де не поды́сі́ш, то йа́ тебэ́ покіню́!..“ — „А де́ж йа́ — ка́же — йі́го
поды́м?“ — „Де хо́чеш йі́го поды́й!“ — Та́й він турбу́йіть сьі́ й дў́ма́йи:
„Де́б то́ йі́го поды́ти?...“ — Пішоў на дві́р, за́праг ко́ньі́ ф ста́ны, — моро́з
на дво́рі та́кій аж-аж. Прихо́дит до ха́ти, прійшоў до за́пича́ до ба́тька:
„Ну, вильзі́айте, та́ту, на ха́ту! десь по́йде́мо.“ — Йа́ невдў́жайу́ вільі́сти
і йі́хати́ йа́ невдў́жайу...“ — От він узьаў за́ ру́ку сам, витьа́гнуў на ха́ту,
ўды́агнуў в лату́н, бо не маў ф шо до́брого вды́агну́ти сьі́, по́віз старо́го.
Але везе́ йі́го, везе́ гет́ ў по́льа́, — лежа́ть на по́льу́ ку́пи́ гно́йу́ так ве-
лі́кі. Він зайі́хаў пі́т той гні́й і ба́тька і́с са́ній і́ссады́ў: — „Сьа́ды́те тут

пiт тейу кiпноу сидiть, бо йа вiджу, ви нездужайте йiхати, де йа хтiу,
— то йа вже пойдi сам, а назад бiду повертати, то йа вступлiу й возь-
мiу.“ — А вiн пойдi до дому назад. Прийдi до дому, та й жiнка
каже: „Ну, вже завiз де ту бiду?“ — „Та — каже — завiзiм, та шо буду
вже робити...“ — А вiн конь тi випраг, пустиу до стайнi, пiшоу до
хати, повечерау i трiшка прислау сь i кае: „Треба йiхати туди назад,
брати, вже дiси — кае — застиг...“ — Ну, то ти минь привезеш зноу
до хати ту бiду, — i йак буде?“ Вiн каже: „Та йа мiшу йiхати назад
взати, — скажу: умер! — та й уже. А та' йак буде на польу, хто найде,
то буде бiда... (Ну, пiшоу гноу роскидати — Микола Кравцкiй) —
Пойдi. Прийдi до батька, — а вiн сидiт живий, такий на
собi майн кожух новий, тiлуп, шо чуд! (Бог милосiрний дау дау крi-
пiсть i одiжу — стара Гананiниха) шапка сiва, кожух добрий... Син
йиго на фiру, привiз до хати, ввиу за рiку; она дивить сьа —: на немi
кожух добрий, шапка!... Та й з нею розьбагнули, повiшали, батька за
пiниц назад (кожух на жiртку — Мик. Крав.) — ше буу шось чи тiждень
та й умер та й уже скiчило сьi.

Записано вiд господаря Каролька Лугового в Берлині 6. ливаря 1895 р.

Пор. Аванасьевъ, III, ч. 244 i IV, 534—535; Гринченко, II, ч. 115.

29. Про чоловіка, що продав жінку роз- бійникам.

Оженiу сьа чоловік з молодiу жiнкою i пiшоу сiби на траву ко-
сити. Прийшо до него два розбiйники i уповiдайт йиму так: „Чоловiч,
чоловiч, ни здiбауби ти нам такої жiнки, котораби була при надiїи,
шоби сьi виньки-заўтра могла уродити? Дай нам йий, а дiставиш сiму
грiши, котору ни зльичиш.“ — Оджив пiшоу чоловік косити i косиу до
вiчера i пiшоу до дому i казау так: „Жiнко, жiнко, йа йду до гобiду
косити, а ти абiсь минь вiнесла на тiу синожать гобiд.“ — Тiшко
сьi тi жiнцьи на сiрци здихало, гдiби йi думаш шось чула, — йий брат
рiдний буу за гайового — i уповiдайи вона: „Брате мий, брате мий,
шось минь тiшко дiжи нинь на мойм сiрци... Будь так добрий, ка-
зау мий чоловік, аби йа йиму вiнесла гобiд, де вiн коси...“ — Взау
бiдний брат, набиу си рушницю добре, взяу на плечи i зi свейу сестроу
пони с гобiд чоловіковi, йак добра жона звичайно свойому чоловіковi.
Iшоу вiн разом з нею блисько чоловіка тий кае так: „Сестро, сестро,
ти сiби йди до чоловіка, а йа буду уважати на тебе.“ — Оджеж брат
уважау на тотi усьо. Принесла вона чоловіковi уобiд i проси йигi:
„На тибi!“ Вiн до неї оповiдайи зi злостий: „Постау там!“

Приходить два розбійники і каже чоловік: „Озьміть собі онде вон її!“ — І оні взяли жінку йingo власну і повелі в лісі, положили її, розібрали, припальували її і беруть сьа з гострими мечами її пороти і цалком з неї добути живий дитину. А брат йако брат на то ўсьо дивить сьа. Дивить сьа, дивить сьа, але відмикайи замок від рушніци (кўрок), йак вицьлиў, так йидно застрілиў, а другій від неї ўтык. Приходи брат, відмикайи бїдну тўю жінку с кльўкіў, ў которі її роспйали, — оджиж та жінка ўстала, не жила доўго, ино пїру дньїў, а брат замельдуваў ўрїядовї манархїчному, і тоо чоловіка смертїльноу смертїну стрїтили.

Записано в Берліні від господаря Івана Якимовича в грудни 1896 р.

Є се прозовий переповїд нар. пісні, пор. Головацкий, III, 1, стор. 62 - 63.

30. Яє бурлак правував ся з удовою.

Служїў бурлак у такїї бїдної вдовї сорок лїт і шїри і вона йїму ни платїла (за тих сорок лїт і шїри), а він маў надїїю, — вона мала йїдну дочку — він ў неї грїші не браў, 'но хтыў сьа с теїу дочкїю ўжеїти. Пришли на зальоти зноў гїнші до теї дочкї і він взяў її шонї подаў до сїду. І каже: „Судьїть минї лўди, шо за мої лїта бїди —: за сорок лїт і за шїри і шче минї ни платїли...“ — Вїдит та вдова, жи вже чїпльїїть сьа йї бїда, і взяла двї коровї з убїри на йїрмарок продавати: трїба бурлаковї грїші дати... Бурлак на то не пристаў, 'но взяў вдову дальї зноў ў суд подаў. Взяла удова пїру конїи зи стїни на йїрмарок продавати і трїба йїму грїші дати. Він ті грїші взяў і дальї йї зноў ф суд подаў. Прдала ўона зноў вїцьи і він грїші зноў ті взяў; потїм прдала хусткї зи скрїни, фсьо, знїшчила сьї, — а він каже: „То ўсьо мїло, 'нотїлько йа твоїу дочку мўшу ўзвати за жїнку...“ — І вїди ўдова, жи ўже ни зрїби з ним нїц, і мўсьїла дати за нео дочку і шонї вїтчиїў сьї йї. І кїнец.

Записано в Берліні від господаря Миколи Кравїцкого 21. липня 1894 р.

31. Вандрївка Івана з жїдами.

Буў сїбі Йїван і заходїў до коршмї до жїда; той жид буў дїжи богїтий, а Йїван буў бїдний. Пришїоў Йїван, вїпнїў пїўкватїрок і кажа до жїда: „Мїшку, нашчо тїбї так бїдувати! От, мїїш пїру грїйцарїў,

іди тай підемо ў сьвіт, будем вандрувати.“ — Жид дурний послухаў Йівана, забраў грóші тай пішоў з Йіваном. Але вже ўвійшли далёко, жид грóші майі, йісьць і пии і Йіванови дайі, аби Йіван не покинуў йигó. От, вітбагнуў Йіван ў жίδα грóші дóсьць уже, али дівить сьа, жи жид майі шче дóсьць грóші, тий ка́же до жίδα: „На́шчо нам пішки ходіти, — купім собі ко́ны.“ Жид ка́жи: „На́шчо мивы ко́ны?“ А Йіван ка: „Йа такі куплю́.“ — Пішоў Йіван, купиў ко́ня сівого, даў три рінских, сьіў на ко́ня тай йіди: а жид іде пішки. — „Але, Йіване, мене ўже но́ги больа́ть, — іди ти грóха, йа сьаду на ко́ня.“ — „Дасі — ка́же — два́йцьіть рінских, то й сьа́деш на ко́ня.“ — „Але, йа тибі дам дэ́сьіть.“ — „Ны́, ни дам за дэ́сьіть.“ — „Дам тибі пия́тнайцьіть рінских, б́уду йіхати шті́ри мильі.“ — Даў жид пия́тнайцьіть рінских, сьіў на ко́ня, ви́йхаў шті́ри мильі. Йіван ка́и: „Зьльіза́й!“ — Жид дівить сьа, жи ни спас, — тре зльіза́ти. Йідут да́лы, ка́е жид до Йівана: „Але, Йіване, йа собі куплю́ ко́ня, али ни б́уду купува́ти сівого, йа собі куплю́ чо́рного.“ — Пішоў жид, купиў ко́ня чо́рного і дай пиа́дэс́а́т рінских; посьіда́ли тай йідут да́лы. Йіхали вони́ бесь ці́лий день і захо́пила йіх ніч у льісы; они́ вьзали́ ко́ны попу́тали па́сти сьа ў льісі, накла́ли вогню́ і сидьа́ть. Але Йіван ка́же до жίδα: „Йди ти до ко́ний ночува́ти!“ — а жид ка́жи Йіванові йти ночува́ти. А Йіван ка́же: „Йа не пі́ду ночува́ти до ко́ний, мій кінь бі́лій, то йа з далёка виджу, де він хóдит, то мо́го ко́ня злоды́йі не ўкраду́т. Йак прійдут злоды́йі, то йа б́уду видьіти, йак б́удут бра́ти. Твій чо́рний, то прійдут, возмут тай поведу́т, бо не видно, де хóдит.“ — Дівить сьа жид, жи ни спас, і пішоў ночува́ти до ко́ний. Розвиднило сьа на дру́гий день, посьіда́ли вони́ на ко́ны і йідут да́лы. На дру́гу ніч я́рийіхали зноў до льіса. — „Але, Йіване, мива́ймо сьа за ко́ны! Ти дай мивы бі́лого, йа тибі дам чо́рного.“ А Йіван ка́же: „Дасі со́рок рінских, то дам.“ — „Але, ти, даў три рінских, а хо́ц со́рок!“ — „Але мій кінь льі́пше, ў но́ці видно далёко, а тво́го ны́. Коло тво́го ў но́ці тре ночува́ти, а коло мо́го ны́.“ — „Йа тибі дам трийцьіть рінских.“ — „Ны́, — ка́е — ни дам.“ — „Дам тибі трийцьіть і сво́ю ко́ня.“ — Даў жид трийцьіть рінских Йіванові, сво́ю ко́ня, накла́ли вогню́ і сидьа́ть. Але ка́же Йіван до жίδα: „Мо́шку, йди до ко́ний на нічльіг!“ — Йа ни пі́ду до ко́ний ночува́ти, мій кінь бі́лій, то йа виджу з далёка, а твій чо́рний, то не видно. Йак злоды́й буде бра́ти мій кінь, то йа буду видьіти, то йа буду крича́ти, — а тво́го злапа́йи, сьа́де тай пойіде, ти ни б́удиш видьіти.“ — А Йіван ка́же: „Ти дурний жиде, твій кінь бі́лій, то злоды́йі з далёка будут видьіти, жи там хóди кінь, прійдут, ўкраду́т тай пойдут. А мій кінь чо́рний, ніч чо́рна, то ни видно, тай злоды́й ни ўтра́фит.“ — „Але,

Йіване, коб нам до днѣа, то ми будем продавати коньї. Али тоїї ночі йди переночуй коло моо коньа, йа тїбі дам дѣсьїть рїнских.“ — Пішли ўони попрóдали ті коньї —: Йіван вьзаў за своо пїадесьят рїнских, а Мóшко вьзаў пїўтора. Ну, тай ідўт далї, вже Йиван охóчий, вже грóмі маїи дóсить, вже від жїда вїгьагнуў дóсить, то за коньї, то за нїчлїг, то за те. Але йдут вони понад селóm, дївлѣть сѣа —: пасѣть сѣа чередá гусїй. Йіван скóчїў хўтко, злáпаў дьвї гўски і сховаў пїт полў. А жид каи: „Але, Йіван, нáшчо ти злáпаў?“ А Йіван кáже: „Ти дурнїй жїде, а шчó буду йїсти? Зварў, спечў тай бўду йїў.“ — „Але, Йіване, дасї минї?“ — „Ти дурнїй жїде, абó ти ни бáчиш, жи хóдьть?“ — „Ну, Йіване, йак минé злáпайт, а бўдут бїтн, тїбїсь минé боронїў?“ А Йіван кáже: „Йак бўдут бїтн, то йа будў стоїаў, а йак пўсьтьть, то йа буду тькáў, жиб минé ни злáпали.“ — Пішóў жид і злáпаў сїбї дьвї гўски. Прийшли до льїса, наклáли вогнў, по'пскўбували гўси, вараť, печўт. Але Йіван скїнаў с себe своїї лáхи, там такé подérте маў дрантѣа на сїбї, і берé те пїра, жи 'пскўбаў гўси, і раз від рáзу так тїкайи ф ті лáхи те пїра, крїла прївїазуїи до рук з гусїй і пурушчи-пїруваў, — а жид кáже: „Але, Йіване, нáшчо то так?“ — „Ти дурнїй жїде, йа коньа не маїу, йа тепér бўду летїти вже, вже маїу крїла, пїра, — а ти бўиш пїшки йти.“ — „Ну, Йіване, зроби минї так, жибн йа летїў за тобóйу, бо йак ти менé покїнеш в льїсї, то менé звїрї зьїдѣть.“ — „А шож ти минї дасї за те?“ — „А шож ти хоч?“ — кáжи жид до Йівана. — „Дасї трийцьїть рїнских, то йа тїбї зроблў крїла.“ — „Алé, Йіване, йа тїбї дам пїитнáйцьїть, абїсь минї зробїў.“ — „Дурнїй жїде! — йа йїму буду за пїатвáйцьїть рїнских робїў... А дасї двáйцьїть?“ — „Ну, на двáйцьїть, вже робї!“ — Вьзаў Йіван пїра, вьзаў жидїў жупáн, раз від рáзу повертьїў, повертьїў той жупáн, натїкаў дóсить пїра ў жупáн, вьзаў попрївїазуваў йїмў крїла до рук, до нїг, і сам берї так пїтскакуїи, так рукамі махайи с крїлами, той Йіван. Кáже до жїда: „От, дивї сѣа, йа ўже буду летїти. Але мї — ка — не вїлетем так хўтко, бо ту льїс, верх дѣрева зачѣним сѣа“ — кáже: „Льїзьмо на соснї, ти на йїднў, а йа на дрўгу, а топїру с соснї ми бўдим пускати сѣа литьїти.“ — „Ну, Йіване, льїзьмо.“ — Вїльїзали на верх сосóн, Йіван вїльїз ў сáмїй вершóк і кáе до жїда: „Али ти — кáже — дивї сѣа, йак йа буду летїти, то жибнсь сїбї зáра зам нóйу литьїў!“ — Али Йіван тáмка дївить сѣа на жїда, жид на Йівана, — Йіван йак затрáскайи рукамі по гильáках, жид йак стрїпнѣ рукамі до горї, йак ногамі ўпреть сѣа ў гильáки, йак пїтскачї ў горў, мїслїў, ўже полетїт, тай полетїў аж до землї. Йак паў на землў, так фсeо пїра 'блетїло і жид забїў сѣа. Йіван хўтко спустиў сѣа с соснї, прїйшóў

до жида, забраў гроши с кишэні (вже рэшти), забраў сьа тай пішоў і жида покинуў ў лэсы. І ўже кінэц.

Записано в Берліні бродскаго пов. від господара Юрка Соколовскаго з прізвицем Горобець в серні 1894 р.

Див. Житэ і Слово III. 65—67.

32. Три поколэння. А.

То йак йіхаў цысар собі по сэлах, так на прахтику, але йіде бес селó —: сидіт дыд піт плóтом і плаче, старій, сівий, борода по пóйас. Але він казаў кóньи запнвїти і пїтаїить сї: „Чогó ти, старушку, плачїш?“ — А він каже: „Бо менé тáто набїў. (А вже дóсить сівий!)“ — Але йігó здїўувáло то і він зльызáйи, іде до хáти подивїти сї на тóо тáта. Прихóди до хáти —: праўда! йи старій чоловїк, сівий ше лїпше йак тамтóй. — „То ваш сын — каже — на вўлицы плаче?“ Каже: Мїй. — „А зáшто ви йігó бїйтé?“ — „Бо гáлган, не хóче робїти...“ Мїй — каже — тáто ў стодóлы то мóже молóтити, а він, мїй сын, то каже, жи нездўжайи... А йа — каже — за те вїбїў, вїбїў і вїгнаў с хáти.“ — Але той цысар на переконáнья ше йде до стодóлы, подивїти сї на тамтóо батька. Прихóдит —: праўда! бїи цыном! Пїтаїить сї: „Де ваш сын?“ — Каже: „Ф хáты.“ — Він каже: „Йа ўже буў ў хáты, то там йи такїй старїй чоловїк дўжи. А чомў він ни молóтит?“ — „Бо він нездўжайи — кажи — вже.“ — „А гльа чóо ви здўжайите ше, ўже ў такїх лытáх?“ — „Бо йа — каже — за сьвóйї жїтá нїгдїм жáдноо трўнку не пїў і сóловом ни йїў, а ж жїнкойу 'но два рáзим на рїкїм здїбаў сї („То не праўда!“ — увага старої Гананїнхї. Один господар до неї —: Вїбїсьти так ни хтїли? — Де там!). — А він, — каже — син мїй, ни хтїў так слўхати, йак йа йігó ўчїў, вїц фсьóго — каже — побїльше вживáў, — тепér — каже — за те нездўжайи.“ — І той йігó поблагословїў і поїхаў дáлы ў сьвóйў дорóгу.

Записано в Берліні бродскаго пов. від господара Каролька Лугового в авв, 1893 р.

33. Три професїї.

То тáгжи цысар йіхаў так, прахтикуваў сьобї сьвїт. Але здїбаїи чоловїка горáти на пóльу штїрма волáми, а такїй старїй! ў зáтоки хóдит за плўгом (затáчуйить сьа, а за плўгом шче хóдит). Але пїтаїи йігó: Нáшо ти, такїй старїй, горéш?“ Каже: „Бо мўшу.“ — „А ды-

тій ни майиш? — Каже: „Майу три сині.“ — „А деж — каже — твої сині?“ Каже: „Йіден — каже — різником, а другій — кае — лупійім, а третій дїдом.“ — Ну, поїхаў він далі, здибайи друо чоловіка і питаїи йигó: „Шчо він там і там такоо й такоо здибаў і питаў йигó там за йигó сині і він мині так і так казаў.“ — „А, — каже — ни вірти! Бо йигó — кажи — сині то йіден — каже — дóхтором, а другій адука́том, а третій ксьóндзом. — Допіру він йигó, значіт, ўскаржиў до староства і закликали йигó, значіт, на термін, до роспрáви, і питаїи йигó, гля чоó він так своїх синіў назваў? А він каже: „Ну, 'бо шож? Бож мóже — каже — не праўда? Бож — каже — йак хто приїде з йакейу рáпоўу, жи́б йімў, значіт, видохторував, то він — каже — шó знаїи? Він берé тай ріже! То він не різник? У поле — каже — не хóче йти за плўгом... А другій, — каже — то він — каже — не лупій? Хто — каже — з йакейу там приїде скáргоўу до не́го, він — кае — 'но питаїи за грóші на самий перéд. І тьягне, — каже — доки ўстáтнью сорóчку з неó не сьтáгне. (Пóтім вже каже, жи нимá прáва!“ — додав Юрко Соколовский) А ў поле — каже — тáже не хóче йти за плўгом... За те йигó — каже — називаўу лупійім. А той — каже — третій, шó ксьóндзом, — каже — вїц не рóби, інó по селы — кае — ходи. То йа йигó — каже — за те називаўу дїдом.“ — І за таким спóсoбом старій виговориў сї і далі йімў за рехт, старóму. Но, то вже кїнец.

Записано в Берлинї бродського пов. від господаря Каролька Лугового в инв. 1893 р.

34. Дурний зі ступою.

Бўло сибі три браті, бўло два розўмних, а йиден дурній. І той дурній ўсе за пийцом сидіў і нїц нїгдé не виходіў, 'но за пийцом. А тих два розўмних пїдут до мїста і шукáйут сибі йакóйсь рóботи по пáнах. Той пан каже зрóбити залўбнї йімў на зиму, йиден каже зрóбити брїчку, — так ўни возьмўт вїт паніў заўдáток, кўпльаць шчо сибі до йидэньа і прихóдьять до дóму і рóбляць далі рóботу. І дурнóўу годўїут тиж при сибі. Али йиди́чо́ часу, зимóўу, ни могли рóбити на дворі, бу́ло зимно, так рóбили ў хáты. А дурній фсе сидіт за пийцом. Рóбляць вони ті залўбнї, докїньчуїут йїх — дурній вилїзáйи за пийца і каже до нїх: „Брáте! так, так, — áле с хáти йак?“ — А найстáршій каже до не́го: „Сиді, дурній, йак тибі дóбре! Ни знаїиш пугьá ў тїм, — ни 'бзивáй сьа!“ — А він ўсе своїи прáви, ўсе каже: „Брáте, так, так, але с хáти йак? — Ті докїчїли залўбкїў, виносіти с хáти, — ни мóжна! на жáдній спóсїб! Так даваї розбирáти наза́д. Розїбраїи і вїнесли до сї-

ний. Дурний забраў свої лахмані, ўдлагнуў сьа і сьіў сібi коло грўби ў сьiнбах. І дiвить сьi дiльi, шчо братi бiдут робiти. Так воiн докiнчуiют iх зноў, а вiн каже: „Брате, так, так, але сь сьiний iак? Братi зробiли сьа злiснi на него і каже: „Моўчi, iак тiбi дiбре! Злiпайу дручка, так забiў!“ — Але вiн ни мiйи з них страху, фсе свойi прiвi. Виносiти зi сьiний — ни мiжно на жiднiй спiсiб! Розiбрiли воiн дрўгiй раз тi залўбнi в сьiнбах і виносiть на двiр. Складiють на дворi воiн тi залўбнi, зложили і берўть сьа вiсти до мiста, до пiвi. Почiплiли мотускi, запрагаiють сьа і везўт. Дурний дiвить сьа, жи воiн везўт залўбнi, сьiдiйи в залу на лiўку, на тi залўбнi, і погiни братiў. Але воiн ўглядiють сьа і кажут до него: „Зьлiзиш ти, дурний!“ — А вiн кае: „Ньi, iа ни iйду, iа йду.“ — Так вiн зайiхаў аж до сiмоўо мiста. Прiйiжджiють до мiста, вiдали нiновi залўбнi, вьзiли грiшi і пiшли шчо купувiти на вечiру. Але той середўшчiй каже до стiршого: „Брате, дiймо і тiму дурнiму пiру грiйцарiў (вiн дўрно ни поганьiў! — Госпiдар Микола Кравiцкiй) за те, жи вiн нас наўчiў рiзуму, — хоть ми розўмнi, али ше дурнi. Бо ми три рази залўбнi розбiрiли, а вiн за пiйцом сидiў і мiркувiў, жи ни ўлiзи ў двiрi.“ — Зьлiли грiшi і купiють на вечiру. Стiршiй купiў долотi, середўшчiй сокiру, а наймолiтшiй, той дурний, купiў сiбi круп, вьзiў сiбi солонiни. Iйдўт до дiму, вечiрати варiти. Прiйшли до дiму, запалили ў пiйцу, — пiдiв ўставиў долотi варiти, дрўгiй сокiру, а дурний поставiў ў пiйцу водi і засипiли кашу. Каша довiруйиць сьа, вiн покришiў солонiну, роскварiў і бiде смаровiў кашу. Солонiна iак ўскварiла сьа, так дўжи трiшчала, шкваркотiла, — так тих два братi сьмiйало сьа з неi. — „От, — кае — купiў iакiйсь бiдi, тiй кричiт у пiйцу, а нiше тiхо — каже — варiть сьа.“ — Дурний вiтстаўльiли кашу на лiўку, берi лошку і накiдiли на мiску і мастiт смiльцем. Тих два дiвить сьа на неi і кажут: „Iак iйгi гiтiве, то i нiше вже, — ми хўтшi пристiвили, iак вiн...“ — Вiтстаўльiють на лiўку, виймiли той сокiру, той долотi, і бiдут вечiрати. Але кусiють: твердi! (залiзо!). Пукалычили гўбу, рўки попеклi, тiй iйдiн до дрўо кае: То допiру твердi вечiра, жи шче ни ўкiпiла!“ — А дурний iисьть і сьмiйiть сьа з них. — „Ну, братi, возьмiть'но лошки, а покўшайти мiго!“ — Ну, забрiли лошкi і сьiдiють до неi iисти. Пупуили ўсi три і лягiють спiти. А дурний пiшоў ў свойi мiсце за пiйцу. І говiрать сiбi ўбiдва тi братi, iйдiн до дрўо. Каже: „Брате! злi! тiкiймо вiд неi, вiт тiо дурнiо!“ — Ну, так воiн забераiють сьа ўтiкiти. А дурний ўсiо сьўхаў. Так берi свойi лахманi, ўдлагiють сьа і пiде за нiми. Вийшли на двiр і ўтiкiють, тих два, — дурний вихiди за нiми, берi стўпу на плiчi і живi за нiми. Але тамтiх два ўглядiють сьа тiй каже: „Тiкiймо, бо дурний женi, то забiй — стўпу вьзiў, на плiчi!“ — Так

оні ўбгльадаўць сьа, жи він жинé, так шче лъпше ўтыкаўт. Так уже змогли сьа і стáли під лысом. Пригóни він до них, стаўльаи стўпу на земльї і сьїдаїи, на стўпі. А найстáршій ка́же: „Ти, дурний, на шо ти браў стўпу?“ — А він ка́же до нéго: „Тілько ўсьбо́го миньї тáто покїнуў майóйтку, шчо́би йа й те покїнуў кому!“ — ка: „Прывїсїм під лыс на чим сидьїти.“ — Али вони пішли до лыса, назбирáли дроў і кладўт вогóнь —: б́удут почувáти в лысы. А блїсько буў гостїнец. Так уже пїзно ў ночї, слўхайи —: хтось йїде лысом з дзвїнчáми. Так тих два ка́жи: „Хтось йїде гостїнцем, мóже то йакї розбóйники! Вильїзáймо на дўба і б́удем сидьїти!“ — Дурний дївить сьа, жи братї полїзли на дўба, берé стўпу на плéчї, лызе за нїми. Але вїльїз на дўба, повїсиў стўпу і сьїў сїбї. Прийїжджаўт пáни до вогнью, казáли фўрманови стáти, фўрман стаў, вони позьльїзáли, виймаўт з брїчки гўси, кўри, качкї, настаўльаўт баньакї і б́удут варїти. Але то ўже доваруйить сьа, так дурнóму дўже велїка ўоскóма. Ка́же: „Брáте, йа мўшу — каé — йїх відїгнáти вїт тóо, жи́би йа звьзїў!“ — Онї каўт до нéо: „Цїть, дурний, бо смерть тїбї б́уде!“ — А він ка́же: „Йїм хўтчї на земльї, йак миньї на дўбови.“ — Ка́же: „Брáте, йа (за позволїньїм) — каé — сьцьáти хóчу. Він ка́же: „Тримáй, бо смерть тебé чїкаїи!“ — А він ка́же: „Не мóжу, бо трїсну!“ — Так берé тай сцїт на пáнї. Так пáнї ни тьїкаўт, каўт: „Але то тéплий дїшч їдзьї!“ — Так він знóў каé: „Брáте, йа мўшу — каé — відїгнáти йїх!“ — Так він — за позволїнья — скидаїи штáнї, ка́же: „Б́уду пускáти.“ — Так тї пáнї ка́жут, шо —: „Йакїсь птах так паксўдзьї.“ — Повїтсувáли сьа далї тай сидьáть такї. Так трéтїй раз він ка́же: „Брáте, йа стўпу кїдаїу!“ — А тї каўт до нéо: „Цїть, дурний, бо смерть чїкаїи.“ — Так берé стўпу тай пускáи межи гильáки, — не кїдаїи так, 'но межи гильáки, жи́би тарабáнила. Пустиў стўпу, стўпа йак зачалá тарабáнити по гильáках, — пáнї польака́ли сьа і поўтыка́ли в лыс. Дурний дївить сьа, жи нимá ньїкóўо коло вогнью, — ўсьї поўтыка́ли, 'но тїлько фўрман дїстаў сьа з вóзом з бóку — тай хўтко зльїзáи з дўба, а братї за ним, і сьїдаўт доўкóла вогнью, на стўпі. А пáнї з лыса дїўльáть сьа, шо то за бїдá йи. Але дурний ўстáи зї стўпи, прихóди до фўрмана і питáиить сьа, йїгó ка́же: „Вам дóбре ў тóго пáна б́ути, мáйїте шчо йїсти й пїти, — а так кéпско вгльадаїїте, мїзérний!“ — „Шчо́ж йа зроблў, коли йа тaкóго вродзáїу!“ — так ка́же до тóо дурнóо. А дурний ка́же до нéго: „Йа йїст дóктор до тóго, йа вам порáджу. Ви мáйїте на йазїцы на кїньцы такїй пїпоть, йа вам зїтнў, то ви попрáвите сьа.“ — Фўрман зльїзáи з брїчки, вистаўльáи йазїк, дурний вїньаў нóжїка —: Чак! — по йазїковї й вїдрїзáў. Фўрман ўхóпїть сьа за гóлову, йак рухнé за пáнáми, зачнé лїпетáти, 'нотїлько: Лáтáтáтá, лáтáтáтá, лáтáтáтá! крїчїт тай крїчїт, — пáнї

їа' зачнѹт ѹтыкати, — загнаѹ Гѳсподѹ знїи де панїѹ в лїє! Прихѳди до вогнѹ і сїдаїѹт вечєрати, будѹт їїсти кѹри, гѹси, качкї. А кѳнї привїзаѹ до дѹба. От, дѳбре повечєрали і кїже до братїѹ: „Ви сїдаїти з гїду на брїчку, ѹдбагаїте сїа ѹ пїаньскї воѹкї, ѹ тї, жи мїли на брїцьцї, бѹдете сидїти їак панї, а їа бѹду за фѹрман.“ — Так посїдали на брїчку, а вїн вїзаѹ батїг в рѹки, сїдаїи, їїдут до дѳму. Али вїдїїхали кавїлок і кїже до братїѹ: „Вїдите, брїтїа, ви кїжите, жи їа дурнїй, — жиб ни їа, тоб ви погїнули, їак рудї мїши! (бо вїн їїх повѳдуваѹ).“ — Так вїн їїде вже бес селѳ без їїдно і звїбаїи пїару хлѳпїѹ. Тї хлѳпи росповїдаїѹт їїмѹ —: „Пїани, ни їїдѹти сїудї, тим сїлѳм, бо ви не перїїдїти. ѹ нас за селѳм їїст такїй мїстѳк, пїт тим мїстѳкѳм сидїт звїр, вїдмїдѹ, і нїкѳб не хѳче перепустїти. Хто їде альбо їїде, так вїн вїлїзаїи с пїд мѳста і дѹси лїапами.“ — А вїн кїжи до хлѳпїѹ: „їа не такоѹо звїра вїдїѹ, та не бойїѹ сїа, а дурнѳо вїдмїдїа бойїать сїа!“ — І пїтаїиць сїа тих хлѳпїѹ: „Чи їїст вїас у селї стельмах?“ — А вѳвї кїжѹт: „їїст.“ — „Так кїжїть, нех вїн прїїде до мєни!“ — Заклїкали стельмаха до сєбе і кїже сїдаїти з ним на брїчку і поїїде до тѳѹ мїстїа, де тѳї вїдмїдѹ сидїт. Прїїздїт до тѳѳ мїстїа, — вїдмїдѹ вїлїзаїи і їїде на двѳх ногїх до нєго. Але дурнїй злїзаїи з брїчки і пїтаїиць сїа їїгѳ: „Чѳгѳ пан вїдмїдѹ хѳче?“ — А вїн до нєго кїже: „їа хѳчу тїбє задушїти і кѳнї твої!“ — Дурнїй кїже: „Дѳбре, подѹшнїи кѳнї і мїнє, али їак бѹдїш знїати такє мїастєрство, їак їа.“ — А вїдмїдѹ кїже: „Шчѳж ти за мїастєр?“ — Дурнїй кїже: „їа їи стельмах.“ — „їак ти стельмах, наѹчи мєнє стельмаства. Нех їа так ни повнївїраїѹ сїа (ни блуджѹ) по сївїтї..“ — Так дурнїй послїаїи стельмаха до дѳму, жиби їїмѹ привїести тѳї варстїт, жи губїдїа гнє, і їїден гѳбїд, пїару клїнїцьїѹ і дѳѹбнѹ, — і бѹде ѹчїти вїдмїдїа стельмаства. І кїже до вїдмїдїа: „Ну, їак ти такїй мѳцнїй, озьмї мїнї тѳѳ кавїлка, а загнї їїгѳ на гѳбїд до кѳлєса.“ — Вїдмїдѹ зїаѹ кавїлка, гнє, — не мѳже. — „Вїдїш, їакїй ти мѳцнїй, — а не мѳжєш загнїти. Рѹки велїкї твоїї, пїальцьї дѳѹгї мїаїш, а моїї рѹки такї малєнїкї, пїальцьї корѳтєнїкї, — а їа сїїчїас загнї!“ — Кїже до вїдмїдїа: „Стрїамлїаї своїї рѹки до тєїї дїзѹрї, бо твоїї рѹки їїст крѹглї, то їа мѹшу зробїти тїбї долѳнї плєскїтї, пїальцьї прѳстї, бо кривї, тупїру бѹдєш стельмахѳм. Бо їак мєнє за стельмаха ѹчїли, то дѳбре пїалкѳѹ бїли. — Стрїмїѹ вїдмїдѹ рѹки до дїзѹрї, дурнїй запраѹлїаїи двї клїнїцьї, а трєтїїѹ ѹ сєрєдїну, берє за дѳѹбнѹ і бїи помалєнїкѳ по клїнїцєви. Але вїтїаѹ раз —: мїдвїдѹ голѳвѳїѹ трїсє, вїтїаѹ дрѹгїї раз —: мїдвїдѹ сїдаїи ѹже нагїд, вїтїаѹ трєтїїѹ раз —: ѹже крїчїти зачнїаїи. їак дурнїй пїдїїмє дѳѹбнѹ, їак зачнє бїти клїнєц, їак зачнє мїдвїдѹ рї-

чати, — а дурний нїц, 'но бїи. От, забїу дурний кліньця, лївить сьа, жи мидвїдї уже ни рїхайить сьа, ўже зїмліў, і піднїаў доўбнїу, тарáхнуў раз по головї тай забїу рїшти. Вибївãйи кліньцї назãд, витãгайи мидвїдã в верстãту, кладє на мурãвї і здїймайи з нєго шкїрку. Зднїаў шкїрку з ногãми, з лãпамц, так йак вїн буў, і берє ўдãгайиить сьа ў нїу, стромїў рїки ў лãпи, ў ту шкїру, сьїдãйи на брїчку і йїде дãлы. Йїде дãлы, але лївить сьа —: йїдут панї з повãзом. І говãрїт до своїйх братїў: „Братã, мãже схãчут панї менє купїти, — то продасьтє, але дãбру сїму вãзьмете за менє. А йã на дорãзы шкїру покїну, а сам ўтычї.“ — Курãт прїйїждãйут панї блїсько, дїўльãть сьа —: шчã за звїр поганãйи кãнї! Загãльтувãли йїх і питãйут: „Мãжеб ви продãли тãго фїрманã?“ — Тих два братã кажут: „Дãль чãго нї?“ — „А шчãж вї хочите за нєго?“ — „Йãк дãдїт пан тїсьãчу рїнских, то ми продãмã.“ — Так той брат кãже до них потихєнько: „Продãйте.“ — Вїймãйут панї грãшї, дãйїт братãм, а тãўо дурнãўо зї шкїроїу берїт на брїчку, дãйїт йїмї батїг, жїб погонїў кãнї. І питãйуть сьа йїгã, чи вїн знãйи дорãгу тудї й тудї, до тãго мїста. А вїн кãже: „Гãль чãго не знãйу, — йã нãвїть знãйу, де пан сїдїт...“ — Але вїйїхаў в дорãгу, дãлєко вжє, панї сїдїли в бїдї (то бїда такã, йãк вї Львãвї мãйут фїйãкри, з вїкнами), а вїн спєр сьа на бїду, зднїаў с сєбе шкїру, постãвїў коло бїди, спєр, лїщи ўчїнїў до гãчка, а батїг стромїў (там такє йи, жи ўстрãмльãйи), — сам зьлїзãйи з брїчки і догãни своїйх братїў. Панї дїўльãть сьа—: Шã такãго! Жи фїрман йи на перєдї, чãгãсь кãнї повãльї йдїт! Кãзãў, жи знãйи, де панї сїдãть, а кãнї блїдãть по вулицãх! Пан вїлїзãйи з бїди, дївить сьа —: спїт фїрман, спєр сьа на бїду. Внїаў батїг, піднїаў пужãк до горї, йãк ўкрãпи ту шкїру по вїтах! — а шкїра: шєлєн! на зємльї тай ўпãла. Пан нарãбїў крїку, вїкликãў тãмтãўо дрїўо, тай кãже: „Пронãли нãшї грãшї! Грãшї нїмã і фїрманã нїмã. (Буў вїн дурний! хорãба на нєо! — гãспãдар Микãла Кравїцкїй) Вїтьãйїм йїдєн раз пужãком по головї, а вїн рãссїпаў сьа, 'но йнã шкїра дїстãла сьа. С тãо страхї, то 'но тїлькã фєтьãў сьа! (а там мãкро булã ф тїм кожухї, вжє дєсь пєршє зрãбїў сїбї...)“ — Взãли шкїру кїнули до бїди, а сам сьїў погонїти кãнї. Прїйїждãйи до дãму і рãскãзуйи жїнцї: „Купїйїм фїрманã за тїсьãчу рїнских, тїлькã сьа мнї йїднã шкїра дїстãла!“ — А дурний дїгнãў братїў тай поїїхаў до дãму. — Ўжє кївãц. Ни знãйу, чи шчє жїйї, чи нї.

Записаво в Берлинї вїд гãспãдаря Юрка Соколовского в груднї 1894 р.

Пор. Чубїнськїй II, 492; Сумцовъ, 148—150.

35. Дурень зі ступою.

Пишіть, жи було зноў три браті. И ті два розумних, а йіден тае дурний буў. Той дурний до тих розумних каже: „Виріть ступу і підим до лыса.“ — Приходьть вони до лыса, — росте дерево високе; вилызають вони на те дерево і тьагнут ту ступу за собойу. Витьагнули вони до горі аж на те дерево, і там посыдали тихо. Але там прыйивдьять панови бріками, і каже до свойіх фурманіў, жио роскладали вогонь під тим деревом. А то була госынна поря, вони прыйіхали, ті пани, на польованья. І стяли собі там печі різныі печеныі, а дурний каже до тих розумних, йак вони стяли ті печеныі йісти —: „Йа пушчў ступу.“ А ті каут: „Ни пускай, бо — кае — будиш видыти, жи пан буде буў...“ — Там не видно жеке лысьтьям, де вони сидьять, і дурний не слухаў, — йак пусти ту ступу, йак то стяни таряхкати помєжи гильяки і ті набрали сьа пуду, фєьо то покидали, а самі далы в поги, кажут: „Шось чи пйироныі траскайут...“ — Зьлызають тїі с того дерева і давай сьидати до тих печеныі. І каже дурний до них: „А хто — кае — виграў, ни йа?“ — Тєньго понайідали сьа, і вїно новинивали і забрали то ўсьо шче, шо було, і пішли до дому. І вїт тоды дурний востаў розумним.

Записано в Клекотові Брїдського повіту від господаря Демка Ричара в серпни 1894 р.

Пор. попередній н-р.

36. Попів наймит і дяк.

Буў ксьондз і маў йідноо наймита, йідноо йідним. А той наймит буў дўжи мўдриі і він підглянуў, жи дяк ходи до йімосьцьы. А йїгосьць буў трюха старій ўже. Али він раз ўубідаў і ф той час прыйшоў дяк до кўхны. Він поўобідаў, вийшоў до сынній, той наймит, а йімосьць кае до дяка: „Прійдете потім, реїинт, бо ксьондз пойдут до мєста.“ — А наймит то ўсьо ўчуў. І вийшоў ксьондз, кажи: „Запрагай коньі, пойдим до мєста!“ — Вийіхали вони так йак звїци до дубїни ўот з дому и він каже: „Йїгосьць, йабим шось сказаў, коб сьа йїгосьць ни гнївали на мєни...“ — А ксьондз каут: „Ну, то мюжиш казати, — чо йа бую гнївати сьа?“ — Дяк ходи до йімосьцьы. Нїньки ўзьмим сьа заверным, акурат дяка влїнайимо з йїмостейу.“ — Казавў ксьондз завернути фўрманові коньі і прыйіхали на подвіре, а йїмосьць дяка без друі двєрі тай вїпустила. Прыйшоў ксьондз до покюйу, глядять ўсьюда, і нима дяка, ўже ўтык. Али дяка йак йїмосьць вїпустила, сама за ним вийшла

і казала: „Взаўтра дэ вы будзеті, рэйнт?“ — пitala сьа. А дьак каже: „Яа буду заўтра там і там, буду горати ў полі, там пад лысам.“ — Каже ймосьць: „То яа заўтра там прйдў до вас, на поле.“ — А наймит то ўсьо почўў. Каже до ксьондза на другій день: „Йігмосьць, підемо горати, там і там, на те поле.“ — Пішли ўони на другій день горати там, пішли ўже, а нидалеко дьак них йи, али так кавалок. Уони горут, і наймит фцьонш вважайи, — і ўже ймосьць іде до дьака. Прийшла ймосьць до дьака, принєсла пирогиў с самим сїром пшенишних і там кобасу ійднў і дала, і сама пішла до дому. А той наймит каже: „Йігмосьць, кілок мнйи зломйў сї, підў яа до дьака, мџи він мйи сокіру.“ — Прийшоў він до дьака і каже: „Рейнт, шо вам ймосьць принєсла, то дайтиж мнйи шо, трџха зїєти.“ — Дьак вьзаў, даў йїму кілька пирогиў, і він ті пироги йїєць, сир ізьїєть, а шкаралўпу ту вџьме кїне. І кџе до дьака: „Казали йігмосьць, йик до вас прйдут, то вас каменем забїут, жи ви ймосьць лўбите.“ — І приходит до ксьондза назад і каже: „Ни хтыў дати дьак сокіри, мйи, али нй хтыў дати. Нех підут йігмосьць самй, мџи дасьть йігмосьцевї сокіру.“ — Ксьондз іде до дьака; али йде, здибайи ті шкаралўпи, с тих пирогиў. Вџьми ійднў здїйми ксьондз, ту шкаралўпу, сховайи до кишєнї і далы йде. Дьак дївить сї, жи ксьондз шџь здїймайи, — подўмаў сїбї: „То пєўни камїнья ўже на мєни..“ — Зьаў дьак покїнуў волї і зачаў ўтыкати. Ксьондз до тџо наймита, кџе: „Чџџ він фтыкайи?“ — А наймит каже: „Йігмосьць, двїть сьа ўџ, — кџе — клєбанїя горїт!“ — Ксьондз йак підїйми жупан, йак пўститъ сї за дьакџм, — дьак дџєсьть ўтыкайи, а ксьондз за ним жинє.!“ Прибїг ксьондз до дому, тай — клєбанїя стџїт, ни горїт. Пішоў ксьондз до дьака, кџе: „Чџџ ти ўтыкаў?“ — А дьак кџе: „Приходїў наймит і казаў, жи йігмосьць мнє забїут камїнем. Йак до мєни йшли, то здїймали камїнья, та яа — кџе — мўсьїў ўтыкати. А чџџж йігмосьць гнйли за мнџїу, йак мнє ни хтыли бїти?“ — „А, — кџе — та мнйи наймит казаў, жи клєбанїя горїт, тай яа дўжи буў зальаканїй тай литїўїм.“ — І вьзаў ксьондз вїтпровадїў наймита, за те, жи він йїгџ дурїў. — То буў такий наймит злџдїй.

Записано в Берлїнї від господа Яурка Соколовского в мартї 1894 р.

Пор. Драгомановъ, 162—166.

37. Жупуйте вмерлих.

Булџ три братї. Вїйнц йїм бџтько нїц ни покїнуў, 'во йїдиџџ бїкџ. І вонї ним нї моглі сї подїлїти. І шо робїти, — кџе той най-

стáршій: „Ми мусим — кáе — стáвити три хлв́вн, і до котро́ю хлв́вá п́дн той бик, та то б́дн йнго.“ — Тих два постáвило хлв́вн з д́рева такі фáйвн, а трéт́й так-ó з лобод́н, с конопéль, йак м́г сперáу, абн спер. Той бик взáу п́шоу до т́нн лобод́н, то то́ю хлв́вá. Туп́ру вони мáли мáтьнр, — кáе: „Взáвнсь бикá, берн й мáтьнр.“ — Та мáтн булá так з р́к і ўм́рлá. І в́н нн мáу за шо поховáтн, і запрáг то́ю бикá у буќн (так п́рше колнсь дáўннм чáсом п́зднлн. п́дннм биком, в йáрмо такé) і фсáднў мáтьнр на в́з і взáу постáвнў глáдшчнк йáйнц м́жн колн́нá і поп́хáу до м́стá з мáтьнру. П́рншоў пáн куповáтн йáйнц, пн-тáйнт сн: „Бáбо, по ч́му йáйкá?“ — А вонá ннжнвá, та не ўбнвáйтн сн до н́о. В́н запнтáу п́ раз: „По ч́му йáйкá?“ — др́гнн, трéт́нн, а нарéштн взáу бáбу йак турнўў, тáй бáбá взáлá тáй фпáлá. Той снн крч́нт: „Гвáўт! забнў мннн мáму!“ — Той нáн кáже: „Цнт, йá тнбн дáм такнн м́шок грóшн, йак тво́я мáмá. — В́н взáу мáтьнр положнў ф солóму, поп́хáу до пáнá, взáу м́шок грóшн і поп́хáу до дóму. Взáу мáтьнр поховáу і зробнў сá вел́кнм богáч́м, вж́е грóшн мáу. Той брáт йнмў заднўвáу, де в́н т́лькó грóшн взáу. А в́н кáже: „Йá мáму пр-дáу і грóшн мáйу.“ — Кáже: „Тн возьмн ж́нкó забнн і п́дн до м́стá і — кáже — крч́н: Купн́тн ўм́рлн, — кáе — тво́я ж́нкá б́льшá йак мойá мáмá булá, то б́днш мáтн б́льш́й м́шок грóшн йак йá.“ — Взáу п́рншоў той брáт до дóму, взáу макогóнá, вдáрнў ж́нкó в лоб макогó-ном і забнў. Нá др́гнн д́нь ж́нкó взáу ў ф́ру і поп́хáу до м́стá. П́дн бнз м́сто і крч́нт: „Купн́те ўм́рлн!“ — В́йшлн, тáм шчудовáлн сн, де хто ўм́рлн купн́нн, п́рншлн з мáйстрáту тáй взáлн йнго, дó гá-р́штó. Пос́днў в́н тáм в гáр́штн трóхá, м́н тáм де з р́к або в́йнце. П́рншоў в́н йак вж́е з гáр́штó до дóму і взáу то́го брáтá, шо йнго до то́о прнвнў, і взáу йнго забнў, а сáм дáльн до гáр́штó п́шоў (йак вж́е поќшáу, жн тáм дóбрнй хлв́б. м́сьнў нтн — гóспóдáр Соколóўскнй) Ну, і вж́е, — нн знáйу, чн в́н м́н снд́т шч́, чн вж́е в́йшоў (бо йáкбн булн пов́снлн, то мнб булн ч́лн за н́го). Кв́т.

Записано в Берлинн від господаря Миколи Кравцкóго в серпнн 1894 р.

Пор. Аеанасевъ, III, 356; Ciszewski I, 009.

38. Пáнна з знáкáмн.

Мáлá п́днá бáбá п́днóо с́нá; тá бáбá ход́лá до дворá на робóту, а той сннóк говнў; л́бхó сво́ю с поросьáтáмн до дворá пáстн (а мáу ч́тверо поросьáт). Але в́н п́гнáў до дворá, тáм ход́лá пáнна, шч́ ма-

І вона вбрала сьа наза́д й він занба́ў сви́нью, льо́ху, і пігна́ў до до́му; пригна́ў льо́ху до до́му й зачині́ў до кучі. Прийшла́ ма́ти зо двора́ з ро́боти і понесла́ льо́сы йісти. Принесла́ йісти, дівить сьа —: нима́ поро́сята! Приходи́ до ха́ти й зачина́йи йіго́ біти —: „Де́сь поды́ў, зло́дыіу, поро́сята?...“ А він ка́же: „Йа пас на лані́ під лы́сом, вййшо́ў во́ук зь лы́са, занба́ў поро́сята́ тай пігна́ў“ (здури́ў ма́тыр)... — Ма́ти зачала́ йіго́ дуже́ біти, він вьза́ў фты́к і пішо́ў ў службу́, і так зайшо́ў да́леко, жи на́віть ма́ти не зна́ла, де він йіст. Вже́ дівить сьа й па́ру лы́т, — нема́ хло́пця. Ма́ти мисли́ла, жи він ўтоні́ў сьа, а він зайшо́ў дуже́ да́леко до йідно́о госпо́дара, той госпо́дар не ма́ў ды́тій і вьза́ў за свбо́. Але він ўже́ ма́ў два́йцьі́ і шты́ри ро́ки, мо́жна бу́ло йіго́ ўже́ ўжени́ти. А до то́го па́на до те́й дочкі́ вже́ свата́ли сьа кавальи́ри. І пан розпи́саў по цы́лі око́лицы —: „Хто ме́йі па́нни́ відгада́йи знакі́, йакі́ вона ма́йи, то той бу́де мій зять“ — нех бу́де хлоп, жид, пан, то йідна́ково ўже... — Зачала́ сьа зйіды́ти велі́кі панове́ і вга́дувати ййі́ знакі́, йакі́ вона ма́йи, — ныхто́ не міг відгада́ти. Али той па́рубок почу́ў, жи там відга́ду́ют, покида́йи свбо́ госпо́дара і ййде до двора́. Приходи́ до то́о двора́, пита́йи сьа ййго́ пан: „Чо́го ти прийшо́ў?“ — „Йа — ка́же — чу́ў, жи тут відга́ду́ют ва́ші па́ньні́ знакі́, — ныхто́ не мо́же відгада́ти, мо́же йа відгада́йу“ — так ка. Пан ка́же: „До́бре, йак відгада́йиш, бу́деш мій зять, йак не відгада́йиш, діста́неш пйаде́сьят бу́кйі...“ — Але бу́ў знака́мий жид з ним, з тим па́рубком, — ка́же: „Ййва́не! йа́ буду відга́дувати...“ „Ну, — кае́ — бу́деш — йак зна́йиш...“ — „Ну, — ка́же — йак ти будеш говори́ти, то йа́ так бу́ду говори́ти“ — жид до Ййва́на. А Ййва́н берэ́ відга́ду́йи, ка́же: „Па́нна ма́йи срі́бний пас, на гру́дях мй́сьаць, під пра́войу руко́йу зо́лота́ зй́рка“ — і жид собі́ так гово́ри са́мо, йак Ййва́н говори́ў. І ка́же пан: „З вас дво́х бу́де котри́йсь зять. На́ти вам сто ры́нских, йды́ть собі́ до мй́ста, заба́ўти сьа тро́ха, у ве́чир прийде́те, йа вас пушчу́ до поко́йу і положу́ коло вас па́нну, — до котро́го буде вона́ ўбе́рньана вочы́ма і ўбй́ше, той бу́де мій зять, а ві́т котро́го ўбе́рнить сьа плечы́ма і ві́тсуні́ть сьа, то той діста́ни сто бу́кйі.“ — Ййва́н вьза́ў сто ры́нских і пішо́ў ж жидом до мй́ста. Набра́ў собі́ різньі́х меди́цині́ў пахньу́шчих, на́ййў сьа, — жидови вьза́ў га́рнецъ гни́лицъ (грушо́к), вьза́ў ййму ква́ші. Жид на́ййў сьа гни́лицъ, на́ййў сьа ква́ші, пішо́ў до рі́кі, на́ййў сьа води́ до́сить — жйда́ спёрло йак дй́нью, жид ледво́ сонэ́. А Ййва́н йде́, так па́хне коло не́го..., — набра́ў собі́ пахньу́шчого вольй́ку, намасти́ў волос́ьа, жи́б па́хло, ру́ки, і йде́ до двора́. Прийшли́ до двора́, пан замкнй́ў ййх до поко́йу і па́нну, — лы́г жид з йідно́го бо́ку, па́рубок з дру́о бо́ку, а па́нна ф се́рединьі́. Пузасипля́ли вони́ в но́чі пі́зно і ка́же жид до Ййва́на: „Але́, Ййва́не, так йа́ хочу́ на сто́рону!“ А Ййва́н ка́же: „Ай, та йа́ хочу́..., коли́ двє́рі за́мкньани́.“

ленька була, і він бавивъ сѣя з пѣйу і зувидиў у неї знакі. І каже: „Пану́нцьу, ко́бсьти ми́ні показáли, підня́ли сѣя по по́яс, то йа вам дам йидно́ поросѣа...“ ’На підня́ла сѣя по по́яс і йи коло по́яса срі́бний пас. — „А ски́ньте ми́ні — ка́же — фсѣу во́дыж с сѣбе, так йак ма́ти на свѣт породила, то дам вам дру́ге поросѣа...“ Она́ ка́же: „Йак дасі́ ми́ні фсѣ́и чѣ́веро поросѣ́ата, то йа ти́бі розберу́ сѣа...“ І він даў усе́и чѣ́веро поросѣ́ата і вони пішли ўбо́йи за сї́рту, ’на ски́нула сорочку і спідни́цьу, він дивить сѣя на ньу — на гру́дях йи мї́сьаць, тўтка, де ўнері́зуйть сѣя, срі́бний пас на ты́льї такій, а під пра́вою руко́ю зїрка... — „А шчо́ж бу́дем робі́ти?“ — А Йі́ван ка́же: „Шо́ будѣ́м робі́ти, — от, сьїда́й у кутку́ тай бу́дем робі́ти...“ А жид ка́же: „Ну, ті й йа буду сьїда́у...“ Посьїда́ли ф кутку́ тай кладу́т там свої́и. Жид найі́у сѣя гни́лиць до́свѣт, тай тараба́ни тай тараба́ни, — а той ви́ймайи с кишѣ́нї баўбо́ни (цукї́рники) і кїда́йи бѣ́цьїм на кў́пку з вáду. (Колї́сь булі́ дурні́ жидї́, алив тїпѣ́р.. — господар Мико́ла Гаванї́на). Устаў, вбернї́у сѣя тай йї́сьть Йі́ван, хрў́пайи баўбо́ни. А жид ка́же: „Алѣ́, Йі́ване, шо́ ти робї́ш?...“ А Йі́ван ка́же: „Шо́ роблю́? — йї́м. Пан йак рáно прї́йде і то за́стане, то ти дї́станеш і йá дї́стану і жáден не бу́де звáть“... — Жид ўбернї́у сѣя тай свої́и йї́сьть. Ви́ймайи Йі́ван с кишѣ́нї гольї́юк, пома́стиў волосѣ́а на голо́ві, жиб пáхло — а жид дї́вить сѣя, шчо́ Йі́ван робї́, тай ка́же: „Алѣ́, Йі́ване, на шчо́ ти ма́стиш?“ — „Ну, колї́ йа вже не мóжу зї́сти, то волосѣ́а помáшчу.“ — „І йа тáже не мóжу зї́сти, йа б́ду тáже ма́стити волосѣ́а.“ Ка́е: „Ма́сти...“ — Пома́стиў волосѣ́а і вї́тер підлóгу жу́паном і польга́ли зноў коло те́ї пáнни. Пáнна ў но́чі прї́кїнула сѣя, убѣ́рнїть сѣя до жї́да, йак почу́йи, жи смѣ́дїт коло жї́да, — хў́тко відсў́нула сѣя до Йі́вана, — коло Йі́вана пáхне — ўбї́ньала́ Йі́вана і заснў́ла. Прї́ходи пан рáно, дї́вить сѣя —: пáнна так Йі́вана ўбї́ньала́, сплч, — а жид відсў́наний. Казаў пан жї́да вї́вести с покóю на двір, заклі́кати парубкї́ў і вї́сипати жї́дови сто б́кї́ў. Жид вї́рвить сѣя, йак ру́хнѣ зо двора́.. — ’бгльáнуў сѣя за бра́мою тї́й ка́же: „Га, чика́й, чика́й, Йі́ване! Халáрес ма́ма тво́я! Йа ти́бі б́ду наўчї́ти, йак ти прї́йдиш до мѣ́ни до коршї́ по горї́лку!...“ — Йі́ван стаў с пáниїу, пі́шли на о́груд, поспа́цирвáли, пан ўбраў Йі́вана по пáньски (звáть!), зробї́ли висьї́льа, поженї́ли сѣя і жи́ўт...

А йа буў на тї́м висьї́льї, там гра́ли і сьпї́вáли і з мосьдзї́рїў стрї́льáли, — а йа лї́жаў межи кла́ками, — бо бойáў сѣя, жиб ми́нѣ не бї́ли так йак то́о жї́да... Вони́ тих кла́кї́ў йак набра́ли, і в мосьдзї́р ладувáли, і ми́нѣ тудї́ запáхали, до то́о мосьдзї́ра. І йак вї́стрі́лили, то йа литьї́, литьї́, литьї́ і во́зде на стї́льци́ сьї́ і вам оповї́ў.

39. Як Іван з панською дочкою оженив ся і свого тестя змудрував.

То буў в ійдию пана дурний дуже Йіван (той, жи в грубі палиў), а той пан маў дуже красну дочку і ўсеі до неїі сватали сї, сватали сьа навіть до неїі крулі. Але той пан не хтыў за жадноо дати її, — хто сьа присватаў, то він казаў: „Йа не за кого не дам, 'но за Бѳга.“ Присватаў сьа йіден поткоўник до неїі (той найстарший, жи йсет при реґимѳнты) і той отѳць такіі каѳе: „Йа йїїи ни дам, 'но такіі за Бѳа.“ — Але той дурний Йіван палїт ў грубі тай той поткоўник питаїить сьа тоо дурноо Йівана, каже: „Йівасьу, шмат тут кавальїрїў було?“ — Каѳе: „Вже було штирнайцьїть на йїден бїк і на друїї штирнайцьїть.“ Він питаїить сьа, той пан (бо то дуже дурний буў Йіван) —: „І кїль-кож те разом бїде?“ — „Двайцьать вїсім.“ — „Но, то — каѳе — дурний буў, а вгадаў! — „Але той дурний каѳе так: „Прѳши пана, йа ту дочку сам возьму...“ — Доїру той поткоўник пішоў до тоо реґимѳнту і каже: „Так і так, дурний Йіван казаў, жи він тоо пана великоо возьме дочку...“ — Але ті ўсеї реґимѳнта зїїхали сьа до тоо пана, вахміштни позїжджали сьа і ѳфіцїри, і той поткоўник зноў навад прїїїхаў, — і не хоче дати той пан, каже: „'но йїїї такіі дам зи Бѳга...“ — Доїру ті ѳфіцїри там повхѳдили і той поткоўник вїїшоў, тай кажут до Йівана: „Йівасьу, йак ти мѳжеш взьати ту дочку?“ — „Йа йї — каже — возьму, нех навіі мнїи дадїт свїї ўбїур...“ — Але той поткоўник свїїі палаш даў, свїїі ўбїур даў, а сам поїїхаў до дому, так, жиби вона ни знала. Але стаў той дурний Йіван, убраў сьа і вїльїз на горї, на ту клебанїїу на горї, там, жи вони мѳшкаїут на тіі самїі салї; і в дванайцьати годїннїі начаў стїкати на горї. Раз вастїкаў, а отѳць питаїї: „А хто то?“ А він ка: „То йа йї, Господь Бѳг, йа — каже — прїїшоў по твоїў дочку.“ — Той батїко зрадиў сьа та йї каже: „Вїїцш, — каѳе — стара, такіі Господь Бѳг прїїшоў по нашу дочку...“ — Доїру каже: „В друїї годїннїі бїду с твѳїу дочкоїу сьлюб брати.“ — той дурний Йіван. Полѳтнами казаў вїстелїти дорѳу вїт самѳїї цѳркви до тоо пана —: І жиби ўсьа кїннїца прїїїхала на мїї сьлюб (Господь-Бѳг казаў) і дѳрева позаса-джували на той і на той бїк до самѳїї цѳркви. — У друїі годїннїі зльї-зайї Господь-Бѳг в горї с тѳїу панпоїу вже сьлюб брати. Але ни зльїз до хаїи, бо не годнїі були йїгѳ зувїцьїти фєсї, — то сам буў Господь Бѳг — казаў сїбїі заложїти дванайцьатиру кѳннїї, чїрвѳнїими бїндами поўбїрати кѳсї і жиби с канѳвїў стрїльали до самѳїї цѳркви. Поўсьа-дали обѳїи враз на той пѳвїз і йїдут там коло свѳїїх йам, то жи дур-ний Йіван пїлнуваў. Но, взьали вони сьлюб і зноў йїдут коло тих йам. А вона каже: „Ай, Гѳсподї Бѳже, повѳлы йїдте, бо там — каѳе — дур-

ний Йіван у буді сидіт.“ А він кає, той Йіван —: „Твій батько дурний, твоїа маи дурна, ти з дурним Йіваном сьлюб узьалá!“ — Она диніру у плач, заломіла рúки —: „Ай, тату, шó ви мині зробили! Та ви казали, шо то йи Господь-Бóг, а то дурний Йіван буў!“ — Ну, вже ту прийіхали віт сьлúбу, — ни хтьять Йівана пустити до хати. Але шáржа ўсьа установіла сьа, — мúсит пустити до хати, бо ўже сьлюб узьалá. Допіру той батько поїіхаў, шо тут робити, до найстáршого ксьбóндза рáдити сьа —: „Гей, духóвно осóба, порáдь менé! Йа мїслиў, жи то Господь-Бóг прийшоў по мойу дочку, а то той Йіван, жи в грóбі паліў... — „А ти пáне глúпий, де Господь Бóг мóже дочку взьáти! Но, та шó, — кає — йа тибi ньц не порáджу, — йідно дрúгому Гóсподу Бóгу присьагáю, то вже присьаг ніхтó не зломит...“ — Але прийіхаў той йи батько до дóму і ньц ни хтьіў тому Йіванові аньї з грúнту, аньї з грóшій ньц дáти. От він повóльї ту дочку угóўтаў і вони сибi вже й дитинку придбáли. Той батько десь дúже моц маў худóби й говéць і казáў тóму Йіванові дурнóму пáсти, взьаў йиго до чередї. Али вони обóйи змóвили сьа, та жінка ш чоловіком, і він ті віўцьї пас і загнаў ўсьи на ўобóру, булó йїх двáсто шьєсьдєсáт пїать, і той Йіван взьаў і фсьїх подушіў, 'но йідну вістáвиў. Допіруш той отець пішоў до тóо дурнóо Йівана, вже йиго ни назвáў Йіваном, 'но сїном —: „Сїну мій, дитїно, на шчо ти минї такú шкóду зробиў! Та тиж минї фсьї віўцьї подушіў!“ — „Ей, тату мій кохáний, та то звїр прийшоў до хлывá тай подушіў...“ — Допіру той отець пішоў до тóо хлывá —: „Прáўда, жи звїр йи!“ — Той отець пішоў до хлывá, а той звїр: гальт! с хлывá тай фтьїк. (А то Йіван там приїў вóўка, а віўцьї сам подушіў). Приїшоў до старóїї, зачáў той пан плакати вже —: „Жи мойїх говéць нима...“ Та й каже: „Зьáтьу мій кохáний, сїну! Знáйиш, зьáтьу мій, дитїно, шчо йи вісьїмдєсáть штук товáру, бúдеш товáр пáсти вже“ (а такі гóсподáрки йиму фурт ни даїи.) — Але пасé товáр, — йїде купéць велїкїй дúже з грїшнїа, дівить сьа, — пасе товáр. Йіван каже до тóо купця: „Куп пан ў мнї те бїдло фшїетки!“ — Али дівить сьа на тóо пастухá, — вбрáний фáйно, сам пан, — пїтáйить сьа: „А кїлько пан жóнда за те бїдло?“ — „Два тїсьчачї!“ — „Ньїх бédзьи пуўтóра, пáны!“ — От даў він йиму пїўтора тїсьчачи грóши за той товáр, і той пастух с твї пáном пїгнаў той товáр двáйцьцать пїать миль. Цьїлій тїждень не булó дурнóо Йівана (а він зі свейу жінкойу змовїў сьа буў). Батько йи жінка шукаїют, хóдять, — Йівана нема і товáру нема. Хóдять йїдєн день, шукаїют, і дрúгїй день, і на трéгїй день шукаїют і на четвэртїй, і на пьáтїй день шукаїют, — а на шéстїй день Йіван вже прихóди, такий ўбдрїпанїй Йіван, такий наглиї... Жінка пїтáйи: „Чоловїчи, де ти ходїў, бїдний мій?“ — Батько прийшоў —: „Сїну, де худóба

подбіла сьа? — „Гей, тату, тату, та худобу злодійи фкράли...“ — „На шож ти даў? — Менé вьзали, рúки — нóги звйзали й до сóсни привйзали...“ — Но, моц пан дúже зажуриў сьа вже. І той пан ни ма́йи ани овець ани худóби вже. Ше маў двайцятэро кóний, каваў йму на ничлыг вже кóны вéсти. Вин тi кóны пiгнаў, — злодýйи ййхали вёрхами і вин тим злодýйам фсьi кóны запродай. Вьзаў сьiмсóт рiньских за них і тi грóши фсьi вложиў до тóо поткóўника. Бо вони мали такú згóду, жи вони тiми грiшми ма́ли подбiлити сьа, за те, жи той му пан ўбйур даў до сьльўбу. Но пришоў той Йиван до дóму тай жiнка пита́йи: „Чоловiчи, де ти ходиў так?“ — (А жiнка й чоловік, то вони знали ў тóму ўсе). Али пришоў той пан, такiй заплаканий вже —: „Де ти, зьатьбу, подбiў худобу мойу?“ — „Та злодýйи ййхали вёрхами і забрали фсьi кóны і минé привйзали до коньа навёрх сьдла і завезли мене далéко в льiс і самi скiнули і поўтыкали с кiньми...“ — Знаў брехати. — „Но, Йиване, бодай ти пропаў на цiле житья! Ти грóбнику, тм мi ўсёу го-сподарку змарнiў. Не хочóу йа тебé знати й вiдати!“ — Але той пан дúже великi грóши маў. Але вони змóвили сьа обóйи, йак то звiкли польга́ли в но́чi —: „Йагúсьу, йак йа зробльу тепёр, — йа виконайу йáму і йа ў ту йáму льажу, йа ўмру. А тáто великi грóши ма́ют, — жиб они потóму миньi на катафэльок грóши складáли.“ — І той пришоў, бáтько, пита́йи сьа: „Де зьать?“ — На кáе: „Десь пiшоў там на пiдварок до льóху картофель брáти.“ — Але вин ту йáму виконаў, ширóка і висóка була, дошки поклаў, такiй катафэльок зробиў, і сам ўбраў сьi, бý-цым то вин вже вмер. А жiнка пришла до бáтька, кáе: „Тáту, бо вже чоловік умёр!“ — Але той бáтько ни йшоў туди, вáра до сво́йх братыў пiшоў (братi маў той пан шче). Йiдén дúже буў разумний, йiдén дурний та́же. — „Брáте мiй коханий, дочкá шельма і зьать шельма, — ходым, хоць похова́ймо йигó!“ — Але пiшли до неó, хтьiли поховáти йак зибрú-шчого дýда, хтьiли так на тельiшкi вивести й поховáти. Але дочкá дúже зачала плакати —: „Йа з ним — ка — присьагáла, — ка — тре йшчо поховáти, йак ше найльiшого пана...“ — Зййхало сьа шмат ксьондзiў і óфицирiў, та дочкá бáтька пiдмóвила, жиби шмат грóши даў ксьондзám. Али тi ксьондзi зййхали сьа, ўгльóндач йигó зоглядыў, жи ше нóги мйахкi! Али жiнка поньўхала тай ка: „Смерлит вже, вже мóпа ховáти.“ — Бáтько сибi поньўхаў, — вин хап! за нiс, нóса вiткусиў. Дру́йи брат разумнiший сибi поньўхаў, — вин хап! за нiс тай нóса вiткусиў. Третьiй той брат дурнiйший сибi зоглядыў, — вин хап! і нóса вiткусиў і тóму третьóму ше. Той третьiй ка: „Миньi нóса вiткусиў!“ — (Жá-дин ни ’бзиваў сьi). Дру́йи брат кáе та́же: „I миньi нóса вiткусиў!“ — Бáтько кáе: „I миньi нóса вiткусиў!“ — Но, шо тут робiти, — вже фсьi без носiў; без худóби, без носiў, вже вьц нимá. Вже той Йиван

соби фстайі. Тепер Йіван робить сьа господаром, бо вже фсьім носі по-віткúсоваў. Отой пан с теїі жалосьцьі пішоў кунати сьа тай фтопіў сьа с тоо фсьоо. А Йіван стаў великим паном, а на ўстатку то ше крулем зістаў (а такий буў дурний, бідний страшне буў). І жиў девятьдесят і пўтора рока. Потому Йіван, йак він умер, тай фсьі мислили, жи то він крулем буў, то йіго треба вимуровати, жи то він буде сьвітатім. Але він лежаў два тизьні і зачаў смердыги. Взьали йіго так поховали (хтьіли в міху тримати). Але він не буў ў Господа Бóга вірний, бо він дўже тэсневі прікросьць велику робіў. На тамтому сьвітї, йак він умер, то ним фсьі чортї дрóжа возіли, і так зістаў на вікі — поки сьвіт буде, то він ў не́бі не бóде. Конец.

Записано в Лешневі Бридського пов. від господаря Демчука в серини 1895 р.

40. Небилиця.

Буў пан, лубіў дўже байкі, — а буў ф тім сельї господар, називаў сьі Йіван і знаў дўжи байкі. Оджи той пан послаў по не́го, шчоби він йіму казаў байку. Коли він прийшоў до пана, і пан йіму кажи: „Йіване, вогорї байки.“ — Каже: „Не бóду пачови вогорїти, бо пан какут, шчо йа брешу.“ — А пан каже: „Йа кладу на стіл сто золотих, — йак скажу тобі, жи ти брешиш, то возьмеш собі ті грóші.“ — Положиў грóші і каже Йіван: „Йа бóду казаў, аби пан, йак йа скажу: Чи праўда? — жиби пан сказа́ли: Праўда.“ — Каже: „То так, проше пана. Йак йа буў молодий, йа собі посадиў ф хатї під лавой биб, — а праўда, пане?“ — Каже пан: „Праўда.“ — „Той биб ріс аж до лави, — йа в лаві провертыў дзурў, він ріс до стéлы, — й йа ў стéлы провертыў дзурў, він ріс на горў, — йа продер стріи і він ріс аж до не́ба, — а праўда, пане?“ — Каже пан: „Праўда.“ — „Йа подивиў сьа, шчо биб уже віріс до не́ба, — йа зачаў лысти по тім бóбови аж до не́ба. Йа вильіз, прийшоўим до сьинїй, а двері до не́ба булі замкнїані. Не маў йа там шчо робїти, бо до не́ба менé не пусти́ли. Ни маў там шчо йїсти, йа гадаў, йакби назад на зéмљу зльїсти. Йа дівљу сьа — ф кутку кўна йачмїнної половї. Йа зачаў сукати мотузóк і спускати сьа назад на зéмљу. Коли мишї не стáло половї, то йа в горі вірваў, а нїсько дотáчуваў, коли ше ни стáло, то йа ўпаў на болóто і застра́сим по сáму шїю, — а праўда, пане?“ — Каже пан: „Праўда.“ — „Йа ни мїг с то́го болóта вильїсти, бо застра́г по сáму шїю, — прїлеты́ла лїка качка, зробїла гнїздó на мойї головї і вїсиды́ла качáта. Прийшоў воўк, поїў

ті качата, — а йа йак ўхоплю сьа хвостá, йак крїкну на не́го: „Гутьу!“ — а вїн вїрваў менé с то́го болóта. Йа йду тим болóтом, а там настухї пасўг свїны. Йа дїўлду сьа, — а пánїў тáто тáджи пасўг! А прáўда, пánе?“ — „А брéшиш, то нїпрáўда!“ — А Йівán за сто золотїх с столá тай пїшоў до дóму.

Записано в Боратинї Брїдського повіту від царубка Луцька Кравчука в серп. 1894 р.

Пор. Етногр. Збірник VI, ч. 664, 665.

41. Дїдич і тивон.

Буў тївон за пánшчини у пánа, — то вїн, йак прїйди до пánа на диспозїцїю, то той пан, йак там во пїше, так йак ви, то пан кáже: „Ти брéшиш!“ — А вїн кáжи: „Йак йа брешў, то йа ў пánа не хóчу бути, йа сибї пїду.“ — А пан ўже пóтїм зноў на дрўгїй день кáже: „Нехай'но прїйде тут!“ — Прїйшоў тут: „Ну, йак йа ўже тибї скажў, шо ти брéшиш, — і вьзаў положиў пїадесьáт золотїх на стóлы — то то твоїй.“ — Пїшоў тївом і мїркўйї: „Шóб то зробїти с тим? Йáкóбї тї грóши вьзáти с столá?“ — І вїн вьзаў допїру прїйшоў до пánа, кáи: „Йа буў ўчéра такїй мóтуз іс полóви ўплїў аж до нéба. Алем не далéком ўже буў, той мóтуз увїрваў сьа мїнї, йа ўпаў ў болóто. Йак у болóто ўпаў, зáра побїгїм до дóму, горóдника вьзаў, вїконаў сьї і до пánам прїйшоў.“ — Пан лївить сьї на не́го: „А бáчиш, брéшиш!“ — А той за грóшї тай пїшоў.

Записано в Берлінї від господаря Кїндрата Сторожукá в серпїи 1894 р.

42. Вояк і царівна.

То буў зноў йїдén круль і маў пáлац; коло то́го пáлацу стоїаў пост, йак звичáйно. Але булá там прїнцїзна і до неїї йїдén цївіль заходїў, а кудї заходїў? Через двéрї не мїг перейтї, бо пост хóдит, — так прїнцїзна вїкнó вичїньáла на пёршїм пльóвтрї и спускала посторóнок и вїн заўши до неїї без вїкно льзгаў. Так вїн ходїў без дóўгїй час і пост стоїаў чáсто на вáртї, йїгó кїлька разїў вїдїў. Допїру пост прїйшоў до касáрнї по слўжбї і сказаў тóїи фїрэровї. І рáда в рáду, вбїдва сибї зробїли рáду, йáкóгoбї збїгкa йїмў зробїти, тóму цївилевї. Отже прїпáла на не́го вáрта йти на пост и вїн кáже до фїрэра: „Пáне фїр, ви йдїть на мойї мїсце, постїйте на пóсьтьї пáру годїн, а йа буду

стукати до вікна і піду до принцізни.“ — Так і зробив. Прийшов під вікно, дає знак, котрий знає від того цивільца, принцізна вчинила вікно, пустила штрик до него і жомвир виліз по штрику биз вікно до покою. Йак прийшов до покою, голос змінив, йакби то він сам цивіль бує, і там принцізна зара поставила йому підвечірок, він попідвечіркував собі і розмольвав с принцізноу за добрі розмаїті річі (за кенські вці). Покохав сє з нею і вона йому дала свій перстень. Фтим натходит цивіль під вікно і голос свій дає, пукайи, шчоби причізна його пустила. Алез вона каже: „Хто там такий пукайи? То певно пост!“ — І каже до него: „Возьми там під лішком орнал, кинь на него без вікно і нех він собі йде звци!“ — Він взяв орнал, вичинив вікно, пустив без вікно просто йому на голову і занаскудив його палком. Цивіль розгніваний пішов до дому, а жомвир по недобгим часє покохав сє з нею і попрашав сє і спустив сє по штрику на зємљу і пішов до свєйї служби. На друїй день вийшла принцізна на город на снацир, снацеруйи, а цивіль поза парканом сє снацеруйи и виби то гнївайиць сє з нею, шчо вона йому тоїи зробила. И принцізна питає сє бєс паркан його: „Чого ти сє на мене гнївайишь?“ — А він їїї вїтпвїдає на тоїи, шчо так и так сє стало. Та дуже здивована тим, йакїби їїї мїг зрадичи на тїлько? Оджиж прийшла вона до покою і каже свєйїму вїтцєві, шчо — „Йа була на снацирі и згубила свїй перстєнь золотїй, — шчоби отєц казає вїтрубити, хто знаєшов тої перстєнь и принєсє, то будє за зьатєа у цєсара (принцізни мужом. Оджи допіру гнїайиий фантерїст ни мїг сам нєсти того перстєня, но дає його фїрєровї, и фїрєр зїбрає сє, упудоває сє ў парадьї и привєсит до принцізни перстєнь. Прийшов до пєїї и мєльдуйи їїї, шчо він знаєшов перстєнь. А вона сє подивїла на него и вдарила його пару раз ў пїсок и вїгнала його вїт сєбе и сказала: „Най тої принєсє, хто взяв!“ — Прийшов фїрєр до дому, дає перстєнь до лєйтнанта, шчоби лєйтнант нєє дє неїї перстєнь. И лєйтнант зїбрає сє ў парадьї, понєє до принцізни перстєнь и мєльдуйи, шчо він знаєшов. А вона його ф пїсок и вїгнала —: „Нех тої принєсє, хто взяв!“ — Допіру принадає ити фантерїстому нєсти перстєнь. Убрали фантерїсту чїсто ў парадьї и вїпровадили його с перстєнем. И приєє фантерїстїй перстєнь до принцізни и мєльдуйи їїї, шчо приєє перстєнь. Йак зувїдыла його, пїзнала по мовї, ўхопїла його за шїю, поцїлувала и запровадила до вїтцєа и розказала, шчо фантерїст знаєшов перстєнь. Оджи круль зробив його вїдразу майбром и поженив зї свєю донькю. И вони жиє и до тепєр жиєт. И буйїм йа на їїх сьљубї...

42. І в лехюго часом бувають люди.

Маў бацько йідноўо сїна, — той бацько буў богач великій. Тоўо сїна до войска йїго тае віддали, — але він до дому пише: „Тату, присьляіть минї трїйцьїть рїньских, бо йа ўже капралем зістаў, менї тре грóші.“ — Взяў бацько таї післяў йїму тих трїйцьїть рїньских. Він так вітримаў пáру недыль, — прислаїли до бацька зноў лист —: „Присьляіть минї зноў сóрок рїньских, бо йа ўже фильфэбром зістаў.“ — Потóму вітримаў зноў пáру недыль, пише зноў лист: „Пришльїть минї — кáе — сымдесят рїньских, бо йа ўже майбром — кáе — зістаў.“ — Але бацько с того буў утышнїй, трэтьїй раз взяў —: „Трэба сьї до нёо довідати!“ — Взяў сїбї коньá ўсудлаў, фсыў на верх і поїхаў до нёго. Приїхаў до тóго мїста і здїбаў там жомьїра і питáйить сьї: „Де йїст ваш майор, де сáме мешкаїи?“ — Той питáйить сьї: „Нáмож вам -- кáже — майор?“ — а він ка: „То мїй сїн тут йїст майбром.“ — Там йїмў показаў, він приїшоў, подивїў сьї на нёго —: та бо то не йїго сїн! Зачаў йїмў росказувати, йак сьї він піши, йак то, — а він кáе: „Твїй сїн у гарешты сїдїт!“ — Просїў йїго, жїбї йїмў показаў, жїб випустїў з гарешту. Даў їн два жомьїри, віпровадили йїго на пльáц, — і той сїн, — він хтїў поговóрїти шо з ним і казаў так, просїў йїго, жїбї тóго сїна трóшка далї нїбї пустїў йїго, на мїсто трóха. Али далї два жомьїри під вáрту під нёго, ішли так кавáлок, сїбї так снацеровáли, дешо ўгорїли. А той сїн кáже до бацька, кáе: „Тату, даїте минї трóшка коньá, нех йа ўсьáду. Йа даўно на немў йїхаўїм“ — кáже. Таї бацько взяў даў йїму тóго коньá, зьльїс с коньá, — маў тóрбу такў рамїну з грїшми, тьáшко йїмў булó пєсти, — він йак потїснўў тóўо коньá, — повóлы йїхаў, йїхаў, йак потїснўў, таї фтык. Фтык аж під гїншоўо царá. І там він ўже пішоў до тóўо царá і сподóбаў дочкў і ўженїў сьа з нёїу, с тёїу дочкóїу. І з нёїу тошїру хóче до бацька свóго нагáд, с тёїу дочкóїу, приїхати, жїбї бацько сьа подивїў на нёго. Але він вїїхаў, взяў сїбї вóйска, пáру там компáньїїў, і йїхаў бїзь льїс так, бїзь льїсá, і заложїли сїбї так в льїсї льбóгир і кáже: „Ви тўтай фсї чїкаїти, а йа до свóўо бацька сам тїлько пїдў, шчó минї будé казáти.“ — Те шмáтьа с себе скїнуў, а собї ўбраў сьа таке ўот хлóпске шмáтьа. Приїшоў їн до свóго бацька вже, приїшоў на подвїра і до хáти ни йшоў, ну пішоў до стáнї сїбї, сховаў сьа сїбї ў стáнї там під жóлуб. А сїетрá йїго нагльáнула і дўже сьа зрáдувала ним, шо сьа він повернўў, йак найхўчи побїгла до хáти і взалá там йїмў фсїпала кáшї там з молóкóм і нєсла йїму йїсти. Вовá шо тїлько нєсла, а бацько надїїшоў на той час і питáйить сьа йї: „Комў ти то нїсєш?“ — А ўонá ни хтїла прїзнáти, казáла, жї —:

„Йа то собацьї несú, те йндзєньа.“ — Пішоў бацько до стáньї і йго здїбаў ў стáньї, і йгó здїбаў і вьзаў йгó до хáтї і кáе: „За ту штúку — склікаў фсьїх наймитіў своїїх і пастухіў фсьїх своїїх спровáдїў і кáже: „Тепér вїн під вáшою рукою бóде, шчо вї йїмú скáжете, вїн вас мúси слúхати, — йа йгó — кáе — нї знайу, жї вїн мїй снї ўже.“ — І казáў йїмú, жї вїн ў нєго безрóги мúси пáсти, йїнакшої слúжбї вїн йїмú нї даст, 'но безрóги мúси пáсти.“ І вїн дїпіру написáў лист до нєїї, жїб вонá прїїхала і йгó вїкущїла с тóго. Вонá типіру прїїхала на подвїра, заклїкала йгó до сєбї, вьзалá йїму далá мундур гїнчий, той скїнула, а той гїнчий вбрáла, — таї вїйшоў бацько, вьзаў кльаквúў 'же на кольїна таї вже прóсить йї, перепрашáйї вже йгó і вже йїїї. І вонá йгó вьзалá на пóвуз, вьзалá з нїм відїїхала і казáла тóму вóйсковї йїх фсьїх побїти, бацька і мáтьїр, і вонї побїли, хáту запáлили, фсььо, і самї поїїхали. (Тáе не повїнен тóо буў робїти — запрїмитив старїй Гандрух Кравїцкїй.)

Записано в Берлінї від господаря Миколї Кравїцкогo в груднї 1894 р.

44. Про дурня, шчо замїсь у церкву зайшов до млина.

Йїден чоловїк нїколи не ходїў до цєрквї і не знаў, шчо то йїст цєркоў. І йїдногo разу кáже жїнка до нєго: „Чоловїче, їдї до цєрквї, помолї сьа Бóгу і вїслухай слúжбї Бóжойї.“ — Послúхаў чоловїк і пішоў до цєрквї. Ідє дорóгоїу, прїхóдит до млинá. Кльакнúў, помолїў сьа Бóгу, роздивїў сьа ўсúди по млинї, шчо стоїáли мїшкї зї збїжом і з мукóїу і послúхаў, йак цїтїль талáпаў, йак кáмїнь гуркаў. І їдє до дóму. Прїхóдит, а жїнка питаїї: „Чоловїче, бóувїсь у цєрквї?“ — „Буў.“ — „А шчось бáчвў?“ — „Йа бáчїў, шчо у цєрквї йїн багáто мїшкїў з грїшнї, і сьватї сьпївáли, а йак сьпївáли, Мáтьїнка Бóжа —: Льататата, льататата! — а Пан-Йїзус — Гур гур!“ — А жїнка кáже: „Тї дурнїй чоловїче, та тї буў у млинї, не ў цєрквї.“ — І кáже жїнка до чоловїка: „Тї, чоловїчи, дурнїй вродїў сьа, дурнїй вїрїє і дурнїй умрїш.“

Йа ходїў по сьвїтї і на той час прїйшоў до тєїї хáтї і чуў, йак той чоловїк прїйшоў зї млинá і роскáзуваў. Йа послúхаў і пїзнаў, жї вїн дурнїй, жї ў сьвїтї дурнїїшого нїмá і по сьвїтї йїшчє йїст такїх дурнїїх багáто, але кúпоїу не хóдять, бо йакбї кúпоїу ходїли, тóбї булá велїка бїдá. Конєць.

Записано в Берлінї від парубка Тимка Яремка в груднї 1895 р.

45. Брат без людськості.

Було два брати, йідий бідний, другий богатий. Ё тоуо богатоуо булі христїни — так кае, ти кумове: „Клікнїт тоуо своуо брата“ — а він кае: „Та чоуо ё клікати, ци він — кае — знаїи лъуцкїсть чи шó!“ — Так йїго приклїкали тай він сис так сьїу на лауццї, ти ктó пришоу, тай усé кае: „Посуньти сьї, посуньти сьї“ — тай іго так засунули ё кут, йак ёо деле йа тепер сиджу. Там стоїала дышка з боршчóм, — йїго притиснулі до тоїї дышки, тай їн ту дышку взьїу тай з боршчóм вїльїу. По тому взьїу сьїу си ё колїсьцї, тий ё ти колїсьцї була та дитїна, жи сьї вродїла, — теї він взьїу теї ту дитїну задушїу. Тай потóму стоу, вїйшоу там на двір; а вони до дитїни —: дитїна нежива! — Так кае той господар: „вїте, не казаїм вам го клікати, по він — кае — ни знаїи нї лъуцкостї нї нїчó!“

46. Як баба пїдвела чоловіка і жїнку.

То було сїбі малжєньство, жи дужи лъубїли сьї йїдно з другим. Той чоловік пїшоу косїти на лонку в лїс. А баба жибрушча там прихóдит, хóди по корчах і фсе кае: „Косарїки, чи вас дєсьїть, чи вас сьїм?“ — А той кае: „Та деж, йа — кае — 'по сам йїден кошу!“ — „Йа йїла гарбуз і молоко кїсле, то минї ё очах двоїть сьа.“ — І вона, та баба, пїшла до теїї жїнки до хати, ка: „Ви сьї так лъубите, але ше лїнше бұдїти лъубїти сьї. Але твїй чоловік бородауку маїи тутуó на шїїї, — жиб ти йїму зрїзала, тоб ше лїнше ви лъубїли сьї.“ — І пїшла, стала на дорóвї ё вєчир, йак той госпóдар їде с косовїцї, і гае: „Тебе жїнка зарїже в ночї.“ — Той накосїу сьї, лїк на гóзнак, чи то праўда бұде, шо жїнка зарїже. Вона взьала бритву, ту бородауку хтїла вїдрїзати, а він злапау за бритву тай пє дау. Тай скусила тотá баба йїх малжєньство такєїи, жи вони дóбри жили, а пóтїм кїнеко.

Записано в Беранїї вїд госпóдаря Кїндрата Сторожука в серпни 1894 р.

Пор. Сумцовъ, Повєсть о томъ, какъ чортъ разсорилъ супруговъ (Юбилейный сборникъ въ честь В. О. Миллера стор. 162—171).

47. Як чоловік вилїчив жїнку.

Буу сїбі йїден чоловік і мау жїнку, дьїтий уже ни мау жадного. І та жїнка йїму дуже слабувала. І він так журиць сьї нєїу, жи вона так

слабуйи йиму, — та жінка каже: „Чоловіче, ратуй мене — каже — бо йа дуже слаба...“ — І взяў він її там везе до дóхтора, дóхторови заплатиў, дóхтор вьцц ни помі її; привіз він її до дóму, ўона зноў таки слаба. Али приходит так ўот баба така жибрушча і каки до нейі: „Шо ви, госпосьу, слабі?“ — „Ой — кае — слабам“ — каже. „А шчо вас — каке — боліт?“ — Каже: „Боліт мене — каже — і голова і рúки і нóги, фсьо — каке — менé боліт. І — кае — чоловіка такоо дуріоо ма́йу, жиб він — кае — хтыў, то він би минé — кае — сам віддохторуваўби; але — каке — йа йимú — каже — ўстидайу сьі казати..., коп — каже — йигó хто на путь навiў...“ — Она́ каже: „Йа йигó наведу“ — та баба. Кае: „Там йист в лысьы така дуплава ліпа, там і там, ф тим місьцы; а йак він прийіде з дорóги, то скажеш йиму, нех він піде тейі ліпи запитайить сьі, то ўона́ йиму скаже, шо він ма́йи робіти тибі...“ — Але він прийіхаў, — ўона́ льягла на постéлы тай стóгне. А він каже: „Жінко, шó тибі, ни лышше?“ — „Ой — каже — ны, чоловіче, шо ма́йи бúти лышше, то гiрше... Та — кае — бись пішоў, десь — кае — когóбись питаў сьі...“ — Каже: „Деж йа — каже — підú пита́ти сьі! Та йа ўже — каже — йiздиў до дóхтора і вьцц тибі ни помага́йи...“ — „Иди́но — кае — там до лыса, і там стои́т та ліпа, запитайно́ сьі — каже — йийі, то ўона́ тибі скаже, шо ти ма́йиш мнны́ робіти.“ — Пішоў чоловік до лыса; прийшоў до тейі ліпи і пита́йить сьі, каже: „Лино, шó йа свої́ жиньцы — каже — ма́йу помохчi, жиб вона́ здорóўа бу́ла?“ — А та баба відзвiвайить сьі ў тi ліпi, кае: „Ти дурний хлóпе! Возьми́но — кае — ти йi зi три ра́зи на нiч ви́бери, то вона́ з́ара — кае — бúди здорóва...“ — Приходи хлоп до дóму, такий смутний... Пита́йить сьі йигó жінка: „А шó тибі казала та ліпа?“ — „Ай — кае — жінко, на́вiт тибі ўстидайу сьі казати, шо ўона́ мнны́ казала...“ — „Та чо — кае — ма́йиш ўстидати́ сьі, та ти — кае — мий чоловік, а йа тво́йа жінка, чо́о — кае — бúдеш ўстидати́ сьі!...“ — Каже: „Та казала та ліпа, жиб йа тибé хоць три ра́зи на нiч браў, — а ти — кае — слаба, деш тибé“ — кае... — Она́ каже: „Чоловіче, менé — кае — тут боліт і тут боліт, а там — каже — минé ни боліт! Сприбу́й, мо́же йа — кае — будú здорóўша...“ — От, чоловік йак спрубуваў, і жінка здорóўа бу́ла. Врано фсга́не і сньiдати йиму зварiт, — і вже здорóва бу́ла і ходiла і робiла.

Записано в Берлинi від господаря Миколи Кравiцького 20 липня 1894 р.

Пор. Аванасьевъ III, ч. 241 (Въщій дубъ).

48. Як чоловік жінку розуму навчив.

Буў сибі зноў чоловік і жінка. Али та жінка така була дужа мўдра, ни давала йму спокўю та'же. Він прійде, цўлий день косит, накўсить сьї цўлий день, прійде ў вўчир, ўона йму каже: „Підї, принесї водї, нарубаї дроў, безрогим винеси там ўот де йїсти...“ — А він каже: „Жїнко, та йа — каже — цўлий день косўю натягнуў сьї, далабись минї спокїй — кае, — нех би йа спочїў трўхи...“ — А ўона каже: „Оўва, шў то коса, шў то — кае — косїти — взаўтра — кае — йа сама підў с тобўю косїти.“ — Кае: „Дўбре, пїдемо.“ — Стаў чоловік врано, вїклинаў кўсу сибї і вїклинаў жївцьї кўсу, поўбїдали, взьалї полўдїнь і пїшли косїти. Прийшли, зачалї косїти. Але баба так тўньго косит, шо хлоп лўдвї дочкаў до полўдїньа. А прїшоў вже полўдень, посїдали вони, пополўднали і каже баба: „Йа трўшка льяжу, — каже — заснў...“ — Взьала вона заснўла; хлоп лўг і він сибї так дўмайн: „Шўб йа тибї зробїў, жїб ти вїйнци ни йшла косїти, бо ти — кае — минї замўчись...“ — Взьаў хлоп спїдницї бабї закинў і вїбачти, — взьаў спўдньї спустиў і взьаў такў кўпу навалиў йїї... Баба там, мўхи йї кусали, погами рўхала, обмўрала сьї... Тай хлоп каже: „Ну, фставай, бабо, бўдим косїти вже...“ — А вона каже: „Ай, — каже — йа ше трўшкабим заснўла...“ — „Е, — кае — ўставай, тибї нїц ни помўже, фставай!“ — Тай баба каже: „Ай, коб ти знаў, чоловічї, шо минї сьа стало.“ — Каже: „Шчў такогў?“ — „Ай, — каже — йа навїть тибї ўстїдайў сьї казати, шо йа зробїла.“ — „Та чож — каже — маїнш минї стїдати сьа, — та йа твїй чоловік, мўжеш минї сказати прїўду.“ — „Та йа — кае — так косўю натягнула сьї, аж — кае — ўс... сьї і ни чўлам“ — каже. Каже чоловік: „Но, йди, йди ўже до дўму, йди, ти ўже намўчила сьї дўсїть.“ — Баба пїшла до дўму. — Заўши, вїт тўо дїньа, нїгди чоловіковї робїти ни давала ў дўма ўже. Чоловїк прїшоў до дўму, берє за коноўку, йде, по вўду, — на кае: „Нї, нї — кае — чоловіче, нї, не йди, бо йа знайў, — кае — шо коса варт...“ — І вїт тўо часу жїнка вже була дўбра на чоловіка і спокїйне жїли сибї, аш пўки не поўмерали.

Записано в Берлїнї від господаря Миколї Кравїцкогў 20 лїппя 1894 р.

49. Як Іван жидїв дурив.

Йїван буў, маў він сибї коньяку. Стаў гнати йї трўхом через мїсто, а коньяка стала кїдати с себе, значїт своїў пўтрїб робїти. А він взьаў тай грўшї тудї патїкаў. Ідє жид, а Йїван каже: „Алє, — кае — двїть

сья, льуди, мій кінь грішми сіщи!“ — Прийшоў жид —: „Алє, Йивану́нью, шчо вам да́ти за той кінь?“ — „Та шчо да́ти, — двáсто рубльї́у дасїш.“ — Даў жид ї́му двáсто рубльї́у —: „Алє, Йивану́нью, шчо він ї́єсть?“ „Та — шчо ї́му дасїш — ка́же, — нáвїч корєць камїньáк. Не прихòдь — ка́же — три дньї до нòбо, то тїлькò тибї грòшї насїпи, жи ти дверїй не ўчїниш.“ — Жидьáка завїў коньá, постáвиў двї корòбки камїньáк конєві нáвїч. Шось не заглядáў зо два дньї до тòо коньá. Той бїдний коньáка здòх, аж ногáми двєрї пїтпєр. Жид до коньá —: кінь лежит, дверїй не мòна ўчїни́ти. — „Алє, жїнко, — прийшоў до дòму — бїгáй, давáй мїшкї, будєм грòшї збирáти, — ка́же — бїгáй за льудьмї! — „Льуди поприхòдили, вїдбїли двєрї, — а кінь лежит, аж нòги задєр до горї! — Ну, вже за тим чáсом стáло сья так, жид плáче —: пропáло двáсто рубльї́у!

Пор. Етп. Збїри. VI, ч. 529, уст. 7.

Пїшоў Йивán далї, вїхòпиў двáсто рубльї́у ў жїда. Зварїў він горньá кáшї, Йивán, взьáў те горньá кáшї винїє, на дорòзї постáвиў, — та кáша давáй кїпїти шче вїд вогнїў. — „Алє — ка́же — дивїть сья, жидї, мòйї горньá самò кїпїт — ка́же — без вогнїў! — „Жидї збїгли сья, рáда в рáду —: тре купїти те горньá. — „Ну, алє, Йивану́нью, шо ви хòчете за те горньáтко?“ — Ка́же: „Сто рубльї́у дасїш.“ — От, жид купїў. Ї́де в дорòгу, берє с собòю горньá. Нальáў водòйу, постáвиў там на дорòзї, хтьїў, аби вонò ї́му варїло. От, нальáў він, стої́т годїна, стої́т двї і три і пїў дньá ўже, — ни кїпїт горньá... Плáче, вже жидї ї́єсти хтьять, — давáў жидїўка сварїти сья ж жїдом —: „Шò ти купїў — ми хòчем ї́єсти — такє горньá, жи ни хòчи варїти?“ Їак тарáхне тим горньáм в зємльу, і розбїў їнго жид.

Пор. Етп. Зб. VI, 529 уст. 7.

Ну, пої́хаў жид, Йивán далї машеру́їн, коб ше де когò ўшукáти (вже два жидї ўшукáў). Ї́де він, ўступїў він до ї́днòго мїста. — „Алє, Йивану́нью, — жидї питáють — звїтки ви?“ — Він кáє: „Їа з Бўга“ — той Йивán. — „Алє, Йивану́нью, ви вїд Бòга?“ — „Так — ка́же — їє, їа вїд Бòга.“ — „Ну — ка́же — мòже ви там вїдїли мòго бáтька — ка — у Бòга?“ — Ка́же: „Дльáчогòм не вїдїў, такї бїднї — ка́же, — вòду нòсьять до пєкла, дрòва нòсьять, — ка́же, — ў терньáках такїх спльять...“ — „Ай вей, Івану́нью, немá перїни?“ — ка́же. Ка́же: „Немá.“ — „Нáте — ка́же — вам перїну, Йивану́нью, і пòдушки, занєсьїт.“ — „Ну, їа занєсў.“ — Він понáберáў, понáберáў тòо ўсьòго і занїє, по-прòдаў і виртáйнї назáд. — „Алє, Йивану́нью, вїсьте булї там у Бòга?“ — „Ну, та буў — ка́же — та занїє.“ — „Алє — ка́же — Йивану́нью, мòб ми з вáми пїшли!“ — ка́же. Ка́же: „Дльáчòо — ка́же — не вòзьмў вáє, ходїть зо мноїу!“ — Завїў він ї́х так, де велїкий шум пáдаїн, коло шльўзу, (водá велїка летїт) і постáвали вонї ўсьї на мòсьтї —:

„Скакайте — каже — по йїдному ў той шум, то — каже — до неба йдете.“ — Котрий жидьака розлетить сьа, то гуль! ў ту воду, — та вода глу-бока, так йнго несє..., той жидьака так вимахуйи ногами, руками... Ка: „Дивї сьа, — каже — жїде, йак тебе ўже кліче на тамтой сьвіт.“ — А він бїдньака ўже топить сьа, жидьака, кричїт, кліче. І за тим часом пїадєсїат жидїў ускóкло, ўтопїю сьа.

Пор. Етногр. Збір. VI, 697, 698, 529, уст. 7.

От, шо робїги — тре Йївана до гарєшту взбїги за те. Взвали вни Йївана до гарєшту, привелї рабїна, стаў рабїн йнго судити, йакү йїму кару дати. — Треба завїзати ў мїх і ўкїнути йнго тудї. — Привєвли йнго до шльўзу, ўсадїи й мїх і вже 'но ўкїнути ў воду, але забўли сьа питати рабїна, чим кїдати, чи ногами, чи головойу, в воду. Пїшли питати сьа. Лежїт він на мосьтї і кричїт, Йїван, у мїху —: „Нї читати, нї писати, — кричїт — хтьать за корольа менє ўбїрати!“ — Йакїсь пан йїхаў чвўркою, почўў тоїи, ўлїз у мїх, а тоо Йївана вїпустиў. Тї взвали прїйшлиї, жидї, гол! того пана ўпустили ў той шум тай той пан ўтопїў сьа. Йїван сьїў на конї тай поїхаў, на брїчку.

Пор. Етногр. Збірн. VI, 529, уст. 5.

Йїде він, йїде, прїйхаў зноў до мїста. Тай тї жидї опступїли Йївана: — „Йїванўнью, де ти буў?“ — „Та де буў, — на тамтїм сьвїтї буў.“ — Ну, завїў той Йїван тї конї до пана тай постаївиў під хатоїу, під покїї завїў. І сам пїшоў в дорóгу дальї. І йїде, йїде дорóгоїу і здїбїи жїда. Жид ка: „Алє, Йїванўнью, де ви йдете?“ — „Йїду — каже — тудї йї тудї, до тоўо йї до тоўо сєла“ — каже. Йїдут вони, йїдут, Йїван вїбраў сьа ў перєд дорóгоїу, йїде. Жид маў коло сєбе тлумок такїї, жи мóже вартовало коло пїадєсїат рублїў — той жид не знаў, шчо робїти с тим. Йїван стаў під грўшоїу, а жид на дорóзї. Каже: „Знаїиш ти шчо, — до жїда — йїа тебе озьмў с собойу, ти не знаїиш, де дорóга, але трїмай мнїи ту грўшу, жиб она ни ўпала.“ — Йїван за той тлумок тай в нóги. Каже Йїван: „Ти трїмай, поки йїа не вернў сьа с тамтєїї горї назад, то бúdeмо йїти обїдва.“ — Шчо та грўша вїтер пóхитнє йїїї, то жидьака так трїмайї..., мало не трїсне, жиб не ўпала. І Йїван забраў той тлумок і пїшоў і не вернўў сьа назад; а жид такї стоїт коло грўши і трїмайї грўшу, жиб ни ўпала.

Ну, идє Йїван, йїде, зноў ўступїў до мїста до йїдноо. Прїйшбў до жидїў, а там трєба було вартїўникá ў тї шкóлы жидїўскї. І вони йнго взвали і зачинїли на цїлу пїч, того Йївана, у шкóлы. Зачинїли вони йнго до шкóли, — прїйшлó рачо, питайуть сьа: „Алє, Йїванўнью, шо ти вїдїў ў шкóлы?“ — „Вїдївим три Богї“ — каже. „А йакї, — каже — йакїж тї Богї, цїїї вони?“ — Ка: „Вїдїў рўского і пóльского

і жидіўскаго.“ — „Ну, ў цым вони ўбра́ні?“ — Ка́же: „Рúскій ў поло-
твя́ньцы, ў сямра́зы чо́рні, а по́льскій ў сýрдуты, а жидіўскі́й бекешу
маў. Але — ка́же — ваш — ка́же (они́ Йіва́на зачыві́ли на цы́лу ніч
там ў шко́лы, там Йіва́ніско не маў де пі́ці, значі́т сво́ю по́трі́б зробі́ти,
та́й Йіва́н взыаў напоро́ў кúпу те́ньгу там у шко́лы) та́й ка́же: „Але́, —
ка́же — жиді́, — ка́же — та ваш Бог на́рзаў кúпу те́ньгу!“ -- Ко́трый жид
прілеті́т, йак ухо́пи в рúку, та́й по голо́ві ма́стíт, ка́же: „Наш Бог,
на́ше пома́зані́я.“ А жидіўкі́ йак по́прылы́та́ли, — жиді́ 'но тілько́ ту
се́рэдыну вма́стили, а по бока́х покíдали, а жидіўкі́ то цы́лком, цы́лі
го́лови поўбома́зували тым. Йак Йіва́н сказаў, жи —: „То йа́!“ — то жиді́
дава́й го́літи сьа ўсы́, го́лови, то жиді́ ого́лі́ли цы́лу го́лову, а 'но пей-
сахи покíдали, бо ўони́ тут не сма́рува́ли коло́ вúха, а жидіўкі́ то цы́лу
го́лову поўбого́львали. — То на ту па́мйатку жиді́ тепе́р го́лову го́льва́ть,
а пейсахи кíдайт, а жидіўкі́ ўсы́ го́лови го́льва́ть, бо ўони́ цы́лком по-
ўбома́зували. — Ківе́ць.

Записано в Берліні бродскаго пов. від господара Юрка Соколовскаго в серп
1895 р.

Пор. Етногр. Збірн. VI, 529, уст. 5 кінець.

50. Як Іван водив жидів на гриби, а відтак у ставі потопив.

Буў то зноў такіў Йіва́н, але він буў дўже пийа́к (то десь такі́й
буў, йак то ў Бро́дах на трыпа́трі пока́зували —: в бі́лі сямра́жыні́ вібí-
жит с х́ати, ўже йде; жінка дожене́ —: „А ти кудí йдеш?“ — господа́р
Йіва́н Пана́кíў), лубі́ў дўже до ко́ршми ході́ти і шо маў, то так цы́лком
сьа зні́шчыў, змарнуваў. Ко́лі вже ни маў за шчо́, то ходіў до лы́са по
грибо́ і ті грибо́ посиў там до то́го жíда, до шны́кара́; але дўже ве́ліку
ва́ртсьць за них собі́ укладаў. От жиді́ кілька́ раз йі́му запла́тили за
ті грибо́ горі́лкаю і ка́жут до не́го: „Будь так, Йіва́не, до́брый, пока́жы
нам ті мьсьца́, ми собі́ самі́ на́збыва́йим...“ — Але він ка́же йі́м: „Ви
ше ны́коли не збыва́лісты, то такі́й чо́ловік ны́коли ни мо́же най́ці,
у шма́тбу жи́б буў ўбра́нй, — 'но мусі́ть сьа розі́бра́ти цы́лком до го́ло'
ты́ла...“ — Взыа́лі жиді́ порозбыва́лі сьа і Йіва́н йі́х повіў до то́о лы́са;
але завіў йі́х, де найгі́рша кро́пыва, бо́дыаки, і ўони́ сьа там так поко-
ло́ли, попе́кли дўже, на кро́пыву... Га́жут жиді́ йі́му: „Ми ўже ни хо́-
чим ны́ тих грибо́ў, ны́ ны́чо́го — ко́б ви так, Йіва́не, до́бры бу́лі, а нас
до до́му завэ́лі!..“ — Ка́: „Шо йа́ зробо́ў, коли йа́ ўже йі́ сам за-
блудіў, — йа́ не зна́ю, кудí завэ́сти, вывести́ з лы́са...“ -- І трымаў ті
жиді́ до са́мого ве́чэра в лы́сы, а пото́му ка́же: „Му́сím ту начыва́ти до

двѣ...“ — „А — ка — деж ми будем, Йіване, спати?“ — Ка: „Ви думайте, жи то грибі ті такі добрі, — ту не моѧа переначувати на зимлі, бо ту так мноґо воўкіў йи, жиѧ вони вас ни мѧли нѧвѧть по рѧзу взѧти... Мусимо льѧсти на дѧрево і там будим начувати. Льѧзь, Мѧшку, ўперѧд і ўчени сѧ ѧ самім верху до гильѧки, а друге зноў тебѧ за нѧги і ўсѧ дѧвѧтеро так будете ѧ таким ланцуху начувати. — Йак сѧ почпильѧли фсѧи жидї йїдно за другѧ, одже йїму дѧже було тѧшко тримати сѧ йїдному, — але кѧже: „Йіване, минї рѧки мльїют...“ — А Йівѧн кѧже: „Озьми понльўй!“ — Він йак вѧтхонїу рѧки понльўвати, і зачали ўсѧ летѧти с того дѧба. І так сѧ сїльно потоўклї, шо ўже на дѧрево не могли повильѧзати. Ін кѧже йїм: „Идьм, пїдем дѧльї, ту йи такѧ мїсце, шо ту так мноґо воўкіў ни хѧдит, а хоць де з йїден прїйде, то йа вам ту лѧску зробльў, шо йа йґо вїджену...“ — І розгорнїу комарї, положїу жидїска там начувѧти (вїн казѧу, шо тѧ подушка). І ўонї там перебїдїли через нїч черес ту і рѧно йїх лѧдво живїх завїу до дѧму.

Пор. Етногр. Збірн. VI, 529, уст. 7 кѧнець.

Але онї на пѧго так були дѧжи злѧснї, хотѧли сѧ докѧбче вїдїметїти; ѧдже вїн ни мїг прїйгї до кѧршми за тѧйи до них, аж прїйшоў за йѧкїйсь час, то ўже бѧла зима, морѧз буў. Жидї взѧли Йівѧна звїѧзѧли, завїѧзѧли йґо ѧ мїшок і повѧзли йґо на стаў топїти. Але тѧй стаў буў дѧже при дорѧзї, а ўонї ни мѧли сокири прорубѧти полѧнки — жи буў замѧрз — і вернїли сѧ по сокиру, а йґо положили на льѧдѧви. Він дѧвить сѧ бес тѧй мїшок, — йїде пан. І вїн кричїт, кѧже: „Йа не знѧйу вѧї читѧти, нѧї писѧти, а хтѧть менѧ за корольѧ обїбрати!“ — Пан питаѧй йґо: „Шо ти говорїш?“ — Він пофторїу зноў тѧкжи, — вїн кѧжи: „Замїнѧй сѧ зо мноґу, йа тобї дам тристѧ золотїх і своїї кѧнї с повѧзом, бо йа знѧйу дѧбре читѧти і писѧти, йа буду за крѧльѧ.“ — І взѧу ўсѧдїу пѧна ѧ мїшок, завїѧзѧу, грѧшї взѧу і на кѧнї фсѧїу і поїхѧу. Прїйшли жидї, прорубѧли льїд і ўтонїли пѧна тѧго, і дѧже сѧ за то тѧшили, шо сѧ вїдїметїли за своїу прїґѧду, йѧку йїм буў зробїу, за тї грибі. На другїй день взѧу Йівѧн вїйїхѧу на йѧрмарок тѧкими дорогїми кїньми, — здїбѧйи жидїу, вїтѧйїть сѧ з нїми і дѧже йїм за те льѧкуйи, за то, жи ўонї йґо ўтонїли і вїн сибї там такї кѧнї мїг дїстѧти і мноґо грѧшї... Кѧут: „Алѧ, Йівѧн, то там на тамтїм свѧтїтї то так даїут?“ — „Даїут, даї вам Бѧже здорѧульѧ, жи ви минї зробїли так!“ — „Ми тїбе будем просїти, жиби ти нас потонїу...“ (ше просїти! — один з прїсѧтнїх —: Вони сѧ лѧкомили, жи вони кѧнї дїстанут такї і грѧшї!) — „За прѧзьбу нїкѧму тѧго ни зробльў, бо то йи велїкїй мѧйѧнток...“ — Ўни йїму заплатїли баґѧто грѧшї і вїбрѧло сѧ йїх жидїу мноґо і казѧли сибї, жиби парѧз ўсѧ полѧнки прѧтивѧу, жиби парѧз йїх ўсѧїх покїдау, — кѧут: „Йак тѧй старїй Мѧшко усѧветь сѧ,

то він переберé, котрі кращі коні...“ — Ну, тай вже потопіу, — нικά жидіу.

Записано в Боратині брідського пов. від господаря Кіндрата Бенедика дня 4 серпня 1894 р.

Пор. Етнографічний Збірник VI, 529, уст. 5, 7.

51. Як жид косарів гостив.

Жид нап'яу косаріу, менше більше чи п'ять там чи шість, і каже до тоо, шо найльпшій, найвірнійшій му буу, (шо нїби му свій ґрунт продáу): — „Шчо вам варіти рáно?“ — А той кажи, той найстáршій —: „Варі кукурúдзу рáно і пóтім при остáтку пироги зварі, а на полудень дай гогіркиу і горілки, а прийдехо с косовици, горілка мáйи бúти ў порóзві зáраз і зáкуска дóбра, а посьідáйим вечáрати, на сáмій перéд сирóватка із масльáнкоу мїшана, потóму кáша молóчна, і то бúди вечéра укінчана. Але пídвечірок цýлком осóбно, — пídвечірок горілку і квáшані гогірки і то з горшкá, на чéтверо рíзані.“ — Але йак при-йшли косарі шойно до хáти до жидіускойі, і жид рáзом ни ваготóвиу фсьогó. Пёрши постáвиу горілку; закїм принїс хлїб, горілку вїпили; принїс хлїб, закїм пішоу по гогірки, хлїб ізвїли; принїс гогірки, кричáть: „Давáй хлїба! Нима ш чим гогіркиу йїсти.“ — На вишчáсьтья дитїна кричїт жидіуска, а жид на те крикнуу: „Штиль! Бо йак кїну меже косувї, то й тебе зыдбáть!“ — И на тїм скінчїу сьа жидіускїй харч дльа косаріу. Бо жидї колїсь говорїли: „Шчо то хлóна кошгúйи — він дасьть йїден золотїй і йїсти і шó йїму кошгúйи!“ — І на тїм, йак жид спрубувáу, то на тїм скінчїу сьа жидіускїй харч дльа косаріу. За те жидї тепérка ни дайúт вікту косарáм, — заплатї і вітченї сьа!

Записано в Клекотіві Брідського пов. від господаря Івана Ричара в серпні 1894 р.

52. Як гостили ся Русин з Польком.

Запросїу Пóльк Рúсина на Рїзвїяні свáта. Шо постáви жінка йїсти, то Рúсин чвкáйи, жиби йїгó просїу —: „Вашéцьї!“ — а тут не прóси ані раз. І Рúсин не йїсть нїц. І Пóльк жїньцї каже: „Заберай, нáшо мáйи задарéмне вистигáти!“ — Але дочекáли рúских свáт, запросїу Рúсин Пóлька і стáви жінка йїсти. Шо стáви, то йїсть. Але Рúсин каже: „Живїть сьа!“ — а Пóльк каже: „Зийї і йїиче бéнде (аш поки ни найїсть сьа).“ — Але по одїзду тейї гостїни каже Рúсин:

„Нащо мнѣ такі госьты! Він, шчо жінка поставила, то казай: „Заберай!“ — а мойа шо поставила, то звай і казай, іше буде йй.“ — І на тѣм сѣа скінчила така гостина, шо Рѣсин Пѣльака вийнце не просій. Бо Рѣсин хтый, жиб йнѣ просій, а хто на прозьбу здайть сѣа, голѣден спати лѣгайи.

Записано в Клекотѣвѣ Брѣдського пов. від господаря Івана Рипара в серпни 1894 р.

53. Де міткѣвѣ кѣонець.

Пішла дѣйка замуж. Али прийшло сѣй йй піўмітки звивати, — она ни звала, міткѣвѣ де йи кѣнец; глѣдыла, глѣдыла, ни моглѣ знайти. Али кажи: „Чоловічи, запрагай конѣ, пойдим до мами ў госьцы!“ — От чоловік заприг конѣ, ййдут собі до мами ў госьцы. Али вони ййдут, а пасѣ дѣвѣ дѣйчынѣ товѣр і тѣ дѣйчѣта собі гульайут. А та жінка кажи до тих дѣйчѣт, кажи: „Гульайиш, чортѣ твоѣй матѣ! А де ў міткѣвѣ кѣнец, то ни звайиш!“ — А тѣ дѣйчѣта кажут, — кажи: „Чому ни звайу! Вѣрхнѣя нѣтка ў чинах“ (нѣби чинѣ сѣй називайут ў міткѣвѣ). — Йак тѣ дѣйчѣта йй сказаѣли, а вона кажи: „Завертай, чоловічи, конѣ!“ — Чоловік завернуў конѣ; ўна прийѣхала до дѣму, зачала глѣдыти вѣрхнѣю нѣтку ў чинах і вона собі звайшла. — Ужѣ ўсѣа. (Ўона ни звала, де нѣтка йи ў міткѣвѣ, то ўона сказаѣла так на прѣтики тѣм дѣйчѣтам, ўона собі мѣслила: йак вона ни звайи, то й тѣ дѣйчѣта ни звайут. Тѣ дѣйчѣта йакжи йй сказаѣли, ўона казала до чоловіка: „Завертай конѣ назѣд!“ — і ўона прийѣхала до дѣму і звайшла кѣнец).

Записано в Берлині брѣдського повѣту від парубка Антошка Мороза в дек. 1893 р.

54. Черевань і телѣя.

Буў собі госпѣдар, буў велѣкій богѣч. Али він сѣй зробій пѣйак; йак зачѣу пѣти, жінка йнѣ дѣжи спинѣла, ни моглѣ спинѣти. Али він дѣжи ўжѣ спасѣ сѣй, живѣт ййму вѣс, бо маў звѣтки. Али кажи жінка: „Чоловічи, бѣй сѣа Бога, шо ти рѣбѣиш? — Али кажи: „Дѣвѣ 'но, — кан — йакѣй тобѣ живѣт вѣс! — кажи: „Ти бѣдиш матѣ тѣльѣа, — або дѣтѣну, або тѣльѣа. — Кажи: „Йди собі, чоловічи, — кан — на чужѣ сѣла, жиб тѣбѣ лѣуди ни звѣти ў своѣйѣ силѣ, жи ти бѣдиш матѣ тѣльѣа.“ — Чоло-

вік послухаў і пішоў на чужі сёда. Ішоў жи він, ішоў і зайшоў на клебаньіу, просіў сьі наніч. Отжи йіго прынялі наніч. (Помилиў сьім дві слові:) Він сібі йшоў і знайшоў чоботи, ў тих чоботъах були но́ги — воўкі зьілі чоловіка, дістали сьі но́ги. Він сібі прийшоў на клебаньіу наніч і йіго переночували. Прийшло ў ночі, ма́ла коро́ва тильа і парупкі принесли те тильа ў ночі до хати, а він спаў, ни чуў. Те тильа заричало і він зьлякаў сьі і ўтык, — він сібі мислиў, жи то ўже він маў. А ті чоботи з нога́ми покинуў. Ті врано поўставали, діўлять сьі — йи но́ги, а чоловіка нима́! Тай кажут: „Шо́ ми будим робіти, жи те тильа зьіло чоловіка, 'но но́ги сьі дістали ў чоботъах!“ — Бо вони ни зна́ли, шо то той чоловік приніс чоботи з нога́ми, йни сібі міркували, шо то те тильа зьіло чоловіка і сьі но́ги ў чоботъах дістали. — Ка́же: „Те тильа возьмім закопа́ймо, бо оно́ такé малéньки, а ўже зьіло чоловіка, а йак бу́ди вели́ки, то бу́ди йісти ўсьі льу́ди.“ — Прийшоў же чоловік до до́му, пита́йть сьі жінка: „Шож там чу́ти, чоловічи?“ — „А, — ка́жи — до́бри ти миньі, жінко, казала праўду —: та бо йа такі маў тильа!“ — Отши та жінка дочу́ла сьі, шо ўони́ собі міркували, шо те тильа зьіло тоўо чоловіка. То та жінка сьі дочу́ла тай пішла до тоо ксьо́ндза тай ка́жи: „Шож то бу́ди, йігомосьць, шо ва́ше тильа зьіло миньі чоловіка?“ — Той ка́жи: „На́ тобі, жінко, грóши і ны́ц ны́кому ни ка́жи, йа ўже те тильа закопаў.“

Записано в Берліні бродського повіту від парубка Антошка Мороза в дек. 1893 р.

Пор. Етнографічний Збірник VI, 690.

55. Як пачкар стражників перехитрив.

То в нас при вóйску буў йакісь Стремільский, то він буў за стразьніка там ў Стойанові. Йіден раз під Радеховом то там дуже пачку́йут сь тьутьу́ном, — і пішло два стразьнікі на засідку, а йшло штіри пачкарі. І вони́ зачали, ті стразьнікі, стрільати, а ті сь тьутьу́ном зачали фты́кати. А стразьнікі порозьдагали сьі, поскидали бунди, та далы за ними. Тим бу́ло зле сь тьутьу́ном фты́кати тай взыали тай покидали. Але вони́ дігна́ли —: йи мішо́к тьутьу́ну́. Іду́т далы —: йи другі́й мішо́к. Іду́т шче далы —: йи трет́ій мішо́к. Але то́му четвёртому то жаль бу́ло покинути тоо тьутьу́ну́, то він взыаў влиз ф таку́ йамку, і лыг, а на плéчах тьутьу́н трима́й такі. Але вони́ побігли —: коб ше йім хло́па злани́ти, то лы́ншии котриба́нд бу́ди, — тьутьу́н вже йи... Але вони́ побігли далы за тими хло́пами, а той верну́ў сьі наза́д, шо лежаў під мішко́м, і забраў ті фсьі мішкі і пириньіс в гінше місце; но, і верну́ў сьі і бунди

забраў шче. Стразьнікі вертаўт назад, — нима тьутьуну! (А то буў хлоп, він ў нас буў фірэром). Приходьць там, де сидьлі, — і бундїў нима! Пішли, шукаўт, шукаўт аж до рання, — нима нї тьутьуну, нї бундїў. А той хлоп тьутьун забраў і бунди і за цылу ніч поносиў до міста, за тьутьун взяў шіснайцьць риньских, а за дві бунды двацьцьць пїать. Ну, і кїнец, і стразьнікі фесо програла.

Записано в Берліні від господаря Каролька Лугового в грудні 1595 р.

56. Дівчина і офіцери.

То була така баба, жи здурїла три офіцїри. То дыўка. Таквó, йак в войску, переберайць сї з міста до міста, — але йак вони прїїхали до міста, то вони сїбі там станцїю такў наймїли на пїонтрі, на горі, а по другї сторони вўлицы то мешкаў такїй жид богатїй, шо маў та́же мільйони. А маў такў файну дўже дочку, жи ў цылім сьвітї нї була крашча. А жоньїри то такї файнї дыўчата лўбляць. Але йак вона значїт с тоó бóку вўлицы сїбі вїтчинїла вїкнó, а ті офіцїри с тейї зноў сторони вўлицы сїбі вїтчиньць вїкнó, — то ка́жен до неїї маў хьїньцьць, але йїдєн другóму не споминаў нїць. Але йак вона пішла на спацир, то вони такжи пішли сїбі на спацир фсы три, але так, жиби йїдїн ў другóму нї знаў, кудї йде, ка́жен з ўсóбна йшоў. Але йак здїбаў йїї на такїм на райкуфцьї¹⁾ значїт, йакби то ў Брóдах, то значїт там óнор йї віддаў і ка́же, жи хтьўби з неїу шось вогорїти. А вона вїтказуїн, шо вона нїньки нї маїн часу вогорїти, 'но жиб взаўтра вїйшоў там ф шестї годїньї на те самє мїсце, то вона бўде вогорїти. А йак здїбаў йї другїй, то так самó пресїў йї, жи бўди з неїу шось вогорїти, то вона зноў казала, шо вона нї маїн часу, 'но жиби він вїйшоў взаўтра в вóсьмї годїньї, то вона бўде вогорїти. А йак здїбаў йї третїй, то зноў йї пресїў, жи хочи шось вогорїти, то вона зноў казала, шо нї маїн часу, 'но тїлько жиби взаўтра вїйшоў о десьатї годїньї, то вона бўди вогорїти. На другїй день ўу шестїй годїньї той вїйшоў і там зачаў з неїу гворїти, („Стала сї на слóві?“ — Мик. Крав. — „Стала сї.“) — він з неїу гворїў так, шо вона сї йїму дўже сподобала і він маїн хьїньцьць з неїу сьа вжєнїти, і то, йак він з неїу нї вжєнїть сї, то сам сїбі шо зроби. Але вона ка́же, жи —: „Йа то́му нї віру“ — шчо він мўси йїї такў йїднў рїч зроби́ти, йак то він зроби, то вона тушїру дасьць віру, шчо він маїн такў хьїньцьць велїку до неїї. — А він ка́же:

¹⁾ Мїський город, vulgo Rajkówka.

„Хоцьби шчо, то зроблю.“ — То вона йому казала, ажиби він пішоў до костела і там, йак то на Великодні свята, де Божій гріб, і жиби там лежаў добу, то вона дасць віру, жи він майи хыньць до неї, то вона пристане та' йак він хоче, — і то ў порадзі жиб він там лежаў, при шаблы, при ўсым. І він то зробіў. А йак прийшоў другій до неї, то вноў вона та'же казала, шо вона на то ни дайі віру, 'но жиби її зробіў, то шо вона хочи, то, йак він то зроби, то вона дасць за рехт йому, то вона вже спустить сы і пристане вже так, йак він схоче. То він каже: „Хоцьби шо, то зроблю.“ — То вона тому казала, жиби стоїаў дваіццят і штири годіны коло тоо Божоо гробу там на варты (Той буди лижати, а той буди стоїати“ — Мик. Крав. — „Айа!“). То він пристаў так. А йак прийшоў третій той вже, жи ў десаці годіны, то вона тому третью казала та'же так само, шо вона ни дайі віру, шо він хыньць майи до неї, 'но йак він то зроби, шо вона хочи, то вона йому буди вірити, шо він майи хыньць до неї. То він каже: „Хоцьби шчо, то то зроблю.“ — То вона йому йому казала, жиб він взыаў такіх тылько ланьцухіў і жиби ўбвіў тїли ланьцухами косьцьул три рази наўкола і ў двєрах трымаў ті два кїньць так дваіццят і штири годіны. І він на то пристаў. Але той вже в гробі лежит, а той на варты стоїит, а той третій йак зачаў ланьцухами косьцьул обводити, то ланьцухи дуже бра-скотыли, — то той, шо ўу гробі лежаў, то він сы настрашнў, він гадаў, жи Дух сватїй з неми там вже йде по него, то зачаў фтыкати. Йак тамтой зачаў фтыкати, то той шо на варты стоїаў, то ше дубиль¹⁾ за-чаў фтыкати („Той же оўшим зьлькаў сы“ — Мик. Крав.). Йак всиі зачали бес косьцьул гвати йїден за другим (бо йїден ў другим ныц не знаў), то той ланьцухіў відрїк сы, зачинаїи собі фтыкати („То жадеи ни вїтримаїут віри!“ — Мик. Крав.). Так досить йїден за другим гнаў, бо йїден в другому ныц ни знаў, а до теїї самоїї камїаницьї значїт, бо там кажен маў своїу станцьїю. І вони сы фсы три понастрашували і фсы три послабли. На другій динь рано, то значїт, жиби рєсказ відаў тим прєстим жомнырам, йака нїны буди слўжба, йака изнїрка, — тай пішоў до них той такскапраль²⁾ з рапєртом, жиби пїтнїсаў, то той пїтнїсаў, шчо він слабїй, то значїт нїбїи капїтан пїтнїсаў, шо слабїй, а нех провади оберльїйтнант нїны команду, бо він слабїй. То він по-ныє до оберльїйтнанта, то він пїтнїсаў сы, жи нех льїйтнант провади, бо він та'же слабїй. То він поныє до льїйтнанта, а льїйтнант та'же пїтнїсаў, шо він слабїй, нехай фїльфєбер провади команду нїны. Пєгїм то вони собі зачали думати, шо то за спєсїб, так кажди, шчо ўчєра були ўсы здорєві, а нїны слабї... І зачали сы сходити до кўни і йїден

¹⁾ нім. doppelt. ²⁾ Tagcorporal.

дру́ого пита́ти, чиреш шчо він слабій. І йіден дру́ому зача́у роска́зувати ту ўсу́ сво́ю причі́ну і вели́кій сьї йім фетид дуже зробі́ў, шчо йідна́ дьї́ка здурі́ла три ўофі́цїри, хоць бога́та, але шче й жиді́ўска до то́го... І йакї́м би то спосо́бом йї́ здурі́ти? Але ма́ли йідно́го жо́мнї́ра гїма́й-ного, шчо би́ў ф та́мбур, а бу́ў вели́кій льумп, пї́йак, зло́дї́й з не́го, — то вони́ закли́каї́ут йї́го і тако́о вже найгі́ршого га́лґана ра́дять сьї, жи́би йї́х пора́диў. А наса́мперед да́лі йї́му дисьа́тку і да́лі йї́му фра́й на цьї́лу ні́ч, а йак прїнесе́ ра́но йакї́й грей́цар, то бу́де стра́чаний. Але він ра́но прїхо́ди і шука́їут йї́го за грї́шми, а він ка́е, шо він шче бога́то завинї́ў на місцьї. То вони́ йї́му на дру́гу ні́ч да́лі пї́ятнаї́цьїть рї́ньских, — ра́но йї́го пита́їут за грї́шми, він ка́же, він шче завинї́ў бога́то. То вони́ йї́му на тре́тью ні́ч да́лі дваї́цьїть рї́ньских, — то він зно́ў ра́но прїхо́ди, пита́їут йї́го за грї́шми, то він ка́же, жи́ він шче бога́то завинї́ў. Ну, то́піру вони́ йї́му зачали́ роска́зувати тў́ю сво́ю пра́хтику і йак — ка́кут йї́му — йак йї́ї ни́ здурит, то бу́ди стра́чений. То він ка́же, шчо він йї́ здурит, але шчо́би вони́ йї́му бога́то грóши́ї да́лі. Ну, так да́лі йї́му грóші́ і фра́й, значі́т кї́лька йї́му тре́ часу́. То він набра́ў грóші́, взя́ў сї́бі с кї́лька жо́мнї́ріў шче зі́ собо́їу, пої́хаў до дру́о́ мї́ста, покупи́ў сї́бі там му́ндур та́кий, йак цьї́сар хо́ди, а тим жо́мнї́ра́м то та́ йак ті йї́дпора́ли, шо коло́ цьї́сара хо́дять, нї́би цьї́сар і підру́чники. І написа́ў лист до них до тих са́мїх офі́цїріў сво́їх, ажи́би вони́ робї́ли вели́ку пора́ду, бу́ли прїгото́вланї́, бо на той на той де́нь прїйї́ди цьї́сар до то́о мї́ста, і жи́би йї́му пора́дну ста́нцїю шо́б ма́ў го-то́ву. Ну, так нема́ де льї́пшої ста́нцїї́, йак ф то́о са́моо жи́да. Вже то на той де́нь цьї́сар йї́де, ро́блять йї́му пора́ду вели́ку, му́зику, фсе́о во́їско ві́рокувало напро́тьї́уко не́го, і с те́їу пора́доїу прова́дять йї́го аж до то́го жи́да там на ста́нцїю. Ожи́ жид с то́о охóчий дуже. („Кунтэ́тен дуже с то́го“ — Мик. Крав.) — де́ то цьї́сар до не́го на ста́нцїю! — Ожи́ він там бу́ў па́ру час в не́го на ста́нцїї́, але дужи́ зло́стиў сьї́ заўши, — але пита́їи йї́го жид, дльа́ чо́о він сьї́ зло́стит, а він ка́жи, шчо він пї́ше па́ру разї́ў до swéїи му́нїстэ́рїї́, брак йї́му грóші́, ни́ присї́лаї́ут! — „Но, — він ка́же — за тим ча́сом то йа́ позї́чу па́ру тї́сьачї́“ — жид. А то́му шче на ру́ку, бо він йї́х відда́ати ни́ бу́де. Йак він в не́го до́сить грóші́ позї́чиў, то він вже за́чїнаї́и во́горї́ти, шчо він ўже ўбї́їхаў дуже бога́то сьві́та, а ни́ здї́баў то шчо він хо́чи. А жид пита́їи: „А шо́ж ви тако́о шука́їите?“ — А він ка́же: „Шу-ка́їу сї́бі за жї́нкої́у, а ни́ мо́жу здї́бати, жи́би ми́нї прїйшлá до мо́о се́рцьа.“ — але ка́же: „Йак то па́на дочка́, то вже — ка́жи — му́си бу́ти мо́їа!“ — А жид ка́же: „Ну, а йакжи́ж бу́ди, шо йа́ — ка́жи — жиді́ўского ўо́бра́тку?“ — „Ну, — ка́же — то сьї́ му́си ві́хрї́стити.“ — Але жид нї́кóнтент с то́го, шо то тре́ ві́хрї́стити сьї́, алеш то вже йак

підє за цїсара, б́удє цїсаро́вою, то вже нех віхрестить сї, — але ше й богато грóшї мусит дати. Але вже тотї сьа там офіцїри зложїли, там ксьондзїў попросїли, жиби їїму за́повідь голосїли; вже то за́повідї вїйшли, її віхрестили, вже то й висїльа і по висїльї, жид грóшї дóсєть даў за дочкóйу, йак то цїсарови, мóжи с пáру мїльїóнїў, — він хóди, йїсєть і пїи за грóшї по мїсєтьї. Але ті офіцїри кáжут: „Но, дóсєть с тéбє тóгò, панувáти, йди до слўжби!“ — Но, але він маў такú скрїночку, шо ў ті скрїноцьцї маў той свїй мўндур і бéбєн свїй схóванїй. Але та йгó жїнка і той жид то заўше питáли сї, шо він мáйи ў ті скрїноцьцї, а він кáжи, жи то йгó корúна там йи, цїсарска. А то заўши вáрта коло нéго стоїáла, йак коло цїсара. Али вже нараз рáно прихóди с касáрнї кїлька жомнїрїў і пúкайт в двэри: „Вїтчинї!“ — А вихóди той жид: „Ну, шчо рóбити? Ту ни вóльно, бо ту цїсар спит.“ — А жомнїри жїда ў грúди: „Ти, паршївий, с своїм цїсаром!“ — двэри добúли та до нéго: „А дóки — кáже — б́удиш спáти? три мїсáцї тúтай спиш, а ми за тéбє слўжбу б́удєм рóбити!“ — таї йгó по пїску. Тей він схопїў сї таї живо зїбрáў сї, таї с тейї скрїночки свїй мўндур добúў, де булá корúна, і пїшóў на звїцрку. Прийшóў з звїцрки, прихóди до нéї: „Давáй обїдати!“ — Вонá йгò вже зрїкáйить сьа, а жид ни пускáйи, — він жїда набїў і її набїў, мýсїла дати ўобїдати. Но, поўобїдаў він і кáже до нéї: „То 'но йа нїньї сьудї прийшóў на ўобїд, а вэáўтра — кáже — то мáйиш минї принéсти до касáрнї. Закїм йа б́уду йти на звїцрку, то жиб́ йа ўже маў сьнїдáньа ў касáрнї, бо йакбїсь — кáже — не принéсла, то йаб тéбє — кáє — допїру вже набїў, не так йак нїньї.“ (І старїй жид наберé — Мик. Крав.). — Але вонá там ранéнько принéсла їїму сьнїдáньа ф такїм богáствї, там кáви, там розмáйтóсьцї, там такїх терефéльї, — він подивїў сї й за то її дóбре набїў: „Жóмнїр — кáже — ни мáйи чáсу такóо сьнїдáньа йїсти! Жóмнїрови — кáже — фляшчїнка горїлки мáйиш минї принéсти і разовóо хлїба і кавáлочок солонїни, — кáже — то жомнїреки сьнїдáньа!“ — Ну, вже там вонá їїму бес пáру час так носїла, вже він нїц ни казáў до нéї (вже її вá нїч мýсїла ходїти до нéго до касáрнї): „Ну, — кáже — вже вэáўтра йак прїйдеш, — кáже — принесéш сьнїдáньа, то жибиє забрáла сї на цýлий день, бо то — кáже — в нас там йїдé ф кóлыїу, жи кáждин йїдéн день мусит рóбити порáтки тúтай по гóфї.“ — Ну, так вонá прїйшлá, то він її даў двї коноўки: „Бїжї 'но, принесї водї!“ — Принéсла водї, казáў її фсью касáрньу покропїти і мїтлú позамїтáти даў її, пóтїм гоф фсёй, значїт на дворї, а по тїм вонá питáйить сї: „Но, вже фсё?“ — Він кáже: „Шче мáйиш йїдéн кавáльчик порáток шче зрóбити, то пїдéш до дóму.“ — Казáў її принéсти шче двї коноўки водї (але то

Їже тепер то їже паскудно приходить, то їже йакось не випадайи...), а вони сї вже фсї змовили, — перепрошайу — там вже у трензєтї там так наробїли на злїсть, де хтыли, — і там її завїў, показай її і казай її так чїсто вїчистити, жиб такє чїсто там булò, йак на столї. А сам побїг по тих три офіцїри і привїў їїх і вони стойали і дивили сї, йак вона там чїстила то до ўостатку. І допїру її сказаў, за шчо то вона так покўтуїи —: за те, шчо вона їїх трох так здурїла, то вони її здурїли.

Записано в Берлинї від господари Каролька Лугового в грудни 1895 р.

57. Д і в ч у р.

Маў батько їїднї дочкў, але вона замуж ни хтыла їти. Але там до неїї сватаїть сьа великій дуже пан. Але вона ни хтыла їти, бо вона ни мала тóо, шо лїуде маїут. Допїру вона каже до мамї: „Йак їа пїдї замуж, коли їа тóо ни маїу, шо лїуди маїут?...“ — Мати каже: „Дóненько, то повóлы розрóбить сьа...“ — От, онї поженїли сьа обóїи і допїру там їїднò межи дрўгим польгадали спати. От, він там до неїї, — от, вона тóо ни маїи такї, шо кажна... Дўжи він засмутиў сьа, ка: „Чом ти мнї ни сказала, чом ти мнї сьвіт завїзавала?“ — Она каже: „Мама минї казали, шо то сьа повóлы розрóбит...“ — „Твоїя мама дурна і ти дурна, жи ти минї сьвіт завїзавала!“ — і він взяў с теїї злòсьцьї на дрўу нїч задумїў. Пїшоў до матори, рóзверку зробиў, жи ўона ту слабїсьть дїстала дезинтерїїу йакўсь. Ксьондз ни хóче ховати, бо она здорóва була. Пїслаў по дóхтора, жи то ўона так нагле вмёрла. Приїхаў дóхтор і взяли її до трупарнї, зачали порóти. Коло гóрла кроў кїпіла, — дóхтор пїзнаў, жи він її задумїў. Топїру взяли їїго шандари заковали —: „Шо ти зробиў своїї жїньцьї?“ — Він признаў сьа, жи він житья з неїу ни маў, жи він до неїї браў сьа, жи вона тóо ни маїи, шо кажна. Тай він каже: „Йа її за те взяў тай задумїў.“ — Али на шож ти жениў сьа, коли ти знаў, жи вона ни маїи?“ — „Йа не знаў, вона казала минї, жи її мати намóвила...“ — Взвали ті шандари матор заковали і питаїут сьа теїї матори —: На шо ти дочкў давала замуж, жи з неїу чоловік житья ни маў? — „Она молодá була, їа мїслила, жи то ўонó потóму роздобудеть сьа...“ — Суд уврадиў сьа, ту матор стратїти. Але зачала она ў нóги ў рўки цьулувати, жиб їїїї покўту такї дали, жиб она ни вїдыла нїїди сьвїта, йак день так нїч. Шчо днѣа її давали лóшку крушникї і за грейцар бўлку, а на вєчир чїстойї гарбати з вóцтом. І вона була ф тїм сьїсьть мїсьацьїў і взяла

там шнурка і сама повісила сьа с тейі нэндзи. — Ковѣк. А йимү нѣц не було. Він жиү і по тїм вженїү сьа шче і шче на ўостатку крулем великим вістаү.

Записано в Лешневї брїдского пов. від господаря Демчука в серпни 1895 р.

58. Анекдоти про цигана.

1. Взау цїган лопату деревльїну і мотику деревльїну, пішоў пасерїд гостїньцї йїму копати. Надїїхаў пап тай каже: „Циганьї, цо ти робиш!“ — „А ўот, панейку, йїму копайу на сѣбе.“ — „А то на шчо?“ — питаїи сї. — „Панейку, бо йа йу буду ўмераў.“ — Тай пан йїгб сї питаїи: „Звїтки ти можеш звати, жи ти йу будеш ўмираў?“ — „Циганїско каже: „Прошу пана, миньї ў задницьї зїмно!“ — Пан каже до фїрмана: „Злазь, фурманьї, дай цигановї пїиндзїсьонт сьцьїнек на дўду (на телек)!“ — Дїстаў цїган пїитдесїт тростїнок на задницю, помацьвї сї, — а йимү така горїйча йак ўогѣнь! — „Ой! — каже — панейку! (ше сї ўклонїў) ней миньї пан ше дадүт пїидесїт і най миньї подарїють тїйу тростїнку, бо йа буду сибї льудїй ўуздорвльїў віт смѣрти.“ — Пан каже: „На, циганьї, йа цї за дүрно дам.“

Ну, тай цїган взьїү тїйу тростїнку тай пішоў, подїйкуваў панови, — тай йде, йде дорогоїу, здїбаў пса неживого ў ровї. Вїбїү пейска, вїбїү тоў тростїноў, — пейско не ўстайї, ни хце бїти горїйчїй! —

2. Ишоў цїган понїт хату бис силó, а пїт хатоў бабї сидїли, ў головї ськали сибї (їнднã другу ськала, ў гóлову сї дивїла, гнїди бїла, чи там дѣ шчо). Циганїско настаївїү гóлову до них тай каже: „Вїйте миньї вүши.“ — Бабї взьїли циганїска кацьўбами вїбили, вїбїли і нагнаїли.

Ідѣ він далї, — бїуть сї ў кóршми хлóпи, так сї за волóсьи чубїт, другї паўкама сї бїут.. Циганїско прїйшоў до них, — він си гадаў, жи то так сáмо ўонї сї ськаїют по головї, йак тї бабї, а ўонї за волóсьи йидѣн другого тьиглї, — настаївїү до них гóлову тай каже: „Вїйте миньї вүши!“ — Хлóпи взьїти циганїска за волóсьи, аж му головá ўоблїзла, другї зноў паўкама набили, ше вїкинули го за порїг. Циганїско ўстаў, помацьвї сї, жи йу го вїськали дóбре, бо йуж му головá гóла, — но, взьїү він, кїнуў тїйу тростїнку, вїдрїк сї тóго.

3. Ідѣ він далї, — здїбаў на дубї пчóли там вївели сї. Тай каже: „Ей, Бóжи, Бóжи! жиби йа так до тóго мѣду сї дїстаў, тóбим такү велику ўофїрку зробїў йак йа сам.“ — Но, тай вїльїз, сьїү си на гїлї кóли тóго мѣду тай каже: „Ей, йа Бóга здурїў!“ тай другїй раз каже: „Ей, йа Бóга здурїў!“ — тай взьїү і ўнаў с тóїї гїлї с тóїї ўтьгх. Так каже:

„Ей, Бóже, Бóже! Йакій ти непоміркований! та десь ти жьїрту ни знайиш! йа так жьїртуваў, а ти за праўду си ўбернуў.“ — Надійшоў хлоп тай кае: „Ти, дурний цїганае! та бо ти вильизь на горú і зїтнї йїх з гїлєў!“ — Циганїско погадаў сибі: „І то мо́же бу́ти праўда!“ — вильизь на дуба, сыў сибі на гилї, зачинайи рубати. Тай хлоп кажи: „Сьидь ти сибі с тоўо бо́ку від вершкá на гилї, а звітнї бу́ш рубати!“ — Циганїско послúхаў, на гилї си сыў і гильу рубáў. Йак відрубáў, тай разом з неў ўпаў на дїў, там му кїнец прїйшоў.

Записано в Кожичах Городецького повіту від парубка Івана Ренчиньского в серпні 1893 р.

4. Буў то цїган і взяў мішок, пішоў по ўогіркі ў чужий горóд дўже тёмнойі но́чі. Поста́виў мішок на стесьцьї, а сам рве, огіркі рве. Але насунула хма́ра і дўже тёмно зробило сьа. І він не відьїў, де мішок. І ка́же: „Божок, моргий разок, мішок найду́, до до́му підú.“ — А тут блїснуло, а він шчо маў мішок хапати, то чим хўтши огіркі. І зноў зачинайи так проказувати. Господар ў студолї снаў і слúхайи —: шось муркотїт у горóды. Він взяў цып, ви́бїг і бїи. А цїган ка́же: „Йак хочете, бїйте, пáны господар, ино менé бес плїт не перекидайте, бо йа буду рóдовї трифний.“ — Хлопїско взяў йїго обрúч і лédви пересадїў йїго бес плїт. Йак йїго пересадїў, а він зачаў тїкати і ка́же: „Дьáкуйу вам, пáны господар, шчосьти минé дўже не бїли і шче бес плїт пересадїли.“ — І ўже кїнец.

Записано в Боратинї Брїдського пов. від господаря Кїндрата Бенедика в сер. 1894 р.

5. Буў цїган і маў синкá. І той синок мáтьїр набиў і вона запїзвала йїго до сúду. А там у сúдї той сєндзьа ка́же до то́го циганчукá: „За шчо ж ти мáтьїр биў?“ — (А вона сказáла: „То йа мáти йїмú“ — а то гїнша). А він ка: „То не мойá мáти, то не праўда.“ — „Возьмї на плéчи, занесї йї до до́му.“ — Циганчúк рад не рад і берé на плéчи і несé ту ба́бу. А дрúгї льúде здибайут на дорóзвї і ка́же: „Шо ти несєш?“ — „А то — ка́же — мáма.“ — „Та то не твoйá мáма!“ — „Пїди там скажї, де велїкї вїкна, жи то ни мойá мáма.“

Записано в Берлинї від господаря Кїндрата Сторожука в серпни 1894 р.

Паралелї до ч. 1 пор. Етногр. Зб. VI, ч. 569; до ч. 3. пор. Етн. Зб. VI, ч. 567 і 568; до ч. 5. пор. Етн. Зб. VI, ч. 537.

59. Циган юсарем. А.

Наньаў госпóдар цыгана, жиб йиму йшоў косити. Али той госпóдар буў сам йидён, от йак то тещёр ўо, жива́, робóта ўо, тай ка́же: „Йди, цыгане, там на ту сибóжаты і там коси!“ — Даў йиму поўобідати, полуднати та́же йиму там парихтуваў дóбре, фляшчину горілки йиму даў на полудень, йак то косареві, — цыган прійшоў на сибóжаты, горілку ви́пнў, пополуднаў сибі тай лы́ спати сибі під дубом ў холотку. Виснаў сы, рэшти тóйц, шо маў ше, позьідаў, а траві тілько ви́косиў, шо там, шо маў ляхчі спати, жиби ни тоўк траві. От ўже вэ́чир, йде цыган до дóму ўже, косу вьзаў на плэ́чи. Прыішоў до дóму, пита́йить сы йигó госпóдар: „А бага́цькось ви́косиў, цыгане?“ — „Ну, — ка́же — паньі госпóдару, йа — ка́же — ви́косиў від дуба до дуба.“ — Госпóдар сибі дума́й — там дубіни сто́йало бага́цько —: „То він — ка́е — дóсиць фкосиў ви́ны!“ — Поста́виў фляшку горілки цыганові на стіл, казаў жиньцьі пиро́гій зварити, — цыган паниў сы і найіў сы і пішоў ночува́ти до дóму. На дрúгій день госпóдар пішоў по тóго цыгана зноў, ка́же: „Йди, цыгане, підем зноў косити.“ — Але там так сусьіда зноў косиў десь недалёко йигó сибóжаты і ка́же: „О, твій цыган ўчэ́ра алé накосиў траві тиби..., тілько — ка́же — ви́косиў, шчо спати де ляхчі абі!“ — Али той госпóдар жиньцьі наказаў, ка́же: „Ми підим косити биз обіду, а ти вóзьмиш — ка́же — ўобідати бұцьім ви́несиш там йіх трóха смита́ной; а йа — ка́е — здалікі, йак ти будиш йти, — а так — ка́е — коло полудьня ниси — ка́е, — йак ти будиш йти, то йа бұду до те́би крича́ти і бұду до те́би б́хчи, бұцьім йа тебé бити буду хтыў, — то ти вóзьми́ ті горшкі кинь і до дóму фтыка́й.“ — Али цыган коси, коси, сóнци під полудинь ўже, цыган йісти хóчи, аж млы́йи. Ка́же: „Ей, — ка́же — десь нема́ те́йі нашо́йі госпóдиньки...“ — А госпóдар ка́е: „Ей, йак вона́ миньі прійде, йа йі ўже — ка́же — покажу́, ў тим часьі йісти не́сти“ — ка́же. Але дивить сы цыган —: йде госпóдиньа. — „Ей, — ка́же — йа йі ўже покажу́, — той госпóдар — йа йі забиў косо́у.“ — „Ей, — ка́же — паньі госпóдару, не бийте, нех хоць поста́ви нам той ўобід.“ — Але госпóдиньа ўже надійшла блісько, — йак госпóдар пўстити сы с косо́у до не́йі... А ўона́ вьзала́ ко́шк — бах! — кинула ў зёмлю, тай горшкі побили сы, а ўона́ сама́ вьзала тай ўты́клá до дóму. Приб́і цыган, ті черепóчки так облізу́йи —: „Ай, — ка́же — паньі госпóдару, шчо ви дóброго наробілисьти..., сметана́ була́ і розби́ла сы...“ — „Ну, — ка́е госпóдар — косьі́мо ми до вэ́чера, ўже ми ў вэ́чир надолўжим“ —

каже. Косять вони уже до вечира, вечир уже, ідуть до дому. Прийшли до дому, а жінка уже наваріла пироги, борщ готувати, сиріватки засипала таже горщик і каші з молоком. Но, циган горілки випиє собі, хліба кілька кавалків з'їсть, бо він голодний буває; поставила господарина борщ, — він собі борщ добре попоїє, насипала потім сиріватки йому, — він сиріватки з'їсть; поставила каші знову йому з молоком, тай він троха з'їсть, вже й вочі вивалив, вже не може йти... Йак поставила йому ще пироги і миску сметани, тай він кає до господарині: „Знаєте, — каже — йак варити, али ви знали, йак давати... Жиб ви були сиріватки не давали, а давали пироги...“ — А він їм затинає такі, ті пироги —: їдєн їсьть, а другий за пазуку кидати. Накідає за пазуку так досиць їм, білиз він уже за стіл тай стає так на хаті, чикає, жиб йому господар заплатив. А він має такі наймитка, той господар, і каже до того наймитка: „Нивки — каже — у мене ївкіски уже, ідино миши с циганом трохи погуляй — каже — шче, нех циган погуляє...“ — Йак той наймит цигана ухопи танцювати, йак його зачне по хаті тріпати, — циганові гудзик від штанів тріє, тай ті усі пироги по хаті поросинає... Тай поросинає тай уже пішов. Досиць найв сьєсь, — ще й за пазуку ховаєш!..

Записано в Берліні від господаря Миколи Кравіцького в грудні 1894 р.

Пор. Етногр. 36. VI, ч. 552.

60. Циган юсарем. Б.

Наньає кум цигана косити і вислає його з наймитом в ліс, далєкє. Наймит поганьає хутко, жиб на синожать зайхати, жиб робити, а циган кає: „Ни поганьає, повольє їдє, — бо йак ти будиш поганьати, а кобила лошає скіни, то твій рік пронає.“ — А у вечир їхали до дому, то циган каже: „Поганьає, бо вона найла сьє уже добре.“

А той знов кум каже: „Куме, заўтра прийдєть знов косити!“ — А циган каже: „Шче оушим, яа прийдє.“ — Тай вони на другий день знов вже з наймитом повогорили на рано косити, а там гобід сьє винєє їм. Косять, косять і сьняданьа немає. Несє сьняданьа там жінка, а він там скочив, хлоп, каже: „Почкає, яа тибі допіру дам!“ — А та вернула сьє назад сьє сьняданьам до дому. І той наймит пішов у корч, кобасу їє, то собі посьнядає добре там. Али несє баба на полудень, той

хлоп накричаў, та зноў вернула сь, ни дала йісти. У вѣчир ідўт, лѣдвн цїган йде, ни йіў ныц, ухляў. — „Ой, — каже — кўме, ни кричїть уже, аш пѣки вѣчѣрати не дасць!“

Записано в Берлїнї від господаря Кїдрата Сторожука в серпнн 1894 р.

61. Придане.

Йак той, поприїздїли зась с під Йавороўа лўди, і кїи йїдѣн до друоо: „Федь, Федь! ци йусь сьа ўоженїў Грїмїў Грннѣ?“ — Каже: „Йу.“ — „А йакѣ вїн си вїно вьвїў?“ — „Вьвїў — каже — сьїм нар ходачкїў новїшькїх і сьїм нар добрїшькїх, і батожнїа спущаннї, на кїнцї гуда завїизанїй. Йак йшоў черес селѣ на весельїа просїти, йак фтьаў попѣўу собїаку черес фїет — за позволїнїем — бис с..., — сьїм раз лнтьїла черес селѣ, нїж раз сказаїла: гаў гаў!“

Записано в Кожичах городецкого пов. від парубка Івана Ренчннського в серпнн 1893 р.

62. Юринолїни.

Ну, йшла пїанї ў Вїднн сїбї йїдїа, йак то пѣрши тї кривальїни носїли, но, і там здїбаў йї на мїсьтї пѣсик йакїйсь такїй, жи то так причѣнить сьа, туй туй за нѣгу фкўсит. Онїа ўоглїанула сьа сьудї не тудї, — немїа члн ўбїгнїти сьа, деж у мїсьтї пїтїкї знаїди? І вона рўку під спїднїцью. вїдїрвїла кавїлок шўшварка (бамбульїк), йак пўстит за собїакоў, — трафїла в зїднью нѣгу і перебїла по кольїво йїмї. Ну, і собїака бїднїїака покамчїла аж до дѣму (покавїкаў аж до дѣму той собїачка бїднїй).

Записано в Клекотѣвї Брїдського пов. від господаря Демка Рнцара в серпнн 1894 р.

63. Брехун.

Йїхаў йїдѣн пан і здїбаў сьа із другїм пїанѣм. — „Йа тїбї скажў прїлтику“ — йїдѣн до другого, і кїи: „Ў полї дуб стоїаў, а сѣрна-козїа бїгла і до тѣго дўба забїла сї.“ — А другїй каже: „А йа йїхаў зь

льса, а за мною дванайцять воюїю гнало. І йа — кае — наморозьну вирваў (зі сани), йідногом забіў і друого забіў і третьогом забіў, фесі шістьым побіў.“ — А той другій слухайи тай каже: „А тож можи бути праўда так?“ — А той каже: „А тож може бути праўда, жи той дуб стоїаў і коза забїла сї?“

Записано в Берліні від господара Кіндрата Сторожука в серпни 1894 р.

64. Василянни і король.

Ў йиннім місьцы буў заклад тих Василяннїаў ксьондзіў и вни сїбі вїписали таблицьу, шільд такий, жи йїм там дўже дўбре. Перейжджїийи король черес тїий мїсто, дївїт сї на тўйу табличку —: „Оў, бїда, ўсьуда по крайў чўти, жи зле, а ту знаходжу, жи йїм дўже дўбре“... — Приходїт межи нїх и повїдаїи до нїх: „Шчо чувати?“ — Поклонїли сї ксьондзїи и вїтповїли, шчо ўсьо дўбре. Каже король до нїх: „Йа йїду там и там, а бўду сї повертати за десьїт днїў, — аби ви мнї вїдгадали, шчо йа бўду мїслїти, йак йа бўду до вас ўступати.“ — И поїхаў. Тепер настала велїка бїда межи ксьондзїама, бо нїхтїо не може знати, шчо король будє гадати. А то шкїда велїка —: йак не вїдгадаїут гадки корольовїї, то король закладї розвїаже. Приходїт дег, нешчїсьтїи йїх, бїда... Ўсї сумнї, табличьу зньїли и кўждїй гадайи, де сї дїїи, йак король йїх рожженє. И таїи напраўду с плачїм очїкуїут нешчасливїї хвїлї, корольа. Аж тут приходїт дїд и прїсїт милостїннї. Але жаден не подївїт сї на дїда, кўждого смўток онауваў. А дїд пїтайи сї: „Шчо вам такого, шчо ви такї сумнї?“ — „Аї, шчо ти, дїду, тўтки маїнш?“ — „Ну, та нїц, але мўжебїм шос порадїў?“ — „Нї такї нї мogleї порадїти, тай ти не порадїш..“ — „Але чомў нї, прїшу, скажїт, то вас нїц не коштїїи. Скажїт, шчо такїї.“ — Йїден ксьондз каже, шо надїїи сї корольа, а король йїм сказаў, жи йак не вїдгадаїут йїго мїсли, то рожженє йїх с тїого кляштїору. — „И, вам байка ў голівї, — каже дїд — ви сї дурїїцеў грїзєте. Йа знаїу, шо будє король мїслїти.“ — „Ну, та скажї, — шчо будє король мїслїти?“ — „Ну, то йа тепер зноў не знаїу, бо корольа не вїджу. Йак будў вїдїгнї корольа, то будў знати, шчо король мїслїт.“ — Тогдї сї ксьондзїи цїїшили и казали му чекати. Але вїн казайи си дати горїўки, нанїў сї дўбре, попоїў си дўбре тай лїг си снати. Дали клїчут йїго: „Дїду, ўставай, бо король йїде.“ — Дїд ўстаў, казайи си дати шматїи такє, йакє ксьондзїи маїут, убрайи сї и стаў си

на порозі и чекайи на корольа. Прийжджыйи король, ўстайи с повоза и йде до палати. Той же кланыйи сы королєви до сáмоїи земльї, а ўсы ксьондзї чекайут то́го слова, шчо дьїд будє вітповідати королєви. При двєрох питайи сы король: „Но, шчо йа тепєр мїсьльу?“ — А дьїд кáже: „Найасньїший пан мїсьльїт собі, жи йа ксьондз.“ — „А так йи.“ — „Ньїт, йасньї пáне, йа не пїп, йа дьїд.“ — „А йак то мóже б́ути?“ — „Але прóшу, йа йи цáлким прóстий дьїд.“ — „Ну, то дóбре, тос мойу мїсьль відгадаў. Бо йа собі гадаў: оў, йакїсь пїп на перєды стоїт, мойу мїсьль відгáдати, — а тис тоїи ўгадаў. Шо ти не пїп, а й ти дьїд, то йа не ўгадаў. И даруїу нáзад такє житїї, йакєсти мáли.“ — И ксьондзї потóму то́го дьїда шанувáли до сáмоїи смєрти, вжє то нїгдє не пустїти.

Записано в Грабівци стрийскім (в присїлку „Селу́кєсло“), пов. Стрий, 17. цвїтня 1900 від господари Стефана Боженька.

Тема Біргерової балади „Der Kaiser und der Abt“ (див. Kürschner, Deutsche Nationalliteratur, Bd. 78. G. S. Bürger, Gedichte. стор. 247—252). Се властиво перєрїбка англїйської людкової балади „King John and the Abbot of Canterbury“, поміщеної в Percy, Reliques of ancient Poetry II, 262. Паралєлі зібрано у Чайльда (Child, The english and scottish popular Ballads), при сїї баладї, далї Orient und Occident I, 439 і R. Köhler, Kleinere Schriften I, 267—8, 492—494.

65. Королївські загадки.

Йїден король маў вірного слугу (вóзника). Дрúгим же було то прїкро, жи король йїго д́уже лубїў, и сы старáли фєьми спóсoбами, аби шос набрєхати перед корольом, аби король йїго вітпрáвиў. И набрєхати перед корольом и король такї напрáуду нагнáў йїго. Він же вітходїў, пїшоў поклонїў сы королєви и кáже: „Дьáкуїу вам, найасньїший пáне, за сл́ужбу и тим сы д́уже тьїшу, жи відхóджу від вас чїстим сєрцем, жим нїц вам не вїнен.“ — Король застановїў сы пат тим, кáже до ньбо́го: „То напрáуду ти нїц не вїнен?“ — Він кáже: „Ньї.“ — „Кóлиж ньї, то йа тїбї дам три зáгатки, котрї до йїни́ого мїсьицьи абїс минї відгадаў.“ — Йїнна зáгатка йїу така: аби він порáхуваў, кїлько звьїзд на нєбї йи. А дрúга: де йис середїна нєба? А трєта: шчо цар вартуїи, йак сидїт на престóлї царскім, корóна на головї, б́ульвава ў руцї, — шо він тогдї вартуїи? Йак тоїи фєьо відгадаїи, то цар зноў го прїймє и б́удє тим, шчо йи; а йак не відгадаїи, то будє кáраний смєртью. За трїцїт днїв закликаний слугá зноў до то́го корольа, и король питайи сы: „Ци порáхуваўїис звьїзди на нєбї?“ — Вітповідáйи слугá, шчо —: „Порáхуваў. Анї йїно́її бїльшє, анї йїно́її

мѣнше, кїлько на вáші головї волóсьи.“ — А дрúга —: „Де йи середїна нѣба?“ — Кáже слугá, шчо ходїть дóсит понаўкóла и нїгдѣ не мóже середїни вїнайти, лиш у тїм дворї, у цáрскїм дворї: бо понаўкóла йинна́ко крúгло, нїгдѣ нема́ доўше нї корóтше. — Тогдї кáже до нѣго пар: „Шож йа тепѣр варту́йу, шо йа сїджу на престóблї цáрскїм?“ — „Два́цїт дѣвїт дукáтїў.“ — „Йой, а то чомú так мáло?“ — кáже, настрáшиў сї ўже цáсар. — „Та бѣльше нї?“ — Кáже: „Нї. Бо Спасїтель буў продáний за трїцїт, а ви лиш о пїдѣн дукáт тáячий від Гóспода Бóга.“ — Тогдї цар дúже ўрáдуваў сї, казáў йнго прїймїти нáзад до слúжби и надгородїти, а клеветнїкїв тих укарáти. Спокїй.

Записано ut supra.

Див. попереднїй п.-р., а надто М. Дикаревъ. Царскїя загадки (Этнографическое обозрѣніе, 1898 т. XXX 1—65.)

66. Гринько тихий господар.

То так буў такїй чоловїк буў, фáйний гóспóдар, али жи жїнка йнго ни мáла нї зáшчо. Зáўсьїгди йнго висїлáла на фїрманку, а скóро він бувáло прїїздит с фїрманки, то ўонá зáўсьїгди казáла, жи хóра. Йак він йїї питаў, шо йїї болїт, то ўонá казáла, жи йїї болїт сѣрце йї головá. Але жи худóби булó мнóго, то той гóспóдар йїї казáў, жи з великóй прáцї вонá трúдит сї і с тóго хорúйи, і давáў йїї наймитї, — а тїї наймитї не моглї сї ўтрїмати черезь нбу, за тóйи, жи ходїть до нѣї ксьиндз і дьк і пãльмáр. То тїї наймитї перестерїгáли, ўонá хтýла бúти 'но самá зáўше, — то вїйнцѣ наймит або наймичка не буў, йак двї недѣли. А скóро гóспóдар удóма ўбуў сї тїжднїш, то ўонá шче гїрше слабувáла і нáвїть з лїшка не хтýла ўстáти, жиби му шчо зварїти. Алеж той гóспóдар сибї дúже браў до головї, шо гóспóдарство пїдунада́йи на тїм. Аж раз цїган надїйшоў дорóгоў, а він пита́йи цїгана: „Де йдеш?“ — А цїган кáже: „Йду слúжби шукáти.“ — А той гóспóдар кáжи: „Мóжеби ти буў ў мѣни?“ — А цїган кáжи: „Йа буду цїлий рїк у вас, али тїлькóжи пóки ни пóздру жїнчинóй хорóби, черес шчо хорúйи.“ — Гóспóдар кáже: „Йдиж, їдї, йа там повѣрчу сї с фїрманки і тебѣ згóджу на цїлий рїк.“ — Йак той цїган прїйшоў, ўонá сї ўстрáшила і кáже до нѣо. „Ти не мóжеш бúти ў мѣне цїлий рїк, бо йа слабу́йу, то нема́ комú йїсти зварїги.“ — А їн кáе: „То бодай шось ви йїстѣ, тїлькó то й мнї дасѣтѣ, бо хóрий — кáе — доўго не гóден лежїти, йак він нїц не йїсѣтѣ.“ — Тимчýсом гóспóдар прїйїхаў

і питаїи: „Іак ту йи?“ — А ціган повідаїи: „Дубри, дубри, — кай — панї гусудару. Уже ваши жінка доўго хорувати ни буде. Бо йак йа пригнаў корови с польи, то ваши жінка така здорова була, жи с ксьондвом і зь дьаком і с пальмаром так гульала, аш сї за підбоки брала. А скоро 'но йа пригнаў і пішоў до хати, то вона двєри замкнула і минє не пустила. Йа сї питаў: „Дайте минї хоць шо йїсти!“ — а вона минї ўповідайи: „Там йи учораїнїй боршч, возьмі вїньїи с пїица тай йїдж.“ — Тимчасом йа пішоў, дивїти сї до пїица —: на передї боршчик застїлий стоїт, — а йа сї подивїў, аж мьїи плач обгорнїў. Алеж бо мьїиркїўу, жи ў пекарни не повинно бїти так горїчо, а то чоґось дїже дїшно. Але будї йа шукати далї пїица. Знайшоў йа далї пїиц, — а там такий дух і запах, аж ми сєрце вїїне. А йа сї подивїў, шо ў пїицу йи, — а там пирїшкї на масьлї аж квїчїт (так сї смажїт) і коўбасї і печєньи, рїзньї присмаки. А тимчїсом почкаї, — не будї йа боршчї сьїґати! Будї йїсти шоє масьнїше, будє минї трїха льїпше. Алеж йа посьїг, 'но тїлько взьїў, зачяў йїсти, — тимчїсом слїхажї—: хтось їдє до хати. А то знаїте, йак то звїкльї чужа чельдїїна перестрах майи, — тай йа тотї ўсьо разом кїнуў. Дїўльу сї скрїзь дзьїри на двїр (до сьїнїї), — а то три госьтї разом до хати сїне, ше й два музїки заду їде. А господїнї бїчна ў лїшку так стогнала, йак йа надїйшоў с польа до хати, — а тепєр ўже ўстала тих трох госьтїў витати. Еї ба, мїшу йа йти такої голоден до своїї робїти..“ — Пішоў ціган не до робїти, 'но поїд вїкна зазїрати, йак то ў хати будїт госьтї присмаки йїсти і пїти, а ціган бїднїй голоден мїсит робїти... — „Гей, гїд не гїд, з мєне робїти не будє, бо йа ціган вїдродїў сї, не до робїти, 'но ходїти тай дивїти сї тай дурнїм льїдљом тра праўду повїсти, йак вони не знаїт, шо сї в йїх домї робїт. Кобї Бог принїс господари йак найборши с фїрманки до дому, тб вжеж мїї будє цїлїїй рїк заплачений (вже вїшпїгуваў)...“ — Але тим часом господар прїїздїт с фїрманки до дому, — ціган так на подвїру заводїт, аз за гїлову рукамі тримаїи сї. А господар мїслїт, жи вїн так плаче, жи господїнью лишїў хїру, пеўнї ўмєрла. Але господар стаў тай ўже с тїґо думаїи, цїгана клїче до сєбе, мїслїт, жи вїн вїдїїхаў на тїжднї і йї хїру лишїў ўдома, — пеўнїи вона ўмєрла, ўже йї поховали.. А цїган прїїшоў, каже до господари: „Не ходїт, не ходїт, панїи гусудару, йа вам повїм, — бо ў хати йи госьтї, жїнка так гульайи, аз за підбоки берє сї...“ — Господар с тїґо сї задумаў, жи хїру лишїў ўдома, не мїже бїти праўда. А цїган ўповїдаїи: „Попочкаїте 'но трїшка ў ноцї далї, най госьтї вїїдїт, то ўонї зноў хїрї будїт (будїт хїрї).“ — І господар затрїмаў сї на дворї уў нїч, по пїўночи до дрїґої гїдїни

і є циганом х́одит по́ід вікна, д́ивит с́и на ж́інчини здорóуїи, — ас́ь с́ьї с́ то́го за го́лову берé с́ьї... А ц́їгана не спитáїи, шо за с́ьобéїб мо́же бу́ти, йáкби т́их го́стий с́ хáти пригнáти. Так же ўо́ни зо ж́інкоў гульáли, аж трéтїї коѓут п́їў. Помáленько кес́ипцá догадáў с́ьї, шчо зáўтра сл́ужба бóжа, будé доўго спáти, і в́исунуў с́ьї с́ хáти. А тим ч́аїсом незадоўго розв́иньїло с́ьї (рóбит с́ьї де́нь), — госпóдар ідé до хáти (гóсьтьї в́же в́ийшли). А ж́інка ў́ л́їшку так стóгни, — йáк го ў́здри́ла, д́уже хóроў с́ьї зроб́ила. А в́ин й́їїї п́итáїи: „Тáкої́ т́ибі, Кáсьу, н́и полéкшъїло?“ — А ўо́нá кáже: „Ч́им раз ѓірше колькáми менé берé, бо ти д́верн́ї скр́ипайн́ш. Ўот т́їлько п́їў год́ини, ж́и зач́їла спáти, трóха хóрóба с́ьї ў́лéкши́ла, а ти тимч́асом над́їїхаў, а йá не мо́гу б́їдна ў́стáти, бо йá с́ьї тебé н́и спод́івáла аж на полóдне, а тáкби ти тра й́їсти звар́їти... От там — кáже — ш́че й́ї ў́чорáшнн́ї боршч́, заѓрїї, тáї ц́їганови дас́ь тáї сам попої́сь.“ — А ц́їганїско корóви дої́т (ў́же на рáно? — Аїá) тáї мо́локо п́їи, а б́їднн́ї госпóдар Грн́нько лéкко в́исунуў с́ьї с́ хáти, — а ж́інка м́ислит, ж́и в́ин й́ї тáкú в́їїру даї́ї, ж́и ў́же й́ї н́и бу́де буд́їти, аж тоѓдї, кол́ї пої́де др́угнн́ї раз на ф́їрманку. Але госпóдар п́шоў до ц́їгана тáї кáже: „П́раўду ти мн́ї казáў, ж́и йá дурнн́ї Грн́нько, даї́ў ж́інчинн́ї хóрóбї в́їїру, а сам замáлоў з́ го́лоду не зѓїну...“ — А ц́їган кáже: „Й́дьїт до ж́інки і кáжїт ж́їнц́ї, ж́и пої́дете на ф́їрманку за вóду на ст́їри нед́їли (за Дуна́ї).“ — А ж́інка ў́стáла, п́итáїи: „Грн́ньку, шо будéш нн́нн́ї рóбїти?“ — А в́ин кáже: „От дéщчо мн́ї нагóтúї на до́рогу, бо йá й́їду на ст́їри нед́їли на ф́їрманку аз за вóду.“ — Алеж вонá тáкá с́ то́о ас́ь с́ьї ф́тьїшила і пов́їдáїи до Грн́нькá, ш́чо—: „Мн́ї ў́же трóшка лéкше, й́їдъ, й́їдъ.“ — Теї налáдила й́їмú й́їсти, навар́ила ц́їлн́ї горн́ец кваснóго боршч́у—: будé на ц́їлн́ї тн́ж-де́нь д́ля то́го ц́їгана, а ш́е рéшти л́їшит с́ьї, то ў́ помн́її в́ильвн́ї... А Грн́нько йáк уч́уў то́то слóво, аж му с́ьї с́ьльóзи в́ очóх закрут́їлн́ї. Кáже: „П́їдвопáде моїá госпóдáрка, бо чéльїдъ з́ го́лоду ѓїни.“ — Тимч́асом ц́їган ў́пові́дáїи: „Зб́їрáйте с́ьї — кáже — скóрше не делéко, аж на заѓумн́ки на ф́їрманку і там будéте ц́їлн́ї де́нь аж до в́ечн́ри, а ў́ в́ечн́р в́ерн́ете помáло на под́вн́ри.“ — Та Грн́нч́їско-неборачн́ско сл́ухáїи ц́їганскóїї рáдн́ї: зв́ьїў ко́нн́ї нагóдувáў, на ф́їрманку й́їде. А ц́їган худ́їоку женé у́ пóле і тимч́асом, маў посль́їднн́ї ѓрáїцар ц́їганн́ско, даў товáр зай́їмн́їти, а ў́б́їдвa с́ьї з́ Грн́ньком посхóдн́їли, то й́ ў́же ц́їган Грн́нькá рóзуму дóбре ў́чит. Кáже ц́їган до Грн́нькá: „Ўот йá товáр ў́ в́ечн́р позагáнн́їю, корóви подої́у тáї буд́у чекáти, аш́ пóки гóсьтьї не поп́рхóдъїт до хáти, — а йá в́ам дам знáти, йáк онн́ буд́ут ў́ хáтьї.“ — Так ж́и Грн́нч́їско то́то ў́сьо в́їслухáў, шо ц́їган го нарáдн́їў, і чекáїи аж до т́емноїї нóчи. А ж́інка с́ьї так д́уже ут́їшила, ж́и Грн́нько

на стіри неділи від дому відійхаў, — варит і пече присмаки дльа гостей на вѣчер, саміх, йакіх самá ни знайи прибрáти —: „Во йнгомосьть бідни сѣ нивь змучили на службѣ бѣжі, трѣба йіх дѣбре потрактувáти...“ — Наваріла йі напеклá, присмаки зготувáла тай ў пйиц позасувáла. Мнйиркуйи, жи ўже десьїта годїна, цїган будѣ гнáти корѣви с пѣльа, — тре ў лїшку лежїти, жиби казáў перед Гринькѣм, йак вѣрне до дому, жи вона дўжи, ше гїрши хѣра. А цїганїскови тотѣ до головї не берѣ сѣ. Ў десьїтї годїнвї корѣви пригнаў тай ўхѣдит до хáти, — а ўона з головѣў накрїла сѣ, жиби йі мўхи ўочїй не вїбрали. Спитаў сѣ, ци ўона спит, — а ўона сѣ так змучила, твѣрдо заснўла, хѣтби громї били, то ни чўйи. Кáже: „Най сѣ цїганїско там тим зїмним боршчѣм потрактуйи...“ — А цїганїско, залѣдво ўсўнуў сѣ до пекáрнї, кўшьїйи присмаки, — боршчў зїмного не хѣче йїсти, кáже: „Ўже ми з гѣспѣдаром лїнька будѣм мáли на вѣчѣру, шо тих три гѣсьтвї мáйут зїстї...“ — Дѣбре найїў сѣ присмакїў, а борш вїставиў на прїпїчок, тай друкѣм трўтиў на зѣмльу. А тогдї взвїў гѣспѣдарови трѣха пирогїў тай коўбáс тай рїзного печѣнвї поньїс на загўжїнки і показуйи, йак нáші мамўнвї ўмїют варїти. Гриньчїско-неборачїско звїкльї тѣго нвїгдї ни йїў тай двїўїи сѣ, шчо вона так прѣкрáсно тотѣ готїйи мѣже вже кїлька лїт удѣма дльа ксїндза і дльа паламарї тай дьїковї, а Гринькѣви не дасьть... — „Пчкáй же нїнька до вѣчѣри, йа йі ўже дѣбре казáў, жи стїри недїли будў на фїрманцї. Бўду гѣсьтвї вїтáти і з ними той прїваренїй смак йїсти, на йїх тїло кїйї готувáти...“ — А цїганїско так пїтскáкуйи, аз за живїт берѣ сѣ, ўже помїслиўши, жи Гринькѣ рѣзуму ўчїть сѣ, ўже не схѣче по фїрманкáх йїздитї... — бо ксїндз ужѣ сѣ вїпас на йнѣ присмаках бес кїлька лїт, то му тѣйї нѣчи мўсєть, шо зь льудїй зїдрáў, мўсит заплатїти. — „А най сѣ дѣбре нарїхтїйи кишѣнью з грїшма, жиби хѣть за моїї фїрманкї заплатїў, шчо йа бїднїй з гѣлоду намльїў сѣ, а вїн зь дьакѣм і с паламарѣм за моїї тьшкї трўдї моїї прáцї найїў сѣ. Скáжу йа до цїгана, шчѣоби вїв менѣ спѣсѣбом до хáти ўуньїс, — рекѣмáч (? причїпу) замїсто чѣгѣсь найде, жиби жїнка не знáла...“ Цїганїско ўже спѣсїб той даўнѣ знайи —: жи Гринькá на дорѣзвї кїне ў мїшѣк, ўѣколѣтом ўуберѣ, замїсто ўѣколѣту Гринькá до хáти ўнесѣ (вїн ўѣколїт ше взвїў ў мїшѣк). І цїган йнмў тотѣ ўновїў: вже спѣсѣоби звáйшоў. Зробїў сѣ вѣчїр, — цїган корѣви пригнаў, до стáйнвї загнáў тай шукáйи скїпцїй корѣви дойáти, а Гринькѣ-неборáк на пѣли чѣкáйи. А жїнка-небѣга ў хорѣбї дўмку гадáйи тай бнз дѣнь с хáти ше й не вїходїла, мїслїт, жи цїган корѣви заженѣ тай подѣйїт тай спáти пїдѣ. А цїган корѣви подѣйáў, ўже сѣ дѣбре ў нѣчї прїмѣр-кло, напїўши сѣ молокá тѣплого від корѣви, тѣй ужѣ здѣровїй, тай

мнѣркуїи, чи Гринька з мішком гóден занести до хати. Тай мішок узвїї теї пішоў, теї там собі думку ўбїдва гадаїут, ци ўже сї тїї гóсьты до хóройї жїнки на прázник збираїут. Алеж бо то ўже дóбре гóсподїны мїслит: цїгавїско ўже спит теї ўсї лўди ў силї... Помáленько ўстала з лїшка, ў пїйцу распалїла, нагрїла присмакїў, бо йїгóмосьть ўже прїйдут. А цїган-неборák гóсподари вже нарадїў до дóму с пóльи повертати, вже мнѣркуїи, жи гóсьты посходїли сї до жїнки Гринькóвойї на прázник до хати. Тай пішоў подивїў сї, заглянуў без вїкїо до хати, — а йїгóмосьть за столóm і ма́ма Кáська, ўже сї пороздвїгáли, дьк і паламáр з бóку сидьат таї пироги і рїзньї марципáни с тарельїў потьгаїут. А музїки струни стрóйят, будўт грáли рїзного тавцўў, бо гóсподїны повїдаїи: „Гринька не видати, Гринькó поїхаў, за стїри недвїли повєрне до свóїї хати.“ — Йак сїи повайїдали, пованивали Гринькóвойї прáцї, ўохóчо берўт сїи трóха веселїти, бо ўже Гринькó не прїйїде, аз за стїри недвїли —: „Треба ше Кáсьцї трóха й свóїїх грóшїй дáти, бо ўона мáїи час на стїри недвїли нам йїсти-пїти давáти.“ — Аш ту рáзом скрип —: шось идє до хати. А ўона зачула таї вїйшла до сїнїї, — а цїган стóгни: „Мамўну, ўтворїт!“ — А ўона тогдї свїтло загасїла, а гóсьты потїхли, рекомач нїкóго немá ў хати. Тай пнтáїи цїгана: „Шось там, Йáсьу?“ — „Ой, йам, мамўну, шось знайшоў з мїшком на дорóзы, мўшу ту ў хати поставїти, най стоїт до рáньї...“ — А ўона кáе: „Та постаў там ў хати ў кутї.“ — Тай цїган поставїў таї Гринька дóбре напїнуў, кáже: „Стїй тїхо“ — таї сам двєрї замкнўў теї пішоў. Гóсподїны засвїтїла таї музїки грáют, а ксьндз помáло Касўну за пїдбоки теї дрїбнóїї пóльки гульáют. Йак музїки вїграли, а Кáська йакóсь не вїїи пóльки гульáти, 'но прóсят йїгóмосьть, жиби йї позволїли заспївáти. А йїгóмосьть кáжут: „Спївáїти по свóму“ — а Касўньи зрадошчїла, зачинаїи спївáти, — а цїган поїдпїраў двєрї ўу сїньох таї стаў Гринька будїти ў кутї. А Касўньи спївом нáвїть си тóго ў голóвї ни мáїи, жи йїї муж ў хати ў мїшкў стоїт таї тотó слўхайи, — а ўона собі спївáїи:

„Ой мїй мїлїй Грїгорїї,
Тай поїхаў за мóри,
Не вєрне сї нїкóли...“ —

А цїган собі зо сїнїї спївáїи тáкож:

„Ой слўхайже, Грїгорїї,
шо твої жїнка гóвóрит! —
Мáїиш нїж за пасóm,
розрїж мїх тим часóm,
жїнку раз, попá два, —
а ти, пóпе, гóца дра!“ —

А ўона зноў собі так зачинай сьніваці, йак цыган поўторіў, а мужики зноў зачинаўут грата, — а той ўсе помало винймай ніж, будэ ўже пороў. А ўона собі небога другій раз фторіт пісьму: „Ой мій милий...“ — сама так. То аж до трох разіў цыган пофторіў, а той тогді з мішка фа, вірваў сы, а цыган собі тогді спід порога. Каже:

„Жінку раз, попá два, —
а ти, попе, гоца дра!“ —

„А ти, жінко, хóрась бўла, менесь за мўжа не мáта, інос мойў працьу ксьондзови і гóсьтьом йисти-пйги давала?“ — Тогді цыган до хáти, а йигóмость хоче ўтыкаці, — але Гринькó ў лоб колóm, ксьиндза поза ўўха, а ксьиндз на порозы унаў, притайіў сы йак мўха. Гадайи си, шчо —: „Йа ўже неживій, тра сы ни кивáти, бо Гринькó ўже бйи дьакá і паламарі, нема кому менé ратуваці...“ — А цыганіско, йак ксьондз унаў, с тоїі злóсти ксьондзови на шйіу стаў, — а ксьиндз бу неживій, так закрывіў: „Гóсподи, Гóсподи, змйлуй сы над нáми! Шосмо сы найіли і напйли, — ўже, Касуьну, ўостáтний раз тотó було меже пáми.“ — А Гринькó-неборачіско каже: „Хвáла Бóгу, йигóмость, жи ви ше жийіте, не буду вас на смерть, 'но потрóха бйги, бо мўсите за тйіі мойй присмаки за тйіі лытá за ўсьо заплаціти. Бо ви ўже — каже — мно́го грóший мáйште, з бідних льудйй грóші берёте, на ййх злйдни не ўважййити, — ше чужй жінкй намóуйййити тай ййх за коханкй мáйште? Ось бо трéба — каже — і вас рóзуму наўчыці... У́же ви — каже — льудйй ўчыли, самйсьте нйчóго не знáли, — аш тепér йа вас наўчў, бо ви сы ў мойй рўки ўпхáли...“ — Кае: „Не раз то ви, йигóмостўьну, хлóпа ў цёркві картáли, шчоби ййден дрўгого не ўшўкуваў тай дивйнтоїй заповіди не переступйў, — алеж бо ви самй переступйли! Ни трóха ви сы мойй працьи від мойй жінки найіли і напйли, а менé дуриóго Гринькá пйред моў жінкоў зробйли. За шож то так, йигóмость, ў свйты бувайи? Ци то Бог так прикáзуйи, жи ксьондз у цёркві на абóни на кáзанью наkáзуйи, а сам сы до чужйх жінók пхáйи?“ — А йигóмость-неборачіско стáли сы просйти —: „От, Гриньку, будь цы́хо, ни заўдавай ўстйду, ми сы ўобá погодим, най нас нйхтó ни знáйи, бо то полйўска така дурнá рйч: вйн сы до свйжоїй пхáйи.“ — „Ай, йигóмость, не говорйт, бо вжесьти і наговорйли, 'но такóй за мойй лытá заплатйт. Бо йа дурнйй буў, бо ви мойў жінку намóвйли, шчо вона дльа мене була хóра, а ви ладнйші, бо ви свойй грóші до кишéньи пхáли, дáрмостй мойў працьу ййли, бо дльа вас було лйпши. Трéба мнй те́перка за мойй трўди заплатйти, а йа жінцы присьйгу дам, жи ўона ўже вас не бóде льубйти.“ — „А ви, Гриньку-татуьну, — йигóмость побйті до Гринькá гóворут — цйш то багáто вам сы налэжит?“ — А цыганіско-неборачіско

попраўіііи, ка́же до Гринька́: „Тра ми́ны за рік заплати́ти, — а йі́го-
 мосьть ма́йут гро́ші, бес ті́і лы́та дост насклада́ли, ва́шой жі́нкі пиро́гі
 жёрли, а сво́і гро́ші до кишэ́ны хова́ли. Попра́ўтеш там, Гринь́нцу-
 тату́нцу, раз ксьо́ндза, най і́м лё́кше бу́де, най чу́жэ ла́кімство не за-
 ходит у ксьо́ндзаві́ гру́ди.“ — А ксьи́нда-небора́чыско йак то́йи ўчу́ли,
 та́й зо землі́ ўста́ли, та́й сво́і гро́ші ўже поті́хо порахува́ли. — „Ма́йу
 йа, — ка́же — Гринь́нцу, со́рок тис́ыч у ка́сы, ўдо́ма не вида́ти. Не
 зна́ти, ці вам тро́ха да́ти?“ — А ці́ган ка́же: „Е́й, нема́ ў ка́сы, нема́,
 ўдо́ма сті́ри во́лі, а йа та́мто́го тиж́ны буў, ми́ны йі́мосьть повіда́ли,
 жи йі́гоосьть ўдо́ма гро́ші ў ку́фер схова́ли.“ — А йі́гоосьть ми́слыт,
 жи Гринь́ска зду́рут і йакбу́д с ха́ти вийду́т. Алеж бо йакбу́д Гринько́
 с ха́ти ксьо́ндза ни пуска́йи. Ка́же: „Тота́ ми́не йідна́ ніч дорахува́ла—:
 жи йа приві́з с фі́рманкі тры́ццят ринь́цкіх, а Ка́ська мойа́ за них вам
 но йідэ́н обід урихтува́ла. А помньі́рку́йте, жи то ў́же дэ́сят лы́т, йа
 зо своў жі́нкоў на лі́нку не спаў, а йа з неў сьлю́б ўзьвў, — то за
 вас, йі́гоосьть, ці задла́ се́бе йа йі́ присьга́ў?“ — А йі́гоосьть ті́хо,
 на́віть па́ри не пуска́йут. Ка́же: „Шко́да тих со́рок тис́ыч, хоть йа йі́х
 ма́йу, так ми́ні сы́ либо́й зда́йи, шчо му́шу Гринька́ ны́ны зала́годити...“
 Та́й ка́же: „Кобі́ сы́ хоть не порахува́ў за ў́сы лы́та, а хто не доньі́с,
 шчо йа шчоде́нь гуля́ў, то ше й ми́ны тих гро́шій ни ста́не...“ Ка́же:
 „Йак до́бри вийди́ на раху́нок, то йи ўдо́ма дві́ коро́ві, сті́ри во́лі, ше
 сы́ й то́то ў́ Гринько́ві́ ру́кі дста́не...“ — Аш ці́ган-небора́чыско ў́же
 зна́йи, шчо гада́йи, те́й ка́же до Гринька́: „Йидно́го по́па пусьцьі́мо, нї́-
 хто́ не бу́де знаў, бо ўо́ні присьга́нут перед ці́ганскі́ми і́ перед Гринь-
 ко́вими́ очы́ма, — бо йак буду́т до чу́жых жи́во́к ході́ти, то йі́м сме́рць
 нї́нька за плечы́ма.“ — А йі́гоосьть учу́ли тий́ сы́ ду́же ўлы́кли. Ка́же:
 „Ў́сы гро́ші дам, ны́ко́му не ка́жы́ти, бо то — ка́жи — ду́рна́ така́ йі́-
 го́мосьцьова́ нату́ра, коло́ чу́жо́й жі́нкі лежы́ти.“ — Та́й зачы́ли при-
 сьга́ты: від ны́нышного́ днѝа не увийду́т до Гринько́войі́ ха́ти. По при-
 сьга́звѝ ў́сы гро́ші́ зложи́ли Гринько́ви́ за дэ́сят лы́т, шчо до йі́го жі́нкі
 ході́ли. Та́й залэ́дві вийшли́ с ха́ти, пі́шли на пробо́рство, та́й гро́ші
 принесе́ли та́й нї́хто́ ни знаў, бо Гринько́ ше ті́хій чо́ловік буў, — аш
 по́тім, йак до́бри палама́ры й дьака́ ўдраў, аш палама́р упо́віў сво́іі жі́н-
 цы́, йак ці́ган прійшоў́ за Гринько́ве майно́ до палама́ры й до дьака́ до
 ха́ти: ў́ палама́ры́ взыў́ дві́ коро́ві, а ў́ дьака́ два во́лі ше й неаўті́ру
 с ха́ти, — то́гды́ сы́ зарі́кли ста́рші́ бра́ты́ палама́ры́ на ві́кі по чу́жых
 жі́нка́х ході́ти, бо пла́кали йі́х ды́ти зо ў́сты́ду і́ з го́лоду, аж не зна́ли,
 шчо робі́ти.

Ош то так чу́жэ ла́кімство, чу́жа жі́нка ксьи́ндза́м і́ так хло́пам
 і́ так ка́ждому на ті́м сьві́ты бо́ком вільі́зе, а йак не бо́ком, то грі́шны

і кишенеу. Шчо назбирау чужого добра своу рідноу рукоу, то їх мусіу ў Гринькові рўки дати. Тогдї Гринько тихій господар, по фірманках ўже ни хтыу іздити, а Гринькова жінка ныгди хора ўже не була, бо сї бойала цїгана, шчоби за наймита ў неїи не служіу. Тогдї цїган, за рік Гринько му заплатіу добрі гроші, подарувау му від паламарї тїїи волї, а від дяка двї коровї, а від йигомосьтїи тїсьичу рїнцких, і цїган забрау сї, Гринькови подьїкувау за йигó рóзум, за йигó фатїгу, жи му ўже рóку не казау служїти, бо не буу 'но двї недьїли. Тогдї від сего часу того не чувати, жиби ходїли ксьиндзи по чужїх жїнках до хати. —

Записано в Серниках, пов. Бїбрка, 22. цвїтня 1900 у господаря Василя Серкиза.

Пор. висше ч. 11 і 36. Мотив: муж у місї чує жїнчинї сїви, пор. Етногр. Збїрник VI, ч. 119.

67. Не стій о печїнку.

До йїдноїи жїнки ходіу піп и дьк тай пальмар. Але йїдєн за дрўгого не знау. Так йїного вєчера приходит ксьондз до хати. — „Добрий вєчїр!“ — „Дай Бóже здорóуїи!“ — и сьїдаїи собї и зачинаїи с кумóу собї дєшчо бєсїдувати. Чоловіка не було дома, пішоу до мїста дєшчо купїти, бо заўтра мала бўти обїднї (комашнї). Хтос там пўкаїи під двермі. Кáже ксьондз: „Йой, де йа сї сховаїу?“ — Кумá повїдаїи: „Ой, йдыт, йигомосцўну, на під, а там йи бóчка порóжна, там сї сховаїти.“ — Утварїи кумá тому, шо пўкау, — а то дьк. — „Добрий вєчїр, кумó!“ — Сьїдаїи си зноу, дєшо зачинаїи бєсїдувати: — „Де кум?“ — питаїи, ўна кáже, шо ў мїсьтїи. Зноу хтос пўкаїи під двермі. Кáже дьк: „Йой, де йа сї сховаїу, кумó?“ — „Ой, йдыт, рейнїтїи, на під, там стоїит бóчка, сховаїте сї ў бóчку.“ — Утварїи кумá, — а то пальмар. — „Добрий вєчїр вам!“ — „Дай Бóже здорóуїи!“ — повїдаїи. — „А ци сут кум ўдóма?“ — Кáже: „Ньи, ў мїсьтїи.“ — Сьїу си трóшки на лаву, а ту зноу хтос пўкаїи. — „Йой, де йа сї дьїи, кумó!“ — кáже пальмар. — „А йдыт жїве на під, там йи бóчка, залїсьте ў бóчку.“ — Утварїи кумá, — а то чоловік приходит з мїста. Купїу дєшчо ў мїсьтїи, показуїи ў сьїнох жїнцїи. Купїу тєнїтїи кўсен мїйса, — жїнка кáже, шчо мáло. А він кáе, шчо дóсит будє. Кáже чоловік, мїрїиїи мїйсо: — „Пóти ксьбндзови будє печїнка, а ўопóти дькóви, а ўототá будє пальмарóви“ — а пальмар хотїу видїти, йакá дльа ньóго печїнка будє, ци велїка, тай вїльз з бóчки дивїтїсь, вїста-вїу гóлову з бóчки тей аверцїу бóчку, ну, тай ўсї три з бóчкоу ўпáли

на сїни. Кум не кумоў ўтык до хати, а тї ўсї три посхалували сї тай также собї ўтеки. На дворї злїнали пальмарї, ксьондз та дьик, а бийже пальмарї! — „Нашчо тобї сї було дивїти, йакá тобї печїнка маїи бўти!“ — Кáже ксьондз: „Йа свѣйшчєнник, том не стоїаў о печїнку.“ — А дьик кáже: „Йа пан рєйнат, там не стоїў о печїнку, — а ти пальмар о печїнку стоїаў тай нам тако́го кло́поту наробиў.“ — А бїдний пальмар шче печїнки не ўкусиў, а снїньцї ўже посиў. И конєн. —

Записано в Грабівци стрийскім (в присїлку „Селўксело“), пов. Стрий, 17. цвѣтня 1900 від господаря Стефана Боженька.

68. Як пан учив судию розуму.

В йиннїм сўдї буў сєндзьом (сўдїийїу) рўсин, але же він буў дўже сумльїнний, ретельний, шо сї тим дўгим панам не сподобало. Йак шос хотїли панове ў сўдї цїганїти, то той сўдїяа ныгди сї не мїг зголіти на тоїи и так си пїднїў ворогїў, жи го мўсыли вїт сўду вїт-правїти (нагнаїти), йак то кáжут по учєному „супсєндувáти.“ Але жи він шче буў кавáльир, лшнїў сї бес кавáлка хлїба и пустїў сї ў свїт, мўсыў ітї. Идє, идє лáдний кавáлок и здїбáи йїго грабїа. — „Дзьин дбóри, пáне сєндзьо!“ — „Дай Бóже здорóўїи, пáне грабїо.“ — „А гдзьи пан ідзьи?“ — „Га, идў ў свїт.“ — „А то чєму?“ — „Бо менє ўже с сўду гет нагнаїли.“ — „Агá, то за пáнцку ретельность. Йа пáну мўвил: Нш бондзь пан так ретельний, бо хлїба нш бєньдзьи! А цó тєраз, мóже бис сї покáйал? Йакбис хцьал жїць, йак йа цї мўвї, то бис мньал у мнї слўжбу (у пáна грабїого)...“ — Дóбре, пáне грабїо, згаджїйїу сї.“ — Прїйїхали до дворá, забáвили сї трóхи и кáже грабїа: „Ти пан сєндзьа, ти йи ўшїеткїм знáний, ми зробїми антєрес. Бєньдзьиш мньал от сєткї дьїсьнїньць (ншбї вже барїшїўно́го) злóтах, йак сї ўда штўка. Мой сòнсєал нш хє спшєдаць сьвї фольвáрек, а он мнш бáрдзо на пшєшкóдзьи, — а йїму тєраз бáрдзо пншїндзи потшєбно. Идзь пан до ншїго и муў йїму, же ти маш пншїндзи и йїму визїчїш дьїсьнїньць тисьòнци. А он на то сї згòдзьї, ти бєдзьиш пїсал скрипт, йа пншїндзи дам, а ти зáмїаєст дьїсьнїньць тисьòнци напїшєш двадзьїсьцьа. Он нш ў стáнї двадзьїсьцьа тисьòнци нам вшїлáцьцї, и тáким спосòбєм ми йїму зафантуїмо цáли йїго грунт.“ — Сўдїяа згодїў сї на тотó. Прїхóдит до дўрого пáна. — „Помáйбї пáнови!“ — а пан ўже старєнькїй —: „Витáйте, гòсьцьї! Чо пан сўдїяа до мєнє загостїли? За йакїм дбóрим антєресом?“ — „А, йа ўже не йи сўдїяа, менє вїтправїли

с сѹду.“ — „Ага, то бѣда, панї праўди не лѹбѣйт! Пяне, тримаї сї свѳго, будѣш жїтї на свѣтї, — а йак сї будѣш тримати панї, то лиш до часу.“ — Лиш їннакѳво пан не знаў, йакїї вїн до негѳ приїшоў —: вже не ретельнїй! Посїдали сї ў покѳїї, при забавцї, зачїли сї бѣсїду и кяже пан, жи бѣда, жи бракуїи му грѳнїй, — а сѹднїя повїдаїи: „Для чѳгѳж, ви сї мѳжити позичити на малїй прѳцент, а на дѳушї рати, и по йакїмос часї сплатїлибїсти їбїсти сї бѹли спокїї-нїми.“ — Кяже, жи нїма ў когѳ позичати — кяже пан. — „А ў вашѳго сусѣди не могїлибїсти позичити сї?“ — „О, даїте ми спокїї, то мїй вѳрог.“ — „А шѳж то вас обхѳдит, жи вїн вѳрог? Вїн вям анї вї їмў жадну ласку не рѳбїтї! Вїн вам позичаїи, а ви їмў прѳцент за тѳїи заплатїтѣ. Вїїде час, вїдастѣ и ласки немя жаднѳї.“ — „Дѳбрѣ.“ — Пѳгодїў сї пан, але просїў, абї му позичити двацїт тїсьчї, ни дѣсїт. — „Дѳбрѣ, то шче лїпшї.“ — На лїт дѣсїт, шѳчо рїк ратами вїплачувати. Дрѹгнї ден, приїхаў їнгѳ сусѣда и сѹднїя и робїли скрипт дѳужнїй: жи пан грабїа зичит пану дїдичѳви двацїт тїсьчї. Сѹднїя писаў замїсьць двацїт тїсьчї сѳрок. Свѣткї булї: ковал глухїй и штельмах сьлїпнїй. По скїнченьу тѳгѳ писемя сѹднїя вїчитаў, лиш о сѳрок ни спомїнаў, и даў шче дрѹгнї раз читати штельмахови, йако свѣткѳви. А свѣдок дѳбрѣ запамїнтаў сї, йак пан читаў, таї собї так читаў. А шѳ там булѳ писанѣ замїсьць двацїт сѳрок, то сьлїпнїй не вїдїў. Перейшло лїт дѣсїт, пан вїплатїў двацїт тїсьчї, а грабїа упомїнаїи сї о дрѹгмх двацїт. Заўдаў скаргу до сѹду и нїц ни помѳгло, — кѳнтраг буў два рати читанїй, при двѳх свѣтках, незмїненїй, ѳджеж важнїй, суд признавў: важнїй, и шѳчо суд признавў, сѳрок тїсьчї, а не двацїт. Пан жи ни маў зьвїтки вїдати, то мўсїли пустїти їнгѳ фїльварѳк у лїцїтациїу, публїчну лїцїтациїу, котрїй пан грабїа сам купїў. Пан дїдич дѹже засумоваў сї, вже не знаў, шѳчо далше рѳбїтї. Прихѳдит до нѳгѳ тѳї сѹднїя и кяже: „Пяне, не сумўї. Шѳчо мнї будѣ,? — йа шче тѳї грунт вїд пана грабїѳгѳ вїдбѣру...“ — Кяже пан: „Йак вїпроцесуйнїш тѳї грунт з рукї вѳрога, то будѣ твїй грунт, лиш прѳшу тї, абїсь сї ожениў з мѳїїў донькѳў, жиби йа шче ў тїм дворї мїг коло вас умерѣти.“ — Дѳбрѣ, згодили сї, — подаў сѹднїя до сѹду ошѹство, йаке сї стало на тїм пану, — вїкрїла сї праўда и суд тїу лїцїтациїу зьнїс. И призваў суд по дѳужнїх корѳвѳдах кару за сѳрок тїсьчї заплатїти дїдичѳви вїсьїмдѣсїт тїсьчї. А сѹднїя ожинїў сї з донькѳў дїдичѳи, вїграў прѳцѣс вїд пана грабїѳгѳ и зьлїцїтуваў ўсї дѳбрѣ. И пан сѹднїя зїстаў панѳм обѳх фїльваркїў. Панї го наўчїли рѳзуму. Конѣць. И праўда-ретельнїсть побїдила.

Занїсано ut supra.

69. Рабін в телятєм.

У йїднім місяці буў рабін, дўже богомільний! До него сьї льўде зїїжджїли о порáду, так йак до йакóго велїкого прорóка, и вїн усїм льўдьом даваў рїхт, кўждий, хто до ньóго прїйшоў, то маў рїхт. Оджи жїнка сьї йїгó тóму спротївила, шо вїн кўждому, хто прїйшоў, казаў рїхт, а вїн казаў, жи і вна маїи рїхт. А донькá каза́ла: „Йакїй тото рїхт, шчо й льўде маїут рїхт и ма́ма маїи рїхт и ни йи вїра́зньий той рїхт...“ — Рабїн сказаў, жи і вна маїи рїхт то, шо говорїт так. Пїшла донькá до йїпчóго рабїна и скáржила сьї перед дрўгим рабїном, жи йї тáто кўждому даїи такий рїхт. Дрўгий же рабїн буў молóтчий від ньóго, не хотїў йїїи ньїчóго сказáти, лиш сказаў йї, аби вна каза́ла свóму тáтовї, аби йї сьї тáто не трафїў чужїм молóком. Прїйшла донькá до дóму и кáже свóму вїтцьў рабїновї, жи —: „Фсї льўде маїут рїхт, лишé ви ньї.“ — „А чомў ньї?“ — „Бо ви йїстé від чужїх корóў трафїе молóкó.“ — „Тáкой прáвда, — аж тїпér ти маїиш рїхт! Ну, і мўсїмо купїти собї корóву свóйў. Во тóтò молóкó, шо ми купїймо, йи від рўских корóў, тáкой трафїе.“ — Прїйшоў четвér (торг), идé рабїн, рабїновá и рабїновá донькá корóву купувáти. Дївїит сьї, — гóнит хлоп фáйного бугайá. — „Слўхай, ти, чоловїче! — кáже рабїн — шчо ти хоц за тóтў корóўу?“ — Хлопїско знаў так жьérти, жи дурнїй жид не розумїи сьї на тїм, таї сказаў йакўс там цїнў. Кáже рабїн: „Йой, то дўже богáто!“ — Але хлоп кáже: „Во то фáйна корóва! И тлўста, и молóкá дóсит даїи. То пóўне тóтò крўгле вїмїи, то пóўно молóкá йи!“ — Рабїн дївїт сьї, — тáкой прáвда! — „Авў, дьїй, хлоп, най йа вїджу, йак молóкó течé.“ — „Ей, пáне, — кáже хлоп — ви знаїите дóбре, чим льїпша корóва, тим онá делькãтньїша. Дебўды доїйти йї не мóжна, лиш у стáйни дáти коньшїни, тогдї доїйти, й даст до двáцїт льїтрїў молóкá.“ — Прїйшлó до згóди, згодїли сьї и вїплатїў рабїн хлоповї грóши за корóўу. Вернўў хлоп назáд до пáна рабїна, прїйїў до жóлоба ў йакїмос там кутї тей з грїшми пїшоў собї до дóму. Рабїн казаў напéсти коньшїни и наймїчцьї слузбї казаў доїйти. Пїшла наймїчка доїйти, — не даїи прїступїти до сéбе корóўа, бїи. Прїхóдит до хáти, кáже, шо зле, жи корóўу доїйти не мóже и дьїйки не маїи (не маїи за шчо)... — „Шкодá, жи ти рўска дьўка, де ти рослó? Шчо не знаїиш, йак сьї корóўа доїйт. Дáй 'по ти коньшїну, йа сам бўду доїйти.“ — Далá наймїчка коньшїни бугайовї, рабїн взьїў си скопéц (дїнїцьў), позапїнаў пóли, сьїдáйи на сьтїльчик и хóче доїйти (аж вїн ўже бўде доїйти!) Лише злãпáў за бугайїве вїмїи, бугай скóчиў, а рабїн не пускáйи —: Скачї або не скачї, дай молóкó, бо йа грóши даў!

Але бугай неспокійний, зачійу собоу метати, и жид унаў під бика и бик з великого опалу ўмочіу сї тріхи на жїда (с страху). Вітьгли жїда йакос зі стайні сьпід бугайа, занесли до хати и положили в ліжко и післали по дóхтора. Прийшоу дóхтор и расповіли, шо сї стало, йаким способом рабін зостау побитий. Дóхтор віслухау йїх бесїди и казау кóнче заўтра рано принести на тарели рабінового мóчу. Дрúгий ден рано, віправила рабінова свойу наймичку ис тим мóчом, шо дóхтор казау принести. Наймичка взїла мїску и похоўзла сї на подвіру и той мїч рабініу вільльїу сї. Не ма́ла вна шчо робїти, вїйшла на дорóгу, а тут пасту́х гóнит корóви на пану и йїна корóва на сам тот час пачїла мочїти. А наймичка жїве пїтставила мїску теї тїлько сї ўзїла, кїлько тóго бóло, і с тим пішла до дóхтора. Дóхтор сконстатуваў тóто, ка́же, жи —: „Йа кóнче мўшу там бóти.“ — За кїлька хвил прийїжджїий дóхтор до рабіна и ка́же: „Пане, дўже зле. Ви сї лїгїли“ — и ка́же: „Ви ўже будете тепер тїўні.“ — Рабін обїцывау богато грóший, аби дóхтор так зробїу, аби рабїн не буў тїўний. Але дóхтор узнаў, жи не мóжна, бо ўже пропало, бо ўже йїму то ў середїни заросло. Поздорóвїу рабїн и пїц нїкóму не казау и заказау дрúгим, аби о тїм ни спомївали. Али при кінці девїйтого мїсьици виберайи сї рабїн ў дáлшу стóрону до чужóго мїста, аби там маў тельї (аби йїго лўде не авáли). Приїжджїий до чужóго мїста и згодїу собї станьцїйу и дьа слугї свóго, фесьо на ден, а панїч таку комóрочку казау собї вірихтувати, аби лише сам у нї ночуваў. И так йїноїї нóчи жидї спáли, а тóго жїда корóуа ма́ла тельї. А слугá жїлдувау госпóдарї будїти теї взїу тóто тельїтко пустїу до тóїї комїрчини, бо він не знаў, жи там жид тотóї ночуїи, рабїни. И пішоу спáти. Рано рабїн пробуджуїи сї і дївїт сї —: йї тельїтко! — „А, слава Віг, шчо сї родїло, жи йа ни чўло кóлі! Корóуа йак родїт тельї, то дўже ричїт, а йа дўже у Бóга шчислїве, жи йа ни чўло, кóлі сї тельї родїло.“ — Приходїт рано слугá и берє тельї до корóви пускати, — рабїн не даїї, ка́же, жи то йїго. Сказау наймит госпóдаревї тóму, шчо ма́ла корóва в ночї тельї, а він пустїу до комóрки, и тепер там йакїс пан не хóче дати тóто тельї. Приходїт властїтель тóго тельїга и ка́же рабінови: „Шчо ти рóбїш! Ти сї ў мене наймїу лишє станьцїйу, але тельїгас не купуваў! То мойá корóва мала тельї и ти не маїш до нбóго жадноїї рацьїї...“ — Рабїн пувїдаїи, жи то йїго тельї, бо йї тóму девїть мїсьициў, йак він сї польїтиў и акурат ўмїсне тóго прийїхау до тóго мїста, аби ту ўрóдиу тельї. И шче на то маїи дóказ, пана дóхтора. (Онó кудї круг, тудї круг, то до сўду мўсыло йти.) На йїннїм термїнї не скїнчїло сї, мўсїу бóти дрúгий термїн. Приїхау пан дóхтор и освїтчїу дїїсне, жи так бóло, панї рабінова и слугá свїтчїли такжи, йак пан рабїн буў на сїоды, а бугай на вёрха,

и суд з великим сьміхом признаў тельї рабінови. А далше йак казати? — скінчиў. Той рабін взьїў си тельї, привїз до своґо міста и вінлекаў си аж на короўу. И потому маў короўу, але молоко від неїї такої не йїў, бо казаў, жи віт свеїї дитїни не можна молоко йїсти.

Записано ut supra.

Пор. Етногр. Збірник VI, ч. 690.

70. Сумлїнний Іван.

То була йїдва ўдовицьї і мала сина. А той син пішоў буў у йїнчу стору на роботу. По йакїмос же часї, йак він вже собі заробиў так троха гронїй, и пришоў до мами ў гости́ну. Ожеж він собі тотї гронї, шчо принїс, розрахуваў собі, шчо маїи маїи на забаўку, а трицьїт золотїх сховаў для мами, абї йї купїти хатку. Ожеж йак пішоў, ў тїм силї скумпануваў сї с своїїми товаришами и змарнуваў ўсї гронї и забуў за тих трицьїт, шчо для мами сховаў, и тотї роспустиў. Відьїў він, жи кїпско зробиў, и вдаў він сї до Матки божойї не просьбоў великоў, котра була на по́ли ў каплицї, и він там ходїў, просїў Матку божу, абї му дала трицьїт золотїх. И заўши ходїў до тоїї каплички и молиў сї: „Матко мо́я найдоро́жша, дай минї трицьїт золотїх, абї йї своїї матцї купїў хатку. А йак ми ни даш трицьїть золотїх, йак будє рїнцький бїльше або мєнше, то бїгмє не ўозму.“ — Йак він сї молиў ў тї каплицї, тай жид одєн слўхаў. И гадаїи си жид: Йак він шче колїс будє моли́ти сї, йї зроблю з ним шпїкульа́нцїйу, ци він йї вірний рўсїя перед Маткоў божоў... И йїдного днїя пришоў той чоловік до тоїї каплицї и моли́т сї: „Матко мо́я найдоро́жша!“ — кланьїи сї до сáмоїї землї, абї йїму Матка божа дала трицьїт золотїх. И жид же той пришоў наслўхувати, о шчо він просїт, и взьїў мошонку и двацьїт дєвїт золотїх застромиў на тїчку и ў горї віконце було вібите, а він кроз тоту дьїрку мошонку ўпхаў. У хвїли, йак сї боїко (тотой хлоп) до сáмоїї землї кланьїў и просїў: „Матко божа, дай минї трицьїт золотїх! — а мошонка передь нього гон! (гопнула). Взьїў він тоту мошонку и дьїкуйи Матцї божїй, шчо йїму вже дала трицьїт золотїх, котрі шче не рахуваў. Порахуваў боїко тотї гронї и каже: „Дьїкуйи ти, Матко божа, йак найкрасше, вжес минї дала двацьїт дєвїт золотїх, а рїнцький мошонка варт, то йи акурат трицьїт.“ — Вїходит вїгги, а жид повідаїи, жо: „Ти нивїрний йи, жо ти казаў и кльїўїсь сї, же не вóзмеш, йак не б́удє трицьїт рївно, а тепєр берєш!“ — Він до жїда каже, жи: „Йакби була Матка божа

дала трицят, а мошонка ринцький, то би було за богато, то вжеби буў ни браў.“ — А жид казаў, жи то нипраўда, жи то сут йнго грóши, ажеби му відлаў. А бóйко жидови казаў, шо жйда за грóши не просиў, а Мátка бóжа му дала. И по той церемо́нній мýсиў жид заскаржити до сýду. Оджеж пришоў ден терміна и маў ити жид не тим бóйком на термин, а бóйко не маў шчо загорну́ти аны ўбу́ти. Ожеж жид ка́же: „Мýсиш ити!“ — а він вітпирáў, жи ни ма́йн ў чим. И жид даў йимў сво́йих чо́бит з йакóйис там заста́ви і опанчу́ на за́гортку. Прийшли до сýду, перед сýдийишу говорiли куждий сво́йи. Жид казаў, жи то він грóший даў, а бóйко казаў, жи то Мátка бóжа дала. А жид казаў, жи Мátка бóжа жа́дних грóший ни ма́йн, а бóйко ка́же, жи: „То не мо́же бути тво́йї грóши, бо тиби да́льї казаў, шо то опанчи тво́я, шо на ми́ньї, и чо́боти то́ти, шо йа ма́йу, то тво́ї, тиби казаў. Ну, а йа на такéбим ни́ц не маў.“ — А жид ка́же: „Ну, та то мо́йї ўсьо, та мо́же нипраўда?“ — А сýднїа розгнiваний казаў жйда ви́гнати, а хлопови казаў: „Йди до до́му.“ — Таї хлоп спрáву ви́граў.

Записано ut supra.

Пор. Етногр. Збiрник VI, ч. 515.

71. Г о л ю а.

За часиў пана Канóўского буў у йнго йиннiм селi шльiхтич, котриї сi називаў Мандрихóвич. И буў ў тiм селi комисар високогоно́ровий. Йак коли переходиў або переiжджыў коло Мандрихóвичi, то Мандрихóвич ни́дї ни́коли шльiпки не знимаў. Ожеж то́йи так обурило пана комисара, же зi злóсти казаў шльiхтичи не селá ви́гнати. Пишоў шльiхтич ж жiнкоў и з дьiтми у ко́мiрне и гада́йи си: „Йа поiду аж до пана Канóўского и поскаржу сi, жи пан комисар зо мноў так зле зробиў...“ — Йинно́го днiя сi шльiхтич на ко́билку, котру́ кульба́коў зваў, и поiхаў до пана Канóўского. Не застаў до́ма, то мýсиў йихати ў по́ле напро́тви пана. Коли ўже ўвидиў, жи пан Канóўский надiжджыиий, припиў своiу ко́билку ў ко́рчи, а сам прикльiк на до́рози и чека́йи на пана Канóўского. Во то буў такий звича́й, хто маў йаку про́сьбу до пана, то мýсиў кльiкну́ти. И тут кльичiт шльiхтич, аж приiжджыиий пан. Казав пан Канóўский стримати по́воз и не питаў сi шльiхтичи, чо́го він потребу́йи, лиш пита́йи сi шльiхтичи: „Шо ти за йиден?“ — Відповiда́йи, жи йи ви́рний пiдданий пана Канóўского (мýсит так казати). —

„А майиш ти гольку?“¹⁾ — запитав сї його пан. А шльїхтич вїдивив сї, не знав, шчо йимув на то сказати, бо такі гольки не маув и не знаув, на шчо му. Пан каже до нього: „Ти йи вїрний мїй пїдданий, а шче до того шльїхтич, — а йакби сї тобї шось удерло, то чим зашїйиш? Будеш дїрама свїтїти?“ — И казаув козакам положїти и дати му двацїт пїит бїкїу, а жиби собї добре запамїнтаув, казаув му пан шче дати двацїт пїит. И приповїдаїи пан, йак козаки бїют, жи то не вїн бїи, але то шче його батько казаув дїрнїу їчїти и на рїзум наводїти: йак сї шос удрє, абї зашїти. И вже по справї. А Мандрихович оббїтий їстайи, вилїзїт на своїу кобїлку и йїде з вилїким дарунком до дому, шо дїстаув вїд пана Кановського. Приїхаув до дому, не маув шчо йїсти, — зарїзаув си корїу. Росповїу жїнцї, шо сї стало, и каже, жи нїнька наука їсього вїмагаїи и вїн таке мусїт шос думати, абї жиув на свїтї. — Вїбраув сї с того села шльїхтич и наймїу собї помешканьї ї селї нїдалєко двора пана Кановського, де пан Кановський мешкаув. Довїдаув сї шльїхтич, же пан Кановський маїи такий звїчай, же шчо соботи йїде до пїўтора мїльї вїдалєноїї у лїсї каплицї, абї там помолїти сї Господу Бїгу за тїїї їчинки, йакї через тїжден наробїу. Пїїтницїу вєчером вїбираїи сї шльїхтич таке до тоїї каплицї (бо вїн рано бууби не зайшоув так бїрзо), — ї соботу рано уже йи шльїхтич коло каплицї загорнєний ї дїбрїм жупанї, шльїхїчка шїпка на головї и тєньга лїска у рїках, — и хїдит по дорїзї и чогїс чекаїи. Аш тут надїїжджїїи карїга ш штирма кїнми и стаїї недїже далєкий кавалок вїд каплицї. Дївїт сї шльїхтич, а с карїти вїлїзїїи йакїс дїже бїдний дїд и пїшоув до каплицї. Укльїк перед їбразом и мїлит сї Бїгу. Идє и вїн до каплицї и кїннуу ногїу трїха дїда на бїк, а сам укльїк собї пїбїч дїда и мїлит сї Бїгу. И каже: „Бїже фсемогїшчїї, дай Бїже здорїуїи нашоуму пану Кановському, абї сто лїт прожїу, абї буув мїдрий, абї буув слїуний над усї пани, и абї му Пїанбїг даув такий сон, абї вїн сї довїдаув, шчо йа так бїдїу, шчо менє той драб кїсар вїгнаув с села задїрно и йа бїдїу, а наш йасновельможний пан нїц о тїм не знаїут.“ — Помолїув сї, поцїльуваув свїтїї хрєст и пїшоув гет. На дорїзї закурїї си цаїгара и хїдит си попри каплицї, по дорїзї, спацїруїи си. А карїта вїдїхала тїм часом далєше у долину на кривї дорїзї и їже йї не вїдко було. По хвїли вїхїдит дїд с каплицї, а пан шльїхтич зараз до дїда, пїтаїи, ци маїи гольку. Дїд вїдповїдаїи скрїмно, жи нї маїи, а шльїхтич каже, жи: „Ти сьмїїиш у дїбрах нашога пана Кановського с такими лїхами хїдїти?“ — Таї зачав гаратати палицїу дїда. Бїи и приповїдаїи, жи то нї вїн бїи того дїда, але то батько

¹⁾ так лише тут; звичайно говорять: гла.

пана Каноўскаго казаў такіх дурныў ўчыти и на розум наводіти: йак сьі шос удре, абі зашіти. Набіў дэсит дыда и так йіго на дорозы збітога лишіў. — Чекала карэта на свого пана, — ўже доўгий чыс не приходіў. Обернулі кінми, прійжджыўут т капліци и застайут там пана збітога. Хто так пана (ци там дыда) збіў, він не хоче сказаіи [він знайи, шо то шльіхтич, але ўстідно му]. И вісадили пана на павоз и привезлі го до двора. Пішла чўтка по сельі, же пан слабій, а на шльіхтичу аж шкіра застиваіи, жи шо с того бўде, йак пан подўжыіи... И за кілька дныў зробіло сьі панови лєкши и віпїтуйи свїіих слуг, ци не знайут оні, де ту мєшкайи шльіхтич Мандрихївич. Довідали сьі слугі, де він мєшкайи, и казаў му пан зараз прійти до двора (будє надгорїда!) Приходит до двора, дайут знати панови, шо вже йи шльіхтич. Пан казаў зараз до покойу ид ньому йти. Пан шче лежыў на лішку, кава стойала коло нього на столы, и схїпнў сьі, йак сьі показаў Мандрихївич ў покойу, и пятайи сьі шльіхтичі, шо він за йідєи. Шльіхтич каже: „Йа йи вірний пїдданий пана Каноўскаго.“ — Пан каже, ци не сталось йимў шо злого. Шльіхтич каже, шо стало сьі —: шо го комісар вігнаў с селá и з грунту, с хати йіго. — „А ти шо на тойи?“ — каже пан. — „Йа пойхаў до пана йасновельможного на скаргу.“ — „А пан шо?“ — „Пан казали менє положить и дві стаўки по двацїт пїит вісунути.“ — А пан каже: „За шо?“ — Мандрихївич: „За йакўс гольку.“ — „Но, а хтож тебе бїў за тўйу гольку?“ — „Панцїкі козакї. А пан приповідали, жи то не ўни менє бїут, але шче йїх батько казаў дурныў ўчыти и на розум наводіти: йак сьі шос удре, абі зашіти.“ — Пятайи сьі пан: „А ти не можеш также так колїс зробіти?“ — Каже шльіхтич, шо вже раз зробїў: у лїсєі ў капліци подїбаў дыда, котрий гольки не маў, и набіў дїбре и казаў, жи шче батько пана Каноўскаго казаў такіх дурныў ўчыти и на розум наводіти: йак сьі шос удре, абі зашіти. — „А не маў ти за тойи жаднойі заплáти?“ — Сказаў шльіхтич, жи нї. Пан му сказаў: „Иди до дому. Прійдєш по обїды і вібереш си панцїкі дві корїви за тўйу йїднў, шо свїіу зарїзаў, шос зыў, и того самого днйи майиш сьі вертати на свїй грунт.“ — Довїдаў сьі о тїм комісар и дўже засумоваў сьі, жи пан такому драбови ўсьо тотї даруваў. Шльіхтич господарит на свїім грунтї кілька мїсѣацїў, аш тут йїдного днйи віганыйут громаду у лїсє кєбїндзови по дрова. Пойїхали лўде, пойїхав пан комісар и пїшоў пан шльіхтич. Здїбайи пана комісара на дорозы, котрий йїхав собї на ковї, и пятайи сьі: „Ци майи пан гольку?“ — Комісар до нього віповідайи, жи жадних голькїў (гольїк) ни майи, бо йимў не потрібно. Каже шльіхтич до нього, же: „Ти такой гонорївий чоловік, йїдєш ў лїсєі, запыєш до дєрева, йак тобї сьі шос удре, чим зашїйиш?“ — И стыгайи пана комісара

с коніи и добре нагаратаў палёгоў,¹ шчо вже пан не міг далше ити. Увидыли побережники, же кіп пана комісара ходит по лысы, и здиўували сьі, де сьі пан дыў. Зачыли шукати, — знайшли пана збітого, комісара, окровавленого, ледви живий. Завернули йиден віз порожний зь лыса, положили пана комісара и привезли до дому (доміў привезлі). За кілька дньіў, йак панау комісарови лєкше стало, поїхаў до пана Каноўского оскаржити, жи йнго без данї рацийї (задурно) так набиў. Питайи сьі пан Каноўский: „Шчо він говоріў, йак биў?“ — Комісар каже, же говоріў йакіс слова, жи то не він биў, але батько пана Каноўского. — „А ти шо на тойи?“ — каже. — „Казавў, же гольки менї цалким не потрібно.“ — „А ци буў ти ў школах?“ — А, йасновельможний пан знайут из мого сьвідоцтва, йакі йа школи кичіў.“ — „Але за голькуе не маў науки?“ — Він каже: „Нї.“ — „Оджеж то жибїс си знаў, жи шльїхтич Маудрихович йи найученїйший профєсор, бо він праўду каже: йак сьі удрє, абї зашїти.“ — Ну, трєба йимў надгороду дати. Штири дукати признаў пан мїсьачне йимў пїдвєсїти пєньцьїїу, надгородїти йнго за йнго добру науку. — И конєц.

Записано ut supra.

Пор. Етногр. Збірник VI, ч. 600.

72. Ц и ц ь і й.

Була сибї бїдна сиротá, найшла сибї мижи льудьмá синкá (йакжи скажїм, тра крãсно приложїти, то пїдє мижи льудї), котрõго йак звїкли мáма свõйїми грудьми годувала. Ростє Йивась рік, другїй, трєтїй, дисьїтий і цїцку сєє. І пїятнайцїт, ба й двайцїт лїт, а Йивась цїцку сєє. С того ўсьõго назвали Йивасьá Цїцїй. Мамї наскучило сьа и хотїла відлучїти, — а деж такõго Йивана годїн відлучїти? Пїшõў Йиван на поля, взыв маму від робõти на рўки йак малў дитїну, принїє до дому, посадиў на лаўку, нассáў сї цїцки, а то дльа тõго до дому нїє, шчо межи льудьми ўже ўстїдаў сьа. Мати плакала, просїла: „Покїнь, сїну, цїцку, иди ў сьвіт ширõкий, тай жиї собї с працьї рук.“ — „Йа не пїду, мáмо, йа вас не покїну, таж йа ваш син, йа вас мáю зайти пїд лихў годїну. Йа від заўтра уже зачнў робїти, шче нїнька йду до лыса, вїрїжу си дєрева на цїп, а заўтра пїду молотїти.“ — Пїшõў Йиван до лыса, вїрїзаў три граби, однõго на цїпїїно, другõго на капицьї, трєтõго на бїйак. На другїй день шче ранõ нассáў сї цїцки, ўзвáў цїп пїд паху, йак пїўтора рубльá і пїшõў до двора молотїти. Показáў сьа на фїльварок, наробиў с сєбе дõсєть сьмїхў, бо го вокоман ни при-

миї, казав шчо—: „Для цицьїя пізна година, для тебе нині німа ту шч робіти. Приїдеш заўтра.“ — На другий день рано аны на цицьку Йіван ни чикаў, до схід соньця на паньскім гуньні до робіти стаў. Не браў жи сьа йак льуди до студолі снопі носіти, іно повамітаў тік, відкріў разом три стіртї, жіто, йачмінь, пшніцьку, и зачав молотіти. До полудня помолотіў ўсі три стірти (то Йіван буў!) Пополудню ўзьїў сьа млинкувати. Йак на диво йачмінь, пшніцька и жіто ўсьо окреме, а ўсьо красне, а ўсьо чісте, шчо аж ўсі сьа ўзьїли диўувати. Тай до шпїхльїра поносїў, а по скінченїй робіти по заплату до пана сьа зголосїў. — „А за шчо, Йівась, молотїўсь, за гріші, чи за збіжи?“ — питаїи пан. „Йак віджу, Йівась, тобі ў мєни ни будє сї належало дурніцьї.“ — „Йа за збіжи, прошу пана.“ — „Кїлькож хічш?“ — „Йно тїлько, прошу пана, шчо сї ўльїзи ў нагавїцьї (мало збіжа хіч! тóго ни писати, то йа 'но так сказаў).“ — „Добри, добри, Йівась. О бодайжи йа буў тїлько лїт цицьку сеав йак ти, и йа бим буў ў нагавїцьї заплату забрав... Зараз возмєш? Чи пїзьнїїши?“ — „По скінченї робіти, прошу пана, йа шчє заўтрї приїду (бо він за ті нагавїцьї збіжи то він будє молотїў ўсьо).“ — Пришóўши до дóму —: „Мамóну, даїти йїсти! (То по хлòпски ўсьо). Йа нїнька цїлий день молотїў, шчє заўтра піду. А ви йдїт ў Шльòмки возмїт гріші на корòу, йдїт ў селò, купїти полотнò, де 'но мójити, за ўсі гріші: и нàбор йакби хто даў полотнà, мójити ўзьїти, и с тóго ўсьòго полотнà ўшїйти йїднї нагавїцьї.“ — На другий день рано Йіван ўже на гонї. Ворогїў мàїи багàто, и пан вокóман тàкож на нєго викрикаїи. — „А знаїяти, льуди дèбрї, шчо той Цицьїй він ў нас ўсьїх зарòбок відбїраїи! Таж ви тих три стіртї на шїў рòку молотїтиби мàли... Йаб над вàми стоїав, для вас бим гріші рахував и ўсьїбнємо утримàннї мàли. Він йак приїди два дни, три дни, гумнò чїсте будє. Для вас, моїї льубї, и для мєнї то заўчїсьу переднòвок бóди.“ — А наш Цицьїй йак сам дьїдич и нїкòго ни питаїи, — шмиг на стїрту однóу дрóгу, до дьїлà сьа забїраїи. Йак ўчòра, так и нїньї до порїтку ўсьо припровàдїў. Вїшóў дьїдич, аж зрадохчїў с тóго ўсьòго, — а за красну робòту цицьїя по головї погладїў. I на трєтий день само-тàк, йак бїс тих два дни. Йак ўїшóў дьїдич ў шпїхльїр, аж за бòки ўзваў сьа, так збіжи ў порїтку, аж мїло сьа дивїти, так Йівась посипав, шчо нїкòли так не бóло йїшчє лàдно. Пришóў Йівась до дóму и кàжи мамóни: „А готòвї нагавїцьї?“ — „Ўже заўтра дошїїу.“ — „Добри, добри, дошївãйти, а йа йду на подвїри прирїчу на то збіжи, котрє заўтра до дóму принесу.“ — На другий день пїшóў Цицьїй, змнїриў паньскїй шпїхльїр, вернóў до дóму и мнїрїїи нагавїцьї. Ўсьо до мнїри Цицьїйòви, аж сї ўтїшїў. — „Цїтти, мàмо, йа ни зрòблєу дурнїцьї.“ — Йавлãїи сї перєд пàном Цицьїй

по заплату. „Прийшоўим, пани, по мій зарóбок тай жўру сьа, бо ни знайў, чи сьї ўлызе у хату.“ — „А цо мнї до тэго? А цо мнї до тэго! Пóстаў си на подвўржў!“ — Цицўй пшóў, птнёр друком ў однім місци йндиў нагавицьу. Уоптўнгўўши ўкóла шпихльїр, аж до друка, закрутїў на сéби тай потьагнўў зі ўсьїм йак сьїна копицьу (забраў зі шпихльїром ўсьо, шчо помолотїў). Принїс до дóму, на подвўру стáвнт. Мамї закликáйї і так йийї рáднт: „Мáйїте, мамўньу, шчо йїсти? Мóети си трóха продáти, жїбисти мáли за шчо пїти. И шче мóжити продáти, корóўу си купїти, бо йа ўже при вас ни бўду, ино йду служїти.“ — Мáма ни рáда тóго, шчоб сьа сїна збўти, — йак зобáчила такий зарóбок, тай си погадáла, жи шчось с того мóжи бўти. — „Йа тóго ни зрóблў, — мўшу йти служїти, наўчў сьа ў бóжїм сьвїтї, шчо йино тра робїти.“ — Пшóў Йїван. І гостїньцьом шкандїбáйї, аж ў далéци фїру вїднт тай сьї пригльадáйї. Хто то йїди? то ксьондз. Приближїла сьа фїра хїдникóви (ходéц, бо вїн йде) —: „Слáва Бóгу!“ — скїнуў шáпку. — „На вїки!“ — сьвьяшчéнник. — „А звїтки и где?“ — сьвїшáщéнник пнтайї. — „За слўжбоў, йїгóмосьць.“ — Йївáн ўповїдáйї. — „А до мéни пшóўбиес? Мїйш ўсьоробїти?“ — „Та, шо скáжете, йїгóмосьць, йа будў служїти.“ — „Свїдáй на фїру. Дóма сьї будéм годїти.“ — Попрїйгáдїли, повобїдаў і прóсьїт о робóту. — „Е нїи, так ни йде, Йївáсьу. Пёрши сьї згодьїм. А тогдї до дьїлá заберéсь сьа.“ — „Та прóшу йїгóмосьцьца, йа багáто платнї не схóчу ў вас брáти, 'но йак вїбуду рїк, то прóшу ф чолó вїд мéнэ йїдén кулáк взьáти.“ — Погадáў си ксьондз: „То цьўком йїст дóбри... Кулáк ф чолó вїгрїмайў, вїн на вóко не йїст так хорóбрїй (то значїт, не йї такий бївéц).“ — Казаў Йївасéви ітї до стодóли молотїти. А сам ксьондз поїхаў десь на собóрчик. Прїйїжджáйї аж на день дрўгїй, давай йїмосцўньу сварїти (або дáльї або давай, дáльї тоби лїпши бї йшло). — „Вїдá, шчо ни по мóму рóбити гóсподáрку. На одén день тїлькó змолотнї спровáдїти, йак на йакїм фїльвáрку...“ — Йїмосьць —: „Чо хочїти ви, йїгóмосьць, то сам Йївáн ўсьо поробїў: сам помолотїў, сам помлнїковáў и до шпихльїрá поносеїў...“ — „Вїдá, — кажи до себї ксьондз — де шче рїк, вїн менé ў чолó шче не бїў, а йа вже бїль чўйў. (Бо так йак прїйди ў чолó вїдóбрáти, будé халéпа).“ И с того фесóго ксьондз сїбї гадáйї: „Нимá шчо рóбити, тїлькó го тре пїслáти ў тїї лїсї, нїбї по дрóвá, а там звїрнї дóсєтї, там йїгó смерть чїкáйї.“ — А то булї лїсї такї, не тепérїшнїх то лїт скáзáти, тїлькó даўнó, йак пустїнї шче пáнувалї Там тїгрїси, там мїдвéдї, тáмка лéви сьвóйї гнїзда мáли. — „Вже ни пожалўйў волїў, хоть йїх сьа позбўду — вїн сьа зльїкне, — йак сьа вёрни, то йїднáкó вїд мéни утїкни, а йа за тїжднїь, за двї нїдьїли за волї забўду. Дóбри, дóбри, Йївасцўньу, фсьо дóбрє поробїў, хвальў тьа за тóйї, — заўтра поїдїш ў той лїсє ўондéлька, привезеш

дроў, бо нямá чим паліти, дит'ягонько мо́йі!" — И ранéнько фэстаўши Ів́ан за́пріг во́лі до во́за, даў ксьондз му сокіру. — „На, с́іну, та прывізі дроў, дитіночка бо́жа!" — Ів́ан взыв сокіру таі іі обглядзіі — „Іаб неў зубіў не теребіў, — хто такоў сокіров рубзіі?" — Кінуў за браму и посóбкаў до л́іса (то ге, соб! — поі́хаў до л́іса.) Прійждзіі ў ті Бескіді, ў ті л́ісі, — нарваў грабіў, наклаў фіру велічэзну, мотузом прывізаў, — тогді до л́іса ше пішоў тонко́го грабка шукати, тоді фіру за́кликваў. Найшоў за́пруту спосібну до закручэня і до фіри вертаіі, агá, глядіт — біда! воліў ўже ни маіі. Прійшли медвэды, з воліў кроў віссали, таі 'но с'я вдалекі повертаіут (ну шчо, вони ўже поўні). Іак зобачіў Циц́ій тоіі, та наўздогіи за ними, а вони дáлі до своіі норі поўтыкалі (маіи дебрú своіу). — „Агá, чекаі, іа з вами іна́кше зрóбл'у..." — наміслиў с'и Ів́ан. До фіри вертаіі, відіизаўши мотуз від фіри таі за с'льідом аж до ііх дебр́і чим раз, чим раз с'и приближаіи. Війшоў ў норú, там богáто і маліх і веліких, аж страх перельік го. Відваги набраў си і з мотузьом до медвэдыў до робóти ўзыў с'и. Вібраў си два шо найлішших, похоўстаў іак коны, а тим рéшта по кулаковн мéжи вúха —: „То за во́лі мо́йі" — веде собі іак тельіта тих два шо найб́ільших. Таі до во́за за́прігаіи. Завіизаў мотузьом наза́д фіру, во́лі неживі покидаў на віз, і́хати гадаіи. Так медвэды фіру т'ягнут, а Циц́ій іі пхáи. — „Біда будé, іак првійду, аі то мн'я ксьондз злáи!" — Ііди, л'уді д'іўльнть с'и, шчо за д'іўо! Іакімісь маліми тильітами ксьіндзіў наймит і́ди, али фіра раз веліка. Пеўни ў браму ни піди. Прійіхаў Циц́ій пéред браму, — аны не гада́ти! Ўзыўши браму, пиріста́виў на дрúгий б́ік і ўже зачываіи на подвіри заіждзіати. — „Агá, і́нгóмосьць, віпровадилісте менé во́лами, іа првійхаў лош́ытамі." — „О нишчáсьтьи мо́йі бідни, шчо ж типéр робіти? Та то силáч іакійсь, коли віи знаіи медвэдыма поводити... „Шо с'я з во́лами ста́ло, Ів́ас'у?" — „Та іак іа првійшоў зь л́іса до ніх, то ўжем застаў такі неживі, іак ўо тепéркам првіз." — „А прич́ина смéрти ш чо́го с'я зробіла?" — „А ўо тих лош́ыт ма́ма прійшла до них, хты́ла воді піти, та не б́уло і крові с'и з них напіла. Так не мóжна, і́нгóмосьць, доўго гада́ти, ідыт вінесьіт три бóхоньці хл́іба тііі лош́ыта погодува́ти." — По роска́зы зробіў ксьондз, — три бóхоньці вруч́іў Іванови в рúки, а сам пішоў до і́ншóсьці, шчо́б вігадати штúки. — „Біда, доброды́йко, менé смéрть чекаіи. А деж іа той кулак вітрмайау, жи він такú с́ілу маіи. Він грабіни нарваў фіру, переставіў браму, іак жиў, шем тако́го не відыў сильно́го хл́опа. То алé він маў ма́му!" — „Дóбри, і́му нямá шо робіти, — спрова́дь і́нгó ў той Бескід, де тота і́аззі іи, а вона го мусит зголіти." — „Ів́ас'у, послúхай менé, с́іну, на́ша лисéнька лош́ычка ўот туді побігла, тіми дола́ми аж до то́го

Бескїду, бїйай, кобїсь її привїу, бо шкода, щоб її сьа шо не стало.“ — Зараз пішоу Йивась. Ўзяу сибї ўуздечку і сказаноу дорогоу аж до мїсьцьї то́го, где йазь сидїла. Приходїт блїсши и там сьа приглядайї, — аж нараз з дебрї смок вилазїт. Йван ни розмїшляйї, но нагли прискочїу и ўуздечку закладайї. — „Агага, цьоньу, цьоньу, йак ти знайїш ўтыкати! а хтѳжїби тобї ту йїсти дау? Йаби ни приходїу тїбе ту чисати.“ — Ўзяуши йазї нахоўстаўши видє на подвїри. Йак зобачїу ксьїндз і йїмосьць, мало ни пїмльїли. — „Пек му за́пек (чѳртови так!) то нещасїтьї. Анї погадати! Зайдє сьа нам, небожї, с прѳборетва ўтыкати. А чекайно, нїбожї, ше шось ми будєм робїти. Дай му йїсти, а йа пїду до покѳйу, пїсьмѳ, йїму зготовїти.“ — „Шо, поўобїдау, Йивасьу?“ — „Дьакуйу.“ — „Наїти пїсьмѳ, йїдє до цїсарї з ним і возьмї сьї по свѳму. Знайїш, вїн мїнї вїнен пїу кїрцьї грѳшї! Дась му пїсьмѳ ў рўки, вїдберєш на мнїру пїу кїрцьї грѳшї, привезєш до до́му.“ — Заложїу коньїта, набрау фўтрашу на фїру, пїсьмѳ подєр, кїнуу —: „Повїрти ми, йїгѳмосьць, шо вам грѳшї привезу! Бо йа до такїх доўжнїкїу маїу своїу мїру. Дайти ми повїсмо, йїгѳмосьць!“ — Взяу повїсмо, вїплїу батї(г) корѳткїй, а дўжї грўбїй (сьцїлѳго повїсма), обльїу йїго вѳливѳм, дїбрау до нєго бичєуно, положїу сї у фїру — гайда лошїята. Прийїджайї аж перед цїсарєкїй двїр, — йак звїкле там варта стоїт, за пїсьмѳм пїтаїут, ганьблїт, стрїльїти гадають. — „Йа вас сї не бѳйу, то́го мнї не робїт, йа по своїй прїйїхау. Знак то́му, жї справедлївѳсти нїма! Пїу кїрцьї грѳшї позїчити, вартѳу сї ўопставити нїнї, щоб то́го гѳспѳдари працьї пропала! Зїстали обўренї, котрї варту мали, з байнєтами до Йивана, Йиван за батїг, йак зачнє ўсїх лўшчїти і ше с крїком, с приповїтком: „Мнїє твж родїла ма́ма!“ — Побїу варту і затрубїли гальарн, — Йван батѳго́м бїи — войска прїбувайї. Поскладау стїрти на кўпу, шчо ўже трўпами браму вивертаїи (ўже враз з брамоу трўпїу йї). Аж вихѳдїт сам цїсар, — и сказау ўсїм стати, прїблїжїу сьа блїшше Йивана, взїу йїго пїтати: „Звїтки, сїну? чо́го хочїш? Роскажї корѳтко! Нашѳс тїлько дьїтїй побїу? Мнї то ни солѳтко!“ — „До цїсара, прѳшу пана, йа хочу! аби доўг вїдїбрати! позїчїу пїу кїрцьї грѳшї ў нашѳго ксьїндза и ни хочї вїддати.“ — „А то дўрнї, дўрнї, — и ўонї сьї с тобоу бїли. Вони хтїли ў цїсарї грѳшї взїїти, а тебе забїти і грїшнї сьа подїлїти. Зачекайже, зараз пїду и скажу вїддати. Анѳ, прѳшу, йа не забављу, грѳшї будєш зараз маїти!“ — Вже й вїносьят грѳшї, — клїчут Йивана до мїри. — „Ми акурат тїлько позїчили, а при ваших очѳх, пани, вїддайїмо і прѳсїмо ў вас вїри.“ — „Дѳбри, дѳбри, мнї сьа бїльшї нїц не рѳходїт, їно щоб нашї не пропалї... Йа шче мѳжу раз прїйїхати, йак бїтїх булѳ ма́ло (то ўпєрта бїда!)“ — Повертаїи Йиван до до́му, — нїсє грѳшї ў хату. Ох, Бѳже мїй йїдїнїй и ти рїднїй тату — так ксьѳндз заплакау,

йак зобачиў грóшi. — „То не наймит, то сатана, він до войниў бүүби хорóший. Йивáлочку, голўпчику, прóшу тья, дитинко, ни сподывáйни сья мáти, шчо сьi ў мéни зробило, так великого переднїўку. Три слўжници крiм тебе ў кўхви мўшу тримáти, два пастўхи, пiдбáчого тиж ни мóжна вiт-праўлiти. А дльа згóди, мiлий синку, шчо ж бўдим робiти? Йа лoшьiтка вiддайў ти i грóшi тiiй возьми си, прóшу вiд згóди вiтступити.“ — „Спасибiг, йигóмосьць, и йа тóго хóчу. Мáйу лoшьiгa, дóма шпiхльiр збiжи, грóшi кўпа, идў до дóму тaй сья не волóчу.“ —

Записано вiд Афтанаса Шевця

Пор. висше ч. 18.

73. Майстер злодiй.

Так буў йiден брат iс сестрóу. Але той брат такий буў великий злóдiй, шо ходиў ў йидóго пáна крáсти, — то так буў вiкраў, шо той пан вже сьi не мiг ўтрéмати ў нiчiм. А тотá сестрá мáла три хлóпци. А той брат шукаў собi ше такóго, абi йимў помогáу. Але він прийшоў до тóйi сестрi, бо він не мiг нiгдé дiстáти, прийшоў до сестрi, взяў стáршого хлóпци на слўжбу до сéбе. I даў му пообiдати i вiвер му кóпу жiта молотiти. I привийзаў му полўденок аж до горi на бантiни, — йак змолотит кóпу жiта, тогдi той полўденок будé йисти. Той змолотиў кóпу жiта, нарéшчi дивить сьi, би полўдиуваў, а немá шчо. А полўденок висóко, а він не гóден ани вiльiсти там, ани жáдним прáвом здьвiьити. Тогдi приходит вуйко, кáже: „Змолотиўиис кóпу жiта?“ — Кáже: „Змолотиўийим.“ — Кáже: „Зьiўиис той поўденок?“ — Кáже: „Ньи.“ — „Ой — кáе, — то ти не мiй наймит, ти йди си гет (бо не ўмiйи крáсти!)“ — Пiшоў він по середўшчого хлóпци вже до сестрi взьiти. Даў му там сьнiдати, вiвер му кóпу жiта, кáже: „Йак змолотиш, то будéш — кáже — той полўденок йисти.“ — Припаў живо, змолотиў, а ўсе сьi позирайи на полўденок, — а ту не мож дiстáти. Вихóдит вуйко, кáже: „Змолотиўиис кóпу жiта тотў?“ — „Айá — кáже, — змолотиў.“ — „А полўденок йис изьiў?“ — „Ньи — кáже, — нé гóде-ним — ка — дiстáти...“ — „Ой — кáже, — йди гет, ти не мiй наймит.“ — Пiшоў, взяў наймолóтчого, — наймолóтчий буў найдурнийший, тотi брáтьi тóго брáта за найдурнийшого мáли. Пiшоў той ўйко, взяў наймолóтчого вже на слўжбу. I то так йак звiкло ци сьнiданок ци полўденок даў йимў i вiвер му кóпу жiта. А той пiшоў, снопи розмолотиў на тоцi, пiшоў тáм посвистáу, тáм посвистáу, полéжаў си, посвистáу, вiзуў ходаки, звийзаў до кўпи, звий ходаки до кўпи волóки (тими волó-

ками) і метай до бантінїї, абї сї той полуденок увірваў там (бо там буў до бантінїї привїязаний той полуденок, вісьї шось три дни). Питайи сї ўўїко: „Змолотїїїсє копу жита?“ — „Аїа — каже, — першїй день так їак до хомутá запрїягли“ — каже. „Іа — каже — вжеби заўтра бórше молотїї, їа — каже — нїнї хóчу трóха вітнóчїти...“ — Каже: „Но, то ти будеш дóбрїй наймїт — каже — ў мене, дóбре будеш служїти.“ — Пішóў з ним у лїс, хóдьят по лїсї, хóдьят, і він з ним ше прахтїкуїї, шо з ним будé, бо їак з ним будé прахтїкувáти ў лїсї, то ўже будé дóбрїй злóдїй. Пришлї під їїднóго дубá — „Алé, ўўїку — каже, — с тóго дубá — каже — норїїдна шїбельнїцї — каже — мóже б́ути...“ — А ўўїко вислухаў, шо він то гóвóрит, каже: „Дóбрїй злóдїй — кае, — будé мнїї помогáти...“ — Ну, ї каже так: „Тепér — каже — ти ў мене будеш служїти, дóбрїй ўже тепér будеш наймїт.“ — І взїў їїгó і пішóў до тóго пáна крáсти, де він перше крáў. І прїїшлї до тóго пáна, — а він маў таку дьїрú, шо він нéїу заўше лáзїў, перемїтуваў ужїшче і заўше нéїу лáзїў через бáльок. І тогдї він з ним вже пішóў до дворá вже крáсти. А той пán постáвїў на тотú дьїрú бóчку смолї. Пішлї ўни там ўже, а він каже: „Льїзь!“ — А він каже до вўїка: „Льїсти вї!“ — „Льїзь, дурнїї — кае, — та їа ў тóго пáна тїлькó лáзїў перше, шо — кáн — бим буў цáлий дьїр потьїгнўў, — льїзь — каже, — не бїї сї.“ — Гонїў, гонїў їїгó, а той не хотїў —: „Льїсти, ўўїку, самї, коли хóчете.“ — „Нú — каже, — коли не хóчеш, то їа льїзу сам.“ — Їак ўўїко польїз, таї через бáльок посторóнком взїў сї запопéрек ўужїшчом, таї там ў ту бóчку смолї шмор, шморнўў у бóчку ў смолú. А той тьїгнўў, тьїгнўў, ўже мшїркувáў, шо ўўїко мїг вже там шось набрáти, тьїгнўў, тьїгнўў ўужїшчом, аж сї ўужїшче урвáло, — їак собóў крóпне! — „А — кае, — най тї, ўўїку, тепér пéрун трїсне, коли — кае — там тї їакáсь марá прїпнїїла, шо аж сї ўужїшче урвáло...“ — Прїхóдит до дóму, питайи сї ўўїна: „А де — каже — їїсь ўўїкась дьїў?“ — „А — кае, — їа знáїу? ўўїко — кае — їак вáрїят, десь — кае — загїрїў сї.“ — Не хотїў ўўїнї прáўду повїсти. Тимчїсом ходїў він собї, ходїў, усюда ходїў. Той пán рáно ўстáїї, дївїт сї, — а злóдїй ўже ў смолї, злáпáў го так у кльáмкї, так їак пса. Пán тогдї скáзáў запрїягáти пáру кóнїї і вóзїтї ўсюди і даў два хлóпцї, абї вóзїлї ўсюди, хто сї запитáїи, абї кáзáлї: „Той пán спóсьїб мáїн, жї злóдїїї смолóў лáпáїн.“ — Надвéзлї внї, а той пáрубóк акурáт їдé, той, жї ўўїком го клїкаў. Надїїшóў коло нїх, каже: „Слáва Ісýсу Хрїстú!“ — Каже: „Слáва на вїкї!“ — Каже: „Шó то вї — каже — їакóгось хлóпа вóзїте ў бóцьцї?“ — Каже: „Вже мї вóзїмо шось штїри дни вже їїгó, — наш пán спóсьїб дьїбрáў,

жи злодійки смолоу лапайи...“ — Він пізнаў ўўйка, а ўўйко йнго пізнаў (ў смолі ўобетиў, та не міг вилысти). І нарешчі він йїх вже не вітету-паў і зачыў йїм так забивати байки, так ше говоріў з ними, шо сї з ним стане нарешчі. Але тотї фірмани зачыли йнго питати: „Дёби ми ту — кáе — нáныч зайїхали?“ — І кáже: „Зайїхалисте бисти — кáе — ў село іс такїм — кáе, — будут сї льўди приходїти і спанї не будёте маї.“ Кáже: „Зайїлти — кáже — під лыс, там беспёчно мóжете ночу-вати і кóньї попáсти, — кáже — ў ночї бўльба йи, мож печї під лї-сом і — кáже — йа коло вас там мóжу бўти. То неделёко село, мóже-те — кáе — си горїўки принёсти (він пішоў сам та принїс два лытри оковїтки)...“ — Йак принїс оковїтки, йак зачыли пїти, йак пїтпойїў йїх фест, тогдї фірмани були трóхи струдженї, напїли сї фест, — той кóньї зрїхтуваў, йак тотї піснўли, тай вїо до дóму. Прїйїхаў до дóму, кóньї розбїраў, кóньї до стаїннї, сам сокиру ў рўки, бóчку розбїў, ўўйка добуў с смолі, вїз заточїли до шóци, тогдї з ўўйком вже пїшли до хáти. Повесёрїили, польгáли спáти. А тотї, шо возїли ўўйка, вїспали сї, — анó, нема ўўйка. Тогдї пїшли ў подїльц, бо до нáна ўже не маї ш чим пїти: відокрáли ў них кóньї, відокрáў той з ўўйком. Той нарешчі, вже дрўгїй день, дешчос собї там балакали обидвá, зачинаїт си вже госпо-дáрити, — той запрїйгáи собї кóньї, ўўйко хóче собї. Кáже той хлопáк, жи —: „То мої кóньї“ — а ўўйко кáже, жи —: „То мої кóньї.“ — Дá-льї той хлопáк кáче ўўйка шче красти дегóды (де йїм сї трафїт), хóче ўўйка де відвёсти. Йдут ўонї делёко, ўже увїйшли гет, -- а ту чоловїк гóнїт вїўцьў. А він кáже: „Ўўїрку, та хїбá — кáе — тотў козў ўкрасти у тóго чоловїка, шо ведё...“ — Кáже: „Та йак — кáе — ўкрадеш, коли ше ў руках тримаїи! Та йакби — кáе — де принїў, та бис — кáе — вже ўкраў...“ — А він кáе: „Ўўїрку — кáе, — йак йа схóчу, то йа — кáе — ше й ходакї з ньóго ўкрадў.“ — То сї робїло нонїд лыс (дорóга так бўла), — той перебїг тай вер чóбїт на дорóгу. А той гóнїт козў (то ўсе йндо, шо ўїўцьвá) і нарешчі дївїт сї —: лежїт чóбїт. Прига-нїйїи, кáже: „А, та шчó ми — кáже —, йакби два чóботи бұлó, тобим вже пїднїў...“ — Той перебїг, дївїт сї —: не взїў той, жи козў гó-нїў, чóбїт. Той дáльї той чóбїт чапá з дорóги, той вже хлопáк, і пере-бїг і ў дрўгїм мїсци зноў вер, безь лыс перебїг. Той приганїйїи до чó-бота до дрўгóго вже козў, кáже: „Шкóда, жи тантóйїи не браў, а той дрўгїй лежїт, тобим тецёр маў два, а то самїй йїден...“ — Той на-решчі козў прїцїйїў до корчá, йак бїжїт, так бїжїт по тантóй чóбїт, шо лшїў, тай галáи си, шо мóже шче дáльї, — а той перебїг тай козў дáтьї ў кóрчї повїў з ўўйком і зарїзали козў ў кóрчох. А бұлá такá ба-гнїнá, — а він взїў тай гóлоў постáвїў на багнó (такá стўпнїцї бұлá). а мїїсо дáльї взїили ў кóрчї тай там пеклї (нїби козá урвáла сї вїт

корчый тай там застрігла!) Той прибігайи, чобота не найшоў, каже: „Хтось йинчий піднйў ўже, коли нема...“ — Прибігайи аш там, дивит сьі —: нема кози коло того корчый, де він припйў. Тай приходит той вже чоловік, дивит сьі, — а коза застрігла по саму шйу вже ў багны. Іи приходит, каже: „Нўждаби тебе взьїла!“ — каже: „Та йа тобі даваў сьїно, тас не хотьїла йїсти, а тебе — кае — мара аж ў багно, жис аж по шйу застрігла!“ — І ходакі визувайи, бо то ў багны, лысти і витыгати. Порозгортаў сьі ше до того з одєжі тай до багна лызи. Каже: „На ўстатну годину — кае — бш тї ўже тепер витыгнуў...“ — Тшї далї берє сьї ўже, лызе там ў багно, гатки взьїў до горї і берє сьї за рогї витыгати. Йак сьї взьїў тьїсно за рогї, йак сьїннуў, йак собоў таланне на ознак, — мало сьї не ўтопйў ў тїм багны. Тогдї той забї, шо з ўйком ходйў, тай зьпнйў ўодежу і ходакі ўкраў. І пішоў із ўйком там, йак ўонї ўже то мйїсо неклї, наклали ўогєнь, ну, гонит ўйко йнго ше принєсти дроў, бо ше мйїсо сирє, — а він гонит ўйка. Каже: „Колї, ўйку, не хочете йти за дривами, то — кае — не будете того мйїса йїсти.“ — А ўйко кає: „Та чомўбим — кае — не йїў? Та нас — кае — лишєнь два, та йабим не йїў?“ — І пішоў той хлопак сам по дрива. Пішоў, побїг там, свїснуў, побїг там, посветаў, побїг там, посвистаў, а нарєшчї с сєбе розгорнйў гўньку тай патиком дуп! дуп! — „Йайайай! та то не йа ўкраў козў, та то ўйко! Йайайай, та то не йа ўкраў козў, та то ўйко!“ — А ўйко сидїт, так го страхї зберайут, аж не знайи сьї де дьїти. А ўйко зі страхў йак від вогнў скочит, йак не пїде, — аж до дому. Прибїг ўйко до дому тай вїльїз на пїд, у солмйинку сьї сховаў. А той хлопак приньїс ше си дроў, допїк того мйїсо, набраў у лахманку шче, відньїс до своїї матери, — приходит там до ўйка, каже: „Ўйїно, шо ви — каже — там на пїду так ўсьо тьїсно напхали, аш повала сьї ўгнула?“ — А він знаў, жи там ўйко йи, а він хотьїў ўйка розбїти, верєчи с солмйинкоў тай розбїти, бо не могли сьї погодїти (подьїлїти) на тих коньох, шо ўкрали ўоба. Вїльїз на пїд тай фурйїў, фурйїў, тай ўйка с солмйинкоў бух. А ўйко, йак гопнуў ўйка серєд сьїнйї, а ўйко сьї там знїтнйў, сьїў тай сидйїў там, збїйаў сьї ў лысы, йак той йойкотьїў там. Каже: „Ей, шо ти — каже — робш, ўжєс — каже — на мойї жштьї наважнйў... Ти сьї — каже — розвлостнйў, жи йакїсь там — каже — тебе ў корчох бнйў, а ти — каже — ўже тепер сьї на мнї мєшш.“ — Ўйко каже: „Абїсь — каже — тепєрка вже йї пана стаў, то — каже — йїднако коньї мойї будўт!“ — Али ўйко каже: „Тото коньї мойї мўсєшт бўти“ — а той хлопак каже: „Но, колї ви так кажете, ходьїм до того пана, йак той пан скаже, чшїї тото коньї мўжут бўти, цшї вашї, цшї мойї (шо від ньбого походьїт)...“ —

Прийшли ўни до того пана, — а там локай панови байки каже. Але они постойали тымчасом за двермі, ўже сы примеркало, йак пан лежыў на лышку, а локай йимў казаў байки, — але локай вже йшоў гет, бо вже пан вже дримаў. Але тоті зза дверій оба до покойу. Але той локай гадаў собі, жи йакўсь просьбу они до пана ше хотыт, і ныц не казаў. Але той хлопец прийшоў до пана, каже до пана: „Проше пана, йишче-бим пану йидне байичке сказаў...“ — А він кае, — то вже буў вечир, цаўком вже не витко сы було, цаўком ныч була, пан собі гадаў, жи то локай сы вернуў назад. А панови вже сы тотó відделило, пан вже забуў тоті конь, вже килька лыт було перейшло. І зачыў йимў казаі: „Пане“ — йак той ўўйко ходиў до пана краіти, зачыў йимў говоріти вит почыткў, зачыў говоріти с почыткў —: де той ўўйко ходиў краіти і йак ходиў краіти і йак тоті конь він тогді відокраў вит тих хлопцў с тим ўўйком. — „А тепер — каже — ўўйко хоче собі конь, а той хлопак каже, шо то йигó конь.“ Каже: „Йак панби казали, — чийби тепер то конь були?“ — Той хлопак йимў повиў вит почыткў, йак сы шо дещо робило —: „Йакби — кае — би пан казали, чийби тотó конь були, ци того хлопць, ци того ўўйка?“ — А пан на лышку дримаў —: „Того хлопць — каже — мўсыт конь бўти.“ — А він каже: „Чўйите, ўўйку, жи то мой конь!“ — так крикнуў дўже. А пан каже: „До когó ти кричїш?“ — бо він гадаў си, жи то локай. Каже: „Ныц, ныц — каже, — то така байичка, проши пана, то ныц.“ — Він тогді каже до пана: „Но, проши пана, йа вже виказаў.“ — Вийшли виттам, вийшли вже гет, — кае: „Чўйите — кае, — ўўйку, жи то пан казаў, жи то мой конь?“ — І далы той хлопак, він до тепер тїми кїньми йїздит, вже ўўйко сы не торкайї ныц до тих конїй. —

Записано в Завадові, пов. Стрий, від господаря Микола Пшчюра 9. червня 1900 р.

Звід кїлькох мотивів, пор. висше ч. 5, 8, 9 початок.

74. Тепер вас, Ильку, не куплю.

Купиў жид короўу на торзы і гониў. Так гониў гейби ў той бїк, сьудá. А ззáду вітер вїяў. А він взыў обї рўки так назад тай обомá рукамы так тыгнўў короўу. Тай до короўи: „Гей, бицўльки, гей, гей, гей!“ — йак то жид умїи. А сы назад не обертáў, бо дўже студений вітер вїяў. А два злодыїи йак вийшли, так вийшли і далы жїда доганьїют. І приходьит, тай йиден за посторонок злпáў рукоў, а другий пшхáў короўу так трóха бóрше, аби пїдїйшла. І витыг ныж іс кишены

тай посторонок ўрзаў попри короўу, попри роги. А той сьі с короўоў лішій, іідэн злодый, а другий сьі повіў так за посторонок, так замьіаст короўи. А той сьі с короўоў лішій і повіў короўу далі ў корчі, ў лыс. Ёак той мьіркуваў, жи ж жідом тыгнуў за посторонок, жи той сьі ўже сховаў делеко ў лыс, але далі буде злодый так трошка сьі воўтўзити вже ж жідом. А жид буде казаў: „Но, бицўльки, но, но, но, ході, — тис ішла, а тепер не хочеш йти...“ — а назад сьі не ўоберне, бо дўже вітер вийи. Але далі короўа дўшши сьі моцўйи, поторгуи жйда : „Но, но, бицўльки, но, тис ішла тільки, а тепер вже не хочеш іті...“ — Далі той злодый вже воўтўзит сьі тысно, — той жид, вже нимá рады, — мўсит сьі ўобертати ўже до короўи. Жид сьі ўобернуў, — а то хлоп, короўи нема, а він доўгий кўсень ўже гонит. Каже: „Ну, то шó тотó сьі зробило? Та йа купиў короўу, а то хлоп!“ — Жид йак сьі ўобернуў, та ўже аж застоўнуў. Каже той злодый до жйда — забили злодыйи іидно́го йако́гось Илька́ — óтже каже: „Йа той Илько́, шо мене там забили, — отже йа — каже — ожіў — каже — і не мійим на хлопа бóрзо відийті тай сым перевёр ў короўу“ — так жидови бóмка стріліў. А жид тогди́ посторонок від него взяў тай звиў на рўку тай під пахў тай пішоў.

А той злодый тогди́ пішоў ў лыс за тим другим, жи с короўоў пішоў ў лыс. Притрёмали тоті злодыйи́ короўу до четверга́, до йармарку, і далі хлопови іидно́му продавати йи, мали трéтого злодыйа с собоў. І той хлоп, ўже трéтий злодый, тремаў йи на торзы́, — а жид прийшоў на йармарок, йак то звікле жид, і ходіў помежи короўи, хотыў зноў купіти короўу. Тай ходіў, ходіў і надібаў акурат самў тотў короўу, жи він гнаў. Каже: „Ильки, ви вже зноў на короўу сьі перевёрли? Най вам остатни години́ будўт, йа вас ужé тепер не кўплю, Ильки...“ — А він взяў буў так гейби ў Дрогóбичи, а гнаў до до́му, тогди́ йак буў перши́й раз купиў. А той злодый займиў до друго́го мёста, так йак колиби тут до Стрийа́. А він ўже ў другім мёсьты вжеби буў і за дёсьит риньцьких йийи не хотыў купіти, бо тогди́ ўже буў за дармо заплачуў.

Записано ut supra.

Велику силу західно-европейских вариантов сеї новелі показано у Келера (R. Kóhler, Kleinere Schriften I, 507—508).

75. Як жид з Іваном їздив на війну.

Йидэн Йіван хлоп так буў парубком и буў жид самотак. Але жид маў гроші, жид маў дóсент гроші. Але він чуў заўше за війну, шо війна, війна, — кае: „Чўйиш ти, Йіван, йакби ми трошка на війну поїха-

ли?" — йак то жид умійи. Хлоп каже: „Но, купи коні, віз, поїдемо на війну.“ — Жид купиў коні, купиў віз и принесли собі горіўки и забаўиїт сьї. Ишли десь жомїїри на зиїрку через село, графіла їм сьї так туди дороґа, а їден жомїир графіў акурат до самоїї до тоїї хати, де ўни могорич шили. Але жид йак побачиў, — а він сьї дўже боїаў — каже Йіван: „Диви сьї, хочиш їхати на війну, — подиви сьї, кїлько там Маскальїї іде...“ — на жомїїри. Але їден графіў біче до самоїї до тоїї хати закуриїти, а жидок зо страху —: „Де минї сьї подьїти?“ — тай залїз жид під піч. Жид забїг під піч, жомїир убіг до хати, вишиў кїльшок горіўки, закусиў, закуриў і виїшоў повѳли. Повїдаїи жид испїд пєчи: „Чўїиш, Йіван, а ци виїшли ўже Маскальїї с хати?“ — Каже: „Вже, вже виїшли, вже вїльїз.“ — Вїльїзайи жидок спїд пєчи, питаїи сьї: „Ци богато ту було?“ — Каже: „Було шось ци штіри ци пїїть.“ — Жидок каже: „Ої, йаби сьї нїи боїало, хочьби їїх було і дванацїїт...“ — а він їдноґо сьї боїаў. Но, запригїї конїи, їїдуть ўже до війни. Набралї конїим фўграм и жид си взїў на дороґу такий доўгий мїх, бо Йіван їнґо трѳха страшиў, — кае: „Чўїиш, Йіван, йа собі ѳзму доўгий мїх, — йак будуть Маскальїї питаїти на дороґзї, шо ти везеш, а ти будеш казати, жи ти везеш три кїрцї жїта“. — Йак їїдуть, так їїдуть, а при гостїнци стоїїт коршма. — „Ої, чўїиш, Йіван, шо там ў тї коршмї їи?“ — „Та шчо їи — кае —, там Маскальїї їи.“ — „Еї, чўїиш, Йіван, де минї сьї подьїти? Йа залїзу ў мїх, — йак сьї будуть питаїти Маскальїї: Шо ту везеш? — а ти скажеш, жи везеш три кїрцї жїта.“ — Залїз жид у мїх, протїїг сьї ў мїху, завїїзаў Йіван и приїїхаў праўо коршми и сам до себе кажи: „Гоў, пррру, хлопе, шчо ту везеш?“ — Каже: „Прѳшу пана ласкавоґо, везу три кїрцї жїта“ (вїн сам до себе вїтпвїдаїи). — Той хлоп вїткрутиў льўшньу з вѳза, каже: „Непраўда, ту нема три кїрцї жїта.“ — А той хлоп каже: „Нїи, прѳшу пана ласки — кае —, ту їи три кїрцї.“ — Взїў хлоп льўшньу ў рўки и зачинаїи рахувати. Каже: „Пѳти їїднїа чверть, пѳти дрўга чверть, пѳти трѳта чверть...“ — Той —: „Нїи, прѳшу пана, ту три кїрцї.“ — Той зноў зачинаїи рахувати, — сам ис собѳу торгуваў сьї — шчо ўже й долупїў дѳбре жїда льўшнеў ў мїху, и тоґдї —: „Вїо!“ — И вїдїїхаў гет. — „Чўїиш, Йіван, вжесмо вїїїхали вїт коршми?“ — Каже: „Вїїїхали.“ — „Розвїїжї менѳ з мїха. Шчо то дурпїїй хлоп —: казаў пан, жи три чверти, най будѳ три чверти, — а ти ўсе три кїрцї тай три кїрцї...“ — А хлоп каже: „Но, йак ти минї казаў, так йа рѳбїу.“ — Приїїхали далї, — там буў льїс при гостїнци, порїзаний льїс на цапї, і то так з далѳку вїгльїдаїи, йакби конїи були альбо йака худѳба там ў льїсї. Питаїи сьї жид хлопа, каже: „Шчо там стоїїт?“ — Каже хлоп: „Та вїдиш, шчо стоїїт, — каже — Маскальїї

йдут до війни, йидні коні йїдїт, другі лежїт...“ — Жид каже: „Йой, чўйїш, Йіван — йак будїт сї Маскалї питати: Шо ту везеш? — а ти скажеш, шо дзвїн до цїркви. Бо йак менє — кає — булїт трїшка рушїти, то йа скажу: Бам, бам! — то йа будї зараз дзвонїти.“ Прийхаў жид там ид лысови, — питаїи сам до себе: „Гоў, птру, хлопе, шо ту везеш?“ — Каже: „Прїшу пана, везї дзвїн до цїркви.“ — „Ану, продаї нам той дзвїн.“ — Йак зачїли тотї панї трїбувати, то жїда так убїли ў мїху, — а то сам той Йіван, шо ййхаў, бо нїкого не булї бїльше, сам до себе говорїў и сам вїтпвїдаў. И нарешчї, йак жїда добри долупїў, вїдокраў від жїда шось ци (до) пїитнїцїт сот риньцьких, — йїхали ўовї ў делєку дорїгу, то не так сї бїрзо дїйало, йак сї гїворит. Обернїли сї ўни вїттам ўже гет, попасали конї, попасали і далї вїо! до дїму. И на дорїзї Йіван зрєпотїў на жїда, каже: „То йа тобї за дїрнї ту ййхаў? То йа — кає — хїчу шось вїпїти, шось трїха зїсти...“ — Жид кає: „Почкаї, продамї коньї, будєм мати ўже грїйцар, бо ў мене Маскалї грїшї ўкрали... (тай не маїи за шчо).“ — Йак зачїли вїттам ййхати, продали йїдного коньї, проїли, проїли, — далї ййїхали зноў кїсень дорїги, Иван зрєпотїў на жїда, аби другого коньї продаў, бо не маїут ўже чим вїжити ў дорїзї, — а жид ўже прїєнт: „Вї сї Бїга, Иваи, хтї нам будє вїз кыгнїти?“ — „Гадки не маї, трїха ти, трїха йа.“ — Ну, де з горбїка, то тьгнїў Йїван, а де до горї, то казаў жїдови, и бїсь цїлї дорїгу ўни так мїчили сї аж до дїму. — „А вїдиш — кає —, йакї то вїйна —: грїшис стрїтиў, згубїўїис на дорїзї и конї — кає — профїрмїнїў и шче мїсїўїїи тобї помагїти вїз кыгнїти.“ — ўже конєць, прїйїхали до дїму. —

Записано в Завадовї, пов. Стрїй, від господаря Микола Пшчюра 10. червня 1900 р.

Пор. Етнографїчний Збїрник т. VI, ч. 529 гл. 1, 2, 3, 4, 5.

76. Байжи-небилицї.

Йїден господар маў три синї тай пїшоў з ними косїти так делєко травї. И набради собї бїльби печї, бо там почувати будут, а забїли сїьрки взїти з дїму. Так ўовї косїли до вєчїра і там сї обнїчувїли, — ай не маїут ш чогї огєнь наклїсти, бо сїьрку забїли ўдїма. ўни сї дївїят так змїроком, — а то делєко так огєнь горїт. А старїй каже, отєц, старшїму сїнови: „Анї, пїдєш, сїну — кає, — та принєсєш вїттам огнїў.“ — Старшїй син там прїхїдит, — а то дванїцїт збїўїў печїт волї там, жи ўкрали. Прїхїдит вїн там, каже: „Слїва Ієсу Хрїстїў!“ —

„Слава на віки!“ — Каже: „Старці, кобисти нам дали ўогню, боємо вийшли косіти, а забўли сьірку ўзьіти..“ — Каже: „Добре, дамó тобi огню, але нам скажi такої бiйки, аби ў нi праўдi не булó. Бо iак нам не скажеш, то ти вiрiжемо нас вiд голови аж до сподá, — а iак ти нам скажеш, то тi нам повiрiзуиш.“ — Вiн зачыў гаворiти, те шо де вiн iздвў по сыно, де вiн iздвў по снопi, — ўсьо не бўло так, iак ўнi хотўіли, аби вiн iм сказаў. Злапáли iнго там, набiли, набiли i огню му нi далi i вiн пiшоў. Прихóдцт вiн ид вiтцьў i ит тим свóйим брáтьом i нáвeть до кўни не iшоў, але пiшоў собi окрeмо лiгáти (бо слабiй буў, бо го набiли там). А старiй тогдi кáже серeдному сiновi: „Иди тi, сiнцу, принeсеш ўогню“ — кáже: „Шкодá, iа гадаўiм го жeнiти, а вiн — кáже — i огню не принeсe..“ — Вiправвў серeдного сiна. И той пiшоў i твж кáже: „Слава Iсýсу Христў!“ — „Слава на вiки!“ — Кáже: „Кобисти нам, старци, дали ўогню, боємо вийшли косiти i забўлиемо взьiти сьiрки..“ — Кáже: „Дамó тобi огню, але нам скажi такої бiйки, аби ў нi праўдi не булó.“ Кáже: „Iак нам скажеш, то ти нам повiрiзуиш насi вiд голови аж до нáса, а iак нiи — кáе — то мi тобi вiрiжe.“ — Зачыў вiн гаворiти, кáе, де по сыно iздвў, де по снопi, — ўсьо праўдa. Злапáли тóго, набiли, набiли (бо вiн недóбре гаворiў) таi нагнáли. Прихóдит там ид свóйим косарiм, вжe до кўни не iшоў, вжe iшоў на бiк лiгáти; а старiй рахувáў тóго наймолóтчого найдурнiйшого, — кáже: „Иди тi, бо — кáже — пiслаўиш и дрўтого тако́го, таi — кáже — послужи сьi нiми!“ — Пiшоў той наймолóтчий там ид тим збўйом за огнeм. Прихóдит —: „Дáй Божи добрий вeчир!“ — „Дáй Божи здорóйи!“ — Кáже: „Старци, кобисти нам звóлили огню, боємо забўли сьiрки з дóму взьiти..“ — Кáже: „Добре, дамó тобi огню, али нам скажi такої бiйки, аби ў нi праўдi не булó.“ — Кáже: „Iак мiй сi тáто жeнiў, то iа хоцiў тáтови за свáхами просiти (зачинáи iм так стругáти такої фўзыiи) i — кáже — iак сьi ўжe — кáже — тáто ўжeнiли i — кáже — iак мáма зайшлi ў твiготў — кáже — во мноў i iак — кáже — iак захотўіли шпакiў тих, шо сьi ў льiсьi рóдыт, iа — кáже — пiшоў ў льiс за шпакáми, хóджу, хóджу, — немá. I — кáжем — найшоў такў старў iйву, — а там, — кáже — тiлькo шпакiў дóсить, жи страх.“ Кáже: „Iак iа залiз ў тотў iйву, iак iа зачыў брáти, — поўну нáзуху i поўну швiцку набрáў. I — кáже — зачыўиш вiттам лiсти, — не мож. А iа — кáже — тогдi пильнeнькo побiг до дóму, ўхóпiў собi топорiй i iакiим — кáже — прибiг, iак зачыў рубáти, iак зачыў рубáти, — i вiрубаў iа сьi — кáже, — вiлiз и iду ўжe. Iа — кáе — ўважiйу, — а ту сьi пасe кiнь.“ Кáже: „Шпакi ў нáзусi, дрўгi шпакi ў швiццi, а топорiй заложiў си за ремiнь и при-

ходжу т тому конєви и хочу сысти, абим борше прийіхаў. Йак — каже — сїў на коньї, йак йїду, так йїду, — а топорїй взяду махало таї перерїзало коньї на половїны. Йа — каже — дїўїу сї, — проїїхаў кўсєнь ладнїй, обертїау сї, — а половина коньї так делєко лежїт, жи страх (вїн на половїны коньї йїхаў). Йа — каже — тогдї обернїў, дїўїу сї, — а ту стоїт верба. Йа с тоїї вербї зробиў колєк, збиў того коньї до кўпи, анє дїлї вїо так вїо, — аж пїд сєла. Приїшоў до дєму, вїсїпаў шпакї на сьцьї*) и зачїлї мїма то ўоббїратї і наварїлї і — кає — за двї недїлї йа сї вже врєдїў. Ай — каже, — клєпєтє! — каже — ў нас — каже — бїдвєта — каже — булї, бїднїсємо (йїсємо булї бїднї) — каже, — немї ўсєго лишєнь гїрчик йачмєнью.“ Каже: „Клєпєтє мїї нїшчїслївїй, шчо мнїє тепєр робїтї...“ Каже: „Тїто старї, а мїма слабї, шчо робїтї —: йа — кає — тої гїрнєц йачмєнью на плєчї, анє до мїїна (мїсїт сам сї трудїтї на хрєстїнї свєїї). Принїєс йа до мїїна, — мєльнїка нїмї ўдєма, — каже — займїў кїмїнь горї водєў пїстї. Нїм кїмїнь напїє, нїм прїгнаў, йак на сїпаў йачмїнь, йак пїдє кїмїнь поза йачмїнь, — айїайай — ка —, тїлько сї шкєдї нарєбїло, бїльшє йак на двї кїрцьї. А сї намєлоло трї кїрцьї мукї с того йачмєнью. Взьїў йа тотў мукў на плєчї, принїєс до дєму, — мїма ўстїлї, рєшчїнїлї, напєклї хлїба, ўжє лїдїт сї на хрєстїнї. І — кає — ўжє вїднєслї мєнє до ксьїндзї, охрєстїлї і — каже — так дє за двї недїлї пїшлї мїма зє мноў до вївєду. І — каже — йак в йїнчїм сєлї — каже — звїчай, в йїнчїм сєлї ксьїндз кїдїльнїцєў мїхайї у цєрквї, а ў нас — каже — ксьїндз йачмєнєм лїдї ўобсївїайї ў цєрквї, — йа йак — каже — настївїў рўку так вїтїгїїм з лїхїў навєрхї, — и залєтїў мнїє йачмїнь у кулак. І — каже — огє, ўжє тї не пўшчу тепєр! Принїєс до дєму і думїау: Дє с тїм йачмєнєм тепєр сї подїтї? Посадїўбїм у пєлї —: вїбїї птїцьї, посадїўбїм у горєдї —: вїбїут кўрї, — а йа тепєрка шє нїгдє не йду, бо шєм слабїї, недїаўном сї врєдїў, таї малїй шє до того, — таї йа посадїў пїд хїтоў (Шє малїй, слабїї, таї будє обганїїтї чєрєз вїкнє кўрї...)“ Каже: „Йак йачмїнь зїїшоў, йак зачїў рєстї, — аж до стрїхї. А йа прїстївїў драбїнку, прорїзїў стрїху, абї рїє аж до горї. А йачмїнь йак зачїў рєстї, — аж до нєба. Йа вїїшоў — каже, — подївїў сї, — а йа-

*) На мєє пїтанє, чї часєм не говорїаь в Завїдовї „вїсїпаў“ як в Дулїбах, замїтїв оповїдач от шчо: „Нїє. Бо ту на Дулїбах кїжут „Васїл“, а ў нас кїут „Васїль.“ Кїжут: „Васїл, Грїн, ковїл пїшлї на здєркї (на рїбу так на рїкў, „здєркї“ такї дрїбєнїкї), — а ў нас йак идїт, нїбї ў Завїдовї, то кїут: Ковїль і Васїль і Грїнь пїшлї на рїбу. Ту [оповїдач з Завїдова, алє казкї говорїв в Дулїбах] кїут „рубєл“, а ў нас кїжут „рубєль.“

чмїнь аж до нѣба віріс. Їа вїйшоў, походиў, походиў, дальї лїзь тим стеблѣм аж до нѣба. І там вїлїз, том ходїў по нѣбі, ходїў, ходїў ўсѣуда, ходїў делѣко, аж минї сї ўже ўпрїкрило, і хотїўїм ўже гет назад извльїстї. И кажу: „Ўже минї сї ўпрїкрило і — каже — вжѣбим гет назад извльїз“ — и зачїў приходїти на той пляц, а — каже — а там така кўна йачмѣнью; ўже той сї йачмїнь змолотїў, чїльний йачмїнь окрѣме, пѣзаднїй зноў окрѣмо, а полѣви така кўна, шо аж не мож ѳком зїздритї. Їак йа подивїў сї, — йак йа звльїзу? немá по чїм! — а йа тогдї стаў до тѳї полѣви, йак зачїў поверѣсло крутїти, то ўкрутїў три рáзи йак сьвіт стойїт шче, так дѳго. И — каже — йак йам зачїў лїстї вїттам, йак лїз так лїз, — огѳ! та бо не стайї вже тѳго поверѣсла. А йа — каже — вїттам урвў, а ту наттѳчу, тай лїзу дальї в горї. Їа — каже — ўже звїттам ўсѣо зпрваў и ўже вїттам немá шо рвáти. А йа — каже — вїттам йак скѳчїў..., — а тотї ўже збўїї йак ўчўли, жи вїн ўже конѣць йїм рѳбїт, а вони тогдї ўсї від огнью ўтыкли, ўсї дванáйцїт, бо сї збѳйáли, бо вїнби буў йїх усїх гет набїў. И тогдї вїн ти стаў коло огнью, розгорнўў полотнїнку, набрáў мїсо ў полотнїнку, а тогдї понїс аж до тих брáтїў, до тѳго вїтцї, там де ўни косїли. І каже, приходїт там — : „Анѳ — каже, — вас два ходїло, а шѳсте принѣсли?“ — А старїй каже: „Вїдїте, драбї, послужї сї вамї! Ви — каже — молѳтчѳгѳсти рахувáли за дурнѳго, а вїн — кáе — розумїйше (мудрїйше) вїрѳбїў.“ — І тим чїсом косїли, пѳки не скосїли, і ўже конѣць. —

Записано в Завадовї, пов. Стрїй, від господаря Миколи Пшчтура 10. червня 1900 р.

Пор. Етногр. Збїрник т. VI, ч. 664.

77. Як чоловік жінку зробив дурною.

Дáюно за пánшчїни, йак хто найшѳў грѳшї, то мўсьїў віднѣсти до двѳра. Але йїдѣн чоловік ораў биками ж жїнкуў, жїнка гонїла бикї, и вїпораў банїк грѳшї. И вїн хотїў тотї грѳшї — гадáи собї так: „Озмў тотї грѳшї, — жїнка вїкажи мї“ — і думáў собї: „Йакѳсьби йї дурнѳў зробїти...“ — І прїйхаў до кїньцї, заложїў пїдволоку на плуг (то то, шчо пїд плуг даїи сї, йїдучи на пѳле, абї не дер по дорѳзї, — а навѣрха даїи сї плуг) и дáли до дѳму гет. И каже жїнцї ў вѣчир гарбузá варїти. Жїнка доконѣчни —: „Йди по тотї грѳшї, аби хто зáте (за той час) не взьїў“ — бо вїн собї назначїў, ў котрїм мїсци там, аби йї ў ночї пїшоў, то й аби трафїў. Вїн казáў варїти гарбузá ў вѣчир, бо вїн знаў, шо сї жїнка ни лїшит, доконѣчни и жїнка схѳче

йти по грощі. И він си взяв тóго гарбуза ў такé горній и кропило, и жінка забрала сьї и йде з ним. Він узвїв и махайи і кропит поперед ньу, фурт на ньу кропит —: зачинайи так дурноў робити, 'на каже: „Йой, шó такé густé йде? (бо йак він кропїв, то ўна не видїла ў пóтенку, шо він кропит).“ — А він каже: „Цыхо, цыхо — каже, — бо то — каже — ўсранїй дощ іде.“ — И він йїї потрїтиў так трóха до фóси, а ўна каже: „Йой, а то шчо?“ — Він каже: „Цыхо, цыхо — каже, — бо то заїиць у вёршку ўпаў (вёршка, то така йи реколі дїшка виплетена с прўтьи, то стаўит на рїбу так, йак рїбу лапайут на рїцї).“ — Прийшли дáлы, — а там хлопци гонїли конї нанїч и дошї зарзало за кїньми. А тотá жінка каже: „Йой, а то шчо? (бо вона пó ночах не ходїла).“ — „Цыхо, цыхо — каже, — бо то йїдиў паньу до óгири ведўт, — каже — зо двора тотў паньу до óгири ведўт.“ — Ідўт дáлы, — а ту ў селї, йак то звїкле, жи вартїїник кричїт, а ў йїнчїм трўбами трўбїит, а так ге ў нас то кричїт, дўже кричїт. А ўна каже: „Йой, а то шчо?“ — „Цыхо, цыхо — каже, — бо то пан сеньдзба ўкраў сáло, а йїгó бїют, аж сьї у спóднї ўсраў.“ — Він — прийшли там, взвїли грощі и дáлы до дóму; приходьит до дóму —: „Гей — каже, — жінко, иде лóпотова вїїна на бабї!“ — Бо він хотїв так грощі сховáти, аби вона не видїла, де він грощі сховáйи. Каже: „Бїї сьї Бóга, жінко, сховáй сьї, бо жиль ми тї за тобóў...“ — Жінка хотїла пїд пїч сьї сховáти, (йак то ў руськїм стáнї пїч йи, пїиц такїй велїкий ў хáтьї), — а він каже: „Ту пїд кáдоўб — каже — йа тї приверну (сховáйу).“ — Він навёрха насїпаў пшеницьї, кукурўдзи, насаджїв дрóбу, качок, курїї, — йак зачїло то бўбнїти у дно, жінка так бойáла сьї, жи страх, там, бо то гваўт вóйна. Він тимчїсом грощі сховáв и кáдоўб тогдї відвернўв, йак вже грощі сховáв. И так дáлы він тїми грїшми гиндльваў —: купїв лошїята, потрємаў трóха, продаў, купїв бичкї, ўсе продаваў, бо він буў бїднїй, маў малєнькї бичкї, — ожи він продаваў, гиндльваў, чїсом утрáтиў, не заўше заробїв, а ўсе ў селї казаў, йак до кóршми прийшоў, шо заробїв на йїден йáрмарок си дєсїт, двацьїт рїньцькїх, ўсе так говорїв, — а він чїсом і ўтрáтиў, богáто ўтрачїв, а ўсе тих грощі докладáв. Шось йїдвóго рáзу сьї розлóстиў (розлóстиў сьї) на жінку и нарєшчї набїв йї дóбре. А жінка дáлы кричучї до двора, до атáмана кає: „Мїї чоловік грощі тогдї і тогдї найшóв і сховáв.“ — Приклїкали —: „Чомў ти, чоловічи, грощі не привїс, коли ти вайшóв?“ — Каже: „Йа не найшóв, йа — каже — не видїв жáднїх грощі.“ — Трóха го там мўчили и не признаў сьї. Нарєшчї панї йак похóпили бабу за сáло, и тóму хлопци не давáли ўже спокїї. И дáлы тóму хлопци присудїли кїльканáцьїт бўкїў у дворї, той атáман, и нарєшчї хлопци присудїли и сїдїти ше до тóго і ше ў нєго взїти тї бичїята, шо він майи. Каже:

„Чо ви, пані, ў мене хочити?“ — каже. Каже: „Слўхайце дурно́йі жінки? Э не́йі — каже — такі́й ва́рїат, шо йа йі мўшу аж під кадоўо́ привертати, йак она́ зачне ва́рїува́ти... Про́шу — каже, — шчебим сї ви́просиў шче на йіде́н те́рмін...“ — Прийшоў він там ци трэ́тий де́нь, ци дру́гий, вже він приходит сам і приклика́ют уже́ жінку. Ка́е: „Взяиў він гро́мі?“ — „Взяиў.“ — Ка́е: „Про́шу па́на се́ньдзьо́у ла́ски, ўона́ дурна́.“ — Уона́ ка́е: „Йа дурна́? Тогди́, коли́смо йшли — ка́е, — то ўсра́ний дошч ішоў.“ — А він ка́е: „Про́шу па́на се́ньдзьі ла́ски, пай пан слўхайут, ци ўона́ до́бре го́ворт...“ — Ка́е: „Про́шу па́на се́ньдзьі ла́ски, та йак — ка́е, — він ка́е, шо йа дурна́? То — ка́е — тогди́, коли́ — ка́е — за́йиць у ве́ршку ўпаў. Непраўда? (він йі́йі буў тогди́ у фо́су по́трулиў).“ — Ка́е: „Але про́шу па́на — ка́е —, ўона́ дурна́.“ — „Айя́ — ка́е — йа дурна́! Ци праўда? — ка́е — ту па́ньу во двора́ до о́гирі велі...“ — Ка́е: „Про́шу па́на ла́ски, ци не ўона́ дурна́? Та́же ўона́ дурна́!“ — И ка́е: „Айя́ — ка́е, — йа дурна́! Тогди́ — ка́е, — тогди́, само́го то́го днї́ — ка́е —, коли́ пан се́ньдзьа ўкра́ли са́ло, а па́на се́ньдзьо́го би́ли, аж сї ў сподні́ ўсра́ли.“ — Ка́е: „Ідзь, ти ба́бо глўпа!“ — тий ба́бу за двє́рі. Ка́е: „Вим чловї́ка ў бідў ўвалиў — ка́е — через ба́бу...“ Ка́е: „Іди́, чловї́че, до до́му, спо́кій ма́йши, — а ба́бу бу́ком.“ — І спо́кій вже тогди́, застано́вило. О́же пу́стили на во́льного тогди́ то́го чловї́ка. —

Записано в Завадові, пов. Стрий, від господаря Миколи Пшчура 10. червня 1900 р.

Пор. Етногр. Збірник VI, ч. 13, 14.

78. Самоділковий до́ктор.

То ў йидні́м мі́сьтьї буў ца́лий шпита́ль сла́бїх лўди́й і здо́ровий жа́ден-ньїхто́ не ви́йшоў. І дохто́ри сї забаўи́ли на йидні́м шинку́, тай йиде́н до дру́гого го́ворт, ка́е: „Шо тако́го, жи жа́ден сї — ка́е — марўда́ не ви́дужьїи́? Коби́ — ка́е — хоць йиде́н сї підни́ў, та абї́ сї ўступи́ў...“ — Але йиде́н та́кий фі́льви́оф слўхаў и ка́е: „Шо си́ панї́ дохто́ри со́бі бе́сїду́ють?“ — Ка́: „Шо то́бі обхо́дит то́то, чловї́че?“ — Ка́е: „Пере́проши́йу — ка́е, — про́шу панї́ў (ла́ски па́нцько́го го́но́ру), — йа — ка́е — тиж то́й тала́нт прова́джу. Ў ме́ни то́ті лўди́ до трох днї́ў ўсе́о здо́ровеби́ мўсы́ло бу́ти...“ — Ну, так йак сї за́чили в ним годї́ти, — він хо́че ў них пї́итсо́т рї́ньцьких, абї́ до трох днї́ў ви́здорови́ў то́й на́рид, жи ў шпита́лі. Так і ўни́ йї́му да́вали шти́ри со́тки, — він не хотї́ў. А він ны́чо не знаў, так йак у плі́т рука́ми. И так

вони йимү дали, йак він хотыў: пйитеот рывцьких. Оже той день ўже не рахований буў, жи ўни сы годили, — аж від заўтрі то майи сы зачпрати, а нини, то ишён майи йихати нини подивити сы там з ними. Прийихали там повозом тоті два дохтори и той третій, — а то буў такий йиден батгариско, ишён він нчо маў йазик такий кручений, шо він знаў поридне говорити, а до того він ничо ни розуміў. Иш тілько маў йазик кручений, — йак то буў при мисьты, так заўши він тото де шось чуў, и тото він плентичуў. Прийихали вони там до шпитальу, пішоў він з дохторами до йидної цимбри, помахаў головоў, пішоў до другой цимбри, — так він ходиў по ўсьих цимбрах, головоў своіоў помахуваў і пофиткуваў (ўсе йак то йинчий: фифуфү, фифуфү). И нарешчи сыў з дохторами и пойихаў. И другий день, пришло сы ўже йнго той термін, шо він маў іти до шпитальу до марудыў уважыти, — и приходит, приходит до йидного: „Шо ти бракуйи?“ — приходит до другого, питайи сы: „Шо ти бракуйи?“ — так йак звикло, йак то дохтыр сы питайи, бо й він колісь буў слабым, десь може лежиў у шпитали и тоті видыў рошпекта, йак сы там заходыт. И він, уже той день, жи ўже приходит на нбого, прийшоў до шпитальу, перейшоў він йиден від йиден по ўсьих цимбрах, шчо йим бракуйи, а медцийни жадной не дайи, иш забраў сы тай пішоў. Приходит у полудни, зайшоў до йидной цимбри, каже: „Ше шо ти бракуйи?“ — питайи сы йак йидного так другого, — каже: „Абце не казаў, жи ти слабій“ — и так далы він зайшоў и накаваў, колок вит кїўка. Другий день зноў прийшоў также ў десыты години, зачыў сы питати, шо бракуйи, — тоті ріўно скаржыт сы, жи слабій, — каже: „Ни кажит, жисти слабій, бо котрий будё слабій, то — кае — будё сы ў пйицах топити, то сы будё слабій метати ў пйиц, будё сы палити на попиў, а котрий будё моцнышший, то будё сы метати до води и тим моцнышшим давати пити...“ — Приходит третій день, прийжджыит тоті дохтори, — зайшли по йидні цимбри, питайи: „Здоровисти?“ — Каже: „Здорови“ — зайшли по другі и так у ўсьих цимбрах, килько було, так ўсьо ўставало, ци слабё ци моцнышше, ўставали и йшли, — йак ўже котрий слабій буў, то тримаў сы одвирка, абі не ўпаў, абі го ў піч не садили палити (бо він так буў настрашиў людий). То за дві години то так тото ўсьо вийшло и шпитальу, ані йидна сы душы не лишила там. Тылько тоті два дохтори и третій той, шо нарид подуриў. И тоті дохтори зложили йимү пйитеот рывцьких и пішоў на мїсто тай в батьарами маў за шчо пити. Потому за килька день нарид зноў сы пхайи, — бо де сы дыйи, йак йинчий такий бидвий, жи ни майи сы де дйити, а зноў нема го кому зайти? — Ўже ўсьа.

79. Збиточна небіжжа.

Було два брати: йіден бідний, другий богатий. У того бідного були діти тлусьті, а у богачиї були сухі. Оже той богач си диўуваў, шо тоті діти не маїут шо йїсти, а тлусьті, а йнго ў роскошох і сухі (худі). А той богач маў шче ма́тїр, — бо той бідний на бїк си ўоженїў, о́же то́му шчїсьті не йшло тай буў бідний. Ка́же: „Ма́мо, йа ска́жу жїньці шось вам зл́адити и вас усаджу́ — таку́ маў па́ку велїку, таку́ скрїньу — і ка́же: „Усаджу́ вас у тоту́ скрїньу тай — ка́же — вас відвезу́ до брата и б́удете — ка́е — сл́ухати, шо тоті діти йїдїт, шо ўони такї тлусьті, — то́го бідного брата. И там зварїла жїнка шось там поставїла йї йїдїнї, — а той бідний утрѣмуваў собі тако́го зл́одїя, жи він пішоў и накраў и прии́с и тото ўсьо ў за́миш ишло: тотá бідного жїнка варїла и на то́го зл́одїя и на свої діти. И той зл́одїй так ўласне ўтрѣмуваў то́го госп́одарї і себе и так той бідний гиндлюваў не тим зл́одїйом. А той богач хотїў си переко́вати, шо тоті діти йїдїт, и ўсадиў стару́ ма́тїр у скрїньу и пішоў тогді до брата, ка́же: „Зна́йш, б́рате, шчо, — йа привезу́ до тебе скрїньу з грїшми, бо — ка́же — йа поїду там и там на пр́азник, то — ка́же — ў менеби зл́одїйї ўкрали, би си добу́ли тайби ўкрали, а ў тебе си — ка́е — не буду́т сподїва́ти.“ — И на́решчі взїли скрїньу на фїйру, взїў собі ше два наймитї и повїз до то́го бідного брата и поставїли там до ха́ти, — а то́го зл́одїя не б́уло тимчїсом до́ма, той зл́одїй ни видїў то́го. І поставїли коло столá там тай стої́ала. Стої́ала до но́чи, а тотá старá сл́ухала —: йак буду́т вечерїти, то буду́т шось говорїти, шо вони йїдїт. Але тимчїсом повечерїли тай польгїали спáти, — зл́одїй ў но́чі приходит, шо накраў дѣшось там і ўх́одит до ха́ти, засьвїтїў си тай покїваў скрїнеў і знаў, шо там гр́ошїй нема́. А тимчїсом на той чїс старá ўснўла, йак він відомкнў скрїньу (бо зл́одїй відомкне, бо зл́одїй ма́йи сп́осїб). И дївїт си —: йакáсь там ба́ба лежїт. А той далї за шїю, тай ба́бу задушїў там, — а то бу́ла то́го бідного тїж ма́ма. И ўже дївїт си, жи ба́ба си ўже ни кивáйи, жи ўже заснўла, заўмерла цїўко́м, — там коло ба́би стої́али пиро́гї, жи поставїли йї були йїсти, і тр́оха сметáни ше там стої́ало, — и той зл́одїй си застрашїў, шо то йи тако́го, шо ўже ба́бу задушїў, і перї́ зл́анаў і помачьїў ў сметáну и запхáў йї ў пісок, ньїби вона си пероѓом удавїла. І тогді пішоў до ко́мори і си льг спáти. Дру́гий день, ўже си розвїднїло, — той богач дру́гий день приходит, ка́же: „Ей, б́рате, хїба́ йа — ка́же — гет ту скрїньу ўозму́ з грїшми, бо на мене — ка́же — жїнка кричїт...“ — Теї прийїхаў с фїйроў тай взвїў гет. Гада́йи си так: шо б́уде си питáти там до́ма, шо тоті діти

там йшли: вечеріли і шó рано сьнідали. Відмикайи скріню ўже дома, — а старá неживá. Той прихóдит до брата и ка́же: „Брате, шо робити?“ Ка́же: „Ўмерли ма́ма.“ Ка́же: „Зварила жінка пиро́гї, тай — ка́же — йшли тай сьї ўдавили...“ — А бідному байдуже —: ўмерла, то ўмерла — ка́же: „То будём хова́ти.“ — Пішли до ксьо́ндза, дали зна́ти, похорва́ли. А той зло́дїй пішоў тай віткапаў першо́ї но́чи, тай на плéчи, приви́с до то́го богачьї до комо́ри, — там сто́йала дьилéтка (по ру́ськи) с сїром, цяла́ дьилéтка, — надоўбаў си сїра у мишчѣй, иш чверть сїра, і стару́ поста́виў коло дьилéтки, напхаў старі поўни́ пазухи́ сїра, поўни́й пісок, ше й ру́ки запхаў ў сир. И так лишіў стару́. Той бога́ч рано ўстайи, тру́дит сьї до ўсёго, йак то звикле ў господа́рстві, — а той зло́дїй йак заніс до комо́ри, так позамикаў, йак бу́ло, они́ сьї не могли́ ны́ ў чім ўбачити, бо так бу́ло замкне́но, йак они́ позамикали́. Там десь до комо́ри пішла́ ци дитїна, ци жінка, дѣти там побігли, за чимось там пішли́, ке: „Тату, тату, прии́шли ба́ба! Ми ба́бу похорва́ли, а ба́ба прии́шли!“ — Той господа́р прихóдит до комо́ри, а тотá зыла ўмерла́ бїльше, йак за чверть сїра. Тогди́ пришоў до брата —: „Ей — ка́же, — брате, шо робити?“ Ка́е: „Йисмо ма́му похорва́ли, а ўони́ — ка́же — прии́шли то́ї но́чи і зыли — ка́же — бїльше йак за чверть сїра..“ — А тотó зло́дїй забраў сир. — Ка́же: „Мо́же тво́ї дѣти той сир изьїдѣт, мо́ї ўже — ка́е — не бу́дут їсти.“ — Той бідний ка́е: „Привези́, мо́ї дѣти зыдѣт.“ — Привіз дьилéтку сїра до бідного, — ма́гут ўже шось ті дѣти живити сьї чим. Похорва́ли зноў стару́, — а зло́дїй пішоў дру́гої но́чи, віткапаў зноў тай на плéчи, прителéпаў тай до то́го богачьї зноў до комо́ри. Там сто́йало пше́нїчно́ї муки́ ця́лий мїх, — той да́льї, мїх — там подивиў сьї, до́брый мїх узыў, набраў муки́ так не третїну мїха, кїлька мїг не́сти, и на плéчи, — а стару́ поста́виў коло мїха. Напхаў старі муки́ ў пазухи́ (поза пазухи́), ў пісок и так лишіў стару́. А сам забраў сьї, позамикаў и пішоў. Тай рано, ўстайут, десь там до комо́ри, дѣўи́т сьї —: шо за нево́льї, шо старá дру́гої но́чи прии́шла! Пішоў до брата і —: „Ей, — ка́же — брате, то йакесь — ка́е — нишчїсьты!“ — ка́е. Пришли́ — ка́е — ма́ма и то́ї но́чи, зыли — ка́е — мое за пи́ кирцьї муки́ через пѣч, — ка́же — шо, брате, робити тепѣр?“ — А бідний ка́е: „Ну, та шó, будём хова́ти.“ — Пришоў бідний там до то́го ўже богачьї, ўтыгли́ стару́ до ха́ти, повитрїса́ли тотó, умилї йї і пішли до ксьо́ндза, дали зна́ти, шо така́ йї така́ рїч, шо ўже дру́гу пѣч старá прии́шла і пакїсьть рóбит. Похорва́ли стару́ зноў, — а зло́дїй пішоў у но́чи, примѣрко сьї (а муку́ той бога́ч зноў відвїз до то́го бідного, бо ўже йиго́би бу́ли дѣти не йшли тоту́ муку́) — зло́дїй пішоў трѣго́ї но́чи, стару́ віткапаў и на плéчи, прителéпаў зноў до то́го богачьї. У то́го богачьї буў вели́кий пацьк сто́йаў там у карнику́, —

він зачёркаў цэлу пачку сьёрки, запаліў там у карніку і пацькуві пид ные, і зайшла та салітра і пацьук издох тай лежйт. Той стару до кучі (до карніку) приніє і стару посадиў на пацьукá, пітнёр і захáў, даў їй такій чепелик, захáў у пацьукá і стару пітнёр, так абі не ўпáла, — тай він їй не такій мўдрий нїж даў, бо шкодá му бўло лишити дóброго ножьї, бо пацьук и так сьї ўже не кивáў, бо лежьиў. Даў їй ў рўки такій чепелик и посадиў їй, нїби ўона так рїже тóо пацьукá. Тай рáно, — нарешчї забрáў сьї злódьїй и пішóў спáти — и зачыло сьї розвиднїти, повисийїли сьї, той гóспóдар побудиў чéльїдэ, вїправиў кóждого до сьвóїї рóбóти, той гóспóдар. Нарешчї жінка там вже злáдила пацькуві иїєти, приходит до кучі —: „Ей — кáже, — гóспóдару — кричїт, — ходї сьудá! Бо ту — кáже — цýлэ нешчїєтвї сьї зробило...“

— Приходит той гóспóдар, дївит сьї на той клóнит і кáже: „Бáчу, мойї нешчїєтвї ўже тўтки иї...“ — Пішóў до брáта —: „Ей — кáже — брáте, бїй сьї Бóга, ходї — кáже, — йакїсь пацьучїшче буў при хáтї, теї — кáже — прїйшли мáма тай зарїзали тóїї нóчи...“ — А бїдний будé казáти: „То йакєсь дїво ўже“ — кáже. Кáже: „Ўжесмо два рáзи ховáли і шче — кáже, — бáчу, би трéтий раз ховáти...“ И кáже: „Ше ни знáти, мóже ше — кáже — ишчé — кáже — зачїнўт ходїти...“ — Пішли ўже обá до ксьїндза і зачыли гóворїти. — „Ей — кáже, — йнгóмосьць, бїйте сьї Бóга, ховáйте йакóдї, — кáже — дам вам кобїлу з лóшьїтљом, бо вже — кáже — нешчїєтвї приходит.“ Кáе: „Прихóдїт тай шчо нóчї пáкїєсь рóбїнт.“ — Ўтьїгли до хáти, положїти так йак зáўше и ўже прїйїжджїйїи ксьїндз на пóгрїб. Казáў ксьїндз ўже їй глубóку йáму копáти (абї ўже не вїльїзла). А злódьїй то зачўў, шо ксьїндз дїстáли кобїлу з лóшьїтљом за пóгрїб на ўостáтку. Йак поховáли, и ксьїндз до дóму пішóў на сьвїданьї, — а злódьїй тимчїєсом пішóў вїткóпувати середїднї. И вїткóпáў, тай стару на плéчї, тай стару збїжом, збїжом нїє на плéчох. Ксьїндз дóма, пóсьвїдаў, закуриў си там дóма ци фáйку ци дзїгáр тай вже йде по кобїлу тай по лóшьї. А той злódьїй посадиў стару ў жїто. Прїйшóў ксьїндз до тóго гóспóдарї, тай той гóспóдар вївїў кобїлу с стáйнї тай лóшьї вїйшло, пїєсáдїли ксьїндза на кобїлу, абї си сьїў так йїхати, тай ксьїндз сьїў на кобїлу тай йїде. а лóшьї звáду повóленьки йде за кобїлоў. А ксьїндз буў так на дрўгїм селї, не так блїсьєко булó. А той злódьїй сьїў си ў жїтвї тай чекáїи на ксьїндза, зáкї будé йїхати. А ксьїндз надїїхáў тай перейїхáў, а лóшьї звáду повóли йшло. Той злódьїй намїкаў хóпти ў жїгвї, намїкаў ци на межї ци ў жїтвї тай вїбїг на дорóгу тай —: сьцьоў, сьцьоў! — до лóшьїта, — а ксьїндз перейїхáў тай поїїхáў. И злáпáў лóшьї, завїў ў жїто, вїтљїг стару на лóшьї, покругїў повересїльї (повересло) и прївїзїзáў бáбу до лóшьїта так кьїсно, абї сьї не загубїла, абї не ўпáла, з лóшьїта

баба —: лошій було невелике, зьвйизаў ноги попід чéрево бабі на лошій-тѣу и привйизаў туді звѣрха кіісно повересильом, дóбри поприкрúчуваў, абі не злѣтыло, и йак ўже кіісно зрихтуваў, — а на бабі були рантухі, такі йак то даўно ховали, такі доўгі — тай ксьондз сї поўобзираў, шо лошійта десь не бóло, тай гадаў собі, шо трóха стало пасти десь у фóсы, тай гадаїи си так: лошій догонит — йак то лошій звікло, шо бїжїт за ківьми. Він знаў, жи ўже сї не загубит, бо мóцно привйизаў, и тогдї лошій наполошиў иж жїта. Але лошій йак зачыло дрельуваїти за кобїлоў, — а ксьондз сї поўобзираў, слúхайи, шо лошій бїжїт, тай гадаїи си: „Но, ўже лошій доганїйи...“ — Ксьондз сї поўобертаў, обертаў сї за лошійтьом дивїти, шо так лошій скóро бїжїт, і дивить сї : Шо за утрапльїньи (невóлы) на лошійгьу йїде? Ксьондз далї налицеў кобїлу дúпит, абї кобїла утыкала пїт ксьондзом, а лошій чим борші доганїйи кобїлу, бо сї бойїт, бо ше на лошійгьу нїчó не йїхало такé, бо ше молодé. Ксьондз дивит сї, жи лошій чим раз доганїйи бóрше, — а ксьондз не кобїли, та кобїлу налицеў вїт сéбе та сам пїшки ў ноги. А лошій прибїгло, коло кобїли поскакало и пофїркало, — а злóдїй перебїг збїжом, зладаў лошїи и бабу відвйизаў и вер у йáму, звыў кобїлу до мїста з лошїитьом і продаў. — Аж вїт тóго чьисú старá ўже не ходїла до тóго богачїи. Йак ўже продаў кобїлу з лошїитьом, ўже сї сквїтували, — ўже му сї було змерзыло ходїти заўше старú вїткó-пувати. —

Записано ut supra.

Пор. висше ч. 21 і 24.

80. Добре ночували.

Даўно бóли тысєньї часї, — ксьондз зь дьиком ни могли сї ўтрéмати ў нарафїїи и пїшли ў подыльї (нїби ў сьвіт), ўсе рахúйут, жи ў подыльї хлїб по кїльу. Ночували ўни по сéлах и там и там, деш онї приходїли, — то так сї не бóрзо дїйало, мóже ўни йшли двї або й три недыльї, делéко, — трафїли ўни до йїдногó гóсподарї намыч, а ше чéльїди не бóло с пóлы. Иш кобїта була йїдна самá ўлóма, жи вechеру варїла. Але ксьондз зь дьиком сїли собі на лáву и ўважїйут, жи гóсподїньи варїт чир и мукú мала ў збанку и з збанка метала ў горнecь. А ўни обá сидїт и дивїт сї —: кобї варїла ў бїльшїм трóха горшкú, абї шось і йїм сї лишїло на вechеру, бо ўонї голóднї були обá. Але ксьондз дивит сї —: кобї густїй чир варїла, — йак улы водї, а рос-

пўстит, то будэ бiльши... Але як гасподiнi дeсь до сьбiнiй вiдвeлiла сьi (нiби вiдiйшла), а ксьондз будэ хотыў мукi верeчi у той горнeць, абi булo густo мукi, — унхаў iндiу рўку, а потoму дрўгу. И так як мукi вьзiў так кулакама обoмa и хотыў так мукi бoрзo хiпнути обoмa рукама, — ў збaнку ў горi ўуска дьiрка, а ў долинi шiрoкa, — и хотыў так жiвo вiтьгнуги обi, а то не мож, бо то так трeба зрoбiтi, ге коли вiн там iхаў ў збaнок: iндiу, а потoму дрўгу, — гасподiнi снiшит сьi до хaтi, а ксьондз тoргаў, тoргаў, — не мож, таi вiн дaлы вiд прiпiчка таi сьiу си коло лaви на малeнькiй столeць таi вьзiў си збaнок так мeжи колына, бо ўстiдно булo iмў ўжe вiтoргувати, ай вьзiў мeжи колына и так i тримaў. Пoприходiла чeльидь с пoльи, таi гoспoдар прiйшоў, — она ў сьнiбoх кaжe: „Ксьондз таi дьик прiйшли пaннiч.“ — Вiн кaжe: „Дoбрe.“ — Дoварiла сьi вeчeрi, сьiли вeчeрiтi, — клiчуг ксьондзa вeчeрiтi, а ксьондз кaжe: „Иa шчe мoлiтвi мўшу таки вiтiрaвити.“ — А вiнби буў пiшоў, аж сьi трiсe, але той збaнок так тримaў мeжи колынама. — Клiчуг дьика, — дьик пiшоў вeчeрiтi. А ксьондз гoвoрiт до дьика пo слoвeнцки, кaжe: „Иiдж, але лишi i минi (на мeни)!“ — Но, нарeшчi шoсь сьi трoхи чiру лишiло, таi пoстaвила ў пiч, а дьикoви кaзaла льгaтi на прiпiчок, кaжe: „Льшти си на прiпiчок“ — а ксьондз як сiдыў, так сiдiчи ўснў коло лaви, спeр сьi до лaви i ўснў. А дьик тимчiсом пiшоў, вийшоў на дьвир, а дьiўкa льгiла на прiпiчок, — а вiн ухoдит таi льгaнi собi так нaпoпeрeк на зaпiчок (як бoгaтo чeльвди, то нaпoпeрeк стeльит таi льгaнiуг). Але дьик льг таi сьi прiспaў трoхa и нaгaдaў си, жи ксьондз гoлoдeн шчe. Але вiн лaпў, лaпў коло лaви, не мiг тpaфити таi забўў сьi. Тимчiсом гaдaнi си: „Но, ксьондз гoлoдeн, би трoхa чiру буў зьiў...“ — Але на прiпiчку як дьiўкa oбepтaлa сьi, таi дьiўкa не мaнi пoртки, як то кoбiтa звiклe, — iи тoтo сьi пiтeснulo до горi. А вiн дoсьгaнi с пiйцa чир, таi нaсmotрiў дьiўкy, — а дьiўкa на ўoзнак лeжит — вiн пoсmotрiў —: звeрxa ўўca, — акурaт — гaдaнi си — ксьондз льг на прiпiчок... — и зaчiнaнi чiром гoдувaтi, — а дьiўкa ўсe: пш! — Кaе: „He дуйтe, ипiгoмoсьць, бо то чир студeний“ — бо вiн гaдaў си, жи то ипiгoмoсьць лeжiў на прiпiчку. Вiшкрeнтaў гeт ўсьий чир з горшкa, шo бyлo, тeй пoстaвиў тeй пiшоў тeй нaзaд си льг. А той гoспoдар ўстaў дoсьвiгa той старий, а дьiўкa як сьi нарoбiлa, як уснўла —, так як кaмiнь, таi не чўлa, шo сьi з нeў рoбiлo, шo той чiром гoдувaў, — а ксьондз сьi ўсoвiдaў, бо iшоў дeлeку дoрoгу, и тиж сьiу кoло лaви и так уснўў, як умeр. Той гoспoдар ўстaнi дoсьвiгa, зaсьвiтiў, — а дьiўкa так пoгi oбмoлoлa... Кaжe: „Фe, пaскўднiцe, ту — кaжe — двa льудe такi нoчўiуг, а ти такe глўцтвo зрoбiлa...“ — Дьiўкa

сі схопила, сама не знайи, шо сі з неў стало, — і вібігла на двир і стала сі ўоптерати. А ксьондз тимчасом сі пробудіў. Тай гадайи собі: Слава Тобі, Господи, жи сі пробудіў, та той збанок розібйи гет... — тай поволі сь сыцыўцї ўстаў тай приходит до дверй, тай ўже двєрі булі не зашчєплєні так на кльамку, бо ўже дыўка на дворі була, тай си плєчом пїтхиліў двєрі. Приходит перед хату тай гадаў собі, жи то коўбицьї така велїка стойг (така, жи сі дрова рубайи), — а дыўка сі зигнїла тай сі обтирала. И ксьондз собі гадайи: Но, слава тобі, Господи, жи ту йи коўбицьї, тай розібйи збанок... — бо він той спосєб не знаў, так йак він запхав: йпдїў, а потому дрўгу, иш хотыў обї нараз вптїгати. И йак там збанком отак обїрuch таракни, а дыўка —: „Йайайай!“ — дыўка сі застрашила, шо то йи, бо ўона ни чула, йак той йшоў не хати, бо той поволі йшоў, — ксьондз сі застрашиў, жи то так нараз вїскнуло, рантў, — а він гадаў си, жи то коўбицьї, він не знаў, жи то хтось, кристьивийн. А дык лежит у хаты, — йак та дыўка вїўкнула, теї кає: „Но, то старий там бїи зь дыўкоў ксьїндза на дворї за той збанок...“ — а дык с хати, шїнкў ўхонїў ксьїндзову и свойїў, кає: „Тыкайте, ййїгмєсьць, тыкайте, тыкайте!“ — И йак ўонї тогдї ўобав ўтыкли, йак пїшли, йак пїшли, так пїшли, кудї ўни хотыли, тудї пїшли, — а той госпїдар сам дїўваў сї, шо такого мїдрого, шо ўонї так ў ночї поўтыкали. Той госпїдар ни знаў, чоґо ўни ўтыкли; ўни собі йїнакше гадали, а той госпїдар у тым собі не розумїў нїчї. — И ўже конєц тотї. —

Записано ut supra.

31. Злодїєві збитки.

Так буў йїдєн пан велїкий, купєц и поїхаў с фїйрманом у дорїгу на йармарок. И йак поїхаў, и доўго ййго не було. Прийїджийи він ў вєчїр и ўже злыз там дома, ўже обночував сї, приходит до нбїго йїдєн орендувати дым (покїй). Тай він йимў заорендував, там ци на рїк ци на кїлька, и сам вийшло йимў, жи поїхаў зноў на йармарок. А той пан (купєц) маў кльўчницьу и панну свойїу и старїу паньу. И так він поїхаў и не було ййгї дома, — а той, жи заорендував ў нбїго дым, пїшїў до ковальї, поробїў собі кльїмбрїў і приходит там до дому ўже, пїшїў до покїйу и прибїў старїу паньу до пїдлїгї і прибїў кльўчницьу (ци „кўхарку“ йа казав цї „кльўчницьу“?) и прибїў свойїу панну. И пїшїў до стайнї, вїдрїзав тельїтў нїгу по кольїна и лошїтў нїгу по кольїна, йїднї нїгу тельїтў, а дрўгу нїгу лошїтў. И ўнїє до покїйу

и пани захаяў ногу с тельята межи ногі, а паньны з лошьята, а кльучници — була опаяўка йийиць на шафі — і поставиў с кошиком и йидно шче захаяў там у дырочку. Він то робіў, бо він буў такій збиточник и злодый, вибраў де шчо було там у тойі паны (бо то буў майотний пан, той жи йидиў по йармарках, він маў дасит грощі). Отже той, шчо ў нього заорендуваў дым, ин мйркуваў, шо той борзо сы не верне, и він забраў, де шчо було грощі, срібного начини и ўтык. Пан прийжджыйи з дорogi ў почи, йак то звикло, жи йак пан прийде, то с покойу хтось виходит, може десь йакісь пакунок йи альбо шось там, — він прийхаў перед покой и кричїт: „Ано, ходїт хтогоды!“ — Нїхтo не виходит. Далы пан казаву фйрманови бїчи до хати, шо то йи такого, — ўбїгайи до хати, до кўхны и вертайи сы на двїр назад, виходит на двїр и каже: „Прошу пана, у хаты — каже — такє нешчїсьты...“ Каже: „Бoгу дякувати, паны рoдїт тельї, а панна рoдїт лошїй, а кльучници нанєсла копу йийиць и шче йидно сы наставило вїльїсти...“ — Пан зльїз, пішоў сам, пообзираў, подивїў сы — тотї ўже коло підлоги иш трoха тєплї, поприбванї. Вїбїг пан на двїр, крикнуў на того фйрмана, каже: „Берї вїттам с стайни кльїшчї и сокїру, бо ту — каже — ўсьо до смєрти приходит...“ — Той наймит с кльїшчїма и сокїроў прибїг до кўхны, тотo розривали, — тотo ўже поўставало, стара паны каже: „Йакoгoс драбўгу — кає — йнє прїймїў, даўнє му покой, заорендуваў и би буў — кає — з нас дўшї повнїмаў...“ Каже: „Шoмo сы страху найли, тoсмo с страху мало не помєрли...“ (Поприбиваў кльїмбрами набознак). — Ўже ўсьа. Шо він маў йимў ше ўдыїати. того ўже не було. —

Записано ut supra.

ПОКАЖЧИК.

важніших мотивів сеї збірки

Адвокат-лушій 80.
 ангели під вікном ворожать долю дитині 8.
 „ гріють дитину покинену в снігу 10.
Антипко 29.
Баба спрораджує бурю і громи 4.
 „ решетом ловить сонце 44.
 „ бавить ся з поросятами 46.
 „ розсварює подруже 98.
 бабі в очах двоїть ся 98
 байки говорити за уділене огню 149.
 баль на діди 6.
 батько хоче дочку дати за муж за Бога 90.
 „ бийтей січїть, лиш за пліт не мечить“ 114.
 біб до неба виріс 93.
 блуд у лісі 8.
 богач злодій 18.
 „божок, моргни разок!“ 114.
 брат без людськості 98.
 брехун на брехуна 117.
 букун (упряж на одного бика) 87.
Веприк забитий щилом 51.
 верба до неба 53.
 вербовими клинцями кобила збита 53.
 вже платно 35, 38.
 візок, що з гори сам їде 40.
 вїйт захланий утоплений 25.
 вовк спаситель 54.
 вола на хату тягнуть 44.
 „вставайте вмерлі, будемо живих дерля“ 42.
Горнець, що сам кипить 101.
 осподарь у мішку у живки в гостині 123.

гроші в вербі 14, 15.
 „ в хлібі 14, 16.
 „ в горбі 15, 17.
Дванацять кобондзів **ходять до** одної жінки 69, 70.
 де міткови кінець 106.
 де середина землі 119.
 дзвін-капелюх 49.
 дика качка кладе гніздо на хлопській горі 53, 54.
 дїстамент-умова 5.
 дитина настроєна на кід 48.
 „ покинена в лісі в снігу 10.
 дїд-жебрак-добрый дух 12.
 „ Москаль-чорт носить **дионів** у **півну** 69, 71.
 дівка-ковбица 160.
 дівчина плаче за дитиною, **якої** **ще** **не** має 43, 46.
 довжник три рази **вмирає** за довг 42.
 доктор-різник 80.
 долого і сокиру на вечерю **варять** 81.
 до св. Петра на ніч **уступити** 68.
 дощ ур...ий 152.
 дукати 3, 4.
 дурний зо ступою 81, 85.
 „ знімає **фірманови** **пипоть** із **азика** 82.
 „ в медвежій шкірі 84.
 „ їде до церкви і **заходить до** **двери** на 97.
 „ Іван, **грубник** 90.

- дяк-перелюбник 41, 85.
 „ на потемки годує попа чиром 159.
- Жид** з Іваном на вандрівці 77.
 „ дзвонить у місті 148.
 „ з Іваном на війні 146.
 „ пробує Іванову сумліннясть 132.
 „ учать ся літати 78.
 „ ховає ся в міх зо страху 147.
 „ тримає грушу 102.
 „ не може нагодувати косарів 105.
- жиди** на грибах у лісі 103.
 „ ночують на дереві 104.
 „ ночують на муравлиську 104.
 „ колись були дурні, а тепер ні 89.
- жінка** воячка 6.
 „ водоноска 2.
 „ косарка 100.
 „ дурить мужа весілем 60.
 „ дурить мужа похороном 60.
 „ віддає мужа в рекрути на рік 61.
 „ при чоловіці хора, а при любасах здорова 121.
- жіноча** вірність 1.
журавлі опиянілі 54.
- Заклад** на жіночу вірність 1, 3.
 записив ся на набоженстві, минув смерті 13.
 за рік служби щила в піс 51, 138.
 застрг у бологі, пішов до дому, взяв лопату і викопав ся 68, 94.
заяць у верші 152
 „ Яць, чорта перегнав 29.
 з гори урву, в низу надгочу 53, 58, 94, 94, 151.
злодій відкуплений від шибениці 62.
 „ загруз у бочці смоли 142.
 „ іде на розсуд до обкраденого пана 144.
 „ краде корову (козу) з рук 25, 143.
 „ краде мясо у своїх товаришів 26, 144.
 „ обдурює чортів 29.
- злодійство-наука** 28.
знаки на тілі 5, 89.
знали варити, не знали давати 116.
- Іван** від Бога 101.
 „ видів три боги в жидівській школі 103.

- Іван** дурить купців капелюхом 36.
 „ дурить жидів шапкою 38.
Івась ций, що 20 літ циюку ссав 136.
 „ посить маму на руках 136.
 „ до полудня з стирти змолотив 137.
 „ жадає плати: нагавиці збіжа 137.
 „ заховстав смока і привів до дому 140.
 „ правив у дісаря довгу 140.
- Назав** „три чверти“, най буде три чверти 147.
 капелюх має гроші 36.
Капуш, 2 лікті довгий, а 3 лікті бо-рода 52.
 кара за побите матери 144.
 „ за співане поганих пісень 73.
 „ за оповідане правди 53, 149.
 „ смерти через привязане до дикого коня 7.
 кицька-Цибуля 58.
 кілька зізд на небі? 119.
 кінь у шнару занав ся, лиш хвіст ур-вав ся 47.
 „ грошима с..., а каміня ість 101.
 кобила: перед іде, а зад пасе ся 53, 150,
 коза в багії 143.
 комісарь прогнав шляхтича з села 133.
 „ побитий за голку 135.
 корову на хату тягнуть 46.
 коровича шкіра-правдачі 23.
 королівський зянь у свого батька сви-нарем 97.
 королівські загадки 117, 119.
 котру першу побачу, з тою ожено ся 2.
 коханець у шафі 23.
 ксьондз-жебрак 80.
 „ перелюбник 31.
 ключниця знесла копу яць 161.
 купуйте вмерлих! 87.
- Лев** замісь вола в ярмі 59.
 липа-ворожка 94, 99.
 лист з наказом: стратити того, хто його принесе 12.
 лік на жіночу слабість 99.
 лісова дитина 12.
 любас у скрині 4.
- Мавдрихович**, шляхтич 133.
 мати в скрині на піделухах 64.

мати удавила ся сиром 64, 155.
 „ вертає з гробу чотири рази 65, 156.
 „ покарана смертю за те, що дала
 за муж дівчура 112.
 мацьок з барана — нововроджена дити-
 на 27.
 медведі замісь волів у ярмі 139.
 медвідь під мостом не дає проїзду 83.
 „ хоче вчити ся стельмаства 83.
 мельник займав камінь пасти 150.
 міх грошей за вбиту маму 87.
 млин у Чорткові (чортівський) 49.
 муж убиває жінку-дівчура, оправданий
 судом 112.
Наймат дістає дівку за 44 літ служби 76.
 „ дурить попа й дака 86.
 „ вчить господиню по німецьки го-
 ворити 35.
 „ запалює стодолу, щоб господа-
 реви видно йти з коршми 59,
 „ любить тецкати ся 30.
 „ в день спить, а в ночі краде 63.
 наш Бог, ваше помазанє 103.
 не дуйте, вгомосць, бо чир студений! 159.
Оповідач з клавками набитий у моздір 89.
 осел-свобода 41.
Паламарь цікавий на печінку 127.
 пан шукає собі біди 15.
 „ учить судию ошуканства 128.
 „ завдає загадку свататам 88.
 „ Каньовский бе кожного, хто не має
 голки 134.
 „ побитий сам за те 134.
 панів тато свині пасе 94.
 пані родить теля, а панна лоша 161.
 панна з знаками на тілі 89.
 „ почує разом з женихами 89.
 „ дурить трьох офіцерів — покарана
 за се 110.
 панцизняк мусить нести до пана най-
 дені гроші 151.
 паню ведуть до огира 152.
 пачкарь обдурив стражників 107.
 перевесло з ячмінної полови 53, 68, 93,
 151.
 пес-погонич 58.
 „ Петрушка 58.
 піп несе наймита в мішку 51.

піп кидає понадю в воду 52.
 „ перелюбник 124.
 „ з дяком маюдрєє в Поділе 158.
 пішов камінь поза ячмінь 150.
 планета 31.
 по бобі до неба 93.
 „ вербі до неба 53.
 поле не родить — чому? 30.
 поховати на твердо 66.
 приданє коло Яворова 117.
 попівська річ 125.
 проба хлопців, котрий добрий на зло-
 дія 141.
 продаж дитини 9.
 пчола між кіньми пасе ся 53.
Рабін тівний 131.
 рік часу обернено за сон 61.
 розбийники купують вагітну жінку 75.
 „ хочуть випороти з неї живу
 дитину 76.
Свиня-приймичка 45.
 сейон-суд 7.
 „ скачи не скачи, а молока дай!“ 130.
 син вивозить батька на мороз 75.
 „ ходить татови за свахами 149.
 „ перед уродженням ловить шнаки 149.
 „ перед хрестинами йде до млина 150.
 скопець грошей за забійство 57.
 скриня-самолет 20.
 служниця в шафі — задумана 55.
 „ на тоці вбита 56.
 „ в лісі вкрадена злодієм 57.
 сова-гадало 40.
 сорочка без шва 20.
 судию бють за вкрадене сало 152.
 сумлінний Іван 132.
 сьв. Йоб проданий 24.
 „ Так, так, але з хати як?“ 80.
 теля хлопа з'їло 107.
 ткач — сьв. Петро 20.
 три заклади злодія з чортом 29.
 „ офіцери здурені дівчиною 109.
 „ причини, чому старі люде міцайши
 від молодших 79.
 труп кобилу вкрав 19.
 „ помічний при крадіжці 29.
 „ тут болять і тут болять, а там не бо-
 лить“ 99.

Циган вадіє ся смерти, бо зад зимний 113.

„ кривдує собі, що Бог жарту не знає 114.

„ рубає гиялку, на котрій сидить 114.

„ викосив від дуба до дуба 115.

„ наймат 120.

цїп-воскреситель 39.

Черевань теля родив 106.

чоловік, що не знає біди 14.

„ на весілю свої жінки 60.

„ на похороні свої жінки 60.

чому жиди голову голять? 103.

„ Русини з Поляками не гостять ся? 105.

Хліба наїсти ся і псу дати і цілий до дому привести 58.

хлоп плаче, що пчолу з ули втїкла 53.

„ летить з журавлями 54.

„ загруз у багні по карк 54.

хто знайшов царівний перстїнь, буде її мужем 95.

хто знайшов, най той принесе 96.

„ відгадає в панни знаки, буде її мужем 88.

„ не відгадає, дістане 50 буків 88.

„ скаже: „брешеш“, платить кару 43, 94.

„ спротивить ся, тому ніс і вуха вріжуть 47, 58.

„ засьміє ся, тому відруть пас від лоба до пята 53.

хорі вздоровлені страхом 153.

Шапкою гроші міряти 42.

шибениця — кара за крадіж 18.

що варт царь сидячи на престолі? 119.

„ мислить король? 118.

Язь-гадюка в Бескиді 140.

який кїнь лїпший у почи, чорний чи білий? 77.

„я не вмю ні читати, ні писати“ 24, 102, 104.

ячмінь до пеба виріс 150.

